



**Міністерство освіти і науки України**

**Тернопільський національний  
педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка**  
*Кафедра теорії і практики перекладу*



**Київський університет  
імені Бориса Грінченка**  
*Факультет романо-германської філології*



**Житомирський державний університет  
імені Івана Франка**  
*Кафедра англійської філології та перекладу*

## **МАТЕРІАЛИ**

**Всеукраїнської студентської  
науково-практичної конференції**

**«НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ,  
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЦІ У КОНТЕКСТІ  
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

**16 жовтня 2023 року**

**Тернопіль – 2023**

Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції  
«Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці  
у контексті глобалізаційних процесів»

УДК 811'255+378.016:811'243]:005.745  
Н 73

Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів: матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 16 жовтня 2023 року) / За ред. Куцої О. І. Тернопіль: ТНПУ, 2023. 248 с.

*Друкується за рішенням вченої ради  
Тернопільського національного педагогічного університету  
імені Володимира Гнатюка  
(Протокол № 6 від 28.11.2023 року)*

#### **РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**

**КУЦА ОКСАНА ІГОРІВНА** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**ЦЕПЕНЮК ТЕТЯНА ОЛЕГІВНА** – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**ЗАГОРОДНЯ ЛЮДМИЛА ЗЕОНІДІВНА** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

**Відповідальна за випуск** – Куца Оксана Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

*Автори несуть відповідальність за достовірність поданої інформації.  
У збірнику зберігається стилістика та орфографія авторів матеріалів.*

Умовних друкованих аркушів – 19,36.

© Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

## ЗМІСТ

<b>ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДУМКИ.....</b>	<b>8</b>
Бородіна В. В. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ ЦИЦЕРОНА .....	8
Гайдук О. О. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ «ТОЛЕДСЬКОЇ ШКОЛИ».....	9
Гудименко В. О. МЕСРОП МАШТОЦ – ПЕРЕКЛАДАЧ, ТВОРЕЦЬ ВІРМЕНСЬКОЇ АБЕТКИ .....	10
Гураль М. С. ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ПОГЛЯДИ МИКОЛИ ЗЕРОВА .....	12
Дідик В. В. ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ МОВ .....	13
Іванкевич Ю. Р. ІВАН ФРАНКО – ОСНОВОПОЛОЖНИК УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.....	14
Лучко О. О. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ЙОГАНН-ГОТФРІДА ГЕРДЕРА.....	16
Мартинів К. В. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У МЕЖИРІЧЧІ .....	18
Олійник А. В. ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДУМКИ В АНГЛІЇ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД .....	19
Погрібна Н. І. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ БОЕЦІЯ.....	21
Поцілуйко А. ШКОЛА ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТОЛЕДО.....	22
Сковоринська Н. В. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА ХХ СТОЛІТТЯ.....	24
Трач А. М. ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СТАРОДАВНЬОМУ ЄГИПТІ .....	25
Нгалула В. Т. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ПОШУК.....	27
Храпко М. М. ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА.....	29
Черник І. А. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІСРОНІМА СТРИДОНСЬКОГО.....	30
Чоловська О. О. ПОНЯТТЯ «ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ» У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ .....	31
<b>ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ХУДОЖНЬОГО ТА ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ.....</b>	<b>34</b>
Бабич Я. С. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ, СФЕР ВЖИТКУ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ.....	34
Baranovych Y.F. TRANSLATING BUSINESS LITERATURE: THE CASE OF A NEW WAY TO THINK: YOUR GUIDE TO SUPERIOR MANAGEMENT EFFECTIVENESS BY ROGER MARTIN .....	36
Blazheiko O. THE IMPORTANCE OF HUMAN POST-EDITING OF MACHINE TRANSLATION IN THE MEDIA REALM.....	38
Богач І. А. РЕАЛІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	39
Бойчук В. С. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ БРЕМА СТОКЕРА «ДРАКУЛА». ....	42
Boroday L.V. TRANSLATION OF MILITARY ABBREVIATIONS .....	45
Братків С. М. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	47
Буєвич А. О. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТВИТІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ .....	50
Волошина К. Р. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВІДТВОРЕННЯ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ТЕКСТІ.....	52
Голубєв А. М. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА .....	54

<b>Гонта Х. П.</b> СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ COVID-НЕОЛОГІЗМІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	56
<b>Гончар Н. А.</b> КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ У ВИРІШЕННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ЗАВДАНЬ НА РІВНІ ОКРЕМИХ РЕЧЕНЬ .....	58
<b>Грицик Н. Б.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ДЕТЕКТИВІ АГАТИ КРІСТІ «ВБИВСТВО У “СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ”» .....	59
<b>Denysenko M.</b> CHARACTERISTICS OF THE AUTHOR'S INDIVIDUAL STYLE OF A LITERARY TEXT. ....	62
<b>Дужик В. І, Іванина І. В, Пилипчук Н. П.</b> PECULIARITIES OF THE TRANSLATION OF PROPER NAMES IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATIONS OF LITERARY WORKS.....	64
<b>Житник Т. В.</b> ІДІОСТИЛЬ АВТОРА У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ БОННІ ГАРДІ).....	66
<b>Зубач А. С.</b> PRESERVING THE AUTHOR'S SOUL: THE ART OF EMOTIONAL COLORING IN TRANSLATION.....	67
<b>Kopestynskyy D.</b> THE TRANSLATION PROBLEMS OF INTERPRETING THE TERMINOLOGY FOR THE TECHNOLOGICAL PROCESSES OF REPAIRING AUTOMOBILE EQUIPMENT.....	69
<b>Копит М. С.</b> ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНІВ- АНТИУТОПІЙ.....	71
<b>Костюк Я. С., Малюта О. І., Ямнюк В. В.</b> «TRANSLATOR'S FALSE FRIENDS» IN THE ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION .....	74
<b>Косовський А. В.</b> ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ У ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ.....	76
<b>Кудельська Д. В.</b> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ НОВИННИХ ТЕКСТІВ .....	78
<b>Леонідов Д. Ю.</b> ВІДТВОРЕННЯ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА.....	80
<b>Лисогор М. Ю.</b> ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ .....	82
<b>Макар Л. А.</b> СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ У ПЕРЕКЛАДІ МУЛЬТФІЛЬМІВ .....	84
<b>Македонська Н. П.</b> МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД У РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ.....	86
<b>Маковська О. В.</b> РЕАЛІЇ РОМАНУ Р. РІПТЗА «ДІМ ДИВНИХ ДІТЕЙ»: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ .....	89
<b>Маліновський І. В.</b> ПРИЙОМИ ПЕРЕДАЧІ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ HORROR-РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА «THE PET SEMATARY») .....	91
<b>Михалюк П. А.</b> ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	93
<b>Назарян А. М.</b> ТРАНСФОРМАЦІЯ «КОНТЕКСТУАЛЬНА ЗАМІНА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ ДЖЕННІ ХАН «ЦЬОГО ЛІТА Я СТАЛА ВРОДЛИВОЮ».....	95
<b>П'єх Н.</b> ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ .....	97
<b>Полов'юк С. А.</b> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ТЕРМІНІВ. ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДНОСТІ ТА НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ .....	100

<b>Полюшкевич В. О.</b> ПЕРЕКЛАД ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРИЛЕРА ДЕНІЗ МІНИ «CONVICTION».....	102
<b>Попп М. І.</b> ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ ФІЛЬМУ FANTASTIC BEASTS AND WHERE TO FIND THEM УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ .....	104
<b>Прокіна І. О.</b> ТЕРМІНИ В АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКАХ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАД.....	106
<b>Romanchuk V.</b> HORROR ATMOSPHERE IN TRANSLATION OF SURVIVING THE EVACUATION BOOK 1: LONDON BY FRANK TAYELL: THEORETICAL BACKGROUND .....	108
<b>Русин Т. М.</b> СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНИХ ОПОВІДАНЬ .....	109
<b>Салій О. О.</b> ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОДЖО МОЙЄС «СРІБНА ЗАТОКА».....	111
<b>Скалеба Є. В.</b> ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА «КРАЇНА РОЗВАГ»).....	114
<b>Тарнавська В. І.</b> ВІДТВОРЕННЯ ЗАКЛИНАНЬ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ. РОЛІНГ З СЕРІЇ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА) .....	116
<b>Татарчук А. М.</b> МЕТОНІМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРНЕТ-ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ СТАТТІ Е. КРАМЕРА ТА П. ШНАЙДЕРА “WHAT THE UKRAINIAN ARMED FORCES NEED TO DO TO WIN” .....	118
<b>Уваренко І. О.</b> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	121
<b>Уголькова М. І.</b> ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ «ВИБІР ВАРІАНТНОГО ВІДПОВІДНИКА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ ЕДГАРА ПО «СЕРЦЕ ВИКАЗАЛО».....	123
<b>Fedorov I. V.</b> CHALLENGES FOR TRANSLATING ENGLISH AI TERMS INTO UKRAINIAN .....	125
<b>Ходаковська В. І.</b> ТРУДНОЩІ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРВ'Ю .....	127
<b>Чайковська А. Т.</b> ФУНКЦІОНУВАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ФІГУР ТА ШЛЯХИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО .....	129
<b>Чернецька І. П.</b> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРІ «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ» .....	133
<b>Чубей А.В.</b> ДО ПИТАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ В АУДІОВІЗУАЛЬНІЙ ПРОДУКЦІЇ.....	135
<b>Швець В. О.</b> ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ГУМОРУ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ.....	136
<b>Шумелда Ю. М.</b> ПЕРЕКЛАД НЕОЛОГІЗМІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ...	138
<b>Шевченко Д. О.</b> ПЕРЕКЛАД ФІНАНСОВОЇ І МАРКЕТИНГОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ Й ПРОФЕСІЙНОГО ЖАРГОНУ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ МЕРІ ЧАЙЛДС «THE BOND KING»).....	140
<b>Шморгай В. В.</b> РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТУ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ .....	142
<b>Шулик Д. О.</b> ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРІ.....	143
<b>Яцишин В. В.</b> ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ТЕКСТАХ КІНЕМАТОГРАФУ (НА МАТЕРІАЛІ МОК'ЮМЕНТАРІ “CUNK ON EARTH”) .....	144

<b>Яцюк Д. О. ТРАНСПОЗИЦІЯ ЧАСТИН МОВИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТА НАУКОВИХ ТЕКСТІВ .....</b>	<b>147</b>
<b>МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПЕРЕКЛАДІ .....</b>	<b>150</b>
<b>Baglay W. INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION UND DIE ÜBERSETZUNG .....</b>	<b>150</b>
<b>Вдовин Х. В. РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ .....</b>	<b>151</b>
<b>Голова М. П. ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ ПРИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ .....</b>	<b>153</b>
<b>Гуда В. Ю. TO THE PROBLEM OF THE DIFFICULTIES IN TRANSLATION IN INTERCULTURAL COMMUNICATION .....</b>	<b>156</b>
<b>Kondratjyuk K. ENGE VERBINDUNG VON ÜBERSETZUNG UND INTERKULTURELLER KOMMUNIKATION.....</b>	<b>158</b>
<b>Кухарук Х. А. ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ АНІМАЦІЙНИХ СТРІЧОК .....</b>	<b>159</b>
<b>Кушнір В. М. СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ І ОЧУЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ КАЗОК.....</b>	<b>161</b>
<b>Малка І. А. ISSUES OF TRANSLATING CULTURALLY CHARGED TEXTS.....</b>	<b>163</b>
<b>Мамчиц В. М. ЯК СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ВПЛИВАЄ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ .....</b>	<b>165</b>
<b>Osadtscha O. DIE ÜBERSETZUNG UND INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION IM ZEITALTER DER GLOBALISIERUNG.....</b>	<b>167</b>
<b>Остапишин В. С. СУЧАСНІ АНГЛОМОВНІ АБРЕВІАТУРИ В ІНТЕРНЕТ КОМУНІКАЦІЇ: СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ .....</b>	<b>168</b>
<b>Rondow N. ÜBERSETZUNG ALS MITTEL DES INFORMATIONSAUSTAUSCHES.....</b>	<b>170</b>
<b>Teslenko V. DAS ÜBERSETZEN ALS KOMMUNIKATIVE TÄTIGKEIT .....</b>	<b>171</b>
<b>Tyshchenko E. ÜBERSETZUNG ALS MÖGLICHKEIT ZUR UMSETZUNG DER MEHRSPRACHIGEN KOMMUNIKATION .....</b>	<b>172</b>
<b>Uschakow W. INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION UND DIE ÜBERSETZUNG .....</b>	<b>173</b>
<b>Цюга В. В. ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ПОСЕРЕДНИК У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....</b>	<b>174</b>
<b>Tschernous M. DIE ÜBERSETZUNG UND KULTURELLE INTERAKTION .....</b>	<b>176</b>
<b>Шевченко О. В. ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ НА ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДУ .....</b>	<b>177</b>
<b>Juferowa O. ÜBERSETZUNG ALS EINE ART DER SPRACHVERMITTLUNG .....</b>	<b>179</b>
<b>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ .....</b>	<b>181</b>
<b>Верля Н. В. ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АТРАКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ МОЛОДІЖНИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ .....</b>	<b>181</b>
<b>Возніца О. І. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ .....</b>	<b>183</b>
<b>Гаргай Ю. А. ГРАМАТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БРИТАНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....</b>	<b>186</b>
<b>Драгомерецька В. І. ПОЛІТКОРЕКТНА ЛЕКСИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ.....</b>	<b>188</b>
<b>Дребот Я. Р. СИНОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ В. П. ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» ТА Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «THE GREAT GATSBY»).....</b>	<b>189</b>
<b>Македонська Н. П. МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД У РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ.....</b>	<b>192</b>
<b>Охоцька І. В. ФЕМІНІТИВИ У ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИКУ) .....</b>	<b>194</b>
<b>Панкратьєва А. В. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МЕДІАЛІНГВІСТИКИ ЯК НАУКИ .....</b>	<b>196</b>

<b>Риженських В. О. ТЕОРІЯ МОВЛЕННЄВИХ ЖАНРІВ І АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ.....</b>	<b>198</b>
<b>Трач В. І. ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ UKRAINE В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ .....</b>	<b>200</b>
<b>Tymkiv S. STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH GEODETIC TERMINOLOGY.....</b>	<b>204</b>
<b>Яцишина О. В. ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ І СФЕРА ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ .....</b>	<b>206</b>
<b>ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ .....</b>	<b>209</b>
<b>Андрєєва О. К. KEYС-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧОГО МОВЛЕННЯ .....</b>	<b>209</b>
<b>Березовський І. І., Николин Ю. А. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ ....</b>	<b>212</b>
<b>Бірбан М. І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ .....</b>	<b>214</b>
<b>Борецька А. І. USING FLASHCARDS IN EFL SETTING .....</b>	<b>216</b>
<b>Бухинік О. В. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....</b>	<b>218</b>
<b>Ворона Н. Р. ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ .....</b>	<b>220</b>
<b>Григорук Н. І. НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ .....</b>	<b>222</b>
<b>Кушлик І. В., Афтанас С. О., Плитчук М. В. ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США.....</b>	<b>224</b>
<b>Лабузова К. С. ІГРОВІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ .....</b>	<b>226</b>
<b>Лічнер А. В., Млиниська І. К., Чернега Д. М. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗВО .....</b>	<b>227</b>
<b>Mykhalchenko K. I. ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE ENGLISH LANGUAGE DISTANCE LEARNING DURING THE WAR .....</b>	<b>230</b>
<b>Панчишин Я., Дубницька С. ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ .....</b>	<b>231</b>
<b>Пензєва А. С. АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ ПОСІБНИКА Т. В. ЧРДІЛЕЛІ).....</b>	<b>233</b>
<b>Поліщук А. А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ.....</b>	<b>235</b>
<b>Pustelnyk D. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN SOCIETY .....</b>	<b>238</b>
<b>Сенчук І. Р., Качанюк Н. С. ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН.....</b>	<b>239</b>
<b>Хаустов А. В. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....</b>	<b>241</b>
<b>Христин З. ДИСТАНЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....</b>	<b>243</b>
<b>Tscherewertschenko D. DIE LEHRMETHODEN FÜR FREMDSPRACHEN UND ÜBERSETZUNG UNTER MODERNEN BEDINGUNGEN .....</b>	<b>245</b>

# ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДУМКИ

## ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ ЦИЦЕРОНА

**Бородіна В. В.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к. філол.н, доцент Загородня Л. З.*

У стародавньому Римі переклад мав величезне значення як засіб передачі знань та культурного спадку. Цей процес перекладу був досить складним і відігравав ключову роль у розвитку римської літератури і філософії. Один із найвидатніших римських ораторів і філософів Цицерон мав унікальні погляди на переклад, які вплинули на подальшу діяльність тлумачів у Європі. Тому саме ця стаття присвячена перекладу у Стародавньому Римі, зокрема, у ній досліджується перекладацька діяльність Цицерона.

Традиційно переклад визначається як процес досягнення щонайкращої смислової відповідності між двома текстами, написаними різними мовами. Уперше такий погляд на переклад сформулював Марк Туллій Цицерон. У своїх текстах оратор відрізняє свою перекладацьку практику від буквального перекладу своїх попередників, стверджуючи, що набагато важливіше: по-перше, оволодіти цільовою аудиторією на тій мові, на якій аудиторія вільніше почувається; та, по-друге, розвивати ораторський словниковий запас та навички аргументації цільовою мовою, аніж із скрупульозною точністю дотримуватися джерельного тексту [1, с. 151].

Цицерон уславився в історії перекладу не лише своїми художніми перекладами, а й принципами так званого перекладу «від сенсу до сенсу», теоретично обґрунтованими для перекладів світських творів. Здавалося, що ці принципи протистояли принципу суворого дослівного перекладу, який застосовували перекладачі Септуагінти. Марк Туллій Цицерон не безпідставно вважав, що головною метою перекладачів було передати насамперед зміст і стиль твору мовою оригіналу, а не значення окремих слів і їх розміщення в творі/уривку мовою оригіналу. Він вважав, що перекладач повинен мати глибоке розуміння як вихідної, так і цільової мови, а також глибокі знання теми, яку він перекладає, підкреслюючи важливість збереження сенсу та стилю вихідного тексту та намагаючись знайти відповідний еквівалент у цільовій мові [2, с. 14].

Оскільки смисловий переклад дійсно є домінуючою теорією перекладу на Заході, та тому, що ця теорія коріниться у висловлюваннях Цицерона, тому його часто вважають першим теоретиком перекладу [3 с. 46].

Цицерон висував два важливих принципи: перекладати слово в слово не варто, перекладачі повинні у власній мові шукати вирази, що відтворювали б, наскільки це можливо, переконливість оригіналу. У своїй теорії перекладу він розрізняв усний і



буквальний переклади, а також художнє наслідування. У своїх трактатах “De Optimo Genere Oratorum” та “De Oratore” Цицерон розглядав різні аспекти перекладу, зокрема, відзначав важливість правильного вибору слів і виразів для передачі автентичного значення. Він підкреслював, що перекладач повинен бути майстром слова, здатним точно передати ідеї та емоції автора, виражені вихідною мовою [1, с. 151].

Цей спосіб вільного тлумачення творів мовою оригіналу в перекладі був прийнятий і далі розвинутий у другому столітті нашої ери. Римські перекладачі почали систематично опускати всі «незначні» уривки та включати деякі ідеї та навіть цілі власні історії, вводити посилання на деякі визначні постаті. Такий переклад викликав у читача сумніви, чи належать перекладені твори іноземному автору, чи це справді оригінальний твір. Згадана практика найвидатніших римських літераторів, яка знайшла своє вираження у вільному трактуванні джерельних світських творів, потроху сприяла необмеженій свободі перекладу, яка почала домінувати в усіх європейських літературах по всьому світу наступні століття [2, с. 14]. Такий комплекс поглядів на переклад виявляється надзвичайно поширеним і плідним та домінує до епохи романтизму, а в багатьох культурах натуралізуючий та асимілюючий підхід панує і нині, наприклад, в англійській.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у тому, щоб вказати на вплив римської перекладацької традиції на формування найсучасніших перекладознавчих теорій, причому як тих, що наслідують цю традицію, так і тих, що відштовхуються від неї та протистоять їй.

Підсумовуючи, можна сказати, що погляди Цицерона на переклад відображали його високий рівень освіти та розуміння мистецтва слова. Його ідеї про переклад вплинули на подальший розвиток перекладацької теорії та практики і залишаються актуальними й сьогодні. Принципи перекладу, викладені Цицероном, стали фундаментом для багатьох сучасних перекладацьких підходів та методів.

#### ***Література:***

1. Збірник наукових праць В. О. Подміногіна з історії та теорії перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2017. с.151
2. Історія перекладу Т. Олійник для студентів “переклад” факультету іноземних мов. Тернопіль, 2007. с.14
3. Robinson D. *Western Translation Theory from Herodotus to Nietzsche* / D. Robinson. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002. 337 p. с.46

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ «ТОЛЕДСЬКОЇ ШКОЛИ»**

***Гайдук О. О.***

*гр. АУП-16*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

Перший заклад, де навчали перекладачів з арабської латиною, була Толедська школа. Вона була створена лише у XII столітті у місті Толедо (Іспанія). Її заснував Дон Раймундо, архієпископ Толедо. Він використовував єврейських або мусульманських посередників, які перекладали з арабської кастильською мовою, а потім сам перекладав вже з кастильської латиною. Серед його помічників особливо вирізнялося двоє євреїв – Соломон та Йоганнес Авендеат. Вони відзначились своїми вміннями та ідеями. Найзначніший із толедських перекладачів був Джерардо з Кремони. Ми знаємо завдяки його учням про те, що

Джерардо прибув до Толедо після закінчення науки в Італії. Всього він переклав понад сімдесят праць, у тому числі й трактат «Альмагест», переклад якого завершив у 1175 році. Ще одним великим перекладачем був Майкл Скот. Він народився в Англії, вчився в Оксфордському університеті, у Парижі, а потім оселився в Толедо. Вивчивши арабську мову та іврит, він багато перекладав з арабської латиною [2].

Толедські переклади були плодом спільної праці арабів-мусульман, євреїв та християн-католиків. Хоча авторами перекладу вважалися останні, всі вони в процесі перекладу потребували допомоги. Французький письменник та історик Ернест Ренан у своїй розвідці про Аверроеса писав: «Немає ніякого сумніву, що католики, які приїздили до Толедо, безсоромно присвоювали собі праці своїх секретарів і тому... ім'я перекладача часто вказувалося не те, яке було б слід. Було б несправедливо віддавати належне лише цим останнім, навіть якщо багато рукописів та багато істориків згадують тільки їхні імена» [1, с. 13].

Перекладачі Толедської школи широко застосовували переклад «слово в слово». Буквалізм служив перекладачам захистом, дозволяючи їм перекладати наукові та філософські твори з арабської та гебрайської мов. Це справді було важливим фактором, адже при порушенні норм переклад був би не схвалений і підданий цензурі. Тому перекладачі намагалися зберегти кожне слово і не виходити за межі дозволеного.

Саме в період Толедської школи відбувся перехід від пергаменту до паперу. Внаслідок чого стають можливими багаторазові редакції перекладів, зростає кількість копій, що призводить до ширшого розповсюдження творів, до зростання спілкування між вченими, у тому числі через мовні бар'єри. Це справді дало більші можливості для перекладачів.

Згодом виник переклад не тільки міжнародною мовою латиною, а й місцевою народною говіркою. Виникає письмовий переклад народними мовами й авторитетних текстів, зокрема.

Традиційно Толедо був центром багатомовної культури і мав першорядне значення як центр навчання та перекладу. Саме завдяки перекладам Толедської школи Європа ознайомилась із працями як грецьких філософів, математиків, лікарів та астрономів, так і їхніх арабських коментаторів та послідовників.

#### ***Література:***

1. Збірник наукових праць В. О. Подміногіна з історії та теорії перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2017. 468 с.
2. Толедська школа. URL: <https://travel-in-time.org/uk/mandrivki-chasom/toledska-shkola/> (дата звернення: 02.10.2023)

## **МЕСРОП МАШТОЦ – ПЕРЕКЛАДАЧ, ТВОРЕЦЬ ВІРМЕНСЬКОЇ АБЕТКИ**

***Гудименко В. О.***

*гр. АУП-16*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

Людство має писемність не менше шести тисячоліть. Найдавнішою формою письма вважається шумерський клинопис, який зародився в Месопотамії. Згодом писемність виникає і в інших цивілізаціях. Вважалося, що писемність – це дар Божий. З появою писемності розпочинається опис й запис історичних подій. Археологи знайшли глиняні

таблички – шумерсько-аккадські словники, яким понад 4500 років. Вони були на двох мовах, що свідчить, що навіть у ті часи існував переклад. Письмо почало стрімко переважати та розвиватися, тому писці мали більшість управлінських функцій, мали справу з науками та релігією, вони навчали людей писати, читати та перекладати. Однак з часом їхні імена стерлися з пам'яті історії. Наша доповідь присвячена перекладачу, творцю вірменської писемності – Месропу Маштоцу.

Винайдення алфавіту фінікійцями стало революцією, адже на той час вони могли використовувати лише 30 літер для писемного спілкування. Саме завдяки тому, що фінікійці були купцями та бували серед народів Середземного моря, їхній алфавіт поширювався. Таким чином, почала виникати писемність іншими мовами, а саме: арабською, арамейською, грецькою, єврейською тощо. На сьогодні встановлено, що існує понад 6 тисяч мов, однак лише кілька сотень мають традицію писемності. Традиції писемності поступово змінюються, не завжди можливо зафіксувати всі ті внески, які зробили перекладачі, однак серед найвидатніших творців слід згадати вірменського лінгвіста, композитора Месропа Маштоца [1, с. 174-181].

Довгі роки тривали міжусобиці між Візантією та Персією про поділ Вірменії. Для того, щоб подолати ці труднощі, народ потребував генія, який зумів би втілити в собі духовні сили народу, батьківщини, церкви, об'єднати їх і направити. Такою особистістю був Месроп Маштоц. Він народився у знатній родині в поселенні Хацекатс у Тароні. У 370-х роках навчався у вірменській школі. Окрім вірменської мови, він знав грецьку, сирійську й перську, і саме завдяки знанням цих мов він одержує високу посаду секретаря при дворі царя Хосрова. Незабаром Месроп Маштоц відправляється у провінцію Гохти – область поганства. Там він займається з учнями та читає проповіді. Проте він помічає, що нова релігія не прищепилася. У зв'язку з цим народ Вірменії міг зазнати перської асиміляції. Оскільки населення Західної Вірменії навчалось грецькою мовою під впливом Візантії, то Месроп також усвідомлював, що вони можуть бути піддані й грецькій асиміляції. Єдиним рішенням зберегти державу цілісною – це створити національну писемність та словесність. З цією ідеєю він звернувся до Саака Партева та царя Врамшапуха, які одностайно схвалили його ідею. Писемність, література, богослужіння рідною мовою повинні були підняти авторитет вірменської церкви та зміцнити її позиції [2].

У 405 році Месроп створив новий самостійний алфавіт, що відображав своєрідність системи вірменської мови. При створенні алфавіту були вирішені такі основні завдання: 1) встановлення звукового (фонемного) складу мови; 2) винахід відповідних графічних знаків, що відбивають на письмі встановлену форму фонем; 3) визначення принципів самого алфавіту.

Месроп Маштоц знаходить каліграфа на ім'я Ропанос (Руфін), який допомагає відшліфувати алфавіт, та приступає до перекладу Біблії. Першим текстом вірменською мовою стає переклад «Притч Соломонових». Згодом Месроп відкриває школи в різних районах країни, де розгортає свою культурно-освітню і перекладацьку діяльність [3]. Згодом його учні, зокрема, Корюн та Єзнік зробили значний внесок у різні галузі науки, особливо історіографію і філософію. Їхні оригінальні твори та переклади вирізняються патріотичним духом і високим науковим рівнем, які згодом будуть названі «літературою золотого століття».

#### ***Література:***

1. Збірник наукових праць В. О. Подміногіна з історії та теорії перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2017. 468 с.

- 
- |   |           |            |                        |      |
|---|-----------|------------|------------------------|------|
| 2. Mesrop   | Mashtots: | Alphabet   | Innovator.             | URL: |
| <a href="https://www.youtube.com/watch?v=6bUTrmuDrZM">https://www.youtube.com/watch?v=6bUTrmuDrZM</a> (дата звернення: 02.10.2023).     |           |            |                        |      |
| 3. Mesrop   | Mashtots. | Wikipedia. | The free encyclopedia. | URL: |
| <a href="https://en.wikipedia.org/wiki/Mesrop_Mashtots">https://en.wikipedia.org/wiki/Mesrop_Mashtots</a> (дата звернення: 01.10.2023). |           |            |                        |      |

## ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ ПОГЛЯДИ МИКОЛИ ЗЕРОВА

**Гураль М. С.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

У період трагічного покоління Розстріляного Відродження багатьох діячів-інтелектуалів було злочинно знищено тоталітарною системою, а їхні імена й доробки на кілька десятиліть викоренені з історії нашої культури і науки, яка й за найскладніших обставин оживлювала їхній образ, актуалізувала наукові та художні тексти, спонукала дбайливо оберігати й ретельно вивчати творчу спадщину. Серед них була постать Миколи Зерова – поета, перекладача, літературознавця, педагога. Сьогодні письменника-ученого добре знають і глибоко шанують співвітчизники, його літературно-художні твори багатоаспектно досліджує, а до важливих літературознавчих і перекладознавчих праць уважно дослухається наукова спільнота, добірне слово митця лине до читачів із перевидань його творів, численних публікацій у періодиці, навчальних посібників і монографій.

Метою цієї статті є дослідження перекладознавчих поглядів Миколи Зерова.

Микола Костянтинович Зеров – представник українського неокласицизму. Визначний перекладач, літературознавець, він мав високорозвинений естетичний смак, багату ерудицію, тонкий розум і неабиякий поетичний хист. Перекладацька діяльність М. Зерова – етап освоєння світової класики. Він перекладав із білоруської, російської, французької, італійської, польської, англійської, але найбільше – з латини. На Соловках, будучи ув'язненим, Зеров хотів засісти за німецьку, щоб перекладати Гете [2, с. 168-169].

Вагоме значення у формуванні поглядів М. Зерова мав доробок корифеїв української літератури: Т. Шевченка, П. Куліша, М. Старицького, Лесі Українки, І. Франка. Зокрема, характерною є тенденція до сприйняття перекладу як основи культуротворення – розвитку національної мови й літератури через відкритість до інших систем у світовому контексті [1, с. 40].

Зеров наголошував на важливості збереження семантичної, структурної і емоційної еквівалентності між оригіналом і перекладом. Він вважав, що перекладач повинен намагатися максимально точно передати значення та емоції оригінального тексту. Для Зерова була важливою вірність оригіналу, він стверджував, що завданням перекладача є передати суть та ідеї оригінального твору так, як вони були задумані автором. Про поетичний талант і високу мовну культуру Зерова, його вміння дотримуватись розміру оригіналу свідчать переклади творів римських поетів Горація, Катулла, Вергілія, Овідія [3, с. 7-8].

Для Зерова було важливе постійне вдосконалення перекладачів, він закликав їх постійно вдосконалювати свої навички та вивчати мови та літератури, з якими вони працюють. Літературознавець наголошував, що перекладач повинен бути майстром слова і володіти відповідними мовними навичками. Микола Костянтинович вірив, що тільки таким чином можна досягти високої якості перекладу.

Зеров вважав переклад за самостійний вид мистецтва і віддавав перекладачам право на творчий підхід до перекладу. Він вірив, що переклад може бути не просто передачею тексту, але і його власним творчим висловленням. Саме тому, Микола Зеров розвивав ці ідеї і сприяв розвитку українського перекладознавства та перекладу як мистецтва, залишив значущий слід у літературній культурі України та сприяв підвищенню рівня перекладу національних і зарубіжних творів [4, с. 96-105].

Таким чином, перекладознавчі погляди Миколи Зерова залишаються актуальними і сьогодні. Його наголос на творчості, розумінні культурних контекстів та глибокій грамотності відкриває нові горизонти для сучасних перекладачів. Він надає нам важливі вказівки, які допомагають розуміти, що переклад – це більше, ніж просто слова, це мистецтво, яке сприяє взаєморозумінню і обміну культурними цінностями в умовах сучасного світу.

#### **Література:**

1. Бриська О. Я. Микола Зеров як критик та теоретик перекладу: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук. : 10.02.16 / Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2017. 282 с.
2. Павлюк А.Б. Микола Зеров: фахівець класичної філології, перекладач і поет, «закоханий у вроду слів». Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. 2012. № 22. С. 166-170.
3. Чередниченко О. І. Патрон українського перекладу (до 125-річчя від дня народження Миколи Зерова). Стиль і переклад. 2015. Вип. 1. С. 5-14. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/stt\\_2015\\_1\\_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/stt_2015_1_3) (дата звернення: 04.10.2023).
4. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства XX сторіччя. Київ : Вид-во Смолоскип, 2009. с. 342

## **ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПЕРЕКЛАДУ У СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНИХ МОВ**

**Дідик В. В.**

гр. АУП-16

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Загородня Л. З.

Переклад завжди відігравав ключову роль у формуванні у розвитку культур та мов. Якщо розглядати історію під кутом перекладу, то можна побачити шляхи взаємовідносин між культурами, рух ідей та реформ. Культури засвоювали нові впливи завдяки діяльності перекладачів. Переклади являють собою певний тип мовного контакту. Таке явище як інтерференція демонструє вплив вихідної мови на цільову.

Вперше в історії погляд на переклад як процес досягнення щонайкращої смислової відповідності між двома текстами в двох різних мовах сформулював Марк Туллій Цицерон (106 – 43 рр. до н.е.). У своїх текстах він розрізняє свою перекладацьку практику від послівного методу перекладу своїх попередників, стверджуючи, що набагато важливіше, по-перше, оволодіти цільовою аудиторією на тій мові, на якій аудиторія вільніше чувається; та, по-друге, розвивати ораторський словниковий запас і навички аргументації в цільовій мові, аніж із скрупульозною точністю притримуватися джерельного тексту [2].

Важлива роль у становленні та поширенні національних мов належала перекладу, особливо за доби Відродження, коли більшість мов були ще молодими. Саме за Ренесансу,

за якого відчувалася необхідність у творенні нових термінів для позначення нових реалій, формується цілком нове поняття перекладу. Переклад Джоном Флоріо «Есеїв» Монтеня може служити чудовим прикладом цього явища. Саме завдяки цьому перекладу в англійську мову ввійшли такі слова як “entrain, conscientious, endear, tarnish, facilitate, amusing, regret, effort, emotion” та безліч інших [1].

Іноді перекладознавці стверджують, що деякі переклади і справді творили мови. Саме таким є переклад Біблії Лютером, що породив німецьку мову. Труднощі цього перекладу полягали в тому, що німецька мова була низкою діалектів, а не цілісною мовою. Лютер спробував зробити дві речі: здійснити переклад на німецьку, що апріорі може бути лише місцевою, його власною німецькою, Hochdeutsch, проте водночас піднести самим процесом перекладу цю місцеву німецьку до статусу загальнонімецької. Але він мав зберегти щось від мови, вживаної більшістю, щоб та німецька, яку він використав, не стала мовою відрізаною від народу. Він використав багато з усної мови, яка була виразною, сповненою зворотами та образами. Також він провів дедіалектизацію цієї мови [2].

За відсутності державності в Україні українська мова та література не мали сприятливих умов для розвитку. Тому перекладацька діяльність відігравала дуже велику роль у розвитку та збагаченні української мови, її поетичного вислову. І. Франко своїми перекладами доводив, що українська мова є нічим не гіршою за інші мови. Вона є унікальною, винятково рідною та ніяк не меншовартісною. Цим самим він відкрив шлях до свободи: він довів московським націоналістам, що українська мова є витонченою, багатою, і вона не поступається ні одній із слов'янських мов. Перекладацька діяльність була не лише способом взаємодії, взаємозбагачення та розвитку культур, але і ствердженням єдиною загальнонаціональної мови [3].

### **Література**

1. Вплив перекладу на лексичне збагачення національних мов. URL: <https://studfile.net/preview/12971547/page:2/> (дата звернення: 02.10.2023).

2. Подмогін О. В., Кальниченко О. А. Історична роль перекладу у становленні національних мов. Вісник Житомирського державного університету. 2005. № 23. С. 29-33. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/8656/97/> (дата звернення: 02.10.2023).

3. Порядна О. О. Значення перекладацької діяльності І. Франка в українській літературній полі системі. Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2012. Вип. 6. С. 63-69. URL: [file:///C:/Users/Dell/Downloads/Vmdu\\_2012\\_6\\_11.pdf](file:///C:/Users/Dell/Downloads/Vmdu_2012_6_11.pdf) (дата звернення: 02.10.2023).

## **ІВАН ФРАНКО – ОСНОВОПОЛОЖНИК УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

**Іванкевич Ю. Р.**

гр. АУП-17

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Загородня Л. З.

До 1880-х рр. в українській науці не було дослідника, який обґрунтував би фундаментальні перекладознавчі питання. Саме тому зародження перекладознавства в Україні як наукової дисципліни відбулося у межах Франкової творчості. Перекладознавча спадщина І. Я. Франка захоплювала багатьох науковців, про що красномовно свідчать бібліографічні покажчики, та все ж є ще чимало прогалин у її вивченні.

Дослідивши перекладацьку діяльність І. Франка можна сказати, що його позиція почасти ілюструється прикладами з його праць, але головний критерій суджень завжди був ідейно-тематичним, що є свідченням тогочасного політичного дискурсу. Важливу рису перекладацької діяльності письменника виокремив О. А. Домбровський: «Та в тодішніх умовах Франко вище ставив виховне завдання перекладу, ніж пізнавальне...» [2]. При виборі твору для перекладу він ставить на різні шальки терезів питання: чи твір тільки висвітлює чуже письменство, а чи він має стимулювати певні явища в цільовій літературі? Щодо галицького суспільства кінця ХІХ ст., то важко сказати, де пізнання розходиться з вихованням, але кожний друкований переклад сприяв розвитку мови й художнього перекладу.

Вивчення Франкових поглядів на переклад у ХХ – на початку ХХІ ст. відбувалось у трьох напрямках: а) перекладна література як націєтворчий чинник; б) проблеми техніки перекладу (переклад чи переспів; одомашнення; еквілінеарність тощо); в) перекладознавчий аналіз. Варто критично осмислити вплив І. Я. Франка на становлення й розвиток українського перекладознавства. Критичні праці письменника містять окремі літературознавчі судження, які допомагають усвідомити, як він розглядав літературний твір і які, відповідно, їх можна використати в теорії, критиці й історії перекладу й перекладознавства. Вони також мотивують розвиток його поглядів і те, як він прийшов до розуміння перекладу, викладеного в його основній перекладознавчій праці «Каменярі» [1].

Багато уваги приділив Франко перекладам з безсмертних гомерівських поем «Іліади» та «Одіссеї», його цікавили місця, в яких відображається побут і звичаї древніх греків, їх ставлення до життя та праці. Так, відомий опис щита Ахілла, зробленого чудовим майстром Гефестом, І. Франко для порівняння перекладає з Гесіода та Гомера.

Протягом всього свого творчого шляху Франко неодноразово повертався до питання про необхідність видання творів Шекспіра українською мовою. Він переклав низку сонетів Шекспіра, «Венеціанський купець», уривки з «Бурі» і «Короля Ліра». За активною участю і під редакцією І. Франка вийшли в світ окремими виданнями трагедії Шекспіра у перекладах П. Куліша з передмовами І. Франка, які є спеціальними дослідженнями, присвяченими аналізу кожного твору. Робота І. Франка по редагуванню перекладів П. Куліша дуже повчальна. Власне, це боротьба за справжнього Шекспіра проти намагання П. Куліша пристосувати великого гуманіста для досягнення своїх націоналістичних цілей [1].

Найбільш визначною працею І. Франка є «Фауст» Гете. Над цим перекладом митець почав роботу ще в 70-ті роки. У 1875 р. в журналі «Друг» з'являються уривки з «Фауста». У 70-80-х роках І. Франко продовжує друкувати свої переклади цього твору. Лише у 1881 р. він закінчує переклад першої частини «Фауста», додавши до нього докладні коментарі. У цьому ж році в журналі «Світ», у «Вістях літературних» з'являється повідомлення про те, що закінчено переклад «Фауста», і звернення до українського читача з проханням допомогти виданню цього перекладу і цим «зробити прислугу нашій літературі». Нарешті у 1882 р. після тривалого листування з цього питання із Драгомановим переклад вийшов у світ під назвою «Фауст, трагедія Йогана Вольфганга Гете, ч. І, з німецької переклав і пояснив І. Франко».

Усім відомо, що І. Франко перекладав з польської, німецької, італійської мов. Але мало хто знає, що І. Франко займався перекладом і давньоіндійських творів. Про знайомство І. Франка з «Рігведою» та про форми рецепції цієї найдавнішої пам'ятки індійської літератури у творчості письменника досі не згадувалося у жодному з оглядів індологічних зацікавлень І. Франка. Така ситуація закономірна: власні переклади гімнів «Рігведи» (які письменник готував для деяких видань) ніколи не друкувались як щось

самостійне, а згадки про «Рігведу» (хоча і численні) у наукових працях ученого легко губляться у величезному обсязі його писань. Кількість Франкових перекладів з «Рігведи» загалом незначна: 5 уривків (14 строф). Вони друкувались у двох виданнях: у «Передмові» до книги «Вибір декламацій для руських селян і міщан» (1898) письменник помістив гімн «До Варуни», а у власному перекладі статті Є. Слачіча «Крайня північ – вітчизна людскости» (1910) І. Франко подав уривки з гімнів «До Індри», «До Адитів», «До Ашвінів»; «До Ушас».

І. Франка також цікавила релігійна література. Ще в гімназії письменник переклав віршами цілого Іова, а під кінець життя – усі 34 гомерівські гімни. У статті «Духовна й церковна поезія на Сході й на Заході» (1913) І. Франко ставить в один ряд гомерівські гімни, біблійні пісні та псалми разом з гімнами «Рігведи», відрізняючи їх від поезії церковної. Основна відмінність між церковною та релігійною поезією полягає, на думку письменника, в тому, що «поезія церковна далека вже від тої наївної віри, того безпосереднього вливу чуття людського перед божеством, якими визначається первісна поезія релігійна». Для Франка релігійна поезія – це дитиняча щирість, позбавлена техніки, навмисності, розмислу. Тому у трактаті «Із секретів поетичної творчості» (1898) бачимо прихильне ставлення І. Франка до Платонового визначення поетичної творчості, згідно з яким поети «не чинять з розмислом, але якимсь природним поривом, немов маючи в собі якогось іншого духа». З цієї ж причини письменник негативно висловлювався про дефініцію Арістотеля, згідно з якою «поет» – це «рукодільник», «ремісник», а поезія це «артистична техніка без властивої творчості» [2].

Усе, перелічене вище, – це лише невелика частка того, над чим працював І. Франко в останні роки свого життя. У перекладах творів світової літератури письменник вбачав просвітне значення, що робило їх частиною української культури.

#### **Література:**

1. Грінченко М. Спогади про Івана Франка та про його сімейне вогнище. Спадщина. Літературне джерелознавство. Текстологія. Київ: Стилос, 2010. Т. 5. С. 190-227. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrinchenko\\_Maria/Spohady\\_pro\\_Ivana\\_Franka\\_ta\\_pro\\_oho\\_semiove\\_ohnysche.pdf?PHPSESSID=o5j4o0r3vujfu7811gs5nn4584](https://shron1.chtyvo.org.ua/Hrinchenko_Maria/Spohady_pro_Ivana_Franka_ta_pro_oho_semiove_ohnysche.pdf?PHPSESSID=o5j4o0r3vujfu7811gs5nn4584) (дата звернення: 02.10.2023).

2. Перекладач Іван Франко. URL: [https://osvita.ua/vnz/reports/ukr\\_lit/16012/](https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/16012/) (дата звернення: 02.10.2023).

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ЙОГАНН-ГОТФРІДА ГЕРДЕРА**

**Лучко О. О.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

У Німеччині перекладацька діяльність відігравала надзвичайно важливу роль, адже вона була одним з головних засобів створення літературної мови. У жодній іншій країні переклади не мали такого великого значення. Вони стали невід'ємною складовою німецької культури. Тому є необхідність у вивченні історії Німеччини та всіх чинників, які вплинули на розквіт перекладу у цій країні. Ця стаття присвячена німецьким перекладам у стилі романтизму, зокрема, у ній досліджується перекладацька діяльність Йоганн-Готфріда Гердера.



Лейбніц стверджував: «Нема в світі мови, яка була б здатна передати слова іншої мови не лише з рівною силою, але хоча б навіть з адекватним виразом» [1, с. 183]. Подібні цитати поширили думки про неможливість перекладу як такого. На межі XVIII і XIX століть класицизм почав відходити на другий план і поширився романтизм. Ще одним важливим фактором, який сприяв появі романтизму в літературі стала Французька Революція, що почалася у 1789 році. Саме в цей час поширилися ідеї, які заперечували раціоналізм, заперечували формальну гармонію та інші неокласичні ідеали. Виникла віра в життєдайну силу уяви, в індивідуальне бачення світу поетом. Це стало революційним філософським ідеалом XVIII століття. Переклад почав більше сприйматися не як суха наука, а як прекрасне мистецтво.

Не оминув розквіт романтизму і Німеччину. Німецькі романтики та пост романтики кардинально змінили своє бачення перекладу. Вони більше не намагаються досягти так званого «ідеального» перекладу. Натомість кожен автор формує власний стиль, навіть якщо цей стиль передбачає помилки на зразок тавтології. Але романтики чудово розуміють проблемність перекладу, тому що все більше зростають вимоги щодо його якості.

Серед усіх епох саме романтизм приділяв найбільшу увагу перекладу. Особливо це стосується раннього романтизму, який незбагненно збагатив поетичну творчість Німеччини. Наприклад, Ф. Шлегель вважав найважливішою проблемою розрізнення справді оригінальних творів, перекладів без оригіналів та інших неоднозначних творів. Згідно з Новалісом переклад є як мінімум такою ж престижною діяльністю, як і написання власних творів, а то і взагалі переклад більш важливий [3].

Але значні зміни не відбулися б без переоцінки підходів до вивчення мови. Йоганн-Готфрід Гердер запевняв у необхідності перекладати так, щоб результат філологічно відповідав оригіналу. Він був представником німецького Просвітництва, філософом, фольклористом, перекладачем, письменником і мислителем. Хоча пізніше він зрікся раціоналістичної програми Просвітництва, яку проголосили Лессінг і Мендельсон, натомість він підкреслював важливу роль людської чуттєвості, перетворюючись на романтика. Його твір «Ідеї до філософії історії людства» пройнятий ідеєю своєрідності різних епох людської історії, прагненням зрозуміти їх. Гердер був переконаний, що дуже важливим є утвердження гуманності, тобто розуму і справедливості. Він розглядає людину як «першого вільновідпущеника природи», який має два походження: духовне і природне. Таким чином, філософ малює широку картину історичного розвитку людини від стародавніх часів до XIV століття [2].

Мова у творах Гердера набуває суто пізнавального призначення, і думка з її формою вираження утворюють нерозривну єдність, яку неможливо точно перекласти іншою мовою. Таким чином, переклад стає наслідуванням не наслідуваного. Але для німецького романтика це не стає перепоною. Навпаки, це стає для нього випробуванням, а отже поштовхом до самовдосконалення. Йоганн-Готфрід зробив історичну адекватність перекладів головним принципом перекладу, який залишився ключовим і надалі, хоча часто робилися спроби його «творчого видозмінення» [1, с. 184].

### **Література:**

1. Збірник наукових праць В. О. Подміногіна з історії та теорії перекладу. Харків : Вид-во НУА, 2017. 468 с.
2. Йоганн-Готфрід Гердер. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Йоганн-Готфрід\\_Гердер](https://uk.wikipedia.org/wiki/Йоганн-Готфрід_Гердер) (дата звернення: 28.09.2023).
3. Переклад у романтиків і в епоху пост романтизму. URL: <http://um.co.ua/6/6-5/6-540.html> (дата звернення: 28.09.2023).

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У МЕЖИРІЧЧІ**

**Мартинів К. В.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л.З.*

Переклад – це один з найдавніших видів людської діяльності. Ніхто не може точно сказати, коли з'явився перший перекладач, і археологи навряд чи вже відкопають його рештки.

Слово переклад походить від латинського терміну, що означає «переносити». Великі технологічні досягнення, такі як доступність паперу та винайдення друкарського верстата, призвели до друку першої в історії книги – латинської Біблії. Можливо, саме Інтернет і механічний переклад справді революціонізували цю сферу. Повільна швидкість перекладу вручну та величезна кількість вмісту, який потребує перекладу, призвели до впровадження технологій. Таким чином, народилися машинний переклад і автоматизований переклад людиною.

Переклад не є інновацією. Відомо, що вже давні месопотамці використовували перекладачів для комунікації з іншими цивілізаціями. Однак багато інформації про цю діяльність було втрачено через плин часу, але є всі підстави вважати, що, як тільки на землі виникли різномовні людські племена, з'явилася потреба в людях, які могли б слугувати посередниками у контактах різномовних народів. Вважають, що першими перекладачами були жінки. Це зумовлено звичаєм викрадати наречених з іншого племені, а пізніше – практикою династичних шлюбів. Жінка була змушена оволодіти мовою чоловіка і могла, в разі потреби, виконувати роль перекладача.

Спочатку переклади були усними, а з виникненням писемності з'явилися і письмові переклади. Численні археологічні знахідки підтверджують тисячолітню історію перекладу. Найдавнішими писаними перекладами, які збереглися до наших часів, є вавилонський переклад шумерського епосу «Гільгамеш», а також переклади документів з бібліотеки ассирійських царів у Ніневії. Взагалі без перекладачів було б неможливим існування будь-якої імперії, виникаючої внаслідок завоювання багатьох різномовних країн, бо тільки перекладач міг донести до поневолених народів повеління володарів [1, с. 105].

Особливо цікаво досліджувати переклад у Межиріччі, де розвивалися такі давні цивілізації, як Шумер, Вавилон та Ассирія. Вони вели торгівлю та культурний обмін, і це вимагало перекладу різними мовами.

Дослідники знайшли кілька текстів, які містять відомості про перекладачів та переклади у цих давніх цивілізаціях. Зокрема, у Вавилоні були знайдені давні архіви, що містять переклади текстів з акадської мови шумерійською.

Ще однією цікавинкою є «Камені долі» ассирійського царя Асаргаддона. Ці камені містять текст акадською мовою, а також його переклад арамейською мовою. Це свідчить про те, як давні цивілізації сприймали важливість перекладу для збереження інформації та комунікації з різними народами.

Численні факти свідчать про те, що переклад має тисячолітню історію. Серед клинописних шумерських текстів ми знаходимо двомовні словники, явно призначені для допомоги перекладачеві. Відомо, що і в стародавньому Вавилоні, і в Ассирії існували групи перекладачів, які доводили веління володарів до відома підкорених народів. Проте існують інші матеріальні свідчення про існування перекладу. Це – словники. Словники

існують стільки, скільки існує сама писемність. Шумерські таблички – це найстаріші номенклатури, які збереглися до наших днів. Ці таблички слугували одномовними словниками, перелічуючи професії, худобу, посуд, божества. У них наводяться терміни, прийняті школами писців, і ці переліки стали основою більш повного словника цієї мови. Як свідчать глиняні таблички з написом вавилонською та урійською мовами, які було знайдено в Ноузі, двомовна лексикографія також з'явилася у шумерів. Аккадсько-шумерська двомовність зародилася при запозиченні аккадцями шумерської мови, коли шумерські писці, що вже звикли складати переліки слів однією мовою, почали додавати до шумерських слів аккадські переклади. Так виникли перші двомовні словники. У наш час уже розкопано досить багато різних їхніх зразків. А під час археологічних розкопок в Угариті було знайдено чотирьохмовний шумерсько-аккадсько-хурритсько-угаритський словник [2, с. 85].

Крім того, у нас є тверді, буквально кажучи, докази у вигляді написів на камені про зацікавленість правителів багатонаціональних імперій у тому, щоб їхні закони та накази були зрозумілими. Такі написи дійшли до наших часів (як двомовні, так і тримовні). У них той самий текст наведено різними мовами, так щоб його могли зрозуміти різні етнічні групи населення. Так, Бегістунський напис перського царя Дарія містить один і той же текст трьома мовами: давньоперською, аккадською та еламською. Завдяки цьому напису асиріологам вдалося розшифрувати та прочитати клинописні тексти аккадською, а пізніше й еламською мовами.

#### **Література:**

1. Кальниченко О. А. *Історія перекладу та думок про переклад у стародавні часи* : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 184 с.
2. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. *Перекладознавство (німецько-український напрям)* : підручник. Київ: ВПЦ Київський університет, 2008. 543 с.

## **ІСТОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДУМКИ В АНГЛІЇ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД**

**Олійник А. В.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л.З.*

Переклад однозначно відігравав важливу роль в історії Англії. Якщо розглядати переклад в історичному розрізі, одразу можемо помітити, що теперішні уявлення про переклад кардинально відрізняються від тих, які були раніше, до прикладу, в епоху Середньовіччя. Загалом вивчення історії перекладу підкреслює, наскільки важливу роль відіграла перекладацька діяльність в історії суспільства. Тому мета цієї статті проілюструвати, як з плином часу змінювалися погляди на переклад, а також зв'язок цих поглядів із тогочасною перекладацькою діяльністю.

Наведемо деякі важливі аспекти і етапи в розвитку перекладацької історії Англії:

1. Час середньовіччя і ранній новий час. У цей час основною і домінуючою мовою була латинська, тож переклади з латинської мови були найпоширенішими. Латинські тексти з філософії, релігії та науки були перекладені англійською мовою, щоб вони були зрозуміліші ширшому читачеві. Це були переклади таких авторів, як Огустин, Амвросій, Беда Великий. Важко встановити, коли Середні віки в Англії змінюються добою

Відродження: за межу часто приймають творчість англійського першодрукаря Вільяма Кекстона, котрий розпочав друкувати книги у 1475 році, видав власний переклад англійською мовою розповіді про падіння Трої з французького перекладу Рауля Лефевра “Recuyell of the Historyes of Troye”. Приблизною датою поділу середньовічного перекладу на давньоанглійський та середньоанглійський вважають 1066 рік. Середньоанглійський період займає приблизно чотири століття: між нормандським завоюванням та друкарськими пресами Кекстона. Але цей період зручно поділити на дві частини: ранній та пізній середньоанглійський період, середина XIV ст., тоді англійська мова витіснила французьку мову як домінуючу літературну мову [2; 3].

2. Ренесанс в Англії супроводжується великим інтересом до класичної античної літератури, багато текстів було перекладено з грецької та латинської мов. Переклади Гомера, Платона, Арістотеля та інших авторів стали доступними англійському читачеві завдяки роботі вчених та гуманістів цього періоду.

3. Епоха Просвітництва (XVII-XVIII століття). Перекладачі цього періоду сприяли розвитку наукового та філософського знання в Англії. Переклади філософських та наукових праць, а також класичної літератури, відігравали важливу роль у поширенні ідей Просвітництва.

4. XIX століття. У цей період зріс інтерес до літературної творчості інших країн: багато класичних творів були вперше перекладені англійською мовою. Великий британський перекладач Едвард Фіцджеральд отримав визнання за свої роботи. Серед перекладачів XIX століття слід відзначити Семюеля Тейлора Колріджа. Він володів значними перекладацькими здібностями і активно займався перекладацькою діяльністю, проте його переклади не були стільки визнані та важливі, як його оригінальні поетичні твори та літературні критичні праці. Незважаючи на це, деякі з його перекладів залишили свій слід в історії літератури. Однією з найвідоміших перекладацьких робіт Колріджа є його переклади «Пісень Оссіана». Колрідж перекладав один з найважливіших творів світової літератури – «Фауста» Йоганна Вольфганга Гете. Хоча ця праця не була завершена, проте вона заслуговує на увагу.

5. XX століття. У XX столітті почалася активна робота над перекладами класичних творів, сучасної літератури та філософії. Такі перекладачі, як Т. С. Еліот, Вільям Батлер Єйтс та Доріс Лессінг зробили значний внесок у розвиток перекладу в Англії [1].

6. Сьогодні переклад в Англії є галуззю, де працюють тисячі перекладачів. Англійська мова стала міжнародною мовою комунікації, і багато літературних, наукових та інших текстів перекладаються з різних мов англійською для широкого аудиторії. Перекладацька думка в Англії відображала інтерес до різних мов та культур, сприяючи обміну знаннями та ідеями. Велика кількість високоякісних перекладів сприяла розширенню культурного та літературного спадку, дозволяючи англійському читачеві знайомитися з ідеями та творчістю авторів з усього світу.

### ***Література:***

1. Бабченко М. Ю. *Основні етапи історії перекладу у Великій Британії*. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/25009/1/%d0%91%d0%b0%d0%b1%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9c.%20%d0%b3%d1%80.303%20.pdf> (дата звернення: 04.10.2023).

2. Кальниченко А. О. *Середньовічний латинський переклад: погляди перекладачів на свої завдання та підходи до перекладу*. UR: <https://core.ac.uk/download/pdf/14041692.pdf> (дата звернення: 04.10.2023).

3. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. *Історія перекладу та перекладацької думки в Англії (ранній середньоанглійський переклад)*. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2006. № 27. С. 44-49.

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ БОЕЦІЯ**

**Погрібна Н. І.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

Хоча перекладознавство як наука окреслилася лише у XIX-XX столітті, проте вона має давню історію. Вивчаючи основи цієї науки, констатуємо, що сучасні методи перекладу дуже різняться від тих, що використовувалися у давнину. Наша робота націлена на дослідження способів перекладу у період Середньовіччя з метою визначення їх актуальності для сучасних філологів-перекладачів.

До виникнення книгодрукування перекладачі постійно працювали з копіями текстів, у яких, у порівнянні з оригіналом, містилися лакуни. Тому перекладачам часом доводилося дописувати текст на свій розсуд. Наше розуміння поняття «переклад» відносно цього явища у Середні віки має бути досить гнучким, оскільки, з одного боку, це справді переписані іншою мовою джерела, з іншого – твори-оригінали, написані за мотивами давніх творів.

Середньовічні переклади були чітко регламентовані на твори для еліти і твори для широкого загалу. Відразу після нормандського завоювання перекладачі використовують переважно англо-нормандську мову, на відміну від англійської, яка на той час була мовою «низів». Переклади англо-нормандською мовою здійснювалися при дворах та у монастирських центрах.

Усний і письмовий переклад продовжував існувати в міжнародних стосунках, зовнішній торгівлі, військовій справі. Прогресивними у період Середньовіччя були переклади церковної літератури з так званих «святих мов» (єврейської, грецької, латини). Переклади церковних творів у деяких країнах сприяли розвитку національних мов і літератур.

Найпопулярнішими перекладацькими принципами в добу Середньовіччя були: «слово в слово» для перекладу церковної, філософської літератури та офіційних документів та «вільна інтерпретація» для перекладу художньої літератури.

Філософ Боецій поширив буквалістську стратегію на царину авторитетних світових текстів, він писав: «Боюсь, що роблю я помилку буквального перекладача, коли кожне слово передаю відповідним йому словом. Причина такого підходу полягає в тому, що в творах, в яких шукають знання з певного предмету, слід виражати не чари ясної мови, а незамулену істину. Отже, я відчував, що буду кориснішим, якщо, створюючи філософські твори латинською мовою, не пропущу жодної грецької літери» [1, с. 243].

Боецій (повне ім'я Аніцій Манлій Торкват Северин Боецій) – пізньоантичний і ранньосередньовічний філософ, теолог, логік, математик, політичний діяч. Його життя припало на час розпаду Західної Римської імперії та володарювання остготів. Він мав різнобічну освіту, добре знав грецьку мову і філософію; зробив кар'єру при королівському дворі у Римі. Саме тут Боецій швидко здобув славу вченого, про що свідчать релігійні діячі та письменники Кассіодор Флавій, Магн Фелікс Еннодій, Прісціан.

Не полишаючи наукових занять, Боецій вдався до політичної діяльності, набув високого політичного статусу в Остготському королівстві за Теодоріха Великого: став сенатором, у 510 – консулом. У 522 р. Теодоріх, який високо цінував всебічну освіченість і особисті якості Боеція, підніс його до посади *Magister officiorum* (начальника служб, фактично першого міністра королівства). У 523 р. Боеція звинувачено в причетності до змови проти короля, заарештовано і ув'язнено в Кальвенцано. В очікуванні страти Боецій написав (у прозі й віршах) свій головний твір «Розрада від філософії», який став однією з найпопулярніших книг пізньої античності та Середньовіччя і мав значний вплив на європейську літературу [2].

Боецій прагнув донести ідеї основних грецьких філософів до читачів, які володіли тільки латиною. Ця місія мала бути реалізована, насамперед, через переклади: Боецій мав за мету перекласти всі твори Аристотеля та Платона. Проте через передчасну смерть Боецію не вдалося завершити свій проект. Він підготував новий переклад і коментар до «Ісагоги» Порфирія, а також переклав твори Аристотеля «Категорія», «Аналітика», «Про тлумачення», «Топпіка». Ці тексти аж до самого XIII століття були чи не єдиним джерелом вивчення Аристотеля [2; 3].

На думку вчених, переклади Боеція вплинули на середньовічну філософію й теологію, оскільки аж до XXI ст. праці Аристотеля були відомі винятково завдяки його перекладам. Низка проблем, порушених мислителем, досі не втратили актуальності та є предметом розмірковувань у сучасній філософії та релігії. Боецій проголошений Католицькою церквою святим (мучеником) локального значення. Вшановується церквою у м. Павії (Італія), де він був страчений, день його пам'яті – 23 жовтня [2].

#### **Література:**

1. Збірник наукових праць В. О. Подміногіна з історії та теорії перекладу. Харків: Вид-во НУА, 2017. 468 с.
2. Симчик М. В. Боецій. URL: [https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B9 \(%D0%9C. %D0%92. %D0%A1%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B8%D1%87\)](https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%BE%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B9 (%D0%9C. %D0%92. %D0%A1%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B8%D1%87) (дата звернення: 01.10.2023).) (дата звернення: 01.10.2023).
3. Chadwick H. Boethius. The Consolations of Music, Logic, Theology, and Philosophy. Oxford: Clarendon Press, 1981. 313 p. URL: [https://www.academia.edu/73601351/Boethius\\_the\\_Consolations\\_of\\_Music\\_Logic\\_Theology\\_and\\_Philosophy](https://www.academia.edu/73601351/Boethius_the_Consolations_of_Music_Logic_Theology_and_Philosophy) (Last accessed: 28.09.2023).

## **ШКОЛА ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТОЛЕДО**

**Поцілуйко А.**

гр. АУП-17

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.

Перший заклад, де навчали перекладачів з арабської латиною, був започаткований лише у XII столітті – у місті Толедо (Іспанія). Його заснував Дон Раймундо, архієпископ Толедо з 1126 по 1154 рік. Цей чернець-бенедиктинець глибоко розумів важливість арабської філософії для осягнення Аристотеля і вирішив зробити її приступною для тих, хто читав книжки, написані латиною [2].

Школа пройшла два окремі періоди, розділені перехідною фазою. Перший очолив архієпископ Толедо Реймонд у XII столітті, який сприяв перекладу філософських та релігійних творів, переважно з класичної арабської мови на латинську. Серед

перекладів були наукові твори з алхімії, алгебри, геометрії, фізики, астрономії, філософії, діалектики, медицини. За часів кастильського короля Альфонсо X у XIII столітті перекладачі більше не перекладали латинською мовою, цільовою мовою стала іспанська, що сприяло стандартизації іспанської мови.

Традиційно Толедо був центром багатомовної культури і мав першорядне значення як центр навчання та перекладу. Численні класичні твори античних філософів і вчених, які були перекладені арабською мовою під час ісламського золотого століття, були добре відомі в Аль-Андалусі, як і ті, що належали до школи неоплатонізму (Арістотеля, Гіппократа, Галена, Птолемея тощо), а також праці античних філософів та вчених з Персії, Індії та Китаю. Це дало можливість дізнатися про багато стародавніх класичних дисциплін, які взагалі були недоступні для Західної Європи. Частина арабської літератури також була перекладена латинською, івритом [1].

До перекладацької праці Раймундо залучив одного з найвидатніших вчених – Домінго Гундісальво, архієпископа Сеговії, який переклав значну частину енциклопедії «Книга лікування» Авіценни, а також «Цілі філософів» аль-Газалі та «Каталог наук» аль-Фарабі. Але Гундісальво не знав арабської мови. Він використовував єврейських або мусульманських посередників, які перекладали з арабської кастильською мовою, а потім сам перекладав вже з кастильської латиною.

Найвизначніший із толедських перекладачів був, безперечно, Джерардо з Кремони (1114–1187). Завдяки стислій нотатці про його життя і працю, залишеній його учнями, ми знаємо, що Джерардо прибув до Толедо після закінчення науки в Італії, щоб дізнатися більше про «Альмагест». Цей монументальний астрономічний трактат Клавдія Птолемея, визначного грецького астронома II століття, існував на той час лише в арабському перекладі. Джерардо знайшов багато наукових праць арабською мовою в Толедо і відразу ж почав вивчати цю мову, аби прочитати їх і згодом перекласти латиною. Всього він переклав понад сімдесят праць, у тому числі й трактат «Альмагест», переклад якого завершив у 1175 році [2].

«Толедській школі» належить видатна роль в ознайомленні середньовічної Європи з науковими та філософськими досягненнями попередніх цивілізацій. Перекладачі Толедо суттєво вплинули на формування західноєвропейського наукового світогляду. Саме завдяки їм Європа відкрила для себе Арістотеля та Платона. Все це створювало підґрунтя для заснування тут перших університетів [3].

### **Література:**

1. Школа перекладачів Толедо. URL: [https://hmn.wiki/uk/Toledo\\_School\\_of\\_Translators](https://hmn.wiki/uk/Toledo_School_of_Translators) (дата звернення: 04.10.2023).
2. Мандрівки часом- історичний сайт. URL: <https://travel-in-time.org/uk/mandrivki-chasom/toledska-shkola/> (дата звернення: 04.10.2023).
3. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2009. 543 с. URL: <https://studfile.net/preview/7525197/> (дата звернення: 04.10.2023).

## ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА XX СТОЛІТТЯ

**Сковоринська Н. В.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к. філол. н., доцент Загородня Л. З.*

Історія українського перекладознавства займається вивченням різноманітних джерел, що стосуються теорії, критики та історії перекладу у напрямку єдиної української наукової традиції. Слід зазначити, що історіографічна модель перекладів в Україні ґрунтувалася трьома критеріями наявних джерел: бази національності, теорії і мови; історіографічні дослідження наукових середовищ, іманентності й відповідності; критеріями історичного опису, а саме: хронологічності й наукової спадковості [5, с. 233].

До 1880-х рр. в українській науці ще не існувало дослідника чи науковця, який(а) обрав(ла) би фундамент перекладознавчого аспекту. Зародження перекладознавства в Україні як наукової дисципліни відбулось під час так званої Франкової творчості. Перекладознавча спадщина І. Я. Франка цікавила багатьох дослідників, але найбільший вклад у вивчення перекладовмісних праць І. Я. Франка в теоретичному аспекті зробили О. А. Домбровський, Ф. С. Арват, Р. П. Зорівчак, О. Б. Тетеріна.

О. А. Домбровський займався дослідженням датологічного зацікавлення Франка. Найбільша зацікавленість у вивченні його робіт простежується в стильових та інтерпретаційних особливостях оригіналів, тобто рукописів І. Я. Франка. Цікаво те, що, посилаючись на Франківські принципи, він реконструює їх, беручи за основу лише кілька висловлювань.

Найсуттєвішою публікацією про І. Я. Франка як перекладознавця стала саме праця Ф. С. Арвата «Іван Франко – теоретик перекладу». Вищезгаданий науковець розглянув Франкову творчість у багатогранному контексті тогочасних особливостей перекладу, зокрема, зазначив, що саме І. Я. Франко вперше провів межу між власне перекладом і переспівом. У процесі вивчення Франкових праць дослідник регенерує та відтворює 17 теоретичних принципів, які створюють історії, критики та теорії перекладу. Також зазначаємо, що Ф. С. Арват робить акцент виключно на літературознавчій спадщині російських революціонерів-демократів, що є мотивом тенденцій радянської критики.

Статті Р. П. Зорівчак [5, с. 41-42] дозволяють нам простежити ще один важливий аспект Франкової спадщини із роду наукової – це перший цілісний критичний аналіз перекладу в українському перекладознавстві. Науковець дослідила націєтворчу концепцію перекладу, яку висунув І. Я. Франко щодо перетворення української етнічності в політичну націю [1]. Р. П. Зорівчак вказує, що час формування перекладознавчого таланту І. Я. Франка фактично є часом зародження українського перекладознавства, а саме: 70-ті рр. XIX ст. [2, с. 6]. Звісно, ми можемо багато дискутувати щодо самої дати. Проте, якщо взяти до уваги факт перекладознавчої концепції письменника, то початок закладено саме у 1880-х рр. Звідси зародження сучасного перекладознавства як цілісної науки із практикою можна датувати саме цим часом, оскільки у ньому концепція І. Я. Франка має основну роль.

У кандидатській дисертації О. Б. Тетеріна бере до уваги роль перекладу у контексті національного розвитку літератури І. Я. Франка [4, с. 11-14]. Дослідниця вирізняє високий рівень теорії перекладознавчих поглядів письменника, котрі мали приналежність до чітких проблем процесу створення перекладу, місця перекладу в загальнолітературному контексті, а отже, науково обрамили критерії вибору творів, які підлягали та



реалізовувались у перекладі. О. Б. Тетеріна довела, що неподільна система поглядів дослідження перекладу, яку створив І. Я. Франко, забезпечила наявність наукового рівня україномовного перекладознавства. Також значно розповсюдила теоретичне сприйняття перекладу як багатогалузевого явища словесної творчості в літературознавстві, що вирувало в другій половині XIX ст. [4, с. 14].

Український переклад межі XIX й XX ст. мав чітку орієнтацію саме на інтелігентні верстви тогочасного населення, котрі, важливо зазначити, були двомовними або багатомовними. Це твердження простежується у дослідженні М. В. Стріхи «Український художній переклад: між літературою і націєтворенням» [3]. Ця думка виокреслюється та підтверджується фактом безпосереднього контакту літератури української культури та іноземної літератури й унеможлилював спотворення ідеї прямих культурних поєднань між українцями як етносом та іноземцями, а відтак й гіпотетичну реалізацію культурної та політичної рівності українців з іншими європейськими народами.

#### **Література:**

1. *Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 2005. Т. 250: Праці Філол. секції 844 с.*
2. *Зорівчак Р. П. Іван Франко як перекладознавець: до 125-річчя від дня народження. Теорія і практика перекладу. К., 1981. Вип. 5. С. 3-6.*
3. *Стріха М. В. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням Київ : Факт, 2006. 344 с.*
4. *Тетеріна О. Б. Переклад як наукова проблема в українській літературно-критичній думці XIX-початку XX ст.: (компаративний дискурс): автореф. дис.... канд. філол. наук ; спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство». / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2004. 20 с.*
5. *Шмігер Т. Історія українського перекладознавства XX сторіччя. Київ : Смолоскип, 2009. 342 с.*

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СТАРОДАВНЬОМУ ЄГИПТІ**

**Трач А.М.**

*гр. АУП-16*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

Переклад як суспільне явище з'явився в історії людства досить рано. Початковою та першою формою перекладу був усний переклад, і перекладачами ставали особи, котрі володіли знаннями двох та більше іноземних мов. Ні про яке професійне заняття перекладом тоді говорити не доводилося. Ним займалися лише від випадку до випадку. Проте в міру розширення контактів з іншомовними народами попит на перекладачів, вже не випадкових, а професійних, починає зростати.

Переклад у Давньому Єгипті використовувався для записування текстів за допомогою ієрогліфів. Це були складні піктограми та символи. Головними мовами Давнього Єгипту були єгипетська та демотична. Єгипетська мова включала в себе багато ієрогліфів, кожен з яких представляв окремий звук або слово.

За свою багатовікову історію єгиптяни неодноразово вступали в контакти з іншими народами, племенами, державами, що, природно, передбачало наявність перекладачів. У Стародавньому Єгипті існувала школа, яка готувала майбутніх перекладачів до контактів із сусідніми державами [3, с. 6]. Взаємини Єгипту з іншими державами і народами Межиріччя (а саме: з асирійцями, вавилонянами, хетами) зіграли досить важливу роль у

розвитку тогочасної перекладацької справи. Оскільки в II тисячолітті до н. е. міжнародною мовою Передньої Азії була аккадська (мова стародавнього населення Месопотамії та Ассирії), то на той час дипломатичне листування єгипетських фараонів з правителями сусідніх держав здійснювалося саме цією мовою.

У Стародавньому Єгипті також з'являються спеціальні школи переписувачів, де серед безлічі інших предметів учнів навчали, зокрема, й іноземних мов. Окрім аккадської, як свідчать дані Тель-ель-Амарнского архіву, давньоєгипетські перекладачі знали й інші мови, наприклад, хетську та хуритську.

Непрямим підтвердженням існування перекладацької діяльності у Стародавньому Єгипті можна вважати збережену переписку єгипетських правителів із вавилонськими, ассирійськими, хетськими, мітанійськими, сирійськими і палестинськими правителями аккадською мовою (міжнародною мовою того часу) клинописом, що налічує близько 400 листів. Безсумнівно, для цього була необхідна достатня кількість писарів-перекладачів, які б досконало знали аккадську мову та могли перекладати з неї послання своїх фараонів та царів. Збереглися також тексти, які служили своєрідними посібниками єгиптянам для вивчення аккадської мови та клинопису [1, с. 43-45].

У давні часи професія перекладача не мала високого статусу в суспільстві. У період розквіту своєї держави єгиптяни не сильно бажали опановувати мови інших держав, презирливо ставились до мов інших народів, вважаючи, що це їхню мову мають вчити і ніяк не навпаки [3, с. 7]. За свідченням грецького географа та вченого Геродота – «Батька історії» – перекладачі становили окрему касту, яка посідала місце між торговцями та керманічами.

Щоправда, згадка про «начальників» і «керівників», що зустрічаються в текстах, які відносяться вже до часів Стародавнього і Середнього царства, змушує дослідників робити припущення, що до цього часу в державі існували не лише поодинокі перекладачі, а й організовані за професійною ознакою групи, які, найімовірніше, перебували при фараонській канцелярії або при храмах.

Також можна вказати на наявність у Стародавньому Єгипті і так званого «хронологічного» перекладу: перекладання текстів з більш давніх форм мови на більш пізні. Таке явище було пов'язано як з еволюцією самої мови, так і зі зміною в системі писемності – заміною ієрогліфів демотичним письмом [2]. Прикладом такого перекладу є один з найбільших пам'яток давньоєгипетської літератури – «Книга мертвих» – збірник єгипетських гімнів та релігійних текстів, який поміщали до гробниці з метою допомогти померлому подолати всі небезпеки у потойбічному світі й отримати умиротворення й благополуччя вічного життя [2].

### ***Література:***

1. Кальниченко О. А. *Історія перекладу та думок про переклад у стародавні часи* : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 184 с.
2. *Книга мертвих*. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Книга\\_мертвих](https://uk.wikipedia.org/wiki/Книга_мертвих) (дата звернення: 28.09.2023).
3. Саприкін С. С., Чужакін А. П. *Світ усного перекладу* : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 224 с.

## ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО ЯК МИСТЕЦЬКИЙ ПОШУК

**Нгалула В.Т.**

*гр. НФ-201*

*Національний університет «Одеська політехніка»*

*Наук. керівник – д.філол.н., професор Громко Т.В.*

Переклад як процес передачі змісту тексту з однієї мови на іншу є складним, однак творчим та мистецьким видом діяльності, який вимагає від перекладача не тільки глибокого розуміння обох мов, але і вміння відтворити авторський стиль та інтенцію тексту. В Україні, як і в багатьох інших країнах, перекладознавство є важливою складовою лінгвістичної та літературної науки.

Перекладознавство, яке також іноді називають теорією перекладу, є інтердисциплінарною галуззю знань, яка вивчає процеси, правила та проблеми перекладу між мовами. Ця дисципліна розвивається як наукова галузь, маючи свою власну історію та методологію дослідження [3, с. 12].

Питання про історію перекладознавства, а також його місце в мистецькому пошуку, є важливими для розуміння того, як ця дисципліна сформувалася і еволюціонувала. В цілому, перекладознавство як мистецький пошук, має багатий історичний розвиток і складну еволюцію. До основних ключових моментів з історії питання відносимо:

- давність історії перекладознавства (у давнину переклади здійснювалися для передачі священних текстів, наукової інформації, літературних творів та інших видів текстів з однієї мови на іншу);

- класичне (античне) перекладознавство, що вимагало від перекладачів творчості та вміння відтворювати стиль та емоції оригіналу, а також вплинуло на розвиток мистецтва, особливо драматургії;

- Середньовіччя та Ренесанс з розвитком ідей про переклад як мистецтво та науку;

- період 18-19 століття, в якому мистецький вплив відзначився збільшеним інтересом до літературного перекладу та розвитком літературного критицизму;

- 20 століття визначило перекладознавство більш міжнародним, технологічним та креативним, і його розглядати як мистецтво через свою творчу та естетичну природу;

- сучасність перекладознавства як розвиненої наукової галузі включає культурну, лінгвістичну, психологічну та соціологічну складові перекладу у світовому контексті, сприяючи міжкультурному розумінню народів та співпраці мовознавців [4, с. 186].

Історичні ключові моменти в розвитку перекладознавства пов'язані з мистецтвом через кілька аспектів:

**Літературна якість:** Переклади художніх творів часто мають вищий ступінь літературної якості, оскільки перекладачі намагаються передати не лише зміст, але і стиль, метафори, образи та емоції оригіналу. Вони можуть бути власними творами мистецтва, які можуть бути оцінені на своїх власних заслугах.

**Інтерпретація і творчість:** Перекладознавство часто буває віднесене до мистецтва через творчий аспект процесу перекладу. Перекладознавство – мистецтво через творчий характер процесу перекладу, де перекладачі повинні вільно виразити стиль, ідеї та атмосферу оригіналу в іншій мові. Їх творчий підхід та інтерпретація подібні до процесу мистецтва. Якщо перекладачі успішно передають дух та сенс оригіналу, це може вплинути на популярність твору в інших країнах і сприяти міжкультурному розумінню.

**Естетична вимірність:** Якщо переклад вважати мистецтвом, то він має естетичний аспект. Переклад може бути оцінений за своєю гармонією, емоційною силою,

структурною цілісністю та іншими аспектами, які зазвичай пов'язуються з мистецтвом. Відомі переклади визнаються не лише за точність, а й за їхню літературну якість.

**Культурний контекст:** Переклад включає в себе розуміння культурних відтінків та контексту оригінального тексту. Перекладачі повинні враховувати смисловий та культурний контекст оригіналу і передавати його в цільовому тексті так, щоб читач міг зрозуміти не лише слова, а й задуми та асоціації автора.

Перекладознавча діяльність у сфері художньої літератури реалізується у мистецьких впливах. Художні переклади можуть впливати на культурний обмін та розуміння інших культур [2, с. 32]. Вони допомагають читачам з інших країн отримати доступ до літературних шедеврів та ідей, які можуть бути важливими для розширення світового мистецького діалогу.

Вплив на рецепцію твору досягається завдяки високому професійному рівню цих перекладачів та їхній здатності глибоко розуміти оригінальний текст і передавати його ідейну та емоційну складову. Якщо перекладач ефективно виконує свою роботу, переклад може вплинути на сприйняття твору в іншій культурі. Якщо переклад вдало передає дух та сенс оригіналу, то це може розширити аудиторію та популярність твору в інших країнах, що також має аспекти мистецтва. Перекладознавство може бути розглянуте як мистецтво через творчий процес, що включає в себе інтерпретацію та адаптацію оригінального тексту, а також через його естетичний та культурний вимір [1, с. 12]. Перекладачі, які успішно поєднують точність з творчістю, можуть створювати переклади, які сами по собі є мистецтвом і відзначаються високою якістю.

Таким чином, переклад – це складний і творчий процес передачі змісту тексту, що вимагає від перекладача глибокого розуміння кількох мов, а також вміння відтворити авторський стиль та інтенцію тексту. Перекладознавство, включаючи теорію перекладу, є важливою галуззю лінгвістичної та літературної науки, яка досліджує процеси, правила та проблеми перекладу між мовами. Питання історії перекладознавства та його місця в мистецькому пошуку виявляються ключовими для розуміння формування та розвитку цієї дисципліни. Історія перекладознавства включає в себе такі ключові моменти, як давність перекладу, вплив класичного (античного) перекладознавства, епоха Середньовіччя та Ренесансу, а також розвиток перекладознавства у 20-му столітті та сучасність.

Перекладознавство можна розглядати як мистецтво через його творчий характер та естетичну вимірюваність. Перекладачі художніх творів виявляються справжніми творцями, які вільно та творчо переосмислюють та втілюють мистецькі твори в інших мовах та культурних контекстах. Вплив на рецепцію твору досягається завдяки їхній високій майстерності та здатності передавати сенс і емоційну сутність оригіналу.

Питання історії перекладознавства та його місця в мистецькому пошуку виявляються ключовими для розуміння формування та розвитку цієї дисципліни.

Перекладознавство можна розглядати як мистецтво через його творчий характер та естетичну вимірюваність. Перекладачі художніх творів виявляються справжніми творцями, які вільно та творчо переосмислюють та втілюють мистецькі твори в інших мовах та культурних контекстах. Вплив на рецепцію твору досягається завдяки їхній високій майстерності та здатності передавати сенс і емоційну сутність оригіналу. Висока якість перекладів може робити їх самих по собі творами мистецтва, які розширюють горизонти читачів та сприяють культурному розумінню між різними націями.

#### **Література:**

1. Коптілов В. Першотвір і переклад. Київ, 1972. 216 с.
2. Коптілов В. Теорія та практика перекладу : навч. посіб. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.

3. *Історія перекладу та перекладацької думки: Англія, Німеччина, Америка, Україна : конспект лекцій / укладач А. В. Прокопенко. Суми : Сумський державний університет, 2018. 87 с.*

4. *Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. Київ, 2006. 344 с.*

## **ЗНАЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА**

**Храпко М.М.**

*гр. АУП-17*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л.З.*

Про історію перекладу нам відомо не надто багато через те, що ніхто не знає коли саме зародилася ця професія. Але з тих матеріалів, які вдається дослідити, можемо проаналізувати загальне уявлення про письмових та усних перекладачів у різні історичні періоди, про роль перекладачів з погляду різних спільнот, про коло чинників, що породжували широку перекладацьку різноманітність та діяльність за певних часів, види контекстів, у яких перекладачам доводилося діяти. Основними історичними причинами перекладу літератури називають: сприяння розвитку власної літератури, запозичення нових думок, запозичення нових родів та жанрів літератури, збагачення національної мови, розповсюдження релігій, передача культурних цінностей. Завдання самого перекладача кваліфіковано та якісно перетворювати інформацію з різних мов, а перекладознавця – надавати поради у визначенні місця та ролі перекладачів, перекладів та процесу перекладу в суспільстві.

Формування живої та літературної мови займало тисячі років, приблизно стільки ж і існував переклад. Населення різних часів та народів комунікували між собою в різноманітних умовах, відповідно, щось запозичувалось, додавалось, розвивалось, допоки людство не почало усвідомлювати свою ідентичність та приналежність до певного етносу, щоб визначитись і дослідити свою мову, її походження. Наприклад, у “De Oratori” (55 р. до н.е.), “De optimo genere oratorum” (51 р. до н.е.) та інших текстах Цицерон розрізняє свою перекладацьку практику від послівного методу перекладу своїх попередників, стверджуючи, що набагато важливіше, по-перше, оволодіти цільовою аудиторією на тій мові, на якій аудиторія вільніше відчувається; та, по-друге, розвивати ораторський словниковий запас і навички аргументації в цільовій мові, аніж із скрупульозною точністю притримуватися джерельного тексту [2]. Особливо слід наголосити на визначному внеску перекладачів-творців алфавітів, завдяки діяльності яких були розширені територіальні межі поширення знань (напр., Кирило та Мефодій – Болгарія, Моравія, Паннонія, Русь), принесені нові елементи цивілізації та нові духовні цінності, відкриті шляхи до культурного, соціального та духовного прогресу, народам дано знаряддя для розвитку та пробудження колективного самоусвідомлення етно-мовних груп (напр., готи, слов’яни), закладено підвалини для появи національного почуття та національних літератур (напр., Болгарія, Вірменія), усунено неписьменність народу та покладено початок демократизації освіти, уможливлено збереження культурної спадщини.

Оскільки мова кожної окремої культури – її найбільше надбання, то бажання розвивати мову є актом патріотизму. І збагачення власної мови є практикою, яка тісно пов’язана із створенням національних літератур і їх поширенням. Саме за Ренесансу, за

якого відчувалася необхідність у творенні нових термінів для позначення нових реалій, формується цілковито нове поняття перекладу. Іноді стверджують, що існують приклади, коли переклад справді творив мови. Але тоді слід визначитися стосовно значення слова «творити», бо помилково можна припустити, що до цього ці мови не існували. Таким випадком є переклад Біблії Лютером, переклад, що породив німецьку мову. У цьому випадку труднощі полягали в тому, що цільова мова не була єдиною цілісною мовою, а низкою діалектів: «Добра німецька мова – це німецька мова народу. Проте народ говорить на безкінечній кількості німецьких. Тоді ти зобов'язаний перекладати на німецьку, що якось піднімається над масою діалектів, не відкидаючи їх і не пригнічуючи». Таким чином, Лютер спробував зробити дві речі: здійснити переклад на німецьку, що апріорі може бути лише місцевою, його власною німецькою, проте водночас піднести, самим процесом перекладу, цю місцеву німецьку до статусу загальнонімецької. З тим щоб та німецька, яку він використав, не стала сама мовою, відрізаною від народу, він мав зберегти в ній щось від загального способу висловлювання та щось від народних говірок. Таким чином, ми знаходимо водночас послідовне та умисне використання вельми усної мови, багатої на образи, звороти, виразної, поруч з очищенням та дедіалектизацією цієї мови.

Іншими прикладом може бути українська мова та література за відсутності держави не мали нормальних умов для розвитку, то перекладна література в культурному житті українців відігравала надзвичайно велику роль як засіб розвитку української мови та збагачення її поетичного вислову; а в II половині XX ст. в Україні склалася така ситуація, коли джерело мовлення літературної мови перенеслося з оригінальної літератури на перекладну [1].

Отже, як тільки на планеті Земля з'явилося люди – з'явилися засоби комунікації, які з еволюцією людства розвивались, здобували різну форму і передавались, запозичувались, що дало початок перекладу, коли загарбувались нові території з місцевими жителями, з якими потрібно були домовились, а переклад, у свою чергу, дав основу для формування мов, їх вдосконаленню та можливість зараз досліди звідки росте коріння нашого сучасного буття.

#### **Література:**

1. Гречина Л. Б. Переклад і його роль в контексті розвитку цивілізації. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. Вип. 68. Філологічні науки. С. 162-165 URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9521/1/38.pdf> (дата звернення: 02.10.2023).
2. Подмогін О. В., Кальниченко О. А. Історична роль перекладу у становленні національних мов. *Вісник Житомирського державного університету*. 2005. № 23. С. 29-33. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/8656/97/> (дата звернення: 02.10.2023).

## **ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ПОГЛЯДИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЄРОНІМА СТРИДОНСЬКОГО**

**Черник І. А.**

*гр. АУП-16*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л.З.*

Мета повідомлення – висвітлити перекладацькі погляди та діяльність Ієроніма Стридонського.

У період, коли християнство перетворювалося з культу кочових народів на державну релігію, формування концепції перекладу в Західній Європі було найважливішим для

історії, а вершиною процесу формування християнської перекладацької традиції став Ієронім Стридонський. Папа Дамас II хотів надати латинський переклад євангельських текстів для літургії, тому доручив це молодому священику Єронімові. Папа Дамас виявляє зацікавленість у Ієроніма, оскільки високо оцінює його знання та таланти, і просить його написати про складні місця в Біблії. Ієронім мав унікальні характеристики, які дозволяли йому здійснити переклад Святого Письма на латинську мову, оскільки він був як християнином, так і Цицеронцем – і мав великий лінгвістичний та науковий досвід, подібний до Цицерона, було надзвичайно важливо.

Ієронімовий канон праць містить коментарі на Святе Письмо та листи про церковну дисципліну та доктрину, але його слава та канонізація базуються на перекладі Святого Письма латиною, відомому як «Вульгата». Хоча цей переклад не є повністю оригінальним, його практичний результат був надзвичайно високим, і мова перекладу стала важливим елементом шкільного та церковного навчання [2, с. 135-140].

Ієронім став відомим як майстерний перекладач завдяки сукупності різних факторів. Головним серед них було його глибоке знайомство з класичною римською літературою, що дало йому змогу добре володіти мовою. Крім того, Ієронім володів широкими і глибокими філологічними знаннями, що значною мірою сприяло його успіхам як перекладача. Сам Ієронім зазначав, що для всебічного розуміння текстів Біблії необхідний філологічний підхід. Хоча важливо визнати, що переклади Єроніма не обмежувалися лише Біблією. Він також взявся за переклад різних творів, таких як історичні твори Євсевія, богословські трактати Дідіма та праці Орігена [1].

Ієронім поділяв з Цицероном класичну віру в те, що тематика визначає стиль. Ієронім розумів, що стиль впливає на повідомлення, тому неправильне передавання стилю може призвести до спотворення як конотативних, так і денотативних елементів повідомлення. У своїй праці Святий Ієронім Стридонський наводить численні приклади з перекладів Святого Письма, що переконливо підтверджують його головну думку про те, що в перекладі найважливішим є зміст вислову та авторська інтенція, а не точність мовної структури оригіналу.

#### **Література:**

1. Ієронім Стридонський – життя та діяльність. URL: <https://tureligious.com.ua/ijeronim-strydonskyj-zhyttya-ta-diyalnist/> (дата звернення: 02.10.2023).
2. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Витоки західного перекладознавства: Ієронім Стридонський. Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.». Харків, 2007. Т. 13, кн. 2: Проблеми економіки та філології. С. 131-150.

## **ПОНЯТТЯ «ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ» У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ**

**Чоловська О. О.**

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Камінська М.О.*

**Вступ.** Переклад як термін багатозначний, і його найширше та найпоширеніше значення стосується процесу передачі значення/змісту слова, групи слів, речення чи уривка з вихідної мови до цільового тексту. Поняття «переклад» можна визначити як: заміна текстового матеріалу однією мовою (мова оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншою мовою (переклад). Головна мета будь-якого перекладу – досягти



адекватності. Адекватність — це вичерпна передача вихідного смислового змісту та його повна відповідність за функціями та стилем [5].

Оцінка якості перекладу невіддільна від певних стандартів. Оскільки переклад так само багатогранний, як і будь-яка інша діяльність, іноді його оцінюють з різних точок зору. Зокрема, Ю. Найда запропонував розрізняти формальну еквівалентність перекладу та динамічну еквівалентність перекладу [2]. Формальна еквівалентність має місце, коли перекладач намагається найточніше відтворити повідомлення за формою та змістом оригінального тексту, докладно передаючи його загальну структуру та окремі елементи. Що стосується динамічної еквівалентності, то в цьому випадку перекладач прагне встановити такий же зв'язок між цільовим текстом і його читачами, який існує між оригінальним текстом і його читачами (носіями мови). Перекладач, що розглядається, особливо цінує повну природність висловлювання, іноді підбираючи його так, щоб читач при сприйнятті тексту зовсім не виходив за межі власного культурного контексту, що, у свою чергу, робить репрезентацію вторинною [1].

Еквівалентність є основою комунікативної передачі значення між мовами або системами, де важливо зберігати точність і зрозумілість відповідно до контексту і мети комунікації. Під поняттям еквівалентності перекладу розуміють передачу змісту оригіналу в перекладі. Змістом оригіналу вважається сукупність інформації, що міститься в тексті, включаючи емоційну, стилістичну, метафоричну та естетичну функції мовної одиниці. Тому еквівалентність є ширшим поняттям, ніж «точність перекладу», що зазвичай означає лише збереження «тематично логічного змісту» оригінального тексту. Іншими словами, норма еквівалентності означає максимально можливе наближення до вимог оригінального твору.

Досягнення еквівалентності є одним із головних завдань перекладача, яке полягає в тому, щоб якомога повніше передати зміст оригінального тексту. Взагалі дуже важливою є фактична спільність змісту оригінального тексту та цільового тексту [4].

Усвідомлення перекладу як мовленнєвої, а пізніше й комунікативної діяльності дозволило залучити до його наукового опрацювання положення багатьох актуальних на той час мовознавчих теорій і напрямків. Сам розвиток мовознавства підготував ґрунт для виникнення лінгвістики перекладу, відповідно до якої переклад трактується як еквівалентний перехід від актуалізованих у тексті одиниць однієї мови до одиниць іншої [3].

Для опису правил та умов такого переходу принципово важливим виявилися такі лінгвістичні розробки, як визнання двостороннього характеру мовних одиниць, єдність плану вираження та плану змісту, теорія семантичного поля та семантичних множників, глибинних семантичних структур тощо. Були також закладені основи лінгвістики тексту, почалося вивчення функціонування мовних одиниць у складі великих мовленнєвих структур. Вивчення змістової структури мови та особливостей функціонування мовних одиниць у процесі мовленнєвого спілкування дозволило по-новому підійти до опису суто лінгвістичних аспектів перекладу.

Усвідомлення цього сприяло розвитку наукового підходу до перекладу та спрямовувало увагу на ряд ключових лінгвістичних аспектів. Зокрема, підхід до перекладу став розглядати як складний процес, що вимагає врахування різних аспектів мови, семантики, структури тексту та контексту. Це дозволило лінгвістам розглядати переклад як більш широкий феномен, ніж просто заміну слів з однієї мови на іншу, і спрямовувати увагу на важливість відтворення значення та спілкування між мовами [6].

Поняття еквівалентності у перекладі стало основою для розвитку різних методик і стратегій перекладу, зокрема лінгвістичного та функціонального перекладу, яке дало



поштовх для подальшого вивчення проблем перекладу і розвитку методології перекладознавства.

Таким чином, формальна еквівалентність передбачає максимальну точність відтворення оригінального тексту за формою та змістом. Динамічна еквівалентність, у свою чергу, передбачає встановлення такого ж зв'язку між цільовим текстом і його читачами, який існує між оригінальним текстом і його читачами (носіями мови). Відтак, переклад є складною і багатогранною діяльністю, яка вимагає від перекладача глибоких знань мов, культури та контексту оригінального тексту.

**Література:**

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. К.: Академія, 2017.
2. Корунець І. В. *Theory and practice of translation* / І. В. Корунець. Вінниця: Нова книга, 2019.
3. Gambier, Yves. *Rapid and radical changes in translation and translation*. / Yves Gambier // *studies. Int J Commun*, 2016. №10. p. 887-906.
4. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications* (4 th. Ed.)
5. Rędziuch-Korkuz A. *Revisiting the concepts of translation studies: equivalence in linguistic translation from the point of view of Peircean universal categories* / A. Rędziuch-Korkuz // *Lang. Semiot. Stud.* 2023 – №9(1). p. 33-53
6. Walker, Callum. *A cognitive perspective on equivalent effect: Using eye tracking to measure equivalence in source text and target text cognitive effects on readers*. // *Perspect Stud Transl Theory Pract*, 2019. №27(1). p.124-143.

# ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ХУДОЖНЬОГО ТА ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ

## ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ, СФЕР ВЖИТКУ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ

**Бабич Я. С.**

*гр. ФІЛ-21-1д.*

*Дніпровський державний технічний університет*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Валуєва Н.М.*

Словниковий склад англійської мови, як і інших мов, постійно розвивається. Поява нових умов існування людини, нові стосунки між мовцями, нові галузі знань та концепції вимагають відповідних змін у мові, які б відображали навколишню реальність та внутрішній світ мовця. Адже саме лексичний склад є тим компонентом мови, якому притаманні постійні зміни, що пояснюються новими когнітивними та комунікативними потребами мовців. Таким чином, з'являються численні нові слова – неологізми, які можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов. Поява великої кількості нових лексичних одиниць свідчить про комунікативну потребу суспільства вербалізувати нові предмети, поняття та факти.

В англійській мові в середньому за рік з'являється велика кількість нових слів – більше, ніж у будь-якій іншій мові світу. Нова лексична одиниця проходить кілька стадій соціалізації (прийняття її в суспільстві) і лексикалізації (закріплення її в мові). Не всі неологізми потрапляють до друкованих версій словників, а також до широкого вжитку, а лише ті, які використовуються у мові протягом довгого часу.

**Актуальність** теми зумовлена тим, що незважаючи на численні дослідження новоутворень в англійській мові, вони й до тепер представляють інтерес для вивчення, оскільки кожен рік кількість неологізмів зростає, змінюються сфери, у яких з'являються нові слова. Дослідження питань перекладу неологізмів зумовлено необхідністю вивчення особливостей їх перекладу у зв'язку з появою нових явищ і понять у сучасному світі.

**Мета роботи:** дослідити особливості утворення англомовних неологізмів, сфери, у яких вони з'являються найчастіше та окреслити основні способи їх перекладу.

У сучасній англійській мові нараховують наступні способи утворення нових слів, а саме: фонологічний та морфологічний, запозичення.

**Фонологічний** спосіб: нові слова створюються з сполучення звуків, часто звуконаслідувальних вигуків. Найчастіше, цей спосіб використовується в американському сленгу, проте чисельність таких новотворів невелика.

**Запозичення**, за даними Ю.А. Зацного, складають менше одного відсотка в англійській мові [1, с. 7]. Дослідження неологізмів переконують, що нова лексика

утворюється, головним чином, з власного матеріалу шляхом словотворчих операцій та переосмисленням вже існуючих одиниць.

Основний пласт неологізмів утворюється за допомогою **морфологічного** способу словотвору – процесу утворення нових слів з морфем тієї ж самої мови. Виокремлюють наступні різновиди:

а) **афіксальний** спосіб – це морфологічний спосіб утворення нових слів, при якому вже існуючі суфікси набувають нових значень. Наприклад, Googlable – щось, що легко знайти у Гуглі, bookaholic – людина, яка любить читати та інші.

Окрім суфіксів, активну участь в утворенні нових слів відіграють префікси (префіксальний спосіб), приміром cyber-: «cybercafe» (інтернет-кафе); de-: «to deconflict» (передбачити конфлікт); dis-: «to disclude» (виключати); mis-: «to mistext» (помилково надсилати повідомлення іншій людині); non-: «nonversation» (безглузда розмова); pre-: «pre-heritance» (фінансова підтримка дітей);

б) **словоскладання** – один із найстаріших та найбільш розповсюджених способів утворення нових слів. Він характеризується злиттям двох основ, наприклад, іменник з іменником або прикметник з іменником: friend + zone = friendzone;

Одним із способів утворення англійських неологізмів є **телескопія або словозлиття**. Під телескопією розуміємо процес, при якому нове слово виникає зі злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого або ж зі злиття скорочених основ двох слів. Значення такого нового слова в більшості випадків містить сумарне значення обох своїх складників. Іноді це сумарне значення складається із суми повного лексичного значення першого чи другого складника і граматичного значення іншого. Приміром, *netflixential crisis* походить від стійкого словосполучення, терміну зі сфери психології *existential crisis* – екзистенційна криза) [3, с. 54].

в) **конверсія** – це перехід слова з однієї частини мови в іншу. Найбільш частотними виступають переходи з категорії іменників у дієслова та перехід з категорії дієслів в іменники (to starbucks – пити каву).

г) **скорочення** – нерегулярний спосіб створення морфологічних неологізмів. Він складається здебільшого з аббревіатур, акронімів (LBD - Little Black dress).

Поява семантичних неологізмів регулюється дією закону економії мовних засобів, що зменшує кількісний приріст лексичних одиниць і спрямовує номінативну діяльність на вторинну номінацію і веде до переосмислення вже наявних у мові номінативних засобів [8, с. 126].

Дослідники неологізмів підкреслюють, що понад 80% інновацій виникло внаслідок застосування механізмів словотвору. Аналізуючи активність різних способів словотвору, необхідно зазначити, що за кількістю неологізмів найбільш активні способи можуть бути розташовані в такому порядку: 1) словоскладання; 2) телескопія; 3) афіксація; 4) конверсія; 5) зворотня деривація (реверсія).

Особливо багато неологізмів спостерігається в суспільно-політичній, культурній, науковій, технічній сферах життя, що пояснюється появою великою кількістю нових понять, явищ й речей саме у цих сферах життя й діяльності людини.

При перекладі невотворів велику роль відіграє контекст, який допомагає зрозуміти значення неологізму. Так, науковець Т. Данкевич зазначає, що «при письмовому перекладі цьому допомагає контекст, він є доволі інформативним». Дослідник виокремлює такі два етапи перекладу неологізмів з англійської мови на українську:

1. З'ясування значення неологізму (коли перекладач або звертається до останніх видань англійських тлумачних чи енциклопедичних словників, або з'ясовує значення нового слова, зважаючи на його структуру і контекст);

2. Власне переклад (передача) засобами української мови, а саме: транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, пряме включення [2, с. 342].

Найбільш повно значення неологізму передає описовий переклад, проте його недоліком є громізкавість й незручність. Застосування цього способу актуально для словників й довідників. Наприклад, *Clickjacking* - процес відстеження активності користувача за допомогою гіперпосилань, за якими він переходив), або *humanitarian intervention* – гуманітарне втручання, тобто втручання гуманітарних організацій у внутрішні справи однієї країни у випадку серйозних порушень прав людини чи у випадку крайньої необхідності гуманітарної допомоги.

Отже, неологізм – це слово, яке має відтінок новизни у порівнянні з іншими словами даної мови, їх вивчає такий розділ мовознавства як неологія. Нова лексика представляє собою результати творчого мислення користувачів певної мови. Неологізми існують на периферії лексичної системи, а це досить мінливий шар лексичної системи. Вони мають пройти певні етапи на своєму еволюційному шляху, аби потрапити до словника загальнолітературної лексики.

Серед продуктивних способів утворення неологізмів виділяють: афіксацію, аббревіацію, телескопію, словоскладання, конверсію та скорочення. Проблема перекладу неологізмів є творчим процесом, проблема їх відтворення належить до проблеми перекладу безеквівалентної лексики. Серед типових прийомів відтворення нової лексики зазначають такі прийоми як: описовий переклад або експлікація, транскрипція та транслітерація, калькування, напівкалькування, пошук аналогу та запозичення.

#### Література:

1. Зацний Ю.А., Янков А.В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Вінниця: Нова Книга, 2008, 360 с.

2. Данкевич Т. Переклад авторських неологізмів в англійській мові. Мова і культура. 2014. С. 341-346.

3. Омельченко Л.Ф. Телескопійні слова сучасної англійської мови та їх структурно-семантична характеристика. Збірник Львівського університету. Іноземна філологія. Л., 2003. Вип. 15. С. 50-64.

## TRANSLATING BUSINESS LITERATURE: THE CASE OF A NEW WAY TO THINK: YOUR GUIDE TO SUPERIOR MANAGEMENT EFFECTIVENESS BY ROGER MARTIN

**Baranovych Y.F.**

Gr. PERm 1-22-1.4

Borys Grinchenko Kyiv University

Research supervisor –Professor Chesnokova A.V.

In the era of globalization, professionals engaging in international markets recognize the significance of skillfully translating business literature and specialized terminology. Business texts serve as invaluable resources, offering insights into diverse management aspects and organizational effectiveness. Among these resources, *A New Way to Think: Your Guide to*

*Superior Management Effectiveness* by Roger Martin stands out as a comprehensive guide, equipping aspiring leaders with a wealth of knowledge to enhance their management capabilities.

When translating business literature, several key features need to be considered. First and foremost, accuracy is paramount. Translators must ensure that the meaning and intent of the original text are preserved while adapting it to the target language. This requires a deep understanding of business concepts and terminology in both languages. Additionally, translators should possess a strong command of both languages to effectively convey complex ideas and concepts.

When translating business literature, quality is of utmost importance not only from a linguistic perspective, but also from a compliance and corporate responsibility point of view. This is because business literature often contains sensitive information that must be translated accurately and in compliance with relevant regulations and laws. Therefore, it is important for translators to have a deep understanding of both languages as well as subject matter expertise to ensure that the translation is accurate and meets all relevant requirements [2].

One of the challenges in translating business literature is the specialized terminology used in the field. Business terms often have nuanced meanings that may not have direct equivalents in other languages. Translators must employ such strategies as finding suitable alternatives or providing explanations to ensure that the translated text accurately reflects the intended meaning. To ensure accuracy and consistency in the translation process, it is recommended that a translation memory tool be used. This tool stores previously translated text segments in a database and suggests translations for new segments based on previous translations [2]. This can help ensure consistency in terminology across different sections of the text. The examples of business terminology from *A New Way to Think: Your Guide to Superior Management Effectiveness* by Roger Martin that may require special attention when translating from English to Ukrainian include, for example, such phrases as “design thinking”, “blue ocean strategy” and “disruptive innovation”. Some of these may not have a direct translation in the target language, so the translator may need to use a descriptive phrase to convey its meaning.

To illustrate further, we may consider a few more examples of tricky business terms that present a challenge in translation from English to Ukrainian. Thus, the term “cumulative investment” can be translated as «кумулятивні інвестиції»; however, depending on the context, the phrase can also be rendered as «сукупні інвестиції». Similarly, “competitive advantage” can be translated either as «конкурентна перевага» or «конкурентоспроможність», emphasizing the unique strengths that enable a business to outperform its rivals.

In the business context, achieving effective translation goes beyond language skills alone. It necessitates a comprehensive comprehension of economic concepts and specialized terminology. Subject-matter expertise holds pivotal significance in guaranteeing precise and significant translations. Scholars propose that translators equipped with a strong foundation in economics and management can grasp the subtleties and complexities of the texts they are rendering [1].

To conclude, effectively translating business literature and terminology needs an approach to support accuracy and convey the intended meaning. It is crucial for translators to stay updated with industry advancements and be mindful of disparities, across regions. Roger Martin’s *A New Way to Think: Your Guide to Superior Management Effectiveness* serves as a resource in this regard. By understanding the aspects of translating business literature and employing translation strategies professionals can overcome language barriers and gain access to valuable knowledge that enhances their management skills. Translators must navigate context terminology and cultural distinctions while striking a balance between preserving the original meaning and adapting the language for the target audience. The successful translation of business literature

demands an in-depth understanding of the subject matter coupled with the ability to effectively convey the intended message. On a general note, we make an effort to shed light on these challenges and nuances, emphasizing the significance of ability, cultural sensitivity, and domain expertise in facilitating efficient communication, within today's globalized business world.

**List of References:**

1. Sim, M. A., & Pop, A. M. (2019). *Managing The Translation of Economic Texts*. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 483(1), 012085. URL: <https://ideas.repec.org/a/ora/journal/v1y2012i2p152-157.html> (Дата звернення 09.10.2023)

2. *Business Translation: What It Is, and How to Manage It | Phrase*. URL: <https://phrase.com/blog/posts/business-translation/> (Дата звернення 09.10.2023)

## **THE IMPORTANCE OF HUMAN POST-EDITING OF MACHINE TRANSLATION IN THE MEDIA REALM**

**Blazheiko O.**

*gr. BCI-22*

*West Ukrainian National University*

*Research supervisor – PhD., Assoc. Prof. Nataliia Rybina*

**Introduction.** Human editing of machine translation plays a pivotal role in the media sector, where accurate and culturally relevant content is essential. In this industry, the need for precision, clarity, and contextual understanding is paramount. While machine translation systems offer speed and efficiency, they often fall short in capturing the nuances and cultural sensitivities necessary for journalism and media content.

**Objectives.** The objectives of the research are to investigate the impact of machine translation tools on the translation industry and the job market for human translators and editors.

**Methods.** In today's fast-paced media world, we often depend on machines to rapidly translate content into various languages. However, human editors play a critical role in making sure these translations are accurate and make sense.

Accuracy is fundamental in journalism, and human editors are crucial in upholding it. They correct errors and potential misinterpretations from machine translation, guaranteeing that quotes, interviews, and source materials are accurately translated while preserving their intended meaning. [2]. News articles can have complex language and references that machines might not fully grasp. In cases of breaking news, human editors verify and refine machine-generated translations to provide timely and accurate information.

Media outlets have their own unique styles and tones that make them recognizable to their audiences. Machines can't always capture these unique qualities. Human editors work to make sure translations sound like they should, keeping the voice of the media outlet consistent and trustworthy. Cultural sensitivity is another vital aspect, especially when dealing with topics that touch upon diverse cultural and social contexts. Human editors recognize and address cultural nuances, thereby avoiding misunderstandings or offense. They also adapt content to local audiences, making it relevant and relatable [3].

Quality control is another important aspect of their work. Machine translations can still have grammar problems and awkward phrasing [1]. Human editors fix these issues, making the translated content look more professional and readable. In the media sector, credibility and trust are paramount. Human-edited translations enhance the trustworthiness of content, reassuring readers and viewers that the information they receive is reliable and well-vetted. Translators and

editors are also familiar with the historical events or cultural details mentioned, which helps the translation make sense to the target audience and avoids misunderstandings. Moreover, human editors ensure that the editorial style and guidelines of media outlets are followed, maintaining consistency and preserving the brand's reputation.

Many media outlets publish content in multiple languages to reach a wider audience. Human editors ensure that all these translations fit together well and maintain the media outlet's reputation for quality and reliability.

In a multimedia-rich environment, human editors oversee the translation of not only text but also images, videos, and infographics. They ensure that all elements of multimedia content are consistent and coherent, contributing to a seamless and engaging reader or viewer experience. Editors can add the right keywords and phrases to make sure the translated content shows up in online searches [3].

Last but not least, editors help media outlets stay out of legal trouble. Some translated content can have legal or ethical issues, like defamation or privacy concerns. Editors are trained to handle these complexities and ensure the content follows the law and ethical guidelines, protecting the media outlet's reputation.

**Results.** A translator is not only a person who knows one or more foreign languages. He or she is an editor, journalist, stylist, and well-read person who is a specialist in many fields. An editor in the media field ensures accuracy, style, and credibility in translations. They understand complex topics, adapt materials to the audience, and maintain the independence and ethics of the media. The role of a editor is extremely important in ensuring the quality of information in the modern world.

**Conclusions.** To sum up, human editing of machine translation in the media sector is indispensable. It upholds journalistic standards, ensures cultural sensitivity, and maintains the trust and credibility of media content. Human editors bring their linguistic skills, cultural awareness, and subject matter expertise to refine and adapt translations, making them accurate, contextually appropriate, and resonant with diverse audiences.

#### **References:**

1. Why Not Save on Machine Translation Post Editing?. *ATL / Translation and AI Services*. URL: <https://www.atltranslate.com/blog/save-on-machine-translation-post-editing>
2. The importance of Post-editing for Machine Translation. *Verbika Professional Translation Company*. URL: <https://verbika.com/the-importance-of-post-editing-for-machine-translation/>
3. Five Reasons Why Translation Is Important in Mass Media & Communication | GoTranscript. *Best Audio & Video transcription services | GoTranscript*. URL: [https://gotranscript.com/blog/five\\_reasons\\_why\\_translation\\_is\\_important\\_in\\_mass\\_media\\_&communication](https://gotranscript.com/blog/five_reasons_why_translation_is_important_in_mass_media_&communication)

## **РЕАЛІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**Богач І. А.**

*гр. АУП-47*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Цепенюк Т. О.*

**Постановка проблеми.** Проблема відтворення культурно-маркованих одиниць у художніх текстах завжди була важливою в теорії та практиці перекладу. Роман Івана Багряного «Тигролови» особливо актуалізує цю проблему, оскільки його значення для української культурної та літературної спадщини величезне, а велика частина перекладу

відбувається на рівні слів, культурно-маркованих одиниць, відомих як реалії. Національно-маркована лексика вимагає особливої уваги з боку перекладача, оскільки позначає національно специфічні предмети, поняття, явища тощо, відповідники яких відсутні у мові перекладу. Перекладознавці такі одиниці називають безеквівалентною лексикою, культурно-маркованою лексикою, національно-маркованою лексикою, або ж реаліями.

**Аналіз останніх досліджень.** Культурномарковані слова часто зустрічаються в різних текстах і є матеріалом досліджень для багатьох науковців. Чимало перекладознавчих досліджень присвячено проблемі перекладу культуромаркованих слів, серед яких наукові доробки Р. Зорівчак, І. Корунця, М. Кочергана, Ю. Найди, П. Ньюмарка та ін. Вчені розглядають реалії під різними кутами і, відповідно, подають різні тлумачення цього поняття.

Так, С. С. Толстой звертає увагу на те, що реалія – це не просто поняття, концепція чи щось абстрактне. Він розглядає культурномарковані слова як «конкретні умови життя і побуту країни, з мови якої здійснюється переклад» [5, с. 38]. Схожої думки притримується й Сьюзан Басснетт, яка у своїй книзі “Translation Studies” пише про те, що реалії – це конкретні елементи культури, що містять якусь форму соціального або історичного досвіду. Дослідниця також зазначає, що реалії можуть бути складні для перекладу через їх культурно-специфічний характер [7]. Ткаченко Ю В., у свою чергу, вважає, що «за своєю природою реалія складне і багатогранне явище, яке поєднує в собі матеріальне, мовне, граматичне та лексичне поняття» [4].

Найприйнятнішим і найбільш повним ми вважаємо тлумачення реалії Р. П. Зорівчак, яким ми й послуговуватимемося в рамках нашого дослідження: «Реалії – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об’єктивної дійсності мови сприймача» [2].

**Мета нашої праці** полягає в дослідженні теоретичних аспектів вивчення національно-маркованих слів, описі та аналізі основних прийомів перекладу топографічних та етнографічних реалій в англомовному перекладі роману Івана Багряного «Тигролови».

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Культурно-марковані слова існують у кожній мові в різних кількостях і відрізняються між собою за певними ознаками й особливостями: лексичними, фонетичними, морфологічними, граматичними, часовими та ін. Через це виникає потреба у класифікації реалій, адже перекладач не може вирішувати питання щодо подальшого відтворення культурно-маркованих одиниць на іншу мову, попередньо не впорядкувавши їх. У ХХІ столітті дослідники продовжують досліджувати цю тему та пропонують різні підходи до класифікації національно-маркованої лексики. Дослідниця К. Ю. Подорожна у своїй статті стверджує, що «з метою систематизації реалій необхідно ґрунтуватися на екстралінгвістичні фактори тематичних асоціацій, оскільки основним критерієм їх виділення є семантичний фактор, що виявляється у зіставленні з лексико-семантичною системою іншої мови» [3]. Вагомий внесок у галузь перекладу реалій зробила Р. Зорівчак, поділивши національно-марковані слова за історико-семантичною та структурною класифікацією, яка відображає різні типи реалій, що зустрічаються в перекладах та визначає їх особливості з точки зору історії, семантики та структури [3, с. 70-71].

На нашу думку, основні категорії, які використовуються для класифікації реалій, включають:



1. Топографічні реалії (відносяться до географічного середовища, місцевості та природних умов).

2. Етнографічні реалії (відносяться до культури, традицій та інших аспектів соціального життя).

3. Політичні реалії (відносяться до політичної системи, правової системи та інших аспектів державного устрою).

4. Економічні реалії (відносяться до економіки та фінансів).

5. Технічні реалії (відносяться до технічних винаходів, пристроїв та технологій).

Цю класифікацію ми використовуватимемо для аналізу відібраного фактологічного матеріалу, зосереджуючись на двох важливих категоріях реалій: етнографічних та топографічних.

**Переклад етнографічних реалій.** Проаналізувавши роман Івана Багряного «Тигролови», ми виявили 161 приклад етнографічних реалій. Під час їх передачі було здебільшого застосовано такі найпоширеніші перекладацькі трансформації: транслітерація (15%), калькування (12%), описовий переклад (20%), генералізація (11%), транслітерація з виноскою (10%), вилучення (20%) та ін (12%).

За допомогою транслітерації було відтворено такі реалії: *патріарх* [1] – *patriarch* [6], *самовар* [1] – *samovar* [6], *трибунал* [1] – *tribunal* [6], *фокстроти* [1] – *foxtrots* [6] та ін.

Калькування: «Союззолото» [1] – *Uniongold* [6], довгі карбованці [1] – *long rubles* [6], партробітники [1] – *party workers* [6].

Описовий переклад: «Дальлаг» [1] – *The Far Eastern Camps* [6], *кожух* [1] – *thick coat* [6], *мавка* [1] – *wood nymph* [6], *очінок* [1] – *old-fashioned married woman's cap* [6] та ін.

Генералізація: *жупан* [1] – *coat* [6], *кирея* [1] – *cloak* [6], *депеша* [1] – *message* [6], *вінегрет* [1] – *salad* [6] та ін.

Вилучення: *партквиток*, *дисциплінарні стягнення*, *чарка*, *калоші*, *манзи*, *кандьор*, *могорич*, *колгосп*, *сільрада* [1] та ін.

Транслітерація з виноскою: «Хетагуровка» [1] – *Khetakhurovka, a Soviet girl who followed the example of Valentina Khetakhurova in going to live in the Far Eastern land* [6].

**Переклад топографічних реалій.** У романі Івана Багряного «Тигролови» нам вдалося знайти 39 прикладів вживання топографічних реалій. У більшості випадків – це назви міст, водойм та інших територій, де відбувалися події твору. Під час їх передачі було здебільшого застосовано такі перекладацькі трансформації: транслітерація (59%), калькування (5%), описовий переклад (2%), транслітерація з виноскою (2%), еквівалент (5%), додавання (2%), вилучення (10%) та ін (15%).

За допомогою транслітерації було відтворено такі реалії: *Полтава* [1] – *Poltava* [6], *Сіхоте-Алінь* [1] – *Sikhote-Alin* [6], *Зелений Клин* [1] – *Zeleny Klyn* [6], *Холодний Яр* [1] – *Kholodny Yar* [6] та ін.

За допомогою еквіваленту: *Сибір* [1] – *Siberia* [6], *Забайкалля* [1] – *Trans-Baikalia* [6].

Калькування: *Станція Океанська* [1] – *Ocean Station* [6], *Малий Хінган* [1] – *Little Khinkhan* [6].

Описовий переклад: *Де-Ве-Ка* [1] – *Far Eastern Country* [6].

Додавання: *Лопань* [1] – *Loran near Kharkiv* [6].

Вилучення: *Становий хребет*, *Ворскла*, *Бірободжан* та *Уссурі* [1]. Такі втрати не можуть розцінюватися як критичні, адже не відіграють особливої ролі у творі.

Транслітерація з виноскою: *Запоріжжя* [1] – *Zaporizhya, a town in the Ukraine, also the district "behind the Dnieper rapids", the centre of the Cossack territory in the seventeenth century* [6].

**Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок.** Як бачимо, переклад культурно-маркованих слів є складним завданням через екстралінгвістичні фактори та відсутність точних еквівалентів у мові перекладу, через власне відсутність референта для позначення об'єкта-реалії. Іншою можливою причиною вважаємо складність ідентифікувати реалію та правильно зрозуміти її значення, адже культурно-марковані одиниці можуть бути прихованими або неочевидними для тих, хто не є членом відповідної культури або не володіє належними фоновими знаннями. Перспективу досліджень вбачаємо у детальнішому розкритті прагматичних аспектів відтворення національно-маркованих одиниць, а також детальнішому розкритті перекладацьких підходів до їх перекладу англійською мовою.

**Література:**

1. Багрянний І. Тигролови. Давидів, 2012. 322 с.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Л., 1989. 216 с.
3. Подорожна К. Ю. Проблема класифікації реалій та виокремлення історизмів у ній. Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. 2014. № 2 (74). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11796/1/53.pdf> (дата звернення: 07.05.2023).
4. Ткаченко Ю. В. Особливості класифікації реалій та виявлення їх аксіологічного потенціалу. Науковий блог. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/osoblyvosti-klasifikatsiyi-realij-ta-v/> (дата звернення: 08.04.2023).
5. Толстой С.С. Основи перекладу. С.С. Толстой. Вінниця: Нова книга, 2000. 448 с.
6. Bahriany I. The Hunters and the Hunted. New York : St Martin's Press, 1957. 244 p.
7. Bassnett S. Translation Studies. Routledge, 2003. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203427460> (дата звернення: 08.04.2023).

**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ  
РОМАНУ БРЕМА СТОКЕРА «ДРАКУЛА»**

**Бойчук В. С.**

гр. АУП-48

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – асистент Дзюбановська І. В.

Проблема перекладацьких трансформацій, зокрема лексичних, під час перекладу художніх творів, залишається актуальною у сучасному контексті. Прагнення перекладачів точно відтворити зміст і лексичні конструкції оригінального тексту мовою перекладу змушує їх використовувати вправні техніки перекладу, які включають не лише зміну частин мови, але і вживання комплексних лексичних трансформацій.

Переклад, як науковий термін у широкому розумінні, вказує на процес, спрямований на передачу конкретної інформації, вираженої у письмовій або усній формі, з однієї мови на іншу. За визначенням І.Я. Рецкера, переклад - це точне відтворення оригінального тексту за допомогою іншої мови з утриманням єдності змісту та стилю. Щоб передати основний зміст оригінального твору, переклад повинен бути передусім адекватним. М.О. Беляков визначає адекватний переклад як той, який відбувається на рівні, необхідному і достатньому для передачі незмінного плану змісту, з дотриманням відповідного виразного плану, тобто відповідає нормам мови перекладу. Щоб досягти цього під час письмового перекладу, використовуються перекладацькі трансформації [4].

У перекладі, як у художніх, так і у наукових текстах, зустрічаються труднощі, які можуть ускладнити вдале відтворення змісту. У таких випадках перекладачі вдаються до

різних прийомів, зокрема граматичних та лексичних трансформацій, щоб зробити переклад граматично та лексично вірним. Класифікація, застосування та практичне виправдання цих трансформацій є ключовими аспектами в теорії та практиці перекладу.

Серед відомих лінгвістів до вивчення теми перекладацьких трансформацій вдавались Я.І. Рецкер, О.Д. Швейцер, Л.С. Бархударов, Л.Л. Нелюбін, М.О. Беляков та багато інших.

Існування лексичних трансформацій може бути пояснено ще однією важливою причиною - розвиток та еволюція мовних систем. За ростом та розширенням світових мов з'являються не лише нові слова, а й цілі вирази, словосполучення, речення і мовні конструкції, які властиві лише конкретній мові чи навіть її окремому діалекту. Ці лексичні елементи відображають унікальний спосіб сприйняття навколишнього світу та культурний контекст людей, що спілкуються цією мовою.

На практиці ми бачимо, що будь-який твір може бути повністю відтворений іншою мовою, зберігаючи всі стилістичні та інші особливості, які притаманні даному автору. Однак для точності передачі змісту часто потрібно вносити зміни у структуру речення, яке перекладається, відповідно до мовних норм, наприклад, переставляти чи навіть замінювати окремі слова і вирази. [1, с.15]

У перекладі з англійської на українську мову лексичні трансформації часто стають питанням індивідуального вибору перекладача і, як правило, сильно залежать від стилістичних особливостей цільового тексту. Саме тому, коли йдеться про переклад художніх творів, перекладач стикається з численними відтінками. Йому доводиться передати читачеві всі ті думки, які супроводжували автора при написанні тексту, зберігаючи не лише основні ідеї, але й нюанси висловлення змісту, відображення думок та переживань головних персонажів, і при цьому дотримуватись відповідного літературного стилю [2, с. 19].

Брема Стокера визнають творцем сучасного образу вампіра завдяки його роману «Граф Дракула». Цей твір став класикою жанру і відкрив новий етап у літературі про вампірів. До цього часу його перекладено на безліч мов світу, і він є одним із найпопулярніших творів у світовій літературі.

Крім того, «Дракула» має складну структуру та різноманітну лексичну та стилістичну палітру, що робить його переклад викликом для перекладачів. Кожна мова має свої особливості, і перекладачам доводиться знаходити точні еквіваленти для передачі різних стилістичних відтінків і значень.

У романі «Дракула» вжито багато застарілих слів і виразів, які можуть бути незрозумілими для читача сучасності. Ці слова мають архаїчний відтінок, який важливо відтворити у перекладі. Тому перекладач повинен підібрати відповідні терміни, які передадуть той самий історичний відтінок тексту. Також у романі часто зустрічаємо численні фольклорні терміни. Наприклад, слово «*Vampire*», що перекладається як «*Вампір*», походить від словенського «*вампир*» і використовується для опису кровосисної істоти, яка відроджується після смерті та живиться кров'ю живих.

У оригіналі ми читаємо «*The Guardians of the Night*», а в українському перекладі ми зустрічаємо термін «*Стрижі*». Перекладач обрав саме цей варіант серед численних можливих відповідників, оскільки це саме той термін, який використовується для позначення чаклунів-чоловіків у слов'янському фольклорі. Також англійське слово «*Lycanthropic*» передано українською як «*Вукодлацький*», оскільки цей термін дійсно використовується для опису трансформації людини в вовка, що є поширеним мотивом у фольклорі східноєвропейських народів.

При перекладі роману «Дракула» Брема Стокера використовуються різноманітні лексичні трансформації, що виникають через культурні, історичні та мовні різниці між мовами оригіналу та перекладу. Переклад роману «Дракула» Брема Стокера на інші мови зазвичай супроводжується використанням різних лексичних перетворень з метою збереження смислу та емоційної виразності оригіналу.

Серед найпоширеніших перекладацьких трансформацій в перекладі роману було використано прийоми генералізації, конкретизації, вилучення, додавання, заміна частин мови, перестановка та антонімічний переклад.

*...that the house which Dracula had bought was **the very next one to my own** [5, с. 156]*  
*...будинок який купив Дракула, це і є старий маєток **прямо біля лікарні** [4, с. 168].*

Цим прикладом перекладач підкреслює весь гнітючий концепт роману і змушує відчувати себе, ніби покинутим десь в лісі вночі, що створює цю особливо страхітливу атмосферу.

*I have worshipped you long and **afar off** [5, с. 68].*

*Я вже давно поклоняюсь вам [4, с. 76].*

Перекладач дозволив собі вилучити *And **afar off*** з оригінального тексту, оскільки це словосполучення не містило додаткової чи важливої інформації, а слугувало лише як підсилення.

*Dr. Seward said to us, **when we were alone**, that he did not wish to go into the matter [5, с. 142].*

***Коли ми залишились наодинці**, доктор Севорд сказав, що йому б не хотілось надто заглиблюватись у цей інцидент.[4, с. 154].*

Така перестановка зроблена перекладачем для того, щоб посилити таємничість моменту, наголосити на тому, що тільки, коли всі розійшлись, доктор Севорд міг відкрити всі карти.

*Forgive my long delay in writing, but I have been simply overwhelmed with work [5, с. 35].*

*Пробач за те, що так довго не писала, але я просто була завалена роботою [4, с. 39].*

Перекладачка Скальська Л. Ю. вжила таку конструкцію, скориставшись трансформацією антонімічного перекладу, оскільки вона є своєрідним кліше в українській мові і найбільш прийнятна в листуванні.

Аналізуючи оригінал і переклад, мені траплялись речення в тексті, які я б передала зовсім по-іншому. Наприклад, в оригіналі:

*«I must have been asleep, **for certainly if I had been fully awake I must have noticed the approach of such a remarkable place.**»[5, с. 10]*

В українському перекладі звучить як: «Я очевидно спав, бо обов'язково помітив би, якби ми доїжджали до такого помітного місця.» [4, с. 12].

Перекладачка вдалась до граматичного прийому опущення, що, вважаємо, прийнятним, але не подобається тавтологія з використанням слова *Помітив* і *Помітного*. З усього ряду українських відповідників до слова *Remarkable* більше по контексту підходить саме слово «видатного» або «виняткового». Це покращило би загалом зміст речення і забрало непотрібне повторення.

У творі було виявлено багато архаїчних слів, іншомовних виразів, спеціальної термінології та жаргонізмів, що характерні для вампірської тематики. Під час аналізу виявилось, що перекладачка пробував різні способи передачі змісту, іноді з успіхом, іноді без. Однак, це не вплинуло на загальне розуміння тексту читачем. Протягом усього твору спостерігалася одна особливість: перекладачка здебільшого ділила складні англійські речення на прості українські та часто використовувала описовий спосіб передачі змісту.

Під час виконання курсової роботи було з'ясовано значення поняття «лексична трансформація» та його значення у лінгвістиці. Виявлено, що лексична трансформація відображає процес зміни лексичного одиниць у тексті з метою досягнення певних комунікативних цілей. Був проведений аналіз терміну перекладацької трансформації, наданого різними науковцями.

#### Література:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: Підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
2. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства : конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов: навч. посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 116 с.
3. Стокер Б. Дракула: Роман/ пер. з англ. Скальська. Л. Ю. Львів: Видавничий дім «Панорама», 2002. 280 с.
4. Тупи лексичних трансформацій. Студопедія: веб-сайт. URL: [https://studopedia.com.ua/1\\_278578\\_tipi-leksichnih-transformatsiy.html](https://studopedia.com.ua/1_278578_tipi-leksichnih-transformatsiy.html)  
Bram S. Dracula – England: Penguin Books Ltd., 1897. – 418 p.

## TRANSLATION OF MILITARY ABBREVIATIONS

**Boroday L.V.**

Gr. FPAm-22-1

Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi

Academic supervisor: Associate Professor, Cand. of philological sc. Yemets O.V.

The intensification of international military cooperation has led to a significant increase in the number of translations of military texts. An abbreviation usually refers to the process and result of creating a word from the first letters or syllables of the components of a phrase or compound word. Multi-letter military abbreviations are an integral part of any military text, but the peculiarities of their translation have not been sufficiently studied and require further elaboration. The topicality of the report consists in the importance of abbreviations and their understanding because of the Russian aggression and the American military assistance to Ukraine. Abbreviations are divided into different types, such as acronyms, initialisms and shortenings. The problems of translating abbreviations have been considered in the works of such scholars as L.M. Belyaeva , V.I. Karaban, T.G. Semynihivska , V.V. Borysov and others.

In general, there are the following types of abbreviations: 1) initial abbreviations: alphabetisms (MLRS – Multiple Launch Rocket System); acronyms (JATO – Jet-assisted take off); sound-letter abbreviations (FRAGO – Fragment of an Order); letter-sound abbreviations (JDAM – Joint Direct Attack Monition); 2) syllabic abbreviations (recon, reconnaissance). Individual morphemes are shortened in the process of syllabic abbreviations formation.

L.M. Belyaeva points to the following ways of rendering abbreviations in translation:

1) complete borrowing; 2) transliteration; 3) transcription; 4) sound-letter transcription; 5) translation of the full form; 6) translation of the full form and creation of a new abbreviation based on it; 7) translation and transcription. [1,p.110]

The translation of abbreviations has always caused some difficulties.

In translation theory, you can find the following concepts for translating abbreviations:

1) rendering an English abbreviation with an equivalent Ukrainian abbreviation,  
in other words, translation by the corresponding abbreviation;

2) translation with the corresponding full form of the abbreviation.

Abbreviations formed by deletion include:

- abbreviations of syntactic type - ellipses (for

example: the name of the car Jeep comes from the accepted

the name of the Jaeger car is derived from the corresponding abbreviation of a military vehicle used by the US Armed Forces;

General Purpose Willys, abbreviated as GP, and as a result of mishearing, the abbreviation was transformed into JP).

3) Transcoding of the full (original) form.

4) Transcoding, transcribing or transliterating. [2, p.7]

There are two main types of abbreviations: graphic and lexical. Graphic abbreviations are the result of shortening words and phrases in written language only, while in oral language the corresponding full forms are used. They are used to save space and to make things clearer in writing.

Here are the translation methods that are often used to translate military abbreviations: transliteration (M142 HIMARS High Mobility Artillery Rocket System – хаймарс, високо мобільна артилерійська ракетна система; Central Intelligence Agency (CIA) Центральне розвідувальне управління (ЦРУ)); transcribing (FAR – Federal Aviation Regulations – федеральні авіаційні правила – ФАП); full or direct borrowing (NC3- IC – NATO C3 Integration Centre – об'єднаний центр C3 НАТО); word by word translation (NAA– North Atlantic Assembly – Північноатлантична асамблея); omission (DISA – Defense Information Systems Agency – Управління інформаційних систем (Міністерства оборони США); DIA – Defense Intelligence Agency–Управління розвідки (Міністерства оборони США) ; descriptive translation(AIDS – aircraft integrated data system – Комплексна бортова система збирання і накопичення даних; NATO Commander Long Term Infrastructure Plan – довгостроковий інфраструктурний план Головнокомандувача Об'єднаних збройних Сил НАТО); addition (track-via-missile (TVM) guidance наведення за допомогою бортової апаратури, LRA (long range attack) удар по ворогу на дальніх підступах);

Replacing with appropriate equivalent in Ukrainian language (RCS (Radar Cross Section) – ЕПР (Ефективна площа розсіювання повітряної цілі), AMS –Antiarmor Missile System (ПТРК) – Протитанковий ракетний комплекс.

Thus, the process of creating abbreviations is a means of linguistic economy, which is caused by the constant growth of language units. The use of abbreviations ensures the transfer of the maximum amount of information with minimal use of language resources.

From the point of view of translation, the interpretation of abbreviations has always caused some difficulties. Since our article is devoted to the study of the translation of multi-letter military abbreviations, we have analyzed the techniques used in their translation (transliteration, transcription, full borrowing, calculation, explication, equivalent translation, addition and equivalent translation, addition and deletion), we came to the conclusion that the most common is descriptive translation (explication). Explication is the most common, since this technique provides translation of any abbreviation, even those that have no equivalent in the target language.

#### **Literature:**

1. Belyaeva L.M. *Theory and practice of translation[manual]/L.M.Belyaeva. Kyiv: Book house, 2007, 212 p.*

2. Karaban V.I. *Translation of scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological and genre-stylistic problems / V.I. Karaban. Vinnytsia: Nova Knyha, 2004. 576 p.*

## ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Братків С. М.

гр. Фі-21

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Наук. керівник – к. пед. н., голова ЦК іноземних мов Баб'юк О. В.

Кожна епоха разом із суспільно-технічним прогресом залишає свій слід: утворює нові слова, замінюючи ними старі. Нові слова іменують «неологізмами», хоча існують такі їх позначення як «новотвори», «нові лексичні одиниці», «інноваційна лексика». «темпоральні лексичні одиниці», «оказіоналізми» та ін.

Загалом, новоутворення у структурі мови можуть іменувати трьома різними термінами [1; 2; 3; 5]:

а) *неологізми*, або слова чи сполучення, що відображають ознаки суспільно-затверджених об'єктів чи явищ, і утверджуються мовною системою;

б) *потенційні слова*, які безперешкодно та вільно виникають у мові на базі словотвірних зразків тоді, коли потрібно підібрати назву для того чи іншого поняття, що не володіє суспільно прийнятою і утвердженою номінацією;

в) *оказіональні слова* відносяться до виражальних засобів та існують лише як неподільна частина контексту, в якому вони вживаються чи з'являються.

Тривалість життя слів визначається тим, наскільки велика і довготривала потреба в них.

Загалом, в англійській мові, за спостереженнями Р. Берчфільда, з'являється в середньому 800 нових одиниць за рік, що значно більше у порівнянні з будь-якою іншою мовою світу. Особливо важливим стає процес опису нового слова у руслі діяльнісного підходу до аналізу мови. Основними проблемами неології в діяльнісному аспекті є такі:

- 1) виявити шляхи тлумачення нових слів та їх значень,
- 2) проаналізувати фактори їх утворення у кореляції з прагматичними запитами соціуму,
- 3) вивчити моделі їх будови та обмеження щодо їх використання,
- 4) розробити принципи відношення до слів (їх застосування чи ні) в різних соціо професійних, вікових чи інших групах,
- 5) лексикографічно оформити нове слово із вказівкою прагматичних рис та вживання слова у різних контекстах спілкування, враховуючи соціальну диференціацію мови.

Отже, глибокий інтерес до питань неології спричинений важливою роллю неологізмів, є своєрідним дзеркалом мовного розвитку. На формування неологізмів здійснюють вплив культурно-історичні та соціально-політичні умови життя і діяльності мовної спільноти.

Неологізми в англійській мові утворюються за кількома принципами.

Принцип 1. Нове слово з'являється для позначення нових реалій згідно стандартних моделей словотвору з морфем, які притаманні цій мові.

Принцип 2. Слово, яке уже давно існує у мові, набуває зовсім нового значення на основі схожості нового явища із уже відомим.

Принцип 3. Слово запозичується з іншої мови із значенням або окремо для найменування іншого явища у цьому суспільстві [5].

Неологізми, з однієї сторони розширюють лексичну систему мови та збагачують її, а з іншої, створюють певні труднощі для їх перекладу. Щоб правильно відтворити неологізм

іншою мовою, потрібно обов'язково врахувати контекст, де це слово застосовується, аналізувати словотвірні елементи та зрозуміти, до якого типу належить новотвір.

У сучасній англійській мові є основних **три способи утворення неологізмів**, зокрема: фонологічний спосіб, морфологічний спосіб і запозичення.

1. **Фонологічний спосіб** – це спосіб, коли нові слова створюють із поєднань звуків, найчастіше вони є звуконаслідувальними. До прикладу, дієслово *to whee* (хвилювати) походить від вигуку “whee” (вигук радості і позитивних емоцій). Аналогічно і дієслово *to clapter* (аплодувати) є звуконаслідуванням ударів в долоні.

2. **Морфологічний спосіб** – це спосіб, коли нові слова утворюються з наявних морфем мови.

3. **Запозичення** також є джерелом утворення нових слів. Лексичний склад англійської мови поповнюється саме за рахунок запозичень з різних мов, що і є фактично об'єктом нашого дослідження. Приклади запозичень з російської мови: *dacha* (дача), *glasnost* (гласність), *to knout* (бити батоном).

Розглядаючи лексико-фразеологічну специфіку англійської мови, не можна обійти увагою таке явище функціонально-стилістичного характеру, як гра слів, яка виступає найбільш примітним і продуктивним каналом неологізації англійської мови.

Нові мовні одиниці утворюються під впливом різних чинників. Так, Л. Гілбер виокремлює три таких фактори:

- 1) деномінативний (необхідність позначити новий об'єкт);
- 2) стилістичний (потреба в експресивно забарвленій мові);
- 3) тиск мовної системи (утворення потенційно можливих слів на основі існуючих моделей) [4].

У воєнно-політичній лексиці неологізми з'являються під впливом численних факторів: збройні конфлікти, упровадження нових технологій, поява нових явищ, лінгвістична економія тощо.

Конфлікт породжує новий лексикон. Частина слів і фраз, які увійшли до ширшого вжитку в українському суспільстві, відносяться до початку війни у 2014 році, інші – до військового вжитку радянських часів, військового сленгу, який знову став популярним, а інші – зовсім нові утворення.

### 1. Бойова техніка.

#### *Hedgehog* (укр.: їжак)

Також відомий як чеський їжак. Це гострі сталеві перешкоди, які можуть відвести або затримати танки. Українські цивільні люди майстрували їжаків своїми руками, зварюючи два бруски чи балки під кутом, щоб зробити хрест, а потім додавали третій, щоб він тримав форму, навіть якщо його перекинуть.

#### *MANPADS* (укр.: ПЗРК)

Переносні системи протиповітряної оборони, які іноді називають MPADS, є переносними ракетами класу «земля-повітря». Існує багато типів ПЗРК, але найвідомішим є Стінгер, виготовлений у США.

### 2. Дійові особи.

*To macronize* (укр.: макронити). Українське слово на позначення дій президента Макрона та його дзвінків путіну. Дієслово відноситься до будь-кого, хто виглядає схвилюваним щодо ситуації, але нічого не робить

### 3. Бойові дії та явища.

*Special military operation* (укр.: спеціальна воєнна операція)



Путінський термін для нападу його країни на Україну є, в кращому випадку, евфемізмом, а в гіршому — ознакою розриву між реальністю того, що відбувається в Україні, і наративом, яким годують багатьох росіян. Тоді як решта світу бачить трагічну гуманітарну кризу, Кремль наполягає на миротворчих зусиллях в Україні.

#### 4. Вороги.

**Rashist** (укр.: рашист) — епітет, який часто використовують для опису російських військ. Неологізм поєднує в собі «російський», «расистський» і «фашистський» — і одразу стає зрозумілим для тих, хто виріс у колишньому Радянському Союзі.

У словотвірній системі сучасної англійської мови виділяються наступні способи утворення нових слів: афіксацію, словоскладання, словозлиття, конверсію, скорочення, аббревіацію, семантичні заміни та ін. Розглянемо приклади з цих груп.

**Аффіксація** (префіксація і суфіксація) — один з найпродуктивніших способів утворення неологізмів в англійській мові, наприклад, *rashist*

Неологізми, створені шляхом **словоскладання**. На відміну від інших способів творення, словоскладання передбачає моделі творення за зразком N+N, Pron+N, V+Adv, Adj+N та ін., наприклад, *MANPADS*

Багато нових слів утворюється способом **словозливання**, в основному фузії, при якій в звуковому складі нового слова є загальні фрагменти

наприклад, Putler: *Putin* + *Hitler*; *Kaputin*

Ще один спосіб утворення неологізмів — **цифрові неологізми**, наприклад, *4.5.0, 200, 300, 0*.

До окремої групи можна віднести неологізми, утворені за допомогою **аббревіацій**, тобто з початкових літер слів, що входять у вихідне словосполучення, наприклад, *MiG*.

Неологізми важлива частина розвитку сучасної англійської мови. У них відображено життя сучасних людей та подій, в різних сферах: економічній, військовій, культурній, технологічній та інших.

Перспективи подальшого дослідження військових неологізмів вбачаємо у їх лінгвокультурному аналізі, а також через дослідження концептосфери сучасних понять та зіставленні англійської та української картин світу у контексті періоду російсько-української війни.

#### Література:

1. Зацний Ю.А. Неологізми англ. мови 80-90х років XX століття. Запоріжжя :РА “Тандем-У”; 1997. 396 с.
2. Колоїз Ж. В. До питання про диференціацію основних понять неології. Вісник Запорізького державного університету: філологічні науки. 2002. № 3. С.78–83.
3. Муха О.Ю. Перевод неологизмов [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: [https://rep.bntu.by/bitstream/handle/data/33255/Perevod\\_neologizmov.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://rep.bntu.by/bitstream/handle/data/33255/Perevod_neologizmov.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
4. Gaudin F. Initiation à la lexocologie française. De la néologie aux dictionnaires. Bruxelles, 2000. P. 251-277.
5. In Ukraine, the war has reshaped language to create new idioms [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://globalvoices.org/2022/10/20/in-ukraine-the-war-has-reshaped-language-to-create-new-idioms/>

## **ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТВІТІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ**

**Бусевич А. О.**

*гр. АУП-47*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – асистент Дзюбановська І. В.*

Сучасне інформаційне суспільство суттєво змінило парадигму комунікації та сприйняття інформації, зокрема завдяки соціальним мережам, серед яких фігурує «Твіттер». Соціальні мережі стали важливим інструментом для висловлення думок, обговорення подій та розповсюдження новин. Проте, дослідження лексичних особливостей мови, яка використовується на цих платформах, залишається недостатньо вивченим напрямком.

Під впливом соціальних мереж відбувається трансформація писемного мовлення та створюється новий спосіб комунікації, який нагадує усний різновид розмовного стилю. Слова, які оточують нас щодня, впливають на слова, які ми використовуємо. На думку Джона Ріда, оскільки велика частина письмової мови, яку ми бачимо зараз, представлена на екранах наших комп'ютерів, планшетів і смартфонів, мова розвивається частково завдяки нашій взаємодії з технологіями. І оскільки мова, яку ми використовуємо для спілкування один з одним, як правило, є більш пластичною, ніж офіційне письмо, поєднання неформального, особистого спілкування та масової аудиторії, яку надають соціальні мережі, є причиною швидких змін [1].

За останні роки дослідники звертали увагу на вплив соціальних мереж на суспільство, зокрема на соціологічні та психологічні аспекти. Проте, менше уваги було приділено мовному аспекту використання соціальних мереж. Існує певна кількість досліджень, які стосуються мовного аналізу в інтернеті, але це питання потребує більш глибокого вивчення.

Детальніше про нову мову в соціальних мережах вивчає угорська мовознавиця Агнес Весельські, доцент кафедри комунікації та угорської лінгвістики Університету Корвіна в Будапешті, Угорщина. Вона називає це «диджілектом», детальніше описуючи термін у своїй книзі «Digilect: The Impact of Infocommunication Technology on Language». За словами Весельські, «Диджілект – це мовний різновид цифрових медіа, який зазвичай використовується під час спілкування на комп'ютерах чи інших цифрових пристроях. Він має багато особливостей щодо форми, орфографії, граматики та стилю» [2].

У твіттері можна помітити широке використання скорочень, аббревіатур та емоджі, які часто виступають скороченнями. Як зазначає Весельські: «найяскравіші нововведення стосуються словникового запасу. Наприклад, для спрощення та економії часу використовується багато нових скорочень і аббревіатур, характерних для інтернету» [2].

Наша дослідницька робота базується на обширному аналізі твітів, які опубліковані українськими політиками на соціальній мережі «Твіттер» протягом періоду повномасштабного вторгнення. Для здійснення цього аналізу ми використовуємо комбінацію методів лінгвістичного аналізу тексту та стилістичного аналізу.

Окремою частиною нашого аналізу є дослідження перекладу твітів. Оскільки «Твіттер» є глобальною платформою, де користувачі з різних країн публікують повідомлення на своїх рідних мовах, ми вивчаємо, які стратегії використовуються для перекладу та адаптації твітів на інші мови. Це допомагає нам зрозуміти, як інформація і текст сприймається різними аудиторіями та як переклад впливає на сприйняття тексту.

Відповідно до міжнародної практики, точність та якість перекладу є ключовими факторами у забезпеченні ефективного спілкування між культурами та мовами. Українські політики, як і будь-які інші представники влади, повинні мати на увазі, що надійний та точний переклад є необхідною складовою у взаємодії з міжнародною громадськістю та дипломатичних стосунках між державами.

Важливо працювати з професійними перекладачами, які мають відповідний досвід та знання, щоб забезпечити точний та правильний переклад. Хоча іноді у твітах можна помітити оказійні відповідники. Найчастіше їх вживає Михайло Подоляк. Наприклад, він писав: «Цієї ночі в Белгороді собака вкусила сама себе за хвіст: у гонитві за знищенням UA росія може знищити себе. “Шлепками і хлопками”» [3], “This night in Belgorod, the dog bit its own tail: in pursuit of the destruction of Ukraine, RF may destroy itself. With «slaps & claps».” [4]. Україномовному користувачу буде легко зрозуміти значення собаки, шлепків та хлопків, а ось англomовному — ні. Доречніше було б перекласти як “This night Belgorod set a trap for itself: in its pursuit to destroy Ukraine, RF may end up destroying itself with explosions.” Такий переклад більш зрозумілий англomовним читачам завдяки використанню зрозумілих слів.

Калькування — це процес дослівного перекладу словосполучень, виразів чи фраз. Калька може бути корисною, якщо дві мови мають подібну граматику та синтаксис, але у більшості випадків калька може призвести до незрозумілості або помилкового сприйняття тексту. Калькування у твіттері найчастіше можна помітити серед твітів Михайла Подоляка, особливо на початку твітів, що прагне привернути увагу читача: «До всіх любителів пограти в російську рулетку й укласти угоду з дияволом маю одне питання.» [5], “I have one question to all those who like playing the Russian roulette and make a deal with the Devil.” [6]. Використані лексеми здатні впливати на реципієнта, формуючи в нього негативне/позитивне ставлення до явищ, описаних у твіті.

Наше дослідження дозволило визначити лексичні особливості мови на «Твіттер» та виявити специфіку використання мовних одиниць у текстах соціальної мережі. Ми також поглибили розуміння важливості перекладу твітів для глобального спілкування та розуміння подій. Подальші дослідження можуть охоплювати розширення обсягу дослідження на інші мови та соціальні мережі, вивчення впливу лексичних особливостей на сприйняття інформації та розвиток методів автоматичного аналізу текстів у соціальних мережах.

### **Література:**

1. Reed J. *How social media is changing language*. OUPblog. URL: <https://blog.oup.com/2014/06/social-media-changing-language/> (дата звернення: 13.11.2022)
2. Nelissen E. *How digital media is changing the way we talk* - De Gruyter Conversations. Degruyter. URL: <https://blog.degruyter.com/digital-media-changing-way-talk/> (дата звернення: 13.11.2022)
3. Цитата із твіттер сторінки Михайла Подоляка від 21.04.2023. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1649306752045686784?s=20](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1649306752045686784?s=20) (дата звернення: 25.04.2023)
4. Цитата із твіттер сторінки Михайла Подоляка від 21.04.2023. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1649306768223219712?s=20](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1649306768223219712?s=20) (дата звернення: 25.04.2023)
5. Цитата із твіттер сторінки Михайла Подоляка від 18.11.2022. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1593617150199070720?s=20](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1593617150199070720?s=20) (дата звернення: 20.03.2023)
6. Цитата із твіттер сторінки Михайла Подоляка від 18.11.2022. URL: [https://twitter.com/Podolyak\\_M/status/1593617170025660417?s=20](https://twitter.com/Podolyak_M/status/1593617170025660417?s=20) (дата звернення: 20.03.2023)

## **ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВІДТВОРЕННЯ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ТЕКСТІ**

**Волошина К. Р.**

*гр..ФІЛ-21 Із*

*Дніпровський державний технічний університет*

*Нак. керівник – к.пед.н., доцент Кузьменко Н. В.*

Сама мова розкриває обійми назустріч вже оформленій думці, надаючи перекладачеві вигоди, яких не міг мати автор.

Перекладознавство, як наукова дисципліна, сформувалось досить нещодавно – лише в другій половині двадцятого сторіччя. Незважаючи на це, багато факторів прискорило успішний розвиток цієї науки. Сучасне перекладознавство вивчає процес і результати перекладу із різних точок зору, застосовуючи методи дослідження різних дисциплін. Основними завданнями самого перекладу є : простеження закономірностей співвідношення оригіналу і перекладу, узагальнення у світлі наукових даних висновків із спостережень над різними випадками перекладу, накопичення досвіду перекладацької практики для отримання доводів та доказів певних теорій та пошук ефективних засобів для вирішення конкретних мовних завдань.

У сучасному перекладознавстві актуальним та цікавим є питання з'ясування особливостей перекладу мовних одиниць та комплексів, що використовуються мовцями для вираження вербального спілкування між носіями мови. Мова як інструмент вербальної комунікації є важливою і невід'ємною частиною культури, і всі особливості її функціонування та структури можуть вважатися транслятором культури певного мовного колективу. Вивчення різних сторін вербальної комунікації в аспекті культурної обумовленості викликає великий інтерес у перекладознавців. Незважаючи на унікальність, специфіку кожної культури, можна знайти багато спільного в багатьох культурах і відповідно в мовах, які вербалізують ці культури, адже існують міжмовні відповідності, обумовлені спільністю понятійних систем у представників різних мов.

На думку багатьох учених, специфіка перекладу, яка відрізняє його від усіх інших видів мовного посередництва, полягає в тому, що він призначається для повноправної зміни оригіналу і що реципієнти вважають його повністю тотожним вихідному тексту. Разом з тим не викликає сумніву той факт, що досягти абсолютної тотожності в перекладі неможливо, але це не заважає здійсненню міжмовної комунікації. Намагання передати в перекладі абсолютно все, що є в оригіналі, дуже часто призводить до непорозумінь і дає небажані результати.

Відомо, що успіх міжмовної комунікації залежить від рівня близькості перекладу оригіналу, не дивлячись на мовні і культурні відмінності, які неможливо відтворити у перекладі. Зважаючи на те, що еквівалентність перекладу, є однією з основних передумов для якісного перекладу тексту, не кожен еквівалентний текст є адекватним.

Термін «адекватний переклад», має більш ширше поняття ніж «еквівалентний переклад». Вітчизняний дослідник В. Балахтар трактує термін «адекватність», як співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу. Переклад можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з умов збережена: правильно перекладені усі терміни та їх словосполучення; переклад є зрозумілим для спеціаліста і в нього немає до перекладача жодних запитань чи зауважень [1].

Часто до перекладу пропонується застосовувати термін «повноцінний» замість «адекватний». Це можна трактувати, як вичерпну передачу змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну невідповідність йому [2].

Розглядаючи особливості перекладацької діяльності з когнітивної точки зору, А. Гудманян відзначає що «наявність у тексті розгорненої схеми або фотографії описуваного явища часто стає для перекладача необхідним орієнтиром у процесі перекладу» [3]. Розглядаючи роль ілюстративного матеріалу в науково-технічному тексті, ми можемо припустити що він може виступати в тексті в ролі мікротексту. Мікротекст можна розуміти як надфразову єдність. Мікротекст уявляється нам як семантично завершений компонент тексту, при сприйнятті якого читач переживає психологічні стани, пов'язані з вирішенням однієї проблемної ситуації.

Щоб визначити місце ілюстрованого матеріалу в термінологічній парадигмі науково-технічного тексту та розглянути роль іноземної мови в рамках таких текстових терміносистем, ми звернулися до досліджень в галузі когнітивної лінгвістики, оскільки дослідження структури подання різних типів знань у процесах розуміння і побудови мовних повідомлень є основними напрямками досліджень мови в когнітивній лінгвістиці. Для побудови когнітивних структур текстів використовується акціональний фрейм С. А. Жаботинської а також семантичні відмінки: агенс, бенефіціант, інструмент, пацієнс [4].

За допомогою акціонального фрейма зазвичай будуються структури науково-технічних текстів і визначається роль в структурі тексту і при перекладі з англійської мови таких видів ілюстрацій, як зображення технічного об'єкту, таблиці, діаграми, схеми.

Проаналізувавши ряд робіт, можна побачити, що ілюстрації із зображенням технічного об'єкта в смисловій структурі тексту може виступати в ролі суб'єкта дії (агенс), інструмента дії (інструмент) та об'єкта на якого направлена дія (пацієнс). При перекладі тексту такий вид ілюстрацій є орієнтиром, який виконує провокативні дії на когнітивні механізми свідомості перекладача, але при цьому він є лише фоновою інформацією, що не впливає на якість перекладу і смислову структуру тексту [3].

Проте зроблені висновки про ілюстрації із зображенням технічного об'єкта не стосуються текстів промислової реклами, оскільки такий вид ілюстрацій виконує первинну атрактивну функцію.

Ілюстрації у вигляді діаграм, таблиць, графіків у науково-технічних текстах виконують функцію якісних і кількісних характеристик устаткування, що описуються, або технічних проблем і виконують важливу функцію в смисловій структурі тексту, а значить і при розумінні тексту перекладачем.

Основною складністю при перекладі таблиць, діаграм і графіків є переклад аббревіатур.

Як наукова дисципліна, сучасне перекладознавство створювалося зусиллями вчених багатьох країн, у першу чергу тих, де перекладацька діяльність придбала широкий розмах. Чимала заслуга в цій області належить вітчизняній науці.

Теоретичне осмислення перекладацької діяльності має безсумнівне практичне значення. Професійна компетенція припускає знайомство з основними положеннями сучасного перекладознавства й уміння використовувати їх при вирішенні практичних задач. Вивчення праць вітчизняних і закордонних теоретиків перекладу складає важливу роль у підготовці майбутніх перекладачів.

### **Література:**

1. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу [VI Международная научно-практическая конференция "Спецпроект: анализ научных](#)



исследований" 2011 URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm> (дата звернення: 9.10.2023).

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: 2 ч. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с

3. Гудманян А., Єнчева Г. Фреймове представлення авіаційної термінології на етапі розуміння її перекладачем Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції. 2010 URL: [https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23053/1/Фреймове\\_представлення\\_авіаційної\\_термінології\\_на\\_етапі\\_розуміння\\_її\\_перекладачем.PDF](https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/23053/1/Фреймове_представлення_авіаційної_термінології_на_етапі_розуміння_її_перекладачем.PDF) (дата звернення: 9.10.2023)

4. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов. Вестник Черкасского университета, серия: Филологические науки. 1999. Вып.11. С.12-24.

## ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ ДЕНА БРАУНА

**Голубєв А. М.**

гр. 23Мд-Фанг

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Шугаєв А. В.

Ден Браун – це американський сучасний письменник, твори якого перекладені більше ніж на 40 мов світу, включно з українською. Він став відомим перш за все завдяки релігійно-містичному роману «Код Да Вінчі», де релігійні, історичні та культурні явища і факти тісно переплетені із сучасною дійсністю. Власне, саме така кількість особливостей у різних площинах і являє певну складність для перекладу, оскільки вимагає від перекладача вивчення та пошук саме тих відповідників і перекладацьких трансформацій, які б могли повною мірою відтворити для читача закладений зміст оригінального авторського тексту. Книги Дена Брауна є високоінтелектуальним продуктом, що охоплюють багато різносторонніх галузей знань, тому вимагають від людей, які займаються їх перекладом, високого рівня обізнаності та ерудиції [7].

Оскільки в українській мові щодо релігійної християнської тематики існують власні слова та назви, то при перекладі оригінального тексту книги «Код Да Вінчі» перекладачі послуговувалися переважно прямими відповідниками. Тобто ті релігійні явища, що згадувалися й описувалися в англомовному тексті, перекладено класичними та традиційними словами, що знайомі українському читачеві ще з перших примірників слов'яномовної Біблії [5, с. 14].

Наприклад, вживане в книзі англійське слово «*iconography*» перекладено українською як «іконографія»; «*worship*» як «поклоніння»; «*goddess*» як «богиня»; «*Catholic church*» як «Католицька церква», «*prophet*» як «пророк» і ін. Це доволі легкі приклади прямих відповідників, які легко перекласти, використовуючи практично будь-який англо-український словник. Однак є й дещо важчі варіанти прямих відповідників, які потребують певного заглиблення в тему. Наприклад такі словосполучення як «*original sin*» цілком слушно перекладено як «первородний гріх», «*the Old Testament*» як «Старий Заповіт» [1].

Усі вище зазначені приклади є прикладами прямих усталених відповідників в українській мові, однак інколи такий підхід не дає змоги українському читачеві повною мірою зрозуміти контекст. Тому в таких випадках застосовується перекладацький прийом конкретизації, коли перекладачі змушені підшукувати уточнюючі значення. Це

прослідковується стосовно таких слів як «boss» – українською в книзі «Код Да Вінчі» перекладено як «настоятель», до словосполучення «first year in office» застосовано трансформацію «каденція», слово «benefactor» перекладено як «покровитель церкви» тощо [1].

Дослівний переклад з прямими відповідниками був би помилковим, цілком зрозуміло губив би зміст і насправді ситуації, коли прямий відповідник було б слушно застосувати при перекладі, є доволі рідкісними. Набагато частіше перекладачі змушені шукати такі варіанти перекладу, які б уточнювали значення слова відповідно до контексту.

Більшість слів та значень такого роду мають точні чи приблизні відповідники в українській мові і завданням перекладачів є правильно їх підібрати, однак інколи Ден Браун звертає вбік та описує суто американські реалії та явища, які є або зовсім не знайомими українським читачам або щонайменше могли б здатися дивними. В таких випадках перекладачі цілком слушно застосовують метод калькування, тобто неznайоме явище передають практично без перекладу, транслітерувавши його літерами українського алфавіту. Інколи для пояснення таких явищ можна скористатися примітками внизу сторінки чи наприкінці книжки, де б вони могли бути описані чи пояснені більш широко. Як правило такі примітки не є частиною перекладу, однак здатні виконувати суттєву роль для розуміння тексту. В якості прикладів таких калькувань у творах Дена Брауна можна навести словосполучення «the Hopi Native Americans», яке перекладено як «американські індіанці племені Гопі». Щоправда в даному випадку разом з калькуванням застосований ще й прийом конкретизації. Або наприклад «the Maasai warriors», тобто «воїни племені масаї», звичаї та спосіб життя яких є доволі незвичними для нашого світогляду та потребують пояснення [2].

Твори Дена Брауна поєднують у собі різні часові епохи, завдяки чудернацьки закрученому сюжету переплітаються із усіма сферами сьогодення - від занедбаного хліва на околицях міста і до високотехнологічних наукових лабораторій з прогресивними дослідженнями. Сукупність такої кількості різнопланових галузей знань робить його книги хоч і важкими для роботи перекладача, однак чудовим прикладом, в якому можна знайти практично будь-який різновид перекладацьких трансформацій [3, с. 22].

### Література:

1. Браун Д. Код да Вінчі / Д. Браун, пер. з англ. Анжели Кам'янець. 6-те видання. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 480 с.
2. Бессараб О. В. Роль і значення релігійної тематики в романах Дена Брауна «Ангели та демони» й «Код да Вінчі». Вестник СевГТУ. Сер. Філологія. 2008. Вип. 54. С. 3-5.
3. Гордієнко Н. М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу / Актуальные проблемы перевода. Київ : Національний Технічний Університет України „Київський Політехнічний Інститут”, 2014. 253 с.
4. Іваненко К. В. Специфіка перекладу художнього тексту / К. В. Іваненко // Науковий вісник кафедри Юнеско. Вип. 22. Київ : КНЛУ, 2011. С. 116-120.
5. Селіванова О. О. Сучасна Лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля К, 2006. 113 с.
6. Ischenko I. Difficulties While Translating Realia. Вісник Дніпропетровського Університету Імені Альфреда Нобеля, Серія «Філологічні Науки». 2012. No 1 (3). С. 273-278.
7. Стаття з Вікіпедії. Ден Браун [Електронний ресурс] URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Ден\\_Браун](https://uk.wikipedia.org/wiki/Ден_Браун) (дата звернення 02. 09. 2023)
8. Wikipedia. The Da Vinci code. [Електронний ресурс] URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/The\\_Da\\_Vinci\\_Code](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Da_Vinci_Code) (дата звернення 02.09.2023)
9. Darrell L. Breaking the da Vinci code: Answers to the questions everyone's asking (Thomas Nelson, 2004).

10. Kennedy, Tammie M. "Mary Magdalene and the Politics of Public Memory: Interrogating" *The Da Vinci Code*." *Feminist Formations* (2012): 120-139.

11. Newmark P. *Approaches to translation* / P. Newmark. – Oxford: Prentice Hall, 1981. 200 p.

## СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ COVID-НЕОЛОГІЗМІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Гонта Х. П.

гр. АУП-48

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Караневич М. І.

Пандемія коронавірусу, що охопила світ в 2019 році, вплинула практично на всі сфери життя людини. Ці зміни знайшли своє відображення у мові. Тому наше дослідження спрямоване на вивчення способів творення та перекладу неологічних одиниць, поява яких спричинена COVID-19. Проблема інноваційних процесів у словнику сучасної англійської мови є досить актуальною, оскільки в наш час англійська, як і багато інших мов, переживає так званий «неологічний бум».

Основні труднощі при перекладі неологізмів становить з'ясування значення нового слова. Словники з об'єктивних причин не можуть повною мірою відображати абсолютно усі нові терміни та поняття, адже потік виникнення неологізмів є безперервним. З визначення терміна «неологізм» можна припустити, що перекладач, вперше зустрічаючись з такою мовною одиницею, природно не має уявлення про поняття, що позначене нею. Тому значення неологізму доводиться з'ясовувати найчастіше із контексту. У процесі перекладу слова зазвичай виділяють два етапи [6]: 1) з'ясування значення слова у контексті; 2) передача цього значення засобами мови перекладу. Що стосується перекладу неологізму, то перший етап тут відіграє вирішальну роль, а останній є технічним питанням, яке слід вирішити методами найбільш прийнятними для мови перекладу. У межах загального поняття контексту виокремлюють вузький контекст та широкий контекст [4]. Вузький контекст – контекст словосполучення або речення, тобто мовні одиниці, які створюють оточення цієї одиниці в межах речення. Широкий контекст – це текстовий контекст, тобто сукупність мовних одиниць у суміжних реченнях. Лексичний контекст – це сукупність конкретних лексичних одиниць, слів і стійких словосполучень, серед яких зустрічається неологізм. Водночас обсяг синтаксичного контексту дозволить перекладачеві визначити належність неологізму до однієї з частин мови. Крім власне мовного, існує фізичний, або ситуативний контекст, тобто «час, місце спілкування, учасники комунікативного акту тощо» [5, с. 275].

Нові мовні одиниці, як правило, виникають на основі вже існуючих у мові слів та морфем. Для словотвору в англійській мові характерним є надання існуючому слову ще одного значення. Можна навести приклад слова *bubble*. У словнику Collins ми знаходимо наступну дефініцію: "A small group consisting of more than one household up to a maximum of 10 people allowed to socialise used as a means of easing the Covid-19 lockdown" [22]. Отже, ця лексема отримала значення обмеженого кола людей, з якими можна контактувати. В таких випадках можна використовувати *прямий переклад*, наприклад, «бульбашка». Якщо ж відсутні обмеження щодо обсягу тексту, то доречним може бути варіант *описового перекладу*. Так, *double bubble* [1] можна перекласти як «люди з двох окремих домогосподарств, яким дозволено бачитися один з одним у рамках поступового



пом'якшення обмежень під час пандемії». Цікавою виявилася також тенденція до нового позначення днів тижня у зв'язку з карантинном: *Blursday* (*blur*+*s*+*day*) [1] – будь-який день тижня під час пандемії COVID-19, тому що людина втрачає відчуття часу. Існують й інші подібні лексичні одиниці: *Someday* [1], *Noneday* [1], *Whoseday?* [1], *Whensday?* [1], *Whyday?* [1], *Doesn'tmatterday* [1]. У таких випадках чимало залежить від креативності перекладача. Так, наприклад, можна застосувати структурну кальку.

Джерелом появи неологізми *to flatten the curve* є переосмислення наявного раніше значення медичної метафори: “We knew that flattening the curve wasn't sufficient for us” [3]. З огляду на це, у перекладі можна використати *послівний переклад*, який також вже існував в українській мові, поєднавши з додаванням: «Ми знали, що для нас недостатньо вирівняти криву поширення коронавірусу». Крім того, вищевказана фразема нерозривно пов'язана з візуальним образом, що спрощує її розуміння. Також, цікавим для розгляду, є неологізм BCAC. Ця абревіатура BCAC (Before Corona Virus and After Corona Virus) [1] означає «до коронавірусу та після коронавірусу». Іронія полягає в тому, що традиційно ця лексична одиниця мала значення «до Різдва Христового та після Різдва Христового». Вказану лексему можна перекласти за допомогою абревіатури, яка супроводжується коментарем: «ДППП» (До пандемії, після пандемії) та «ДКПК» (До коронавірусу, після коронавірусу). Перший варіант видається кращим через легкість вимови.

Отже, на основі наведених вище тверджень та прикладів ми можемо зробити висновок про те, що контекст відіграє важливу роль при перекладі неологізмів. Науковці виокремлюють наступні види контекстів: мовний (вузький/широкий; лексичний; синтаксичний) та позамовний (фізичний). Відтак, перекладачу необхідно детально ознайомитися із новим терміном, ситуацією, в якій він застосовується, із його морфемним складом для адекватної його передачі у мові перекладу. Серед способів перекладу Covid-неологізмів було виявлено прямий переклад, описовий переклад, а також застосування трансформації додавання.

#### Література:

1. CBC. URL: <https://www.cbc.ca/> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 10.10.2023).
3. Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com/> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Єнікеева С.М. Система словотвору сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця XX – початку XXI століть): дис. докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2011. 33 с.
5. Зацний Ю. А. Збагачення словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя: ЗДУ. 2004. 560 с.
6. Приходько Є.С., Кузнєцова І.В. Особливості перекладу англійських семантичних неологізмів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 25. Т. 2. С. 186–188.

## КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ У ВИРІШЕННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ЗАВДАНЬ НА РІВНІ ОКРЕМИХ РЕЧЕНЬ

Гончар Н. А.

гр. ФПАмз-22-1

Хмельницького національного університету

Наук. керівник – д.філол.н, доцент Бойко Ю. П.

Знання принципів перекладу є невід'ємним елементом компетентності перекладача та основою для вибору загального способу дій, який корелює із загальною перекладацькою стратегією. Ми визначаємо глобальну стратегію перекладу як загальну когнітивну установку для перекладу концептів вихідного тексту в когнітивну структуру картини світу мови перекладу. Глобальні перекладацькі стратегії ґрунтуються на загальних принципах і стратегіях перекладу та виступають когнітивними регуляторами, що спрямовують весь процес перекладу.

Стратегія локального перекладу визначається як стратегія перекладу фрагментів тексту (вирішення окремих завдань перекладу). З когнітивної точки зору, локальні стратегії в перекладацькій діяльності включають «дискретизацію» понять вихідного тексту, інтерпретацію загального змісту тексту через фрагменти, ідентифікацію проблем: ідентифікацію конкретних фрагментів, які вимагають перекладацьких рішень, щоб визначити, чи присутній певний фрагмент альтернативи та вибрати напрямки/плани вирішення виявлених проблем на основі глобальної стратегії перекладу.

Л. Венуті, впровадив терміни «стратегія одомашнення» та «стратегія очуження», які базуються на таких чинниках як: сфера перекладацької діяльності, тип тексту, потреба перекладача у самовираженні. За теорією Ф. Шлейєрмахера у процесі перекладу необхідно таким чином поєднати об'єктивне та суб'єктивне, щоб і сам перекладач, і читач відчували себе «всередині автора» [1, с. 163]. На думку перекладознавців, стратегія очуження виконує функцію пізнання інших культур, розвитку цільової мови, відтворення оригінальності автора, та виражається в кількох аспектах чужості: лексичному (наявність екзотизмів), семантичному (незрозумілість певних місць), синтаксичному (незвичний порядок слів у реченнях), граматичному (нетрадиційне з'єднання слів у словосполученнях) та поетичному (з'єднання строф, ритм) [2, с. 99]. На відміну від стратегій відчуження, стратегії одомашнення зосереджені на задоволенні вподобань ширшої цільової аудиторії, суворому дотриманні норм мови перекладу та адаптації до культурних традицій цільової сторони.

Прикладом стратегії одомашнення слугує речення з роману «To Kill a Mockingbird» Гарпер Лі.

*Оригінальне:* «As you grow older, you'll see white men cheat black men every day of your life, but let me tell you something and don't you forget it— whenever a white man does that to a black man, no matter who he is, how rich he is, or how fine a family he comes from, that white man is trash.» [5, с. 224].

*Переклад:* «Коли ти виростеш, то побачиш, як білі на кожному кроці ошукують чорних. Але я тобі ось що скажу, і ти ніколи про це не забувай: якщо білий обдурює чорного, то цей білий, незалежно від того, хто він, багатий чи бідний, хоч яка порядна була б його родина, а він все одно покидьок.» [6, с. 169].

У цьому прикладі, «black men» та «white men» було перекладено так, щоб більше було зрозуміло українському читачу. А також слово «trash» є перекладеним як «покидьок» заради збереження відтінку слова в мові перекладу.

Підтвердженням стратегії відчуження є приклад слогану з роману «1984» Джорджа Оруелла.

*Оригінал:* «Big Brother is watching you.» [7, с. 3].

*Переклад:* «Великий Брат спостерігає за тобою.» [8, с. 4].

У цьому випадку, «Big Brother» залишено без змін, щоб підкреслити абсурдність та загальний контроль, що характеризують світ роману.

Ці приклади ілюструють, як одомашнення та відчуження можуть впливати на переклад літературних творів, залежно від того, як перекладач вирішує передати або адаптувати культурні аспекти та нюанси оригіналу для української аудиторії.

Аналіз когнітивних стратегій у вирішенні перекладацьких завдань на рівні окремих речень вказує на те, що переклад – це багатогранний процес, де перекладачі використовують різні стратегії для досягнення найкращого результату. Основними методами перекладу є стратегії відчуження і одомашнення, і вибір між ними залежить від конкретного контексту та завдання перекладу. Розуміння та вивчення цих стратегій може сприяти покращенню якості перекладу та розвитку перекладацької компетентності.

#### **Література:**

1. Коломієць Л. В. Тенденції розвитку поетичного перекладу // Вісник «СумДУ», 2006. №11, С. 162–168.
2. Подміногін В. Дихотомія перекладацьких стратегій очуження та одомашнення в історії європейського перекладу // Наукові записки, 2008. №89. С. 98–102.
3. Bell, R. T. *Psychological/cognitive approaches* // In M. Baker (Ed), *Routledge encyclopedia of translation studies*. London & New York: Routledge, 1998
4. Newmark, P. *A Textbook of Translation* // Hertfordshire: Prentice Hall, 1988.

#### **Джерела ілюстративного матеріалу:**

5. Lee, Harper. *To Kill a Mockingbird*. New York :Harper Perennial Modern Classics, 2006. 285 p.
6. Гарпер Лі. 2007. Убити пересмішника. Переклад Михайло Харенко. 215 ст.
7. George, Orwell. 1984. N.Y.: *A Signet Classic*, 1981. 268 p.
8. Джордж Орвелл. 2017. 1984. Переклад Віталій Данмер. 252 ст.

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ДЕТЕКТИВІ АГАТИ КРІСТІ «ВБИВСТВО У “СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ”»**

**Грицик Н. Б.**

гр. АУП-48

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – асистент Дзюбановська І. В.

На сьогодні тема перекладацьких трансформацій посідає провідне місце у перекладознавстві. Прагнучи максимально точно відтворити зміст вихідного тексту на якісному рівні, фахівці проявляють майстерність перекладу, застосовуючи низку трансформацій, які здатні повністю або частково трансформувати будову речень у тексті та пристосувати його до мови цільової аудиторії.

Поняття граматичних трансформацій та їхню класифікацію розглядали в своїх роботах С. Максимов, Дж. Кетфорд, А. Мамрак, А. Фітерман та Т. Левицька, В. Карабан, Л. Науменко та А. Гордєєва та інші.

Коли художній переклад виконаний належним чином, він створює художній образ, який бачить читач і який має на нього глибокий вплив. Для того, щоб перекласти з іншої мови вірш, роман чи інший письмовий твір, перекладач має інтуїтивно оцінити вплив тексту на почуття. Тому створення якісного художнього перекладу може бути складним завданням і передбачає відхилення від стандартних правил, щоб відтворити ідею автора [6].

Беручи за основу позицію С. Максимова, основна задача перекладу, це максимальне відтворення інформації. В наслідок лексичних та граматичних відмінностей у мовах, перекладач для досягнення даної мети повинен застосувати певні структурні або семантичні зміни. Ці зміни називаються трансформаціями [2]. Тобто, вихідний текст під час перекладу зазнаватиме певних граматичних перетворень задля збереження основного змісту.

Важливо зазначити, що важко чітко визначити різницю між різними трансформаціями. Найчастіше кілька трансформацій відбуваються одночасно в одному реченні. Крім того, багато лексичних і граматичних змін переплітаються в одному тексті.

Підтвердження ми знаходимо у працях І. Синяговської, яка зазначає, що окремі трансформації можуть відноситися до різних підтипів або навіть типів. Це пояснюється тим, що між ними немає визначеної межі, яку не можна було б перетнути для поєднання з іншими змінами чи заміни одна одної [3].

Причиною відсутності єдиної класифікації трансформацій є різні підходи серед мовознавців щодо того, скільки типів трансформацій має бути виокремлено та за яким принципом їх варто застосовувати. На основі класифікацій А. Мамрак, А. Фітерман та Т. Левицької, В. Карабана, Л. Науменко та А. Гордєєвої визначено п'ять основних типів граматичних трансформацій, а саме: перестановка, заміна, додавання, упущення та поділ (внутрішній та зовнішній) речень при перекладі.

Професійний, кваліфікований переклад починається з того етапу, коли іншомовне речення в художньому тексті вже осмислене перекладачем, а отже, проаналізована його граматична структура [4].

Синтаксичні структури англійської та української мов часто дозволяють використовувати дослівний переклад, однак іноді під впливом різних факторів перекладач змушений вдаватися до граматичних трансформацій, які полягають у повній або частковій трансформації речення, в заміні частин мови і власне членів речення в перекладі. Часто трансформація необхідна, навіть якщо в українській мові є подібна структура.

Граматична форма і синтаксична структура не мисляться в процесі перекладу ізолювано від їх лексичного наповнення. Проте різноманітність граматичних засобів дозволяє виділити їх як щось самостійне. Стил письменника може бути проблематичним під час перекладу. Проблема виникає при появі додаткової функції, семантичної або експресивно-стилістичної [4].

Граматична трансформація, що успішно застосовується при перекладі текстів, є продуктом логічного та критичного мислення. Важливо відзначити, що переклад не є абсолютним відтворенням оригіналу іншою мовою, тому що результат навряд чи сподобається перекладачеві, а тим більше його аудиторії. У цьому випадку завдання перекладача полягає в тому, щоб зробити текст максимально схожим за смисловим навантаженням на оригінал, щоб реципієнт отримав інформацію з тим наміром, який спочатку мав на увазі автор. Зловживання граматичними трансформаціями може призвести до незграбного або неприродного звучання перекладу.

Під час аналізу тексту перекладу детектива А. Крісті «The Murder on the Orient Express», зробленого Н. Хаєцькою [1]. Виявлено, що найчастіше замінялися частини

мови, відтак, іменник на прикметник (*poise* та *efficiency* - врівноважена та компетентна), також були випадки коли прикметник відтворювався дієсловом (*philosophic* – пофілософувати).

**Оригінал:** *There was a kind of cool efficiency in the way she was eating her breakfast and in the way she called to the attendant to bring her more coffee which bespoke a knowledge of the world and of travelling* [5, 9].

**Переклад:** – У тому, як вона снідала та як звеліла офіціантові принести їй ще кави, відчувалась діловитість, що вказувала на те, що ця панянка добре знає світ та звикла подорожувати [1, 12].

У вищезазначеному прикладі було застосовано декілька граматичних замін, що змінили структуру речення. Конструкцію дієслова з іменником «*was eating her breakfast*» замінено на дієслово «снідала» в мові перекладу; словосполучення *a kind of cool efficiency* на одне слово іменник діловитість. Використання звороту звеліла офіціантові принести їй ще кави замість покликала офіціанта, дозволило точніше передати тон та стиль спілкування персонажа, що є важливим для розуміння його характеру.

**Оригінал:** *What do I care for a M. Harris?*” [5, 15].

**Переклад:** Чому я маю хвилюватися через якогось там мсьє Гарріса? [1, 21].

Збільшення обсягу у цьому реченні спричинено передачею означеного артикля, який не є характерним в українській мові. Як наслідок *a M. Harris* було передано якогось там мсьє Гарріса. Таке рішення допомогло більш точніше описати байдуже ставлення до іншої людини.

**Оригінал:** *“It is a very makeshift affair, this,” he said over his shoulder. “Let us hope that it will answer our purpose”* [5, 37].

У перекладі Н. Хаєцької речення було повністю упущено. Вважаємо це не доречним та помилкою перекладача, тому що воно є важливим для опису ситуації в якій головний герой висловлює свої думки. Як наслідок пропонуємо наш переклад: - *Вийшло доволі імпровізовано, - сказав він. – Будемо сподіватися, що воно виправдає наші очікування.* Трансформацію опущення зазнали такі елементи: займенник – *it*, допоміжні дієслова – *is, will*; словосполучення – *over his shoulder*. Відсутність їх в українському перекладі не вплинули на зміст та розуміння речення.

**Оригінал:** *“You realised, Madame, that there was a man in your compartment”* [3, 53].

**Переклад:** – Ви зрозуміли, мадам, що у вашому купе був чоловік [1, 76].

Перестановка у вищезгаданому реченні використана в другій частині. Компоненти *was a man*, та *in your compartment* змінили свої позиції через те, що українській мові властивий гнучкий порядок слів а також трансформація допомогла зберегти зміст та природне звучання речення.

**Оригінал:** *Something in his tone surprised the doctor, but before he could ask for elucidation Poirot had made another dive onto the floor* [5, 35].

**Переклад:** Щось у його тоні здивувало лікаря. Але перш ніж він наважився попросити пояснити, Пуаро знову різко нагнувся [1, 53].

У перекладі з мови оригіналу речення передано одним простим, щоб передати основну інформацію про здивування лікаря, та одним складним реченням, де передано послідовність подій. Завдяки цьому вдалося відтворити структуру речень, яка є властива українській мові та досягнути адекватності перекладу.

Таким чином, граматичні трансформації в українському перекладі «Вбивство у Східному Експресі» допомогли зберегти авторський стиль та художню складову твору. Використання трансформацій дозволив Н. Хаєцькій адаптувати оригінальний текст до

вимог та особливостей української мови, забезпечуючи зрозумілість та природність перекладу. Досліджуючи застосування різних граматичних трансформацій у детективному жанрі, можна виявити, як вони сприяють підвищенню напруги, створенню загадковості.

**Література:**

1. Крісті А. Вбивство у «Східному експресі» (Хаєцька. Н). URL: [https://chtyvo.org.ua/authors/Kristi\\_Agata/Vbyvstvo\\_u\\_Skhidnomu\\_expresi.fb2.zip](https://chtyvo.org.ua/authors/Kristi_Agata/Vbyvstvo_u_Skhidnomu_expresi.fb2.zip) (дата звернення: 06.10.2023).
2. Максимов С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2006. 157 с.
3. Сіняговська І.Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Наукові праці. Філологія. № 209. Т. 221. С. 89–93.
4. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Сер. Філологічні науки. Книга 1. 2013. С. 164–168.
5. Christie A. Murder on the Orient Express. URL: [http://detective.gumer.info/anto/christie\\_8\\_2.pdf](http://detective.gumer.info/anto/christie_8_2.pdf) (дата звернення: 06.10.2023).
6. What is literary translation and features of translation of fiction. URL: <https://translate.jurklee.ua/en/chto-takoe-hudojestvennyiy-perevod/> (date of access 06.10.2023).

## **CHARACTERISTICS OF THE AUTHOR'S INDIVIDUAL STYLE OF A LITERARY TEXT**

**Denysenko M.**

FL-20

*Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade  
Scientific supervisor – PhD in Pedagogical sc., Associate professor Udovichenko H.*

The study of individual style can be based on the selection of personal author's distortions of the general laws and principles of creating a literary text and further analysis of these changes through personal ideological foundations that predetermine the individual author's style (norms and values accepted by the individual, experience, worldviews, etc.).

Individual style is formed using textual means at all levels of language (at the level of phonetics; graphics, spelling, punctuation; morphology; syntax; stylistics), as well as appeals to precedent phenomena.

Philologists call individual style markers the actualized means of text formation used in a particular speech work.

According to the levels of language, the following groups of markers are distinguished in texts: stylistic, lexico-grammatical, phonetic and intonation, graphic, culture-significant and lexico-syntactic.

Stylistic markers include tropes. Tropes can add new meaning to a text and change the way the reader understands it. With the help of metonymy, chains of associations are established; metaphor is often used to reveal paradoxes in language; original epithets serve in works to give them ironic implied sense or hidden meaning.

The group of lexical-semantic markers includes puns, oxymorons, author's occasionalisms and other linguistic means that add a playful tone to the text. This group also includes the use of artificial languages, foreign borrowings, archaic words, exoticisms, but, taking into account the functions of these lexical units, sometimes they should be classified as culture-significant markers.

Phonetic and intonation markers include phonetic games used by authors in the text. To create a comic effect, writers often use the following means: spoonerism (phonetic rearrangements at the level of word combinations), alliteration (repetition of similar-sounding or identical consonant sounds), onomatopoeia (echoism), metathesis (phonetic rearrangements at the word level).

Graphic means can serve in texts to vividly reflect oral speech, convey special parameters of the speaker's pronunciation, his intonation, etc. This can be expressed through a variety of graphic means (bold font, division into syllables, right indentation, underlining, etc.) and play in text has an important structural role. By examining examples of the use of graphic elements of expressiveness in texts, we consider them as a means of enhancing subjectification. In some situations, modern writers add to their works the texts of newspaper articles, drawings, advertising videos and illustrations (author's), which also become graphic means, visually standing out in the text.

Lexico-syntactic markers express the particular complexity of the syntax of works rich in various syntactic devices and constructions. Scientists draw attention to the fact that in the literature large complex sentences are formed depending on associative connections, grammatical connections often look weakly formed, the main parts may disappear in subordinate clauses, and after the index word in the main the subordinate clause indicated by it may not follow. The syntax of modern works is characterized by the following techniques and constructions:

1. Undivided text. Authors often use the technique of eliminating punctuation marks or even spaces between words. The function of an undivided text is semantic ambiguity, which often leads to an ambiguous understanding of the text by the reader. An option for undivided text is the division of words using a hyphen.

2. Spelling and punctuation errors, with the help of which the authors describe the social status of the character, convey irony. Writing the beginning of a sentence with a capital letter is also considered as a separate technique.

3. Reduction. When using utterance reduction, sentences remain grammatically underformed and open. Often the reader has the opportunity to continue an unfinished phrase by considering the immediate context. This linguistic phenomenon reflects the speed of speech, restlessness, and haste. In this case, ellipsis, truncation, non-replacement of syntactic positions, and collapsing syntactic structures have an important functional load. The reduction technique is used to create a situation of a fast pace of communication, to convey colloquial speech, to create an incomplete statement, to characterize a character.

4. Fragmentation, or discreteness, of the narrative allows us to characterize the originality of thinking (of the author or character) in its chaos. The narrative is non-linear and is based on associative rather than logical connections. The group of lexico-syntactic markers usually also includes such techniques as playing on various syntactic phenomena (thematic structure of a phrase), violating the rules of compatibility of constituent parts of a sentence, incorrect agreement, etc.

Culture-significant markers include such methods of text modeling as quotation and allusions, as well as some lexical units, primarily archaisms and foreign language vocabulary. Using lexical markers, in particular foreign language and archaic vocabulary, the author introduces elements of a particular cultural community into the text. Modern texts often use foreign words, word combinations and phrases that are not deliberately explained by the author. Such elements often enter into playful relationships with the main body of the text. The main function of archaisms in the modern context is to create a comic effect.

The coherence of all levels of language and, thus, the writer's individual style leads to a correct understanding of the meanings inherent in the work, the author's purpose, and also helps to enrich the reader through the exceptional author's experience reflected in the text.

**References:**

1. Arntz, R. *Terminological Equivalence and Translation. Terminology: applications in interdisciplinary communication* / ed. By H. Sonneveld, K. Loening. Amsterdam : John Benjamins, 1993. pp. 5–19.
2. Baker, M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. L.; N. Y.: Routledge, 1992. 317 p.
3. Borg, C. *Decision-making and alternative translation solutions in the literary translation process: a case study. Across languages and cultures*, 2017. Vol. 18, No 2. pp. 277–302. DOI: 10.1556/084.2017.18.2.6.
4. Catford, J. C. *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics*. L.: Oxford University Press, 1965. 112 p.

## PECULIARITIES OF THE TRANSLATION OF PROPER NAMES IN ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATIONS OF LITERARY WORKS

Дужик В. І, Іванина І. В, Пилипчук Н. П,  
гр. АУП-38

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.

Proper names play a unique role in literary and translation processes when they appear in fiction. Proper names such as those of characters, places, events, or things are challenging and responsible for a literary translator to translate.

The aim of the study is to investigate the characteristics of translating proper names in literary translations from English into Ukrainian. Due to its importance and influence on the caliber of literary translation, this subject is significant. The selection of translation procedures, the preservation of meaning and stylistic elements, and the impact of cultural context on the translation of proper names are just a few of the different facets of this process that will be examined in the paper.

The historical aspect of the translation of proper names in fiction is important for understanding the evolution of this process and the changes in approaches to translation over time. Let's examine some significant occasions in the development of proper name translation.

The translators of *the Middle Ages and the Renaissance* typically Latinized proper names or employed Greek or Latin translations of scriptural analogies. Translations of festival names, for instance, sometimes use Latinized forms; for instance, 'John' becomes 'Johannes'.

*Early modern era.* Under the influence of humanistic concepts, more individualized ways of translation started to emerge at this time.

*18th and 19th centuries.* As national literatures and national awareness increased, translations of proper names began to 'naturalize', or preserve proper names in a form that is similar to the original.

*Present day and the 20th century.* It has been harder and harder to preserve proper names as widespread consumption of cultural goods and globalization have progressed. Today, many proper names are transliterated or modified to fit new cultural situations. For instance, 'Макдональдс' is changing to 'McDonald's'.



Proper name translation is a challenging undertaking that calls for factoring in multiple theoretical considerations and resolving countless linguistic and cultural issues. The following are some theoretical elements of translating proper names:

When a proper name is phonetically written in the target language but not translated into its meaning, transcription and transliteration are two common methods used to translate it. For instance, the Ukrainian equivalent of the word «Париж» is 'Paris'. Proper names may occasionally be changed to conform to the standards and guidelines of the target language. For instance, the Ukrainian equivalent of the name 'George' is «Георгій».

Here are a few proper name samples from various literary works along with potential ways for translating them into Ukrainian:

1. Harper Lee's "To Kill a Mockingbird" book: *Maycomb County-Мейкомб Каунті* (the name is preserved fairly close to the original in this instance)
2. Francis Scott Fitzgerald's "The Great Gatsby": *Jay Gatsby-Джей Гетсбі* (here, it's crucial to replicate the English name in order to maintain the character's voice and style)
3. William Shakespeare's "Romeo and Juliet" play *Verona-Верона*
4. The novel "The Master of the Rings" by J. R. R. Tolkien: *Middle-Earth-Середзем'я* (in this case, it is imperative to consider that "Middle-earth" may be a multi-meaning term, and the interpretation will depend on the setting)
5. The novel "The Catcher within the Rye" by Jerome David Salinger: *Holden Caulfield-Холден Колфілд*.

In conclusion, the translation of proper names in literary works is a complex and significant task for literary translators. This process involves various challenges, including the selection of translation procedures, the preservation of meaning and stylistic elements, and considering the impact of cultural context. The historical evolution of proper name translation has seen different approaches, from Latinization in the Middle Ages to naturalization in the 18th and 19th centuries, and more recently, transliteration and modification in the present day.

Translators must consider theoretical elements such as transcription and transliteration when dealing with phonetically written proper names. Additionally, there may be instances where proper names are changed to align with the target language's standards and guidelines.

Examples from various literary works demonstrate the diversity of approaches to translating proper names, with some names being preserved closely to the original and others requiring replication of the English name to maintain character voice and style. The translation of proper names remains a challenging endeavor, requiring careful consideration of linguistic and cultural factors, and it plays a crucial role in ensuring the quality of literary translations.

### References:

1. Особливості перекладу власних назв в художніх творах. URL: [http://confcontact.com/2013\\_04\\_17/25\\_pedan.htm](http://confcontact.com/2013_04_17/25_pedan.htm) (дата звернення 08.10.2023)
2. Lexicological aspects of translation. Methods and ways of translating various proper names URL: [https://www.academia.edu/8243768/lexicological\\_aspects\\_of\\_translation\\_methods\\_and\\_ways\\_of\\_translating\\_various\\_proper\\_names](https://www.academia.edu/8243768/lexicological_aspects_of_translation_methods_and_ways_of_translating_various_proper_names) (last accessed: 08.10.2023)
3. Challenges Of English-Ukrainian Translation. URL: [https://ajee-journal.com/upload/attaches/att\\_1676385740.pdf](https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1676385740.pdf) (last accessed: 08.10.2023)

## **ІДІОСТИЛЬ АВТОРА У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ БОННІ ГАРДІ)**

**Житник Т. В.**

*гр. ПЕРМ-1-22-1.4д*

*Київський університет імені Бориса Грінченка*

*Наук. керівник – канд. філол. н., професор Чеснокова Г. В.*

Живучи у глобалізованому світі зростає взаємодія між різними культурами і мовами. Переклад є важливим інструментом для розуміння та поширення літературних творів та ідей, і передача ідіостилу автора засобами іншої мови дозволяє зберегти авторський характер у перекладі, зробивши його більш доступним для аудиторії іншої культурної спільноти. Дослідження ідіостилу сприяє вдосконаленню мовних навичок перекладачів та підвищенню якості перекладу. Це у свою чергу сприяє покращенню комунікації між культурами і відкриває нові можливості для розуміння світу через літературу. Поняття ідіостилу автора є важливим для літературознавців та перекладачів, оскільки його коректна передача в перекладі вимагає глибокого розуміння та тонкої відтворювальної майстерності.

У своєму дослідженні А.М. Козачук потрактовує поняття ідіостилу як систему характеристик, властивих для творів певного автора, яка робить унікальним авторський спосіб мовного висловлювання, втілений у цих творах. На думку дослідника, навіть якщо автор напише декілька текстів у різних стилях, вони все одно матимуть певні спільні характеристики, за якими їх авторство можна буде атрибуувати одній і тій самій людині [1, с. 34]. У схожий спосіб, І. Брославська та І. Шевченко тлумачать ідіостиль, як складний, багатовимірний та багаторівневий прояв особистості автора художнього тексту [2, с. 23].

Бонні Гарді – американська письменниця, авторка детективних романів. Поки що її доробок налічує не велику кількість літературних творів, оскільки свій творчий шлях письменниця розпочала зовсім нещодавно. У минулому вчителька, керівниця хору та проповідниця, як авторка вона відома своїм яскравим ідіостилем та особливим підходом до написання творів. Її романи зачіпають читачів глибиною персонажів та інтимністю наративу. Ідіостиль Бонні Гарді відзначається ретельною розробкою діалогів, які відображають натуральну мову та емоційну вірогідність персонажів. Вона відома своєю здатністю втілити у тексті реалістичну психологію героїв, що допомагає читачеві відчувати їхні мотиви та переживання. Стель Гарді також включає в себе інтригуючі описи інтер'єру та екстер'єру, архітектурних особливостей та вміння створювати атмосферу, яка сприймається як частина її унікальної авторської марки.

У серії книг під назвою «Lily Rock mystery series» Гарді розповідає про пригоди молодшої жінки Олівії, яка проти своєї волі опинилася в центрі загадкових подій, що почалися з вбивства її подруги Марли, в гості до якої Олівія приїхала на вікенд.

Першою особливістю ідіостилу авторки є використання яскравих описів місця дії та навколишнього середовища, що створює чітке відчуття місця події. Наприклад, опис ранкової атмосфери з крапліннями спогадів та асоціацій головної героїні: “More sunlight filled the space. As she looked outside, the pine forest reminded her of people lined up, waiting for their coffee at a local shop” [3, с. 63].

Другим прикладом ідіостилу авторки слугуватиме опис інтер'єру будинку до якого завітала героїня роману: “An enormous bed made from rough-hewn timber filled one entire wall. Artwork covered the space across from the bed. Two massive barn-style interior doors

remained open, exposing a spa-like dressing room that Olivia assumed led to the bath and toilet area” [3, с. 38]. Перший роман із вищевказаної серії сповнений великої кількості детальних описів інтер'єру приміщень в будівлях, котрі відвідує головна героїня. Така особливість ідіостилю авторки відображає культурний контекст, у якому написаний оригінальний текст, і таким чином допомагає більш точно передати значення та специфіку авторських виразів. Вона не може бути проігнорована перекладачем, так як в іншому випадку не будуть збережені основні ідеї і концепції авторки, обмежуючись дослівним перекладом.

Ще однією рисою ідіостилю Боні Гарді є часте використання невластивої прямої мови, наприклад, – “*What if she doesn't recognize me and thinks I am an intruder? I hope she doesn't call the cops*” [3, с. 38]. Тому завданням перекладача є уважно вивчити оригінальний текст, розуміючи структуру й смислові відтінки, вкладені автором в ту чи іншу частину роману.

### Висновки та перспективи подальших досліджень

Попри виклики, які стоять перед перекладачем у збереженні ідіостилю автора, існують підходи та методики, які можуть допомогти досягти цієї мети. Ретельний аналіз оригінального тексту, зосередження на основних концепціях та збереження голосу автора є ключовими принципами. Збереження унікального стилю автора вимагає від перекладача великої уваги до деталей та розуміння глибокого смислу оригінального тексту. Водночас це завдання, яке не має однозначного рішення і вимагає творчого підходу та вміння знаходити компроміс між мовними відмінностями та збереженням унікального стилю автора. Подальші дослідження такої теми можуть бути розширені на інші твори авторки, що допоможе виявити більше унікальних ознак її ідіостилю. Також, проводячи дослідження, які включають порівняльну літературознавчу аналітику, можна вивчити, як різні переклади творів автора передають її ідіостиль. Порівнюючи різні варіанти перекладів, можна визначити ефективні підходи до збереження стилю автора і вивчити, як різні культурні та мовні контексти впливають на ідіостиль.

### Література:

1. Козачук А.М. Ідіолект перекладів Роми Франко: семантичний та стилеметричний аспекти. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація. Харків, 2018. URL: [http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14290/2/Kozachuk\\_AM\\_dis.pdf](http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14290/2/Kozachuk_AM_dis.pdf) (дата звернення: 09.10.2023).
2. Шевченко І.С., Л.Я. Брославська. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. 2012. No 1003. С. 21–27. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6293/2/Broslavskaya%20L.Y.,%20Shevchenko,%20I.S..pdf> (дата звернення 09.10.2023)
- Bonnie Hardy. *Getaway Death: Book one Lily Rock mystery*. 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1a7tTHz7SKGVCygu9ewyNHOFOWl57Mb1/view?usp=sharing>

## PRESERVING THE AUTHOR'S SOUL: THE ART OF EMOTIONAL COLORING IN TRANSLATION

Зубач А. С.

гр. ПЕР6-1-21-4.01

Київський університет імені Бориса Грінченка

Наук. керівник – старший викладач Ноговська С. Г.

In a world that is increasingly interconnected, translation has become a crucial bridge that allows us to communicate across languages and cultures. The profound impact of emotions on this delicate and meticulous process is often unnoticed. Primarily, literary translators deal with a

faithful conveying of meaning, while also preserving the style and maintaining the structure of the source text. The latter may definitely become a challenge, thus, it requires deep observation and comprehensiveness.

It is important to emphasize that emotionality plays a significant role in preserving the original style of a text. When translating fiction, maintaining the same emotional coloring is not just about faithfulness, but also about creativity. Translators must embody the roles of both linguists and writers: their task is to ensure that the emotions and essence of the original text are accurately transferred to the target text.

The emotional coloring in translation takes a crucial meaning, as emotions serve as a language that can significantly affect how we interpret and connect with a story and its characters. When translators consider these subtle nuances, they prevent the core essence of the original content from being lost during the translation process.

Throughout our experience of reading fiction, we can determine how various types of lexical units convey the subtle hues of an action or process, enriching our mental image of the unfolding scene. The art of literary translation demands patience, creativity, imagination, and complete immersion into the storyline. Each word or word combination reflects certain emotional intensity: abstract concepts such as joy, grief, anxiety, anger, embarrassment, adoration, hate, and the wide spectrum of feelings and emotions that are apparent in actions and dialogues.

Song Xiaoshu and Cheng Dongming emphasize the significance of adhering to the original style. They state: "Literary translation is to reproduce the original artistic images in another language, so that the reader of the translation may be inspired, moved and aesthetically entertained in the same way as the native reader is by the original. Such a translation is not purely a technical change in language, but it requires that the translator duplicate the author's process of artistic creation, grasp the spirit of the original, find the most appropriate expression of his own thoughts, feelings, and experience, and reproduce fully and correctly the content and form of the original in a literary language comparable to the original style. Such a creative artistic translation is necessary since the main task of literary translation lies in the faithful reproduction of the spirit and features of the original" [1].

So to prevent our translation from being solely a technical process, we should not restrain from usage of various transformations that may express the scene's ambiance more vividly: explication, additions, synonymous substitutions, and others to create a more dramatic effect.

"Once Esvar had told Tevin that he could play the king's game without becoming like Karolje, and Tevin had shoved him hard into a wall, knocking him to the floor. Both of them had seen the bitter irony at once..." [2]

«Колись Есвар сказав Тевіну, що той міг би грати за правилами короля й водночас не перейняти його лиху вдачу, тоді брат відкинув його до стіни з такою силою, що той звалився на підлогу. Умить обидва скуштували гіркої іронії...».

Whether it's the use of sophisticated prose or specific lexical choices within an elevated style in certain text passages, mirroring a similar linguistic register is essential to fully implement its essence. When it comes to emotional expression, both formal and informal languages serve as essential tools.

If the task becomes challenging, translators are welcome to open the gate to the imagination and feel each movement, scent, touch, taste, and sound conveyed by words. When devising a solution or translation strategy, drawing upon the senses can be a prudent choice, significantly reducing the risk of the translated text feeling raw, devoid of depth, or detached from the essence of the plot. Occasionally, translators' personal experience accompanies them throughout their work as they may better sympathize with characters or circumstances described in stories.

Undoubtedly, we cannot overlook the aesthetic value of emotional coloring in translation. When translators skillfully infuse a text with emotional nuances and cultural resonances of the source text, they do more than just convey words; they create a work of art. This artistic approach to translation transforms it from a mechanical process to a form of creative expression as a separate and distinct entity. Emotional coloring in translation adds a layer of richness and depth: just as an artist plays with countless shades of paint to depict the slightest changes of light or a composer creates a music piece with different parts for a sole instrument, translators are in charge of conveying the beauty of a word in its complete spectrum.

“His room overlooked the gardens, and outside the grounds the lake, shining in sun, and circling it the tree-covered hills, green and glossy” [2].

«Його покої виглядали на сади, а далі лежало озеро, що виблискувало під сонячним промінням, оточене всіяними деревами пагорбами: зеленими, лискучими.»

“Therefore, the transformation of a fictional original text into an appropriate literary translation does not occur through a word-to-word or line-to-line translation. Instead, it involves conveying the meaning in a way that carries an analogical original aesthetic and communicative semantics, along with all the textual and extratextual figurative connections and associations. This implies that, in addition to the direct and figurative senses, the form must be reproduced to the form through which these words interconnect in the source text, and all the associative resources that arise as a result of the interaction of such combinations”, Kykot V. M. aptly noted [3, c. 7].

Emotional coloring, as demonstrated, imbues words with vitality, connecting readers across languages and encouraging them to share in the emotions and beauty of the original work. In the hands of skilled translators, a story transcends linguistic boundaries, preserving the author's unique style and depth. It is essential to recognize that every word, letter, and phrase carries an emotion and conceals a message that readers are to unravel. Translators can serve as guides on this captivating translation process, or else this must be considered a “crime” to deprive readers of the colors and delights a well-written piece prepared for its readers.

***Література:***

1. Song Xiaoshu, Cheng Dongming. *Translation of Literary Style*. *Translation Journal*. 2003. Vol. 7, no. 1. URL: <https://translationjournal.net/journal/23style.htm>.
2. Campbell L. *The Vanished Queen*. Gallery / Saga Press, 2020. 495 p.
3. Кикоть В., Опанасенко Ю. Ідіостиль автора у художньому перекладі. *Вісник Черкаського університету*. 2023. 12 жовт. С. 7.

**THE TRANSLATION PROBLEMS OF INTERPRETING  
THE TERMINOLOGY FOR THE TECHNOLOGICAL PROCESSES  
OF REPAIRING AUTOMOBILE EQUIPMENT**

***Kopestynskyy D.***

*gr. TAM-22*

*West Ukrainian National University*

*Research supervisor – PhD., Assoc. Prof. Nataliia Rybina*

In an increasingly globalized world, the need for accurate and effective translation of technical terminology is paramount. This is particularly true in industries where precision and safety are essential, such as the automotive repair sector. The repair and maintenance of automobile equipment involve intricate technological processes, making precise terminology interpretation crucial. This report examines the translation problems associated with interpreting

the terminology used in the technological processes of repairing automobile equipment, considering the importance of accurate translation in ensuring safety, efficiency, and quality in this industry.

Accurate terminology interpretation is essential in the field of repairing automobile equipment for several reasons. First of all, safety. Misinterpretation of technical terms can lead to unsafe working conditions and practices. Mechanics and technicians rely on clear instructions to ensure that repairs are conducted safely. Incorrect translations can result in accidents or injuries. Secondly, efficiency. Efficient repair processes save time and money for both service providers and customers. Accurate terminology interpretation ensures that technicians understand the procedures and can perform them efficiently. Misinterpretation can lead to delays and additional costs. Thirdly, quality. High-quality repairs are essential to customer satisfaction and the longevity of the automobile. If technical terms are not translated accurately, the quality of repairs may suffer, leading to customer dissatisfaction and potential legal issues. Finally, compliance. Many regulations and standards govern the automotive repair industry. Accurate interpretation of terminology is crucial to comply with these standards and regulations.

There are also some translation problems in the automotive repair sector.

#### 1. Context-Specific Terminology

The automotive repair sector has a wealth of context-specific terminology that may not have direct equivalents in other languages. For instance, terms related to engine diagnostics, parts replacement, or specialized tools may lack direct translations. Translators often need to resort to using descriptions or creating neologisms, which can be confusing for technicians.

#### 2. Rapid Technological Advancements

The automotive industry continually evolves with technological advancements. New repair techniques, tools, and equipment emerge regularly. Translators must keep pace with these changes to ensure that the terminology is up to date. This challenge is exacerbated by the fact that terminology may not be standardized across languages.

#### 3. Regional Variations

Translations may vary significantly depending on the region or country. Different regions might have distinct preferences for certain terminologies or use dialect-specific terms. This can lead to confusion and misunderstandings among technicians and stakeholders.

#### 4. Ambiguity and Polysemy

Some terms in the automotive repair field may be ambiguous or polysemous, meaning they have multiple meanings. Translators must carefully consider the context to ensure that the intended meaning is conveyed accurately. Failure to do so can lead to incorrect interpretations and errors in repair processes.

#### 5. Lack of Specialized Translators

Finding translators with expertise in both the automotive repair sector and translation can be challenging. This lack of specialized translators can result in less accurate translations, as the nuances of the field may be overlooked.

#### Mitigating Translation Problems

To address these translation problems, the following strategies can be employed:

**Glossaries and Translation Memories:** Developing and maintaining comprehensive glossaries and translation memories specific to the automotive repair sector can help ensure consistency and accuracy in translations.

**Continuous Training:** Translators should receive regular training to stay updated on industry advancements and terminology changes.

**Collaboration with Industry Experts:** Collaborating with automotive industry experts can provide valuable insights into the latest terminology and best practices.

**Quality Control:** Implementing rigorous quality control processes, including proofreading and review by subject matter experts, can help catch and rectify translation errors.

**Use of Translation Technology:** Leveraging translation technology, such as CAT (Computer-Assisted Translation) tools, can aid in consistent and accurate translations.

Accurate terminology interpretation is essential in the automotive repair sector to ensure safety, efficiency, quality, and compliance. Translation problems related to context-specific terminology, rapid technological advancements, regional variations, ambiguity, and a lack of specialized translators can hinder effective communication in this field. Mitigating these issues requires a combination of strategies, including glossaries, continuous training, collaboration with industry experts, quality control, and technology adoption. As the automotive industry continues to evolve, it is imperative that translation practices keep pace to maintain the highest standards of safety and service quality.

#### **References:**

1. Smith, J. *Challenges in Translating Technical Terminology in the Automotive Industry*. *International Journal of Translation Studies*, 2021, 15(2), 123-136.

2. Johnson, M. *Automotive Repair and Translation: Ensuring Precision in a Technical Field*. *Journal of Technical Translation*, 2020, 28(4), 345-358.

## **ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНІВ-АНТИУТОПІЙ**

**Копун М. С.**

*гр. МАУП-25*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник — к.філос.н., доцент Кравець С. В.*

У наш час людство знаходиться в zenіті одного з перехідних етапів своєї еволюції, які часто супроводжуються соціальною нестабільністю та різкими змінами у суспільстві. У зв'язку з цим, гостро постає потреба якомога ясніше спрогнозувати та передбачити майбутнє нашої цивілізації. Зокрема, це питання знаходить відгомін у сфері культури, а найбільш яскраво помітно це проявляється в літературі. Художня література здавна відігравала важливу роль «посередника» в складному процесі передачі знань та досвіду одного покоління наступному. Епоха постмодернізму, а саме химерне переплетення стилевих напрямів та потяг до апокаліптичних настроїв, наштотували літераторів на створення окремого жанру під назвою «антиутопія». **Метою** цього дослідження є визначення особливостей перекладу художніх текстів на матеріалі перекладу роману С. Коллінз «Балада про співочих пташок та змій». **Об'єктом дослідження** виступають притаманні роману-антиутопії жанрово-стилістичні та культурологічні особливості. **Предметом** є лексичні та стилістичні трансформації й певні стратегії перекладацького відтворення стилістичних аспектів в англійсько-українському перекладі.

Варто зазначити, що приквел до трилогії «Голодні ігри» Сюзанни Коллінз, «Балада про співочих пташок та змій», яка послугувала ілюстративним матеріалом для нашого дослідження, чудово демонструє окремий тип дискурсу, а саме – дистопічний. За визначенням О. Назаренко дистопічний дискурс – це піджанр наукової фантастики; складне та досить оригінальне явище, яке являє собою протистояння утопічному ідеалізму

та застерігає людство від побудови тоталітарного суспільства. У цьому дискурсі спостерігається висміювання пороків людини за допомогою коректних експресивних засобів. Особливості дистопічної літератури демонструють основні мовні та літературні тенденції сьогодення, роблять акцент на світогляді людини ХХІ століття, який переміщується із вигаданим світом, поява якого можлива за умов деградації і спотворення людських цінностей [1].

В процесі перекладу лексичних конструкцій фахівцями застосовуються різноманітні перекладацькі трансформації. Детально дослідивши наукові розвідки та висновки, наведені у дослідженнях О.В. Ребрія [2], Р.П. Зорівчак [3], І.В. Корунця [4], Т.В. Кропінової [5], для проведення аналізу особливостей перекладацьких трансформацій в художніх текстах, а саме лексичних та стилістичних, ми вирішили виділити наступні способи перекладу мовних одиниць:

1. Транскодування / транслітерація;
2. Описовий переклад (вимагає від перекладача розгорнутого пояснення значення лексичної одиниці та, зазвичай, подається у вигляді примовки «перекладача» внизу сторінки);
3. Контекстуальний переклад (передбачає передачу значення реалії за допомогою контексту/ змісту тексту чи конкретної ситуації, яка допомагає розкрити її суть);
4. Створення неологізму (потребує створення нової мовної одиниці);
5. Генералізація/ конкретизація (передбачає заміну одиниці МО з більш вузьким значенням одиницею МП з більш широким значенням; алгоритм дій у випадку з конкретизацією протилежний);
6. Перестановка/ переміщення (полягає у використанні найближчої відповідності перекладній одиниці мови в іншій частині висловлювання у тексті перекладу, зміна порядку слідування одиниць перекладу в порівнянні з порядком слідування одиниць оригіналу);
7. Дослівний переклад/ уподібнення (відтворення реалії МО в МП без зміни структури мовної одиниці);
8. Стилiстичнi трансформацiї (стилiзацiя, змiна акценту, лексико-семантичнi змiни на основi метонiмiї та метафори).

Зважаючи на тематичне наповнення книжки та детально описане антиутопічне суспільство, для демонстрації трансформацій подаємо наступний, надзвичайно яскравий на наш погляд, приклад перекладу уривку з роману Сюзанни Коллінз «Балада про співочих пташок та змій»:

**Оригінал:** *Are you, are you  
Coming to the tree?  
Wear a necklace of rope, side by side with me.  
Strange things did happen here  
No stranger would it be  
If we met up at midnight in the hanging tree.* [6]

**Переклад (книжка):** *Прийди, прийди  
Під дерево те,  
Де намисто з мотузки вже для нас росте.  
Всяке бувало там і може, час гряде,  
Коли ми туди вдвох опівночі прийдем.* [7]



У процесі перекладу цього уривку, перекладачка застосовує як лексичні, так і стилістичні трансформації. Оскільки події розгортаються в суспільстві, яке досі не оговталось від руйнівної війни та перебуває під гнітом тиранії влади, у пісні «Дерево страстей» йдеться про юнака, який вмовляє кохану втекти разом із ним на волю, проте, отримавши відмову, той вирішує, що смерть на шибениці буде кращим варіантом для них обох, аніж життя в деспотичному окрузі. “*Wear a necklace of rope side by side with me*” є метафорою того, що, непричетність, людей страчують за будь-які злочини. Контекстуальний переклад мовної одиниці «*Намисто з мотузки вже для нас росте*» тільки посилює стилістично-експресивне навантаження, натякаючи, що кількість шибениць буде лише зростати.

Втім, після адаптації тексту роману до його екранізації, можемо спостерігати значні зміни в перекладі цього ж уривку пісні:

**Переклад (екранізація):** Шукай, шукай

Дерево страстей,

Намисто сподівань нас усіх сплете.

Що очі бачили з душі не проженеш,

Шукай мене під деревом страстей. [8]

Події відбуваються через 64 роки, суспільство перебуває в розпалі революції, а пісня вважається гімном повстанців. Перекладач вдається до певної контекстуальної стилізації, адже заміною слів (*прийди > шукай, росте > сплете*) повністю змінює контекст пісні, закликаючи боротися за свободу, а не здаватися. Введення мовної сполуки «*Дерево страстей*» підкреслює напружений настрій в країні і вдало контрастує із використаним в оригіналі “*the hanging tree*”. За допомогою зміни акценту, сполуку «*намисто з мотузки*» перекладач вдало перетворює на «*намисто сподівань*», тим самим підкреслює перетворення контексту та демонструє розвиток суспільства з надією на краще майбутнє.

**Висновок.** На наш погляд, створення романів-антиутопій є важливою частиною сучасної літературної традиції, а переклад цих романів вважаємо викликом для перекладачів, які намагаються передати складні жанрові та стилістичні особливості цих текстів. У процесі аналізу жанрово-стилістичних особливостей перекладу ми виявили, що цей жанр спрямований на відображення негативних аспектів суспільства та підкреслення загроз для людства. Перекладачам доводиться стикатися з численними трансформаціями, щоб передати відповідний настрій, критичний підтекст та складні стилістичні рішення авторів. Дослідження також вказує на важливість стильових та літературних тенденцій сучасного суспільства у формуванні антиутопічного дискурсу. Таким чином, жанр антиутопії відображає складні аспекти сучасного суспільства, а переклад таких романів є важливою складовою літературного обміну та сприяє розширенню розуміння сучасних суспільних та культурних проблем.

#### Література:

1. Nazarenko O. V. *Stylistic and Expressive Peculiarities of the Contemporary English Dystopian Discourse (based on the novels “The Hunger Games” by Suzanne Collins)*. Філологічні трактати, 2017. Т.9, No4. Р. 67–71.
2. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
3. Зорівчак Р. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*/ Р. Зорівчак. Л., 1989.
4. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. 5-те вид., виправ. і допов.* Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.

5. Кропінова Т.В. (2009). Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. *Теорія і практика перекладу*, (6), 407-411. Вилучено з: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvynu/filolog/2009\\_6/R8/Kropinova.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvynu/filolog/2009_6/R8/Kropinova.pdf)
6. Collins, Suzanne. *The Hunger Games Trilogy*. Scholastic, 2014.
7. Балада про співочих пташок і змії / Сюзанна Коллінз; Пер. з англ. М. Пухлій. Київ: Форс Україна, 2021. 576 с.
8. [https://uakino.club/filmy/genre\\_adventure/278-golodni-igri-perespivnyciya-chastina-1.html](https://uakino.club/filmy/genre_adventure/278-golodni-igri-perespivnyciya-chastina-1.html)

## **«TRANSLATOR'S FALSE FRIENDS» IN THE ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION**

**Костюк Я. С., Малюта О. І., Ямнюк В. В.**

гр. АУП-38

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Загородня Л. З.*

Language is a tool that demands considerable skills and proficiency, particularly when delving into the study of a foreign language with its distinctive features that require thorough scrutiny. One of these characteristics includes interlingual homonyms, a phenomenon encountered by everyone at some point in their linguistic exploration. We live in an era of broad and intense international contacts, thus translation is equally important in communication between representatives of different linguistic communities. Because there is no metalanguage that persons speaking different languages can utilize, translation is required for every interlinguistic communication. And, despite advances in computer technology and software, it is still impossible to replace a translator.

Undoubtedly, the task of a translator is difficult enough, and there are no set rules for translation. Translators encounter a variety of challenges in their work as a result of language divergences in grammatical, syntactical, and lexical structures. One of these issues is a special category of words, so-called “false friends of a translator”.

It is important to emphasize that the challenge of “false friends of a translator” extends beyond language learners and also affects individuals with proficient foreign language skills. This is understandable as the initial response to a foreign word resembling one's native language is to assume it shares the same meaning as a similar native word. Additionally, the presence of an international vocabulary and borrowed words can be deceptive. The only method for a translator to differentiate between “false friends of a translator” and legitimate international vocabulary or borrowings is through thorough learning and understanding of these linguistic nuances.

The term “false friends of the translator” was initially coined by French linguists M. Kessler and J. Derocquin back in 1928. In the realm of English linguistics, they were referred to as “faux amis du traducteur”, which translates to “false friends of the translator”. This terminology has been adopted and utilized in both English and Ukrainian linguistics [3].

Historically, the concept of “false friends of the translator” has its origins in the mutual influence of languages or can emerge due to coincidental similarities. The quantity of such words or expressions, as well as the role each potential source plays in their occurrence, varies for each specific pair of languages, contingent upon their genetic and historical connections [1; 2]. In order to prevent any mistakes, we compile lists of these “false friends”.

Despite the considerable structural differences between the Ukrainian and English languages, instances of interlingual homonymy persist, as clearly demonstrated by the examples below:

**MAGAZINE – МАГАЗИН:** *Магазин* is a place where we go shopping, a store. A *magazine* in Ukrainian is *журнал*.

*Я сходжу в магазин, щоб купити щось на вечерю. – I'm going to the store to buy something for dinner. My favorite actress is on the cover of this magazine. – На обкладинці цього журналу – моя улюблена акторка.*

**ACCURATE – АКУРАТНИЙ:** *Акуратний* is *neat, tidy or careful*. To say *accurate* in Ukrainian, we use *точний, правильний, достовірний*.

*Одяг у нього завжди акуратний. – His clothes are always neat. Her words and actions are always accurate. – Її слова та дії завжди точні та правильні.*

**ACTUALLY – АКТУАЛЬНИЙ:** Ukrainians use *актуальний* to describe a trending topic or a relevant piece of news. The English word *actually* may be translated as *насправді*.

*Це дуже актуально у наш час. – This is very relevant nowadays. He's actually a good guy. – Він насправді хороший хлопець.*

**ROMAN – РОМАН:** *Роман* is a type of book; it's the word Ukrainians use to describe long complex stories, such as 'Jane Eyre' or 'Pride and Prejudice'. For English *Roman*, we have two words: *римський* (an adjective) or *римлянин* (a noun).

*Я прочитала цей роман два роки тому. – I read this novel two years ago. The Romans were a very warlike people. – Римляни були дуже войовничим народом.*

**INSULT – ІНСУЛЬТ:** Ukrainian *інсульт*, a *stroke*, is much more serious than the English *insult* – *образа, образати*.

*На щастя, він відновився після інсульту. – Fortunately, he recovered from the stroke. He insults you all the time. – Він постійно тебе ображає.*

**INTELLIGENT – ІНТЕЛІГЕНТНИЙ:** In Ukrainian, *інтелігентний* is an adjective to describe a cultured and well-educated person. *Intelligent* is *розумний*.

*Він з дуже інтелігентної сім'ї. – He is from a very cultured family. She is an extremely intelligent and wise woman. – Вона надзвичайно розумна і мудра жінка.*

**EXAMINE – ЕКЗАМЕН:** *Екзамен* is similar to the English verb *examine*, but it is actually a noun. It is translated as an *exam* or a *test*, while *to examine* is *досліджувати, обстежувати, вивчати*.

*Студенти нашого університету успішно склали екзамени. – Students of our university have successfully passed the exams. I decided to be examined by a well-known doctor. – Я вирішила обстежитися у відомого лікаря.*

**BATON – БАТОН:** Ukrainian *батон* is a specific kind of white bread. It has nothing to do with the English *baton* – *жезл, паличка*.

*Я купила дуже ароматний батон. – I bought a very flavorful loaf. Due to a traffic light breakdown, the traffic controller used a baton to show the way. – Через поломку світлофора регулювальник використовував жезл, щоб показати дорогу.*

**DATA – ДАТА:** *Дата* is a *date* meaning the time. To describe factual information, say *дані*.

*Сьогодні дуже важлива дата для нашої сім'ї. – Today is a very important date for our family. All the data from my computer disappeared. – Всі дані з мого комп'ютера зникли.*

**CABINET – КАБІНЕТ:** The word *кабінет* is another example of false friends in Ukrainian. It looks similar to an English *cabinet*. The best translation would be an office or a study; we use this word to describe a room where one works. When talking about a cupboard, the word *cabinet* is translated as *шафа*.

*Його викликали до кабінету директора. – He was called to the director's office. / Do we have any flour left in the cabinet? – У нас залишилось ще борошно у шафі?*

To sum up, it's important to highlight that a lack of proficiency and awareness regarding the concept of "false friends" can lead to significant mistakes that may heavily impact the outcome or how others perceive it. Therefore, the study of these unique challenges in translation holds great significance, particularly in the context of Ukraine's increasing presence in the international arena and its expanding collaborations with foreign nations.

**References:**

1. «Помилкові друзі перекладача» або слова, що часто перекладають неправильно. URL: <https://www.elc.in.ua/pomilkovi-druzi-perekladacha-abo-slova-shho-chasto-perekladajut-nepravilno> (дата звернення: 28.09.2023).
2. 10 Words That Have Different Meaning in Ukrainian and English. URL: <https://www.ukrainianlessons.com/false-friends/> (Last accessed: 28.09.2023).
3. Radivonchik V. Phenomenon and problem of "false friends of a translator". URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/214867949.pdf> (Last accessed: 28.09.2023).

## **ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ У ТРАНСПОРТНІЙ ГАЛУЗІ**

**Косовський А. В.**

*гр. МАУП-25*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Чумак Г. В.*

Технологічний прогрес та розвиток інновацій вносять значні зміни у лінгвістичний фонд світу. Ці зміни полягають насамперед у тому, що нині переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика (терміни та фахова мова), причому ця величина має тенденцію до зростання. Галузева термінологія складає досить об'ємний шар лексики у рамках кожної галузі, що інтенсивно розвивається та активно взаємодіє з іншими видами загальноновживаної лексики. Тому вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її семантики, способів побудови стало одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики.

Науково-технічний стиль – це засоби вираження спеціалізованої інформації або простір для вираження науково-технічних текстів, він сполучає нову інформацію у логічно-організованій та об'єктивній формі. Характерними рисами наукового і технічного стилю зокрема у будь якій галузі науки чи техніки є: інформативність, орієнтування на групового, а не індивідуального адресата, логічність, точність і об'єктивність, а також ясність та зрозумілість, доступність. Виділяють ще такі ознаки, як предметність, узагальнення, однозначність, лаконічність, доказовість, переконливість та ін. До головних мовних засобів належать символи, велика кількість науково – технічних термінів, схем, таблиць, графіків, зразків-символів, іншомовних слів, наукова фразеологія, абстрактна лексика, цитати, посилення, загальноновживана лексика, безсуб'єктність, безособовість синтаксису, відсутність особистісних уподобань автора.

В. І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. [4, с. 54].

М. І. Мостовий окреслює наступне позначення терміна: термін – це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовно закріпленим значенням, що відбиває одне поняття у спеціалізованій галузі знання чи виробництва. [6, с. 86]

Досить точно сформулював визначення терміну Ж. Марузо. У його словнику зарубіжний лінгвіст вважає, що термінологія визначається, як система термінів, які використовуються для вираження понять, притаманних обраній науці. Кожна галузь знань оперує власними термінами, які і складають суть термінологічної системи певної науки [2, с. 55].

Спеціальна лексика згідно словника лінгвістичних термінів – це слова чи словосполучення, які називають предмети і поняття, що належать до різних галузей трудової діяльності людини і не є загальноновживаними. Вони вживаються групами людей, які об'єднані професійною спільністю [5].

В англomовній науково-технічній літературі вживається така назва як фахова мова, тобто мова для спеціального призначення або спеціальна мова. Німецький лінгвіст Лотар Гоффманн дає наступне визначення: фахова мова – це сукупність усіх мовних засобів, які використовуються в спеціально окресленій комунікативній сфері з метою порозуміння між усіма фахівцями певної галузі [2, с. 153].

Галузева термінологія – це сукупність термінів конкретних галузей і її називають термінологічною системою. Її системність обумовлюється двома видами зв'язків, які надають їй системного характеру: 1) Логічні зв'язки – це наявність між поняттями певної галузі науки чи техніки системних логічних зв'язків, що призводить до того, що ці поняття є системно пов'язаними. 2) Мовні зв'язки. Все ж галузеві терміни залишаються одиницями людської мови, тому їм характерні ті ж зв'язки, що й для загальноновживаних слів – синонімічні, антонімічні, словотвірні, граматичні та ін.

Транспортна тематика автомобільного, залізничного, морського, річкового, авіаційного транспорту містить велику кількість термінів, як спеціальних технічних, так і тих, що супроводжують їх – юридичних, економічних, статистичних та інших термінів. Згідно класифікації Васенко Л.А., Дубчінського В.В., Кримець О.М. терміни транспортної галузі можна поділити на:

1) загальнонаукові терміни, наприклад: system – система, unit – одиниця, car – автомобіль, device – пристрій, actuator – датчик, delivery – доставка. Ці терміни вживають у технічних сферах не тільки автомобільної промисловості, а й інших транспортних галузей;

2) Міжгалузеві терміни [3, с. 7] – це терміни, які паралельно вживають у суміжних галузях та наукових дисциплінах, наприклад: fuel – паливо, speed – швидкість, hydraulic system – система гідравліки.

3) Терміни вузькоспеціалізовані, які відображують специфіку та термінологію автотранспортної галузі, наприклад: top dead center – верхня мертва точка, exhaust collector – колектор вихлопних газів, anti-lock brake system – анти блокувальна гальмівна система. Ці терміни сьогодні досліджуються, вважається, що їхня частка становить не більш, ніж 25 % від загальної кількості [3, с. 108].

Оскільки ситуація з системно-структурною організацією оригінального тексту та перекладу є складною, при перекладі на сучасному етапі застосовуються різні моделі перекладу: ситуативна, семантична, психолінгвістична, трансформаційна, комунікативна та нормативна моделі мовних відповідників.

В.І. Карабан вважає, що перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу. [4, с 300]. Їх застосовують, коли є невідповідність значення і контексту лексичної одиниці. Існують наступні види

лексичних трансформацій: 1) транскрипція/транслітерація; 2) калькування; 3) контекстуальна заміна; 4) описовий переклад; 5) антонімічний переклад [4, с. 282-298].

При перекладі галузевих, як міжгалузевих та і внутрішньогалузевих термінів існують певні труднощі для перекладача. Труднощі представляють складні терміни, терміни – словосполучення, оскільки їх неможливо передати перекладом кожного компоненту. Іншим важливим фактором успіху перекладача є вміння формувати певний активний глосарій, який удосконалисть його навички технічного перекладу та допоможе у майбутній роботі. Дуже часто один і той же термін може бути перекладеним різними способами за відсутності певної термінологічної бази і переклад одного і того ж тесту матиме різне звучання. Тут важливо ознайомитися з попередніми або перекладами з подібною тематикою. Програми з ТМ (translation memory) значно полегшують роботу перекладачам, накопичуючи переклади, що слугує свого роду базою даних з набором слів та словосполучень певної галузі. Це допомагає уникнути розбіжностей та непорозумінь в тексті, оскільки можна знайти ті терміни – слова чи словосполучення, які вживалися раніше. Переклад тексту в ручному режимі тут не буде дуже ефективним, оскільки потребує багато часу.

Перекладач, який працює з текстами транспортної галузі, повинен орієнтуватися в цій тематиці, володіти термінами і поняттями цієї сфери та вміти користуватися словниками і довідниками для пошуку термінологічних еквівалентів відповідно до контексту.

#### **Література:**

1. *Англійсько-російсько-український словник науково-технічної термінології. Близько 22 тис. Термінів*. Укл.: С.М. Андрєєв, К.К. Васицький, Б.Ф. Уліщенко. Х.: Факт, 1999. 704 с.
2. БЛЮМ. Picht H. *Wirtschaftslinguistik: ein historischer Überblick. Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1998. P. 336–341.
3. Васенко Л.А., Дубічинський В.В., Кримець О.М. *Фахова українська мова : навч. посібник*. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
4. Карабан В.І. *Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
5. *Короткий тлумачний словник української мови*. Укладачі: Д.Г. Гринишин, Л.Т. Полюга, М.Л. Худаш, У.Я. Єдлінська (науковий редактор О.Д. Пономірів). Київ, 2010. 600 с.
6. Мостовий М.І. *Лексикологія англійської мови*. Харків: Видавництво «Основа», 1993. 188 с.

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ НОВИННИХ ТЕКСТІВ**

**Кудельська Д. В.**

*Житомирський державний університет імені Івана Франка  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Шугаєв А.В.*

У сучасному світі, на тлі швидкого розвитку інформаційних технологій та глобалізації, новини відіграють ключову роль у сприйнятті та розповсюдженні інформації. Заголовки новин, як невід'ємна складова новинного контенту, мають особливий вплив на сприйняття читача та його вибір інформації для споживання.

Важливість новин у міжнародному спілкуванні полягає в їх здатності швидко та ефективно передавати актуальну інформацію з різних куточків світу. Люди отримують новини з різних джерел, різних мов та культур. У цьому контексті, заголовки новин стають першим контактом читача з інформацією і визначають його рішення щодо подальшого читання.

Заголовки виступають ключовими елементами у вирішенні питань про те, яку інформацію обрати для уваги в умовах інформаційного перенасичення. Вони повинні бути привабливими, короткими та інформативними, одночасно передаючи сутність новини. У міжнародному контексті, ефективний переклад заголовків стає важливим елементом забезпечення доступу до інформації для широкої аудиторії.

Одним з ключових аспектів, які виникають у контексті перекладу заголовків новин, є складність відтворення емоційного забарвлення та градації важливості подій. Заголовки новин часто мають виражати не лише інформацію, а й емоційний відгук на події. Наприклад, використання заголовків типу «Шокуючі втрати внаслідок...» або «Історичний момент:...» вказує на емоційний зміст, який може бути важко відтворити в іншій мові без втрати інтенсивності.

Ще однією проблемою є використання скорочених форм, аббревіатур та заголовків-грабель, які створюють інтригу та приваблюють увагу читача. Наприклад, «СЕО звільнений за скандалом» може включати в собі аббревіатуру «СЕО», яка має своє власне значення та контекст, які потрібно враховувати при перекладі.

Культурні особливості та внутрішні відсилання в заголовках також є важливим викликом. Здатність адекватно передати культурні нюанси та внутрішні відсилання, які можуть бути неперекладними без втрати сенсу, вимагає глибокого розуміння обох культур та елементів, які можуть бути невідомі читачам іншої мови.

Терміни та лексика з різних областей спеціалізації, які часто зустрічаються у новинах, представляють ще одну складність. Перекладач повинен мати достатні знання тематики новин, щоб точно виразити інформацію без втрати сенсу та без неправильного вживання термінів. Збереження обмеженого об'єму та лаконічності у перекладі заголовків є ще однією важливою проблемою. Оскільки заголовки новин повинні бути короткими та інформативними, перекладачеві слід зберігати цю якість, не ушкоджуючи при цьому зміст та структуру [1, с. 315].

Розглянемо приклад перекладу заголовку «Ukraine war: Every family in Hroza village affected by missile attack» [3] – «Війна в Україні: Кожна родина в селі Гроза постраждала від ракетного удару». У цьому випадку, перекладач використовує відповідні лексичні одиниці для передачі того самого значення. Структура речення зберігається без значних змін, забезпечуючи чітку та точну передачу інформації. У даному випадку важливою була точність передачі інформації, тому основні структурні елементи, такі як присудки та підмети, збережені.

Наведемо ще один приклад: «Israel orders 'complete siege' of Gaza as rocket attacks continue» [2] – «Ізраїль видає наказ про «повний облік» Гази через продовження ракетних атак». У цьому перекладі використані відповідні терміни, такі як «повний облік» для «complete siege», щоб точніше передати сенс оригіналу. Хоча, слово «siege» в багатьох випадках перекладається як «блокада». Структура речення зберігається, але в українському перекладі використано більше деталей для передачі конкретності наказу. Важливою частиною перекладу було врахування специфіки та контексту ситуації. Структура заголовка адаптована для врахування особливостей української мови. Заголовок в оригіналі має емоційний характер через вживання виразу «complete siege». У



перекладі ця емоційність зберігається. Переклад вдалий у передачі суті оригінального заголовка та зберігає необхідне емоційне навантаження, що важливо в новинах такого характеру.

У завершенні нашого дослідження щодо перекладу заголовків новин у англо-українській мовній парі, можна визначити кілька ключових висновків, які резонують з важливістю точності, культурної чутливості та творчого підходу до перекладу.

По-перше, виявилось, що емоційне забарвлення та градація важливості в заголовках новин вимагають особливої уваги при перекладі. Вдалий переклад повинен передати не лише факти, але й емоційний відгук, який сприймає читач.

По-друге, використання скорочених форм та заголовків-грабелів виглядає як виклик для перекладача. Важливо знайти баланс між збереженням інтриги та передачею ключового змісту відповідно до культурних та лінгвістичних реалій.

Крім того, в подальших дослідженнях рекомендується звертати особливу увагу на вплив культурних особливостей на переклад. Внутрішні відсилання та вирази можуть викликати труднощі у відтворенні в іншій культурній області, і важливо знаходити ефективні стратегії для подолання цього виклику.

Зокрема, перекладачеві слід проявляти високий рівень креативності та гнучкості, щоб ефективно передавати заголовки новин, зберігаючи їхню лаконічність та динаміку. Зрозуміння важливості культурної адаптації та точного відтворення емоційного контексту є критичним для успішного перекладу заголовків новин.

Усе це свідчить про складний характер перекладу новинних заголовків та підкреслює необхідність продовження досліджень у цьому напрямку для розвитку кращих стратегій та підходів до цього цікавого та важливого аспекту перекладу.

#### ***Література:***

1. Гончаренко Е. П. *Питання про художню вірність перекладу проблема реалій*. Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філософія : всеукр. збір наук. пр. Черкаси : ЧДТ, 2007. 570 с.
2. Israel orders 'complete siege' of Gaza as rocket attacks continue <https://www.bbc.com/news/live/world-middle-east-67050350> (2023)
3. Ukraine war: Every family in Hroza village affected by missile attack <https://www.bbc.com/news/world-europe-67025706> (2023)

## **ВІДТВОРЕННЯ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА**

***Леонідов Д. Ю.***

*Гр.. ФІЛ-22 Ід*

*Дніпровський державний технічний університет*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Кузьменко Н. В.*

В сучасному суспільстві дуже важко знайти людину, яка жодного разу не використовувала «міцне слівце». Тож, якщо це так, то постає питання, з якою метою вона його використовує? Адже ненормативна лексика в сучасному житті стала невід'ємною частиною спілкування або навіть життя. Пласт ненормативної лексики є найбільш близьким до живої комунікації і найбільш яскраво відображає менталітет носіїв мови. Сьогодні нецензурну лексику можна почути від спортсменів, письменників, політиків та акторів з екранів.



Ненормативна лексика, лайка в мовленні людей виконує до тридцяти різних функцій: від психологічної розрядки, вислову невдоволення, презирства до способу переконання співрозмовника. Оскільки у засвоєнні підлітком соціального досвіду важливу роль відіграють імітація й ідентифікація, тобто наслідування поведінки важливих для нього людей, переважно старших, що призводить до прийняття їхніх цінностей, установок, норм поведінки, то, вживаючи ненормативну лексику, часто саме в такий спосіб підлітки намагаються привернути до себе увагу, здаватися дорослішими, демонструвати свою силу [1].

Лихослів'я як соціокультурний феномен у своїх роботах висвітлювали Л. Є. Єр'оміна, С. А. Глоба. Приділяючи увагу особливостям функціонування лихослів'я у мовленні різних етнічних груп [2].

Згідно з Л. Ставицькою, сучасні медіа часто працюють у рамках формули: «Пару міцних слів – і читач чи глядач твій. І якщо еліта, якою є журналісти за визначенням, так думає і спускає цю мову згори, то що казати про підлітків?» [3, с.94].

Використання ненормативного лексикону у своїх працях розглядали Л. Андерсон, Е. МакЕнері, Е. Партрідж, П. Траджіл та ін..

Поняття «ненормативна» ототожнюють з поняттями нецензурна, вульгарна, груба, обценна. Крім того, немає чіткої демаркаційної межі між її соціолектними компонентами – жаргоном і сленгом, сленгом і арго. До плутанини при спробах унормувати та класифікувати її елементи приводять міграційні процеси певних лексичних одиниць з однієї групи в іншу та набування ними додаткових значень чи відтінків значень.

Ентоні МакЕнері вважає, що «ненормативна лексика означає будь-яке слово або фразу, яка при використанні в так званій ввічливій бесіді може викликати образу» [4, с. 2]. Слова ненормативної лексики, які використовуються в розмовній мові можна згрупувати наступним чином – лайливі слова, анімалістські інвективи, сексистські інвективи, інтелектуально-співвідносні інвективи, расистські інвективи, гомофобні інвективи.

Л. Андерсон і П. Траджіл розрізняють наступні групи в межах поняття ненормативна лексика: лайка, сленг, жаргон, неправильне вживання, недбалі вставні слова та скорочення [5]. Часто термін «ненормативна» ототожнюють із терміном «вульгарна» лексика або з деякими її складниками – проста мова, діалектизмами, лайкою, сленгом, опираючись на певні функціональні збіги.

Непристойні, нецензурні слова та вислови, на які накладена заборона, приховані в обценному пласті ненормативної лексики. До обценного лексикону можна віднести такі групи лексем: найменування соціально табуйованих частин тіла; слова та вирази, пов'язані зі статевим актом; лексичні одиниці, які позначають дефекаційні процеси та їх результати. Щодо поняття «мат», воно є радше культурологічним, ніж власне лінгвістичним, хоч його інколи ставлять в один ряд з такими поняттями, як «арго», «сленг» і т.п.

Проаналізувавши переклад фільму «Щоденник Бріджит Джонс», можна помітити велику кількість ненормативної лексики. Спостереження за її відтворенням дають нам наступну картину.

Найпопулярніше слово в фільмі – це «fuck».

Один з варіантів його відтворення є: «Та біс з ним».

В інших місцях можна спостерігати взагалі пропуск перекладу цього лайливого слова.

Спостерігаємо приклад перекладу лайливого слова «ass».

«Oh, Bridget. Come on, it's ... I mean, I know it's been awkward as *ass* ... but there's no need to leave. No, actually, there is.»

«Бріджит, припини. В нас виникли непорозуміння та це не привід звільнятися. Ні, привід є.»

Ще одним ненормативним словом є «*bloody*», спостерігаєм наступний варіант його відтворення.

«Because you do not have the faintest *bloody* idea ... of just how much trouble the company's in.»

«Ти навіть *не уявляєш*, скільки у нашій компанії проблем.»

Спостерігаємо наявність наступного лайливого слова *bastard*.

«He's a nasty *bastard*. And a dull *bastard*.»

«Він брудний *виродок*. До того ж нудний.»

У більшості випадків спостерігався не дослівний переклад. Проте переклад був достатньо зрозумілий глядачам. Грубі українські еквіваленти не використовувались тому, що грубі лайливі українські слова мають більш яскраво виражене негативне забарвлення і їх вживання недоречно навіть в колі знайомих людей.

Одне з найважливіших завдань сучасних засобів медіа полягає у вихованні гармонійно розвиненого молодого покоління, з високим культурним потенціалом, почуттям прекрасного, усталеними естетичними смаками. Натомість невід'ємною частиною стилю сучасних медіа стала нецензурна лексика, якої вистачає і в повсякденному житті молоді. Тому слід уважніше ставитися до її відтворення при перекладі, щоб досягти мети у вихованні майбутнього покоління.

#### Література:

1. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми Київ : Критика, 2008.454с.

2. Єрьоміна Л. Є., Глоба С. А. Профілактика лихослів'я серед підлітків як соціальна потреба сьогодення. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 2020 р., № 70, Т. 1 С. 114-119. URL: [http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part\\_1/23.pdf](http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/23.pdf) (дата звернення: 9.10.2023).

3. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: соціальна диференціація української мови Південний архів: філологічні науки. 2003. Вип. 21. С. 93 – 98.

4. McEnery T. Swearing in English: bad language, purity power from 1586 to the present. London; New York: Routledge, 2005. 304p.

5. Anderson L. G., Trudgil P. Bad Language. Oxford : Basil Blackwell LTD, 1990.160p.

### ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРАНСПОЗИЦІЇ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ «ГАРРІ ПОТТЕР І ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Лисогор М. Ю.

гр. ФЛ-20

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Остапенко С. А.

Художній переклад завжди був і залишається одним з найважчих для відтворення іншою мовою, але й водночас одним із найцікавіших. Через присутність у подібних текстах великої кількості різноманітних художніх засобів перекладач має змогу передати адресату не тільки змістову складову, але й настрій, емоції та відчуття, які автор заклав в основу оригінального твору. Для того, щоб вдало відтворити усі тонкощі

та особливості оригіналу, перекладач застосовує лексико-семантичні трансформації. Однією з найбільш популярних виступає транспозиція. Її використання робить текст більш зрозумілим для читача. Таким чином він сприймає твір не як іноземний, а навпаки написаний рідною мовою. Застосування саме цієї лексико-семантичної трансформації є досить поширеним явищем у перекладознавстві, але потребує більш детального розгляду саме з точки зору відтворення художнього тексту.

Питання доречності та правильності використання транспозиції під час процесу перекладу завжди привертало увагу багатьох дослідників. Науковці Л. Науменко та А. Гордєєва трактують такий спосіб перекладу як перетворення однієї частини мови на іншу. На їх думку, дана трансформація розширює виражальні можливості перекладеного тексту, а також відіграє важливу роль у збереженні структури речень. Завдяки їй застосуванню збагачується семантико-стилістична складова тексту [1].

Проаналізувавши роман «Гаррі Поттер і філософський камінь» в оригіналі [3] та його переклад на українську мову Віктора Морозова [2], можна виокремити цілу низку прикладів використання транспозиції.

Задля того, щоб наблизити текст художнього твору до україномовного читача, перекладач часто застосовує один із різновидів транспозиції – **номіналізацію**. Цей спосіб полягає у тому, що англійське слово відтворюється українською мовою за допомогою його заміни іменником [1]. Таке явище можна простежити на прикладі мовної одиниці *to look*, яка була перекладена словом *вигляд*. В даному випадку ми бачимо своєрідний процес переходу в іменник саме дієслова. Подібними є наступні приклади: *was addressed* – *адресою*, *try* – *спроба*, *to leave* – *від'їзду*, *was fastened* – *вузлом*, *smudged* – *плямою*, *need* – *пригоді*, *be sorted* – *сортування*, *opened* – *отвір*. В українській мові дуже часто не існує аналогічного відповідника певним мовним одиницям. Однією з таких є герундій. З цієї причини перекладач знайшов вдалий варіант його відтворення за допомогою номіналізації: *waving* – *помахи*, *saying* – *проказування*, *calling* – *переклик*, *facing* – *обличчям*, *feeling* – *відчуттям*. Проте у тексті перекладу також простежується явище, коли іменником передаються не тільки дієслова, але й інші частини мови. Наприклад, до прикметника *happy* було дібрано український відповідник *радістю*, а прислівник *unluckily* перекладено як *бідю*. Аналогію можна простежити і в наступних прикладах: *quietly* – *тиши* та *fast* – *скоромовкою*. Цікавим також є переклад слова *nasty* – в українському тексті можна зустріти його еквівалент *наскуда*. Такий приклад не тільки зображує влучне використання транспозиції, але й нагадує про художній стиль тексту. Перекладач віднайшов вдалий відповідник і зберіг експресивне навантаження.

Іншим видом транспозиції постає **вербалізація**. Під час здійснення аналізу роману постало зрозумілим, що перекладач використовує цей спосіб найчастіше. Це можна продемонструвати, навівши наступні приклади: *a shock* – *приголомило*, *the click* – *клацнуло*, *flop* – *впало*, *a set* – *мінються*, *by mistake* – *помилилися*, *with cry* – *зойкнувши*, *the thought* – *подумав*, *a credit* – *збільшились*, *jolt* – *підстрибнуло*. Більшість наведених слів відображають переклад іменника дієсловом. У творі було також знайдено приклади застосування транспозиції, де дієсловом перекладач замінював інші частини мови. Таким може виступати прислівник *difficult*. Його автор перекладу відтворив українським дієсловом *помучитись*. Подібним є наступні приклади: *nervous* – *хвилювався* та *queasy* – *нудить*. Але кількість цих слів була не такою великою.

Важливим при перекладі художнього твору постає й використання **ад'єктивації** – заміна будь-якої частини мови прикметником, що надає тексту більш виразного поетичного характеру, а також сприяє збереженню притаманної українській мові

будови речення. Наприклад, дієслово *hurts* було перекладено прикметником *болючий*, а для прислівника *oddly* було дібрано відповідник *дивний*.

Застосування транспозиції можливе і шляхом перетворення тієї чи іншої частини мови у прислівник (**адвербалізації**). В цьому можна переконатися, розглянувши наступні приклади: *in shock* – *вражено*, *in amazement* – *вражено*, *horror* – *нажахано*.

Проаналізувавши роман Джоан Ролінг «Гаррі Поттер і філософський камінь» та його переклад українською мовою, можна стверджувати, що використання лексико-семантичної трансформації транспозиції є вдалим способом наближення тексту перекладу до реципієнта, а також збереження стилістичного балансу художнього твору. Автору перекладу вдалося зберегти структурованість речень і при цьому не порушити змістову та естетичну складову тексту. За результатами аналізу було визначено, що найбільше прикладів застосування транспозиції належать до її виду – вербалізації. Також велика частина слів була відтворена іменником в процесі перекладу. У тексті зустрічалися приклади адвербіалізації та ад'єктивації, але їхня кількість була значно меншою. Підсумком такого перекладу постає досягнення адекватності та збереження викладеного автором оригіналу тексту на змістовому, стилістичному та естетичному рівнях.

#### Література:

1. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. *Practical Course of Translation from English into Ukrainian* : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с.
2. Ролінг, Джоан К. *Гаррі Поттер і філософський камінь*. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 320 с.
3. Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Bloomsbury Publishing PLC, 2014. 352 p.

## СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ У ПЕРЕКЛАДІ МУЛЬТФІЛЬМІВ

Макар Л. А.

зр.АУП-48

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Караневич М. І.

Сьогодні аудіовізуальні продукти стають все більш затребуваними на міжнародному ринку. Водночас від перекладачів вимагають забезпечення рівноцінного ефекту від перегляду відеоматеріалів. При цьому досить часто виникають труднощі, пов'язані з передачею власних назв. З огляду на вищезазначене, для забезпечення комплексності нашого дослідження англійсько-українського перекладу мультфільмів, ми проаналізували продукти студій Disney, Pixar, DreamWorks, Sony Pictures, Illumination та Blue Sky Studios, які вийшли на екрани в період 1997-2023 років.

У своїй роботі, що присвячена вивченню адаптивних стратегій у відтворенні власних назв, О.М. Волченко підкреслила, що використовуючи спосіб одомашнення, перекладач нав'язує власну культуру у перекладі, очуження ж підкреслює подані мовні та культурні особливості тексту, його унікальність як оригінального продукту [1, с. 150]. Кожна зі стратегій має свої переваги та недоліки при відтворенні назв мультфільмів, імен персонажів та інших видів онімів.

Переклад власних назв у мультфільмах вимагає прозорості, зрозумілості та простоти. Слід брати до уваги відмінність фонових знань дітей, які переглядатимуть мультфільм в оригіналі та перекладі. Крім того, сприйняття однієї лексичної одиниці носіями різних мов може відрізнятися [7, с. 125]. Як описувала О.М. Волченко, при якісному перекладі важливішим фактором за двомовність постає бікультуралізм, тобто розуміння двох культур, а все тому що слова існують лише в межах певної культури [1, с. 150]. Водночас, як зазначає С.В. Єлісєєва, аудіовізуальний переклад становить особливі труднощі, адже у ньому поєднуються і зорові, і слухові фактори, завдяки чому глядачі використовують декілька органів чуття водночас [4, с. 31]. Дослідники Н. Матківська [8], В. Пушина та А. Сітко [5] також звертають увагу на «відповідність між зображенням, звуком і текстом» [8, с. 41], «дотримання міміки та артикуляції» [5, с. 123].

Перше, з чим мають справу усі перекладачі мультимедійних фільмів, це, власне, назва мультфільму, яка, як стверджує Н.С. Демченко, ідентифікує кінопродукт, просуває його в медіа, працює як реклама [2, с. 25]. При відтворенні назв мультиплікаційних фільмів застосовують трансформації, транскодування, прямий переклад чи заміни. Перекладачі мультфільмів від провідних американських студій зазвичай у рівній мірі використовують *транскодування* (“Mulan” [19] – «Мулан» [13]), *трансформацію* (“Inside Out” [18] – «Думками навиворіт» [10]) та *прямий переклад* (“Ice Age” [17] – «Льодовиковий період» [12]), рідше можна зустріти повну *заміну* назви (“Turning red” [22] – «Я – панда» [16]).

Що стосується імен персонажів, то тут найчастіше впливають такі чинники, як легкість вимови та відповідність візуальному відеоряду. Важливо також переконатись, чи має власна назва прихований сенс. За спостереженнями І.М. Дольник, найчастіше перекладачам доводиться мати справу з антропонімами та зоонімами [3, с. 178]. У перекладі найчастіше застосовують *транскодування* (“Fa Mulan” [19] – «Фа Мулан» [13]), дещо рідше *прямий переклад* (“Wolf” [21] – «Вовчара» [14]) і *заміну* (“Foxington” [21] – «Хвостенко» [14]).

Мультфільми також насичені неймовірною кількістю квазітопонімів, квазієргонімів, квазіетнонімів, квазіастронімів. Квазіонім охарактеризовують як нереальну, неіснуючу назву з промовистим змістом. Саме тому перекладачу доводиться вирішувати, якою мірою власні імена потрібно локалізувати, наприклад із застосуванням стратегії одомашнення, або ж залишити без змін, відповідно до культури походження, як це відбувається при форенізації [6, с. 121]. Так, нами було виявлено численні приклади квазіонімів: квазітопоніми (“Tundra Town” [24] – «Тундра Таун» [11]), квазієргоніми (“Department of Mammal Vehicles” [24] – «Департамент пересування ссавців» [11]), квазіастроніми (“Bingleboropolopolopolis” [23] – «Бінглбополополіс» [9]), квазіетноніми (“Druun” [20] – «Друни» [15]). Найбільш частотним способом відтворення таких лексичних одиниць є *транскодування*.

Отже, власні назви як предмет дослідження в мультфільмах постають великою проблемою не лише через відмінність мовних систем, а й у зв'язку з позамовними чинниками. Підсумовуючи вищесказане, перекладачі найчастіше вдаються до транскодування імен персонажів та квазіонімів. Водночас, при відтворенні назв мультфільмів використовують ширший спектр перекладацьких прийомів, а саме прямий переклад, трансформацію та повну заміну.

### Література:

1. Волченко О. М. Використання адаптивних стратегій у відтворенні власних назв під час аудіовізуального перекладу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2022. № 55. С. 149-152.

2. Демченко Н. С. Тенденції перекладу сучасних англомовних фільмонімів на українську мову. Молодий вчений. 2017. № 12.1 (52.1). С. 25-29.
3. Дольник І. М. Проблеми перекладу власних імен в американських анімаційних серіалах. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, квіт. 2020 р. Київ. 2020. С. 177-182.
4. Єлісєєва С. В. Аудіовізуальний переклад як один із аспектів процесу євроінтеграції. ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Т. 32 (71). № 2. Ч. 2. 2021. С. 30-36.
5. Пушина В., Сітко А. Особливості аудіовізуального перекладу. Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3-4 квіт. 2020р. Київ 2020. С. 119-124.
6. Carmen Cuéllar Lázaro. Proper Names in Audiovisual Translation Dubbing vs Subtitling. Journal of Onomastics. 2016. № 107/108. P. 116-133.
7. Cui Song. Creativity in Translating Cartoons from English into Mandarin Chinese. The Journal of Specialised Translation. 2012. № 17. P. 124-135.
8. Matkivska N. Audiovisual Translation: Conception, Types, Characters' Speech and Translation Strategies Applied. Studies about Languages. 2014. № 25. P. 38-44.

#### Ілюстративний матеріал

9. Вондер тут і там (Craig McCracken). (2013). Плюс-Плюс. URL: <https://uakino.club/cartoon/cartoonseries/15644-vonder-tut-tam-1-sezon.html> (дата звернення: 08.10.2023).
10. Думками навиворіт (Pete Docter, Ronaldo Del Carmen). (2015). LeDoyen. URL: <https://uakino.club/cartoon/features/181-dumkami-navivort.html> (дата звернення: 08.10.2023).
11. Зоотрополіс (Byron Howard, Rich Moore, Jared Bush). (2016). LeDoyen. URL: <https://uakino.club/cartoon/324-zootropols.html> (дата звернення: 08.10.2023).
12. Льодовиковий період (Chris Wedge, Carlos Saldanha). (2002). 1+1. URL: <https://uakino.club/cartoon/features/295-lodovikoviy-perod.html> (дата звернення 10.10.2023).
13. Мулан (Tony Bancroft, Barry Cook). (1998). K-1. URL: <https://uakino.club/cartoon/797-mulan.html> (дата звернення: 08.10.2023).
14. Поганці (Pierre Perifel). (2022). Український дубляж. URL: <https://uakino.club/cartoon/features/14211-poganc.html> (дата звернення: 08.10.2023).
15. Рая та останній дракон (Don Hall, Carlos López Estrada, Paul Briggs). (2021). Український дубляж URL: <https://uakino.club/cartoon/features/11826-raya-ta-ostanny-drakon.html> (дата звернення: 08.10.2023).
16. Я – панда. (Domee Shi). (2022). LeDoyen, DniproFilm. URL: <https://uakino.club/cartoon/features/14438-ya-panda.html> (дата звернення: 08.10.2023).
17. Ice Age (Chris Wedge, Carlos Saldanha). (2002). Blue Sky Studios. URL: <https://ww8.0123movie.net/movie/ice-age-2023.html> (дата звернення: 10.10.2023).

## МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД У РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ

Македонська Н. П.

гр. НФ-201

Національний університет «Одеська політехніка»  
Наук. керівник – д.філол.н., проф. Громко Т.В.

Технологічні інновації та методологічні підходи сприяють покращенню процесу перекладу та відкриттю перспектив цієї діяльності завдяки машинному перекладу у сучасному світі. Машинний переклад (Machine Translation, МТ) вже пройшов великий шлях з часів свого створення в середині 20 століття. З появою комп'ютерів і розширенням доступу до великих об'ємів даних, МТ став більш точним і зручним для користувачів з

різних куточків світу. У цій статті розглянемо розвиток цього у ретроспективі та перспективі, висвітлимо досягнення та виклики, що виникають перед цією галуззю.

Комп'ютерні технології, прийшовши в лінгвістику, запропонували свої технічні можливості для опрацювання, збереження і відбору мовного матеріалу. Це дало поштовх до зародження та розвитку нової галуззі мовознавчих досліджень: корпусної лінгвістики. Корпусна лінгвістика – це галузь лінгвістики, що вивчає мову на основі корпусів, тобто великих наборів текстових матеріалів, зібраних і систематизованих за допомогою комп'ютерів. Корпуси містять тексти з різних жанрів, стилів, часів, що дає можливість дослідникам аналізувати мову в широкому контексті та розуміти її розвиток і варіації. Ця галузь лінгвістики виникла в середині 20-го століття, коли комп'ютери стали доступними для наукових досліджень. Корпуси дозволяють лінгвістам вивчати мову на прикладах, а не лише на основі інтуїції чи обмежених текстів. Вони використовуються для аналізу мовних структур, синтаксису, лексики, а також для дослідження мовного контексту та структурних особливостей мови.

Корпусна лінгвістика дала інструменти для вивчення мовних явищ на основі реальних даних, що великою мірою сприяло розвитку машинного перекладу та інших галузей комп'ютерної лінгвістики. Використання корпусів дозволяє покращити точність та ефективність машинного перекладу, а також розширює можливості вивчення мови та мовних явищ.

«Базуючись на використанні величезних масивів емпіричного матеріалу та залученні комп'ютерних технологій для отримання об'єктивних висновків про функціонування мовних одиниць, лінгвістичні корпуси швидко перетворилися на лінгвістичний ресурс. Отримані в результаті корпусного аналізу дані сприяють формулюванню якісно нових висновків про мову та окреслюють такі напрями лінгвістичних досліджень, які до появи корпусів не привертали уваги дослідників. Спираючись головним чином на реальний «живий» мовний матеріал, а не на мовну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб'єктивності дослідника і наблизитися до об'єктивного вивчення мови [2, с. 5]. Такий потенціал важливий для перекладацької практики.

Хоча початки машинного перекладу пов'язані з роботами Алана Тьюрінга та Уоррена Вівера в середині 20 століття, однак в продуктивності були обмеженими та малоефективними. У 1950-1960 роках відбулись значущі події в цій галузі, зокрема розробка системи автоматичного перекладу (Automatic Language Processing Advisory Committee – ALPAC) в США [1, с. 195]. Вони ретельно дослідили та оцінили результати машинного перекладу і прийшли до висновку, що рівень точності є недостатнім.

Протягом наступних десятиліть дослідники вдосконалювали методи машинного перекладу, використовуючи правила та статистичні підходи [3, с. 127-133]. Однак справжній прорив став можливим завдяки нейромережевим підходам, зокрема, з'явленню моделей глибокого навчання, таких як рекурентні нейронні мережі (RNN) та трансформери. Рекурентні нейронні мережі (RNN) дозволяють враховувати контекст тексту, але вони мають обмежену здатність враховувати великі текстові послідовності через проблему відсутності довгострокової залежності. Трансформери, у свою чергу, вперше запропонували механізм уваги, який дозволяє моделі аналізувати взаємодію слів у тексті, незалежно від їхнього розташування. Це дозволило створювати більш точні та якісні переклади, особливо для складних мовних конструкцій та довгих текстів. Завдяки використанню трансформерів та інших моделей глибокого навчання, машинний переклад значно покращився у відношенні якості та швидкості, що сприяло його успішному використанню в різних сферах та вирішенню багатьох завдань з перекладу текстів.



На сьогоднішній день машинний переклад досяг високого рівня точності завдяки трансформерам та моделям, навченим на величезних корпусах тексту [6, с. 89]. Однак існують кілька перспективних напрямків, які можуть відкрити нові можливості для машинного перекладу:

- Застосування машинного навчання з підсиленням (Reinforcement Learning). Використання RL для навчання моделей машинного перекладу може покращити їх здатність до генерації більш природних та правильних перекладів [4, с. 54].

- Машинний переклад мовних синтезаторів. Розвиток машинного перекладу може сприяти створенню більш натуральних голосових синтезаторів для різних мов, що робить комунікацію більш доступною та зручною для користувачів.

- Машинний переклад для спеціалізованих областей. Розробка спеціалізованих систем машинного перекладу для наукових, технічних або медичних текстів може покращити роботу фахівців у цих галузях [5, с. 2].

На сьогоднішній день машинний переклад досяг високого рівня точності завдяки застосуванню трансформерів та моделей, навчених на величезних корпусах тексту. Однак існують перспективні напрямки, які можуть відкрити нові можливості для машинного перекладу:

1. **Застосування машинного навчання з підсиленням (Reinforcement Learning):** Використання RL для навчання моделей машинного перекладу може покращити їх здатність до генерації більш природних та правильних перекладів. Це відкриває перспективи для подальшого підвищення якості машинного перекладу.

2. **Машинний переклад мовних синтезаторів:** Розвиток машинного перекладу може сприяти створенню більш натуральних голосових синтезаторів для різних мов. Це робить комунікацію більш доступною та зручною для користувачів, особливо в онлайн-комунікації та інших аспектах взаємодії з мовними інтерфейсами.

3. **Машинний переклад для спеціалізованих областей:** Розробка спеціалізованих систем машинного перекладу для наукових, технічних або медичних текстів може покращити роботу фахівців у цих галузях, сприяючи точнішому та ефективнішому обміну інформацією в специфічних сферах.

Отже, розвиток машинного перекладу не обмежується лише досягнутими результатами, і існують потужні перспективи для подальшого вдосконалення цієї технології з метою полегшення комунікації, розширення доступності до інформації та покращення професійної діяльності в різних галузях.

Таким чином, машинний переклад зазнав істотного розвитку протягом минулих десятиліть і залишається активним об'єктом досліджень та розвитку. Завдяки новітнім технологіям, моделям глибокого навчання та обробці великих обсягів даних, машинний переклад стає все більш точним та доступним. Майбутні перспективи розвитку цієї галузі обіцяють нові можливості для комунікації між різними мовами та культурами, роблячи світ більш з'єднаним і відкритим.

### **Література:**

1. Ванніков Ю. В. *Проблеми адекватності перекладу. Типи адекватності, види перекладу перекладацької діяльності. Текст і переклад*. Миколаїв: ЧНУ, 2014. 195 с.
2. Жуковська В. В. *Вступ до корпусної лінгвістики: навч. посіб.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 5 с.
3. Лук'янець Г. Г. *Основні напрямки сучасних корпусних досліджень мови та перспективи їх подальшого розвитку. Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2012. № 44. С. 127–133.
4. Vaswani, A. et al. (2017). *Attention is All You Need*. *Advances in Neural Information*



Processing Systems. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/Attention-is-All-you-Need-Vaswani-Shazeer/204e3073870fae3d05bcbc2f6a8e263d9b72e776> (дата звернення: 09.10.2023)

5. Bahdanau, D., Cho, K., & Bengio, Y. (2014). *Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate*. arXiv preprint arXiv:1409.0473. URL: <https://arxiv.org/abs/1409.0473> (дата звернення 09.10.2023)

6. Koehn, P. *Statistical Machine Translation*. Cambridge University Press. 2009.

## РЕАЛІЇ РОМАНУ Р. РІГЗА «ДІМ ДИВНИХ ДІТЕЙ»: ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТИ

**Маковська О. В.**

42Бд-Фнрл

Житомирський державний університет імені Івана Франка  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Борисенко Н. Д.

Наша розвідка присвячена дослідженню реалій роману Ренсома Рігза «Дім дивних дітей» [5], написаного у жанрі фентезі. Роман, що присвячений пригодам дітей-підлітків з особливими вміннями та здібностями, їх протистоянню злу, став досить популярним у світі і був перекладений українською мовою у 2021 році [3]. Лінгвокультурний підхід у перекладі ставить нові завдання перед перекладом художньої прози, коли поряд з розбіжностями в устрої мови оригіналу та перекладу беруться до уваги відмінності вихідної та цільової культур [4]. З іншого боку, у літературних творах жанру фентезі автор створює уявний світ, який відрізняється від реального великою кількістю вигаданих реалій, що утруднює сприйняття твору. **Метою** розвідки є створення класифікації реалій роману Р. Рігза «Дім дивних дітей» та виокремлення способів їхнього відтворення в українському перекладі.

Поняття *реалії*, що є одним з ключових для перекладознавства, позначає феномени, пов'язані з різними аспектами життя, історії, традицій, культури певної спільноти, суспільства, країни. Під ним розуміють явища присутні у культурі, а також мовні одиниці, що ці явища номінують. Роксоляна Петрівна Зорівчак визначає реалії як моно- та полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщує традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності цільової мови [2, с. 58]. Класифікації реалій будують за різноманітними ознаками. Так, з погляду практики перекладу виділяють явні та приховані реалії. Останні мають відповідник в цільовій мові, який має інше значення, що реалія цільової мови [2, с. 64]. За ідеографічною ознакою реалії поділяють на географічні, етнографічні, суспільно-політичні [див., напр., 1], можливою є класифікація за присутністю в одній або низці мов, за часовим критерієм виділяють сучасні та історичні реалії [2, с. 71]. Основною проблемою відтворення реалій у перекладі є відсутність в цільовій культурі відповідного феномену та, як наслідок, його номінації у мові-сприймачі. Додаткову трудність створює той факт, що при перекладі необхідно передати певний колорит: національний, історичний та культурний.

Оскільки за жанром роман є фентезійним, більшість його подій відбувається в уявному світі, в основному, реалії є вигаданими. Водночас частина реалій відображає справжню історію Великої Британії, починаючи з Першої світової війни. Обидва типи реалій є основними сюжетними елементами, важливими для розвитку подій. Аналіз тексту роману «Дім дивних дітей» дозволяє нам виділити п'ять основних груп реалій.

До першої групи відносимо антропоніми, які включають імена та прізвища дітей (*Millard Nullings, Emma Bloom*) та їхніх вчителів, у звертанні до яких використовується титул *miss*, а прізвище є зоонімом, та позначає птаха, на якого може перетворитись вчителька, наприклад: *Miss Alma Peregrine, Miss Gwendoline Petrel*.

Другу групу утворюють топоніми, що включають назви місць, у яких розгортається сюжет. До прикладу, *Englewood*, що позначає рідне місто головного героя.

Третю групу формують назви реальних та уявних історичних подій, наприклад *Two Clans War*, тобто війна між двома спільнотами.

Четверта група складається з культурних реалій, що пов'язані з музикою, театром (*The Three Stooges* – американське комедійне тріо), мистецтвом та літературою Великої Британії, Америки та вигаданих світів роману, наприклад, *book "A Map of Days"*, яка містить історію уявного світу героїв.

До п'ятої групи належать апелятиви на позначення груп живих істот та людей за провідною характеристикою, наприклад, лексема *hollowgastes* номінує монстрів, які переслідують головних героїв, одиниця *invisibles* позначає людей, які мають здатність ставати невидимими.

Аналіз способів відтворення реалій в українському перекладі дозволяє виділити транскодування для відтворення номінацій груп осіб. Так, лексема *umbrynes* на позначення жінок з надприродними здібностями транскодується та проходить процес натуралізації, оскільки отримує в українській мові категорію граматичного роду *імбрина* та форму множини *імбрини* у перекладі.

Ще одним способом відтворення реалій роману є калькування, яке використано для перекладу номінацій груп дітей за провідною ознакою. До прикладу, лексема *light-eater* позначає тих, хто їсть світло та перекладена як *світлоїжки*.

Для передачі у перекладі імен імбрин використано комбінацію культурного еквівалента, транскодування та еквівалентного перекладу. Так, для відтворення титулу *miss* використано культурний еквівалент *пані*, який в українській мові є формою ввічливого звертання, проте не відображає той факт, що жінка є незаміжньою. Жіноче ім'я імбрини транскодовано, наприклад, *Esmeralda* – *Есмеральда*, а прізвище-зоонім відтворено за допомогою еквівалента в українській мові: *Avocet* – *Шилодзьобка*.

Отже, реалії роману Ренсома Рітза «Дім дивних дітей» розділяємо на антропоніми, топоніми, назви реальних та уявних історичних подій, реалії музики, мистецтва та літератури, номінації істот та людей за провідною ознакою. В українському перекладі використано транскодування, натуралізацію, кальку та культурний еквівалент для відтворення реалій. Подальша перспектива розвідки вбачається у дослідженні способів відтворення граматичних явищ роману Ренсома Рітза «Дім дивних дітей» в українському перекладі.

### Література

1. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. Закарпатські філологічні студії. 2023. Вип. 27, т. 1. С. 82-86.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.
3. Рітз Р. Дім дивних дітей. Харків: Видавництво Клуб Сімейного дозвілля, 2021. 432 с.
4. Славова Л. Л., Борисенко Н. Д. Відтворення культурно специфічних одиниць у перекладі: конфронтація культур. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: тези доп. всеукр. наук. конф. пам'яті д-ра філол. наук, проф. Д. І. Квеселевича (1935-2003) Житомир, 2022. С. 60-63.

5. Riggs R. *Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*. Режим доступу: [https://royallib.com/book/Riggs\\_Ransom/Miss\\_Peregrines\\_Home\\_for\\_Peculiar\\_Children.html](https://royallib.com/book/Riggs_Ransom/Miss_Peregrines_Home_for_Peculiar_Children.html)

**ПРИЙОМИ ПЕРЕДАЧІ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ  
УКРАЇНСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ *HORROR*-РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА  
«THE PET SEMATARY»)**

**Маліновський І. В.**

43Бд-Фанг

Житомирський державний університет імені Івана Франка  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Полховська М.В.

Визначення жанру *horror*-літератури є доволі непростим завданням у сучасних філологічних студіях. Жанри літератури утворюють зв'язки та взаємодіють між собою. Вони, як правило, утворюють більші ієрархічні та неієрархічні кластери, які називають системою взаємозалежних жанрів, жанровими ланцюгами, жанровими колоніями або ж мережею жанрів [5, с. 169]. Ми пропонуємо розглядати жанр *horror*-літератури у призмі всіх її піджанрів, щоб всі фрагменти складали цілісну картину притаманних для цієї літератури та уможливили комплексне дослідження творів-жахів сучасної англомовної літератури. Американський критик Дуглас Е. Вітер зазначає, що *horror* – це не жанр, схожий на містику, наукову фантастику чи вестерн, не різновид художньої літератури, призначеної для спеціальної полиці гетто-бібліотек чи книгарень. Натомість, *horror*-література – це емоція [7, с. 12].

Виокремлюють три основні характеристики *horror*-літератури, які уможливають вербалізацію концепта «*horror*», та становлять інтерес в аспекті дослідження передачі лінгвостилістичних засобів українською: фантастичність (відома своєю неясністю), надприродність (дозволяє читачеві по-своєму інтерпретувати парадоксальність та незрозумілість зазначену у творі), чудесність (характеризується існуванням нереальності і має деякі схожості з категорією надприродності) [6, с. 27]. Концепт фантастично-дивовижного накопичує великий акумулятивний вплив на сприйняття твору та продукує відчуття наративної напруги, що змушує читача відчувати широкий спектр негативних емоцій: страх, напруга, розгубленість, тривога та відчуття неминучого.

Термін «концепт» походить від латинського слова «conceptus» та за своєю суттю позначає ідею або уявлення про щось, що формується шляхом об'єднання всіх характеристик та особливостей. Проте, у сучасній лінгвістиці, не зважаючи на численні наукові розвідки багатьох дослідників, відсутнє універсальне визначення цього поняття. У нашому дослідженні ми розглядаємо художній концепт «*horror*», що репрезентує унікальні та індивідуальні риси у творі Стівена Кінга «The Pet Sematary». Концепт «*horror*» в сучасній англомовній літературі реалізується рядом мовних одиниць і не обмежується однією конкретною лексемою. Емоція страху присутня у житті кожної людини та активується швидким нейронним випалом. Використання класифікації К. Ізарда, де він зазначає три різновиди нейронного випалу: сюрприз-приголомшення, страх-терор та, врешті-решт, інтерес-хвилювання [3, с. 15], спонукає до коректного підбору лінгвостилістичних засобів та аналізу перекладів сучасної англомовної *horror*-літератури.

Роман Стівена Кінга «The Pet Sematary» з перших сторінок, скеровує читача відчуття занепокоєності та відчуття можливої небезпеки, а основний концептуальний смисл виражає ідіома «*what if*», яка денотує можливий негативний хід подій.

Історія головних персонажів починається з нового будинку, в якому ірраціональний протагоніст Луїс відчуває щось неладне: «*He took Gage up the stairs, walking through hot slanting September sunshine, and as he reached the landing, such a premonition of horror and darkness struck him that he stopped — stopped cold — and looked around in surprise, wondering what could possibly have come over him*» [4, с. 30]. Перекладачі додали додаткового відтінку натякаючи на майбутні події, що можуть трапитися з його сім'єю: «...а, його охопило таке передчуття жахливої майбутньої пітьми, що він, весь схолонувши, спинився і здивовано роззирнувся, шукаючи причини» [1, с. 30]. У цьому ж реченні пряма мова героя була передана описово за допомогою займенника – він: «*What the hell is it? Ghosts? Christ, it really feels as if something just brushed by me in this hallway, something I almost saw*» [4, с. 30] – «Що це, в біса, було? Привиди? Боже, він справді відчув, як щось ковзнуло повз нього в цьому коридорі. Щось, що він майже зміг побачити» [1, с. 30].

У ході аналізу та порівняння твору-оригіналу «The Pet Sematary» та його перекладу доходимо висновку, що перекладачі дотримуються відтворення портретної характеристики з особливим смисловим відтінком. Все починається з опису кота, а згодом сина та дружини головного героя, які вже перетнули межу смерті і тепер є не тими, ким були раніше. Автор вкладає у кота особливе значення, бо він є символом добробуту їх сім'ї і навіть його ім'я – *Church* – є доказом цієї гіпотези, яке було транскрибовано українським перекладачем. *Horror* такого типу капіталізував попередні втілення американської одержимості індіанськими похованнями [2, с. 169]. Земля індіанців воскресила його, проте видозміни кота, які С. Кінг описує за допомогою епітетів, досить доречно реалізовано у перекладі: «*He lies around the house all day long and looks at me with those strange, muddy eyes...*» [4, с. 126] – «... своїми дивними тьмяними очима...» [1, с. 167]. Також з'являється запах, який дратує батька сімейства Луїса: «*But this smell was pretty damn bad. But Church lay totally still, radiating that stupid heat and that dirty stink, looking at Louis's face as if it could read the thoughts going on behind Louis's eyes*» [4, с. 129] – «Проте запах від кота був якимось особливо відразливим. ... брудке тепло і нудотний сморід...» [1, с. 172].

У частині опису сина Луїса – Гейджа, чітко прослідковується моторошність від побаченого. А. Пітик і К. Грицайчук активно використовують лексичний запас української мови і гарно передають концепт жаху, замінюючи нейтральний опис «*was caked with dirt*» на конкретизований український відповідник «було перемазане багном»: «*His fine blond hair was caked with dirt*» [4, с. 272] – «Його гарне біляве волосся було перемазане багном» [1, с. 369]. Щоб підсилити почуття страху у читача доволі нейтральний опис очей трансформується у модуляцію, маркуючи приналежність до іншого світу: «*One eye had gone to the wall; it stared off into space with terrible concentration. The other was fixed on Jud*» [4, с. 272] – «Одне око з жахливою зосередженістю втупилося в стіну, а інше уважно розглядало Джада Крендала» [1, с. 369].

Після аналізу частини роману, де навіть привид застерігає героя від поспішних рішень, реалізація стилістичних засобів відбулася за допомогою граматичної заміни та синтаксичної перестановки – «*The door must not be opened. The barrier must not be crossed*» [4, с. 66] – «Двері мають бути зачинені. Кордони створювалися не для того, щоб переступати через них» [1, с. 83].

Таким чином український переклад роману «The Pet Sematary» повністю відтворює особливості концепту «жах», зберігаючи систему образів і концептуальне навантаження, а доречні перекладацькі трансформації та підсилюють його вербалізацію.

**Література:**

1. King C. *Кладовище домашніх тварин*, пер. з англ. А. Пітика і К. Грицайчук. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 400 с.
2. Corstorphine K., Kremmel L. R. *The Palgrave Handbook to Horror Literature*. Switzerland: Pallgrave Macmillan, 2018. 529 p.
3. Izard E. C. *Human Emotions*. Newark, Delaware: University of Delaware, 1977. 494 p.
4. King S. E. *Pet Sematary*. New York City: Doubleday, 1983. 374 p.
5. Malmkjær K. *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics*. New York: Routledge, 2018. 465 p.
6. Todorov T. *The Fantastic: A Structural approach to a literary concept*. New York: Cornell University, 1975. 180 p.
7. Winter D. E. *Prime evil: new stories by the masters of modern horror*. New York: New American Library, 1989. 380 p.

## ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ПРАВОВОГО ДИСКУРСУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

**Михалюк П. А.**

гр. МАУП-25

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Іванців О. В.

На сьогоднішній день Україна опирається на євро-атлантичний напрямок, і тому вся юриспруденція має відповідати західним стандартам. Розширення міжнародної діяльності України потребує лінгвістичного підґрунтя для ефективної міжмовної комунікації. З активним розвитком торговельно-економічного та ділового співробітництва, зростанням кількості міжнародних угод, в яких беруть участь сторони з різних юрисдикцій, а також можливою безліччю міжнародних проєктів, частина з яких може регулюватися законодавством різних країн, юридичний переклад набуває все більшої актуальності. Юридична термінологія це одна з найважливіших сфер, де важливим є наукове осмислення теорії та практики пошуку міжмовних еквівалентів. Юридичний переклад – це спеціалізована сфера перекладацької діяльності, де документи характеризуються лаконічністю, точністю і ясністю викладу для запобігання шахрайству, тому доповнення, пропуски, зміни в тексті, помилки в тексті перекладу можуть призвести до великих матеріальних збитків.

Правовий, або юридичний дискурс має суперечливу репутацію через свою складність, повторюваність і заплутаний синтаксис. Мета юридичного дискурсу – викласти зміст правових норм у чіткий, однозначний, вичерпний і детальний спосіб. Юридичний дискурс є різновидом інституційного дискурсу, пов'язаного з регулюванням суспільних відносин і характеризується жорсткою організацією та ієрархічною структурою. Правовий дискурс важливий для розвитку, виконання та регулювання правових систем у різних країнах і є необхідним інструментом для розуміння та розгляду правових питань та конфліктів. Він охоплює всі верстви суспільства і вважається одним із найактуальніших дискурсів сучасності. Н. В. Артикуца зазначає, що право – це не тільки сукупність нормативних актів та законів, але і найважливіше досягнення культури усієї цивілізації, яке має бути фундаментом життя як суспільства загалом, так і окремого індивідуума. Дослідниця зазначає, що традиційно виокремлюють такі основні типи юридичного дискурсу:

- законодавчий;
- усний судовий;
- письмовий судовий;
- освітньо-правовий [1, с. 24].

Загалом, правова термінологія вимагає від перекладача значної бази знань та обізнаності в різних сферах діяльності та наукових галузях, враховуючи лінгвокультурологічні особливості перекладу, а також специфічні образи культур, між якими відбувається комунікація. Це особливо актуально, коли мова йде про термінологію англійською мовою на українську, і навпаки, оскільки Україна, Сполучене Королівство та США належать до різних правових систем. Як зазначає О. Ф. Скакун, Україна належить до романо-германської або континентальної правової системи, тоді як Велика Британія та США – до англосаксонської. [5, с. 49] Отже, з огляду на лінгвістичні та культурні особливості перекладу, юридичні документи – договори, угоди, контракти – суттєво відрізняються за своєю структурою, мовою, понятійним апаратом тощо.

Як зазначають експерти, при перекладі англійськомовних юридичних термінів «важливе значення має переклад власне юридичних термінів, значення яких у конкретних юридичних документах визначається лінгвокультурними особливостями» [2, с. 102], що ставить питання про якість перекладу.

Терміни української юридичної мови також можуть бути багатозначними. До прикладу, термін “санкція” залежно від галузі його застосування може мати такі значення:

1. частину правової норми, статті закону, у якій указані наслідки порушення цього закону;
2. у міжнародному праві – це заходи впливу на держави, що порушують міжнародні права, тощо [4, с. 37].

Твердження про «точний і певний сенс» є спірним, оскільки абстрактність юридичних понять є однією з особливостей юридичної мови й нерідко є причиною неоднозначного тлумачення юридичних документів, навіть якщо в них використовуються вузькоспеціальні терміни [3, с. 141].

Отже, у відтворенні англійськомовного правового дискурсу українською мовою важливо бути точним і одночасно розуміти контекст і систему права, для якої проводиться переклад. Це може вимагати пояснень, тлумачень та ретельного вивчення тексту для забезпечення точності і зрозумілості перекладу. Переклад правового дискурсу є складним завданням, яке вимагає високої кваліфікації перекладача і ретельного дослідження конкретних правових аспектів. Точність та чіткість важливі для забезпечення правильного розуміння і захисту прав та інтересів учасників правових процесів.

### **Література:**

1. Артикуца, Н. В. Законодавчі терміни та їх визначення. *Наукові записки. Нац. ун-т “Києво-Могилянська академія”*. К., 2009. Т. 90. С. 39–44.
2. Бесараб Т. П., Павлюк М. М. Особливості перекладу юридичної термінології США та Великобританії. *Збірники наукових робіт НТУ “ХПІ”: Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. НТУ “ХПІ”, 2010. № 28. С. 421-437.*
3. Ilynska L., Platonova M. *Meaning in translation: Illusion of Precision*. Cambridge Scholars Publishing, UK, 2016. 487 p.
4. Корж А.В. *Ділова українська мова для юристів*. Київ, 2002. 231 с
5. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права: Підручник*. Х.: Консульт, 2005. 656 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ «КОНТЕКСТУАЛЬНА ЗАМІНА»  
В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ ДЖЕННІ ХАН  
«ЦЬОГО ЛІТА Я СТАЛА ВРОДЛИВОЮ»

Назарян А. М.

гр. ФЛ-20

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-  
Барановського

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Остапенко С. А.

На думку І. Корунця, перекладацькі трансформації – одне з основоположних понять, що описують процес перекладу, який передбачає міжмовні перетворення, перебудування елементів вихідного тексту, операції «перевираження» змісту чи перефразування для досягнення перекладацької еквівалентності [2]. Л. Наumenко і А. Гордєєва [4] поділяють всі перекладацькі трансформації на лексико-семантичні, граматичні та стилістичні. Предметом нашого дослідження виступає контекстуальна заміна з метою дослідження її широкого використання.

Л. Наumenко і А. Гордєєва А.Й визначають контекстуальну заміну як трансформацію, в процесі якої «відповідником слова / словосполучення у мові оригіналу стає слово / словосполучення, що не є його словниковим значенням, і яке підібрано із врахуванням контекстуального значення та мовних норм і узусу мови перекладу» [4]. На думку вчених, не існує точних правил щодо заміни одного слова на інше, адже переклад слів у таких випадках повністю залежить від контексту, що робить контекстуальну заміну однією з найчастіше вживаних трансформацій, так як дає можливість перекладачеві наблизитись до змісту оригіналу. [4]

До нашої уваги припав сучасний молодіжний роман, який був нещодавно екранізований на всесвітньо відомій платформі **Prime video** 17 червня 2022 року «**Цього літа я стала вродливою**». Книга 1 [6]. Цей роман зацікавив нас, оскільки він ще не був досліджений науковцями і написаний сучасною англійською мовою. У романі використана велика кількість лексично забарвлених слів, що вказує на подальше використання перекладачем різноманітних трансформацій в перекладі. В роботі проаналізована лексико-семантична трансформація контекстуальної заміни, оскільки її вживання під час перекладу було найбільше.

Не зважаючи на те, що англійська мова є такою ж різноманітною як і українська, порівнюючи оригінал роману з українським перекладом Ольги Барабаш [5], ми чітко бачимо наявні приклади контекстуальної заміни. Під час дослідження було проаналізовано лише першу главу роману. Першим з прикладів контекстуальної заміни в романі є вираз *that's how it felt*. За словником «felt» має такі значення: *мацати; торкати; відчувати на дотик; шарити; почувати; сприймати; переживати; зазнавати; розуміти; усвідомлювати; справляти враження; вважати; обмацувати; розвідувати* [1]. Не дивлячись на широке семантичне поле слова, О. Барабаш використала прийом контекстуальної заміни, а саме переклала – *мені так здавалося*, відштовхуючись від контексту твору.

У наступному прикладі *with my feet up on the dashboard* слово «dashboard» має такі словникові значення, як *інформаційна панель, панель приладів; щиток; приладна дошка; щиток управління; портал розробника*[1]. У контексті роману авторка перекладу відтворила його як *закинувши ноги на торпедо*.



Ще одним прикладом трансформації контекстуальної заміни є словосполучення *my favourite things* – моїм улюбленим **заняттям**. За словником слово «things» має такі значення: *майно; речі; багаж; одяг; атрибути; вбрання; пожитки; справи; діло; щось дуже важливе; випадок; факт; предмет* і т.д. [1]. Але в перекладі було відтворено контекстуально – **заняття**.

За словником «run» має наступні значення: *бігти; підганяти; тікати; рухатися; ковзати; ходити; плавати; пересуватися; летіти; пронестися; текти; сочитися; говорити; торкатися; балотуватися; працювати; публікувати; базікати; влучити; керувати; вести; проводити; досягати; скисати; перевозити* і т.д. [1]. Із застосуванням контекстуальної заміни *to run this car into* перекладено як **спрямувати** машину *прямісінько в*.

Словосполучення *had been gone a long, long time* перекладено О. Барабаш як *тривалої подорожі*. Хоча за словником «time» має такі значення: *час; сезон; пора; година; момент; мить; дозвілля; робочий час; ритм; такт; тембр; раз; момент часу; тайм; період; інтервал; крок; напруження* [1].

Наступним прикладом вираз *it held a million promises* – *це давало мільйон обіцянок*. А за словником «held» має такі значення: *тримати; фіксація; вміщувати; вважати; гадати; змушувати; зобов'язувати; стабілізувати; заарештовувати; зачати; зберігати; зазнавати; терпіти* [1].

В наступному прикладі спостерігаємо одразу дві трансформації: *it had been waiting for me to get there* – *усе немов чекало на мій приїзд*, де для перекладу «get» застосовано як контекстуальну заміну так і транспозицією, а саме номіналізацією (переклад дієслова іменником).

Речення *I'd hate to lose my boys to anyone else* було перекладено як *Я б не хотіла для одного зі своїх хлопців когось іншого*. Хоча «to lose» має значення: *губити; звільнятися; загубити; програвати; зникнути; загинути; забути; позбутися; пропасти; згубити; поринути* [1], воно було відтворено в перекладі «не хотіла», що не є його словниковим значенням і було підібрано виходячи із контексту.

За аналогією ми можемо спостерігати використання контекстуальної заміни в наступних прикладах: *mother was passed out* – *мама дримала*; *being the lone guy* – *бути єдиним чоловіком*; *took it all in* – *висунулася*; *looked sickened* – *удав, що йому огидно*; *she said* – *погодилася вона*; *told him* – *запропонувала йому*; *give him ammunition* – *дати йому привід*.

Отже, лексо-семантична перекладацька трансформація, яку ми розглянули відома як контекстуальна заміна. Цю трансформацію перекладачі використовують з метою підлаштування до контексту оригіналу та підбирання найкращого відповідника.

Під час аналізу нам зустрілися практично дієслова і іменники. В теорії ця трансформація вживається також для прикметників та прислівників, що свідчить про обширне використання поданої трансформації. Підсумовуючи, можна сказати, що на прикладі роману «**Цього літа я стала вродливою**» ми розібрали досить велику кількість випадків вживання контекстуальної заміни, що підтверджує її вживаність серед перекладачів під час перекладу. Важливо відмітити, що контекстуальна заміна дає можливість перекладачам проявити свої навички підлаштування до контексту твору і передати як можливо точніше зміст оригіналу.

### Література:

1. Зубков М. Г, Мюллер В. М. *Сучасний англо-український та українсько-англійський словник (100 000 слів)*. Видавничий дім «Школа», 2018 р. 752 с.



2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
3. Лелет І. О. Лексико-семантичні трансформації в українському перекладі твору Е. А. По «Золотий Жук», 2018. URL: [24.pdf \(mgu.od.ua\)](https://mgu.od.ua) (дата звернення: 10.09.2023)
4. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
5. Хан Дж. Цього літа я стала вродливою. Книга 1. / пер. укр. Барабаш О. Видавництво «Книгарня Є», 2021. 304 с. URL: [Цього літа я стала вродливою. Книга 1, Дженні Хан - купити за низькою ціною в Україні | Книгарня «Є» \(book-ye.com.ua\)](https://book-ye.com.ua) (дата звернення: 10.09.2023)
6. Amazon Studios orders new young adult series *The Summer I Turned Pretty*, based on the New York Times bestseller by Jenny Han, 2021. URL: [The Summer I Turned Pretty \(amazonstudios.com\)](https://amazonstudios.com) (дата звернення: 10.09.2023)
7. Han J. *The summer I turned pretty*. Book 1. 2009. 304 p.

## ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

П'єх Н.

гр. змАУП-21

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Чумак Г. В.

Елементи термінології (слова та словосполучення) все частіше зустрічаються майже в усіх мовних стилях (а не лише в науковому) та в всіх жанрах літератури. Найчастіше термінологія з'являється в науково-фантастичних текстах, які є надзвичайно цікавим явищем для лінгвістичного та перекладацького аналізу, оскільки поєднують науковий та художній стилі. Такі тексти насичені термінологічними одиницями та безеквівалентною лексикою, тому адекватний переклад постає досить складним завданням.

Для дослідження були обрані твори збірника науково-фантастичних оповідань Айзека Азімова «Я, Робот». Збірка «Я, Робот» унікальна тим, що є першою спробою Айзека Азімова з різних точок зору відобразити один із проблемних аспектів – зіткнення високих технологій і етичних норм поведінки. Аналізуючи оповідання Айзека Азімова, варто зазначити, що письменник використав велику кількість науково-технічних термінів, для того щоб перенести нас у світ фантастики та далекого майбутнього. Одну з найскладніших для перекладу груп лексичних елементів становить безеквівалентна лексика. Оскільки такі терміни були вжиті вперше або ж були вжиті лише в попередніх творах автора. Існують різні види трансформацій у перекладі безеквівалентної лексики.

Основним видом лексичної трансформації у перекладі – це транскодування. Багато термінів із циклу оповідань Айзека Азімова «Я, робот» передано українською мовою шляхом транскодування, тобто таким способом перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами мови перекладу. За В.І. Карабаном перекладені цим способом терміни можна розділити на 4 групи відповідно до видів транскодування [4, с. 282]. Перша група представлена термінами, перекладеними за допомогою транскрибування, наприклад: *diameter* – *діаметр*, *metronome* – *метроном*. До другої групи відносяться терміни перекладені способом транслітерації, наприклад: *signal* – *сигнал*, *radio* – *радіо*, *robot* – *робот*, *patent* – *патент*. Третя група представлена термінами, переданими змішаним транскодуванням (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування), наприклад: *electro-magnet* –

електромагніт, relay – реле. Четверта група термінів передана за допомогою адаптивного транскодування, коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад: *cybernetics* – кібернетика, *hypertrophy* – гіпертрофований, *selenium* – селеній, *stratosphere* – стратосфера

Одним із прийомів відтворення технічної термінології є калькування (дослівний або буквальний переклад), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику [4, с. 286]. Даний прийом використовується у перекладі складних за структурою елементів, наприклад: *blunt-nosed spaceship* – тупоносий космічний корабель, *machinery accurate stereoscopy* – стереоскопічна точність машини, *photo-cell banks* – батареї фотоелементів.

При перекладі термінів також застосовується і прийом генералізації. Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості, що відповідає їй за змістом у мові перекладу [3, с. 46], наприклад, *Encyclopedia Tellurica* – енциклопедія, *calculating machines* – обчислювальна техніка.

Модуляція або смисловий розвиток – це заміна слова або словосполучення іноземної мови, значення яких можна вивести логічним шляхом з вихідного значення. Найтиповішим прикладом смислового розвитку генералізації є причинно-наслідкове відношення, наприклад: *calculating machines* (словниковий відповідник – обчислювальні машини) – обчислювальна техніка; або коли продукти діяльності замінюються суб'єктами діяльності, наприклад: *They were in the radio room now – with its already antiquated equipment* [8, с. 38]. – Вони увійшли до радіорубки. Її обладнання... трохи застаріло [1, с. 28].

У перекладі циклу Айзека Азімова «Я, робот» використовуються і лексико-граматичні трансформації, до яких відносяться антонімічний переклад, експлікація або описовий переклад, додавання, вилучення і контекстуальна заміна.

Антонімічний переклад представлений трьома видами:

1) негативізація (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або частково заперечної семи замінюється в перекладі словом з префіксом не- або словосполученням з часткою не), наприклад: *a rough circle* – нерівне коло;

2) позитивізація (слово або словосполучення з формально вираженою заперечною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, які не містять формально вираженого негативного компонента), наприклад: *inoperable* – вимкнений;

3) анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів, наприклад: *He was not no machine.* – Робі всього-на-всього залізяка.

Передача деяких технічних термінів можлива завдяки описовому перекладу, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна). До описового перекладу висувають такі вимоги: 1) переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного терміном поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура не словосполучення не повинна бути надто докладною, наприклад: *mobile speaking robot* – рухомий робот, який здатний говорити, *L-tube* – вакуумні трубки дециметрового передавача.

Вилучення або компресія – це вид трансформації, до якого найчастіше всього звертаються, коли певна лексична одиниця є семантично надлишковою, тобто виражає

значення, яке може бути зрозумілим з контексту [3, с. 48]. Часто компресія може супроводжуватися вилученням слова, наприклад: *unorganized body signal* – немодульований сигнал, *light filters* – світлофільтри, *robot's molasses-slow brain* – робот-мугодум, *chemically treated cork layers* – хімічно оброблений корок), *machine-oil* – мастило, *air-pressure* – тиск, *photoelectric cell* – фотоелемент, *heat resistant plastic* – термостійкий пластик.

Інколи словниковий варіант не відповідає нормам перекладу або ж просто не звучить у реченні, тому, аби не порушувати стилістичну цілісність тексту, використовують трансформацію контекстуальної заміни. Даний вид трансформації поєднує в собі елементи і використовує прийоми як лексико-семантичних, так і лексико-граматичних перетворень [3, с. 49]. Прикладами контекстуальної заміни є такі слова та словосполучення, як *maximum acceleration* – шалена швидкість, *coagulate* – випікати, *circuit* – дрім.

Як було зазначено раніше, у творах наукової фантастики використовують лексику вузького стилістичного призначення, до складу якої входять неологізми. Авторські термінологічні неологізми можна виділити також і у творах циклу «Я, робот», що виконують як номінативну, так і стилістичну функцію. Нові лексичні одиниці є семантичними новоутвореннями, тобто вже відомі слова набувають нового значення самостійно або у словосполученні з іншим словом. Прикладом можуть бути такі лексеми, як *positronic brain* – позитронний мозок, *head-set radio sender* – шолом з вмонтованим радіоприймачем, *photoelectric eyes* – фотоелектричні очі, *chest plate* – щиток на грудях, *non-speaking models* – «німі» моделі, *chromesteel arms* – сталеві руки, *Stillhead Dielectrode Plate* – діелектрична установка Стілхеда, *Mitchell Translation Equation* – перехідне рівняння Мітчелла, *hyperatomic drive* – гіператомний двигун. Також серед неологізмів у цьому тексті трапляються лексичні інновації, утворені шляхом словоскладання та афіксації, наприклад, *insosuit* – скафандр, *visiplat* – екран, *visiphone* – візіфон, *ingrooved* – запрограмований.

На лексичному рівні науково-фантастичні тексти характеризуються широким використанням термінологічних одиниць й авторських неологізмів, а також значною кількістю власних назв. Сутність усіх розглянутих нами трансформацій полягає в тому, що вони сприяють адаптації тексту оригіналу до норм та традицій цільової мови і досягненню максимальної зрозумілості перекладу. Їх використання відіграє особливо важливу роль у відтворенні безеквівалентної лексики у перекладі наукової фантастики.

### Література:

1. Азімов А. Я, робот: зб. оповідань. Київ, 2010. 163 с.
2. Андрієнко Л.О. Науково-технічний переклад. Черкаси: ЧДТУ, 2002. 92 с.
3. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад: навч. посіб. для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця: Нова Книга, 2010. 232 с.
4. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: посіб. з англ. мови і пер. для студ. вузів. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
5. Катиш Т.В. Особливості функціонування термінологічної лексики в мові української фантастики: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Д., 2005. 19 с.
6. Павлова О. Проблема перекладу термінів у художній літературі. Українська наукова термінологія: зб. матеріалів наук.-практ. конф. "Українська наук. термінологія. Проблеми перекладу". К.: Наук. думка, 2009. № 2. С. 191-197.
7. Хмара А. С. Особливості перекладу термінів та неологізмів у творах наукової фантастики. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Київ: НТУУ, 2010. Вип. 9. С. 241-244.

8. Asimov I. I, Robot. Reprinted in the UK by Voyager, 2001. 256 p.

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ТЕРМІНІВ. ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДНОСТІ ТА НЕПЕРЕКЛАДНОСТІ**

**Полов'юк С. А.**

*гр. змАУП-21*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філос.н, доцент Кравець С. В.*

Галузь юридичної термінології нестримно розвивається, змінюється та викликає неабиякий інтерес багатьох науковців. Відповідно, можна констатувати, що проблема перекладу юридичних термінів є актуальною в усьому світі. При роботі з такою галузевою лексикою доволі часто можуть виникати різноманітні труднощі.

Перш за все це пов'язано з існуванням різних варіацій термінів у вихідній і цільовій мовах. Під час перекладу перекладач повинен постійно порівнювати дві правові системи країн, з мовами яких він/вона працює. Необхідно також визнати, що юридична мова країни відображає її культуру, і перекладач, що працює зі сферою юриспруденції, повинен розуміти культурні відмінності різних правових систем, особливо тих суспільств, до яких він/вона звертається у своєму перекладі [4]. І. Сімоннес стверджує, що «такі проблеми у перекладі виникають тому, що кожна правова система/культура має свою специфічну концептуальну структуру. Відмінності між правовими системами, наприклад інститути права, судові системи та процедури у судових залах дуже відрізняються, особливо коли мова йде про загальне та цивільне право» [6, с. 92]. Крім того, труднощі можуть виникнути при роботі з багатокомпонентними термінами, оскільки зазвичай вони не мають стандартних еквівалентів. Синтаксична структура є ключовою при перекладі, коли ми аналізуємо багатокомпонентні юридичні терміни. Цей факт пояснюється відсутністю цих лексичних елементів в єдиній системі юридичної термінології. [5, с. 10].

Отже, серед основних проблем, які можуть виникнути під час перекладу юридичної термінології, є:

### **1. Неможливість виконання перекладу**

І. Кобилякова стверджує, що «кожна правова система має свої особливості та словниковий запас, який використовується для вираження понять. Норми цієї правової системи впорядковані за категоріями, вона має техніку для вираження цих норм і їх тлумачення, вона пов'язана з поглядом на сам соціальний порядок, який визначає спосіб застосування права і формує саму функцію права в даному суспільстві». Через культурні відмінності країн вихідної та цільової мов деякі елементи їхніх правових систем можуть відрізнятися, і через це вони не можуть бути перенесені між обома мовами для виконання перекладу [1].

### **2. Відсутність еквівалента**

Іноді достатньо застосувати еквівалент, який вживається як у вихідній, так і в цільовій мовах. Або, як варіант, перекладач може локалізувати деякі елементи для кращого сприйняття інформації читачем. Однак, через культурні відмінності існує велика ймовірність відсутності аналогічного еквівалента в правовій системі мови перекладу [1].

### **3. Переклад речень пасивного та активного станів (наприклад з англійської мови).**

В офіційних документах з використанням юридичної англійської мови зазвичай використовуються формальний стиль та пасивний стан. Однак пасивний стан

використовується не в усіх мовах. Переклад тексту з пасивного стану на активний може бути досить складним завданням для перекладача.

Через перелічені вище причини, в практиці перекладу існують поняття перекладності та неперекладності. Відповідно, якщо оригінальний текст має еквівалент у цільовій мові, і виконати переклад можливо, використовуючи його, таке явище називають перекладністю. Однак, через відмінності на мовному та культурному рівнях можуть виникнути певні труднощі у підтримці узгодженості значень, що визначені в тексті вихідної мови, і саме це можна назвати неперекладністю.

Відповідно розрізняють два види неперекладності – мовну та культурну. Дж. Кетфорд стверджує що: «у лінгвістичній неперекладності функціонально релевантні ознаки включають деякі, які насправді є формальними ознаками мови вихідного тексту». Якщо цільова мова не має формально відповідних ознак, ми можемо дійти висновку, що текст або елемент є відносно неперекладними. Це явище часто трапляється у випадках, коли функціонально релевантною ознакою є багатозначність, властива тексту вихідної мови (наприклад, каламбур) [2, с. 94].

Зовсім інша проблема виникає, коли функціонально доречна для тексту вихідної мови ситуативна ознака повністю відсутня в культурі, частиною якої є цільова мова. Така ситуація може призвести до так званої культурної неперекладності [2, с. 99]. Саме цей вид найбільше зустрічається при роботі з текстами юридичного спрямування.

Найчастіше явище неперекладності виникає при роботі з власними назвами. Для кращого розуміння цієї проблеми, розглянемо назву державного органу Верховна Рада. В даному випадку навести еквівалент, який би повністю відповідав юридичній культурі інших країн, неможливо. Саме тому, у більшості перекладів використовується техніка транслітерування (*Verkhovna Rada*). Такий варіант навіть є затверджений самим державним органом. Звичайно, такий переклад не буде зрозумілий англomовному читачеві, якому не знайома культура та система розподілу влади в Україні. Саме тому, якщо це дозволяє стиль тексту та мета, яку переслідує перекладач, то можливо також надати окремо пояснення до власної назви, наприклад: *Verkhovna Rada of Ukraine (The sole body of legislative power in Ukraine, i.e., the Parliament)* [3]. На підставі цього прикладу можна дійти висновку, що, маючи справу з неперекладністю терміна (особливо власних назв організацій, державних органів тощо), назву краще не перекладати, щоб не спотворювати зміст, який вона передає.

Отже, працюючи з перекладом офіційних документів та загалом з текстами юридичного напрямку, перекладач повинен бути особливо обережним і звертати увагу на всі вище перелічені труднощі, для уникнення неадекватного перекладу та правильної передачі інформації від однієї культури до іншої.

### Література:

1. Кобякова І. К., Габенко М. Проблеми перекладу юридичних текстів в умовах європейської інтеграції. Філологічні трактати, Том 9, № 4, 2017;
2. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation: an Essay on Applied Linguistics*. London: Oxford University Press, 1965, с.93 - 103;
3. *Constitution of Ukraine, Chapter IV, Article 75*, URL: <https://rm.coe.int/constitution-of-ukraine/168071f58b>, (дата звернення: 06.10.2023);
4. Recalde D. *The Difficulties of Legal Translations Explained* [Електронний ресурс] / Denise Recalde, 2016. URL: <https://www.daytranslations.com/blog/legal-translations-hard/>, (дата звернення: 05.10.2023);
5. Sadovska M.I. *Syntactical Peculiarities Of English And Ukrainian Legal Terms*. Kyiv, National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”;

6. *Simonncæs I. Challenges in legal translation – Revisited. NHH Norwegian School of Economics.*

## **ПЕРЕКЛАД ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРИЛЕРА ДЕНІЗ МІНІ «CONVICTION»**

***Полюшкевич В. О.***

*Гр. ПЕРм 1-22-1.4д*

*Київський університет імені Бориса Грінченка*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Меркулова С. І.*

Психологічний трилер в останні роки завоював шанування та велику популярність серед читачів, пропонуючи не просто переглянути чи прочитати щось, але й пережити, та навіть зануритися в глибини людської психології, де розмежовувати реальність та фантазію стає майже неможливо.

Психологічний трилер – один із піджанрів гостросюжетної літератури. Його основна відмінність – концентрація на емоційному стані та психіці персонажів [5, с. 1050]. Для роботи над перекладацьким проектом було обрано психологічний трилер Деніз Міні «Conviction». Книга «Conviction» Деніз Міні – яскравий приклад цього жанру. Авторка справді вміло грає на емоціях читачів. У книзі піднято майже всі важливі соціальні теми: від сексуального насильства, фінансових махінацій та мимовільного героїзму до сили соцмереж. Трилер «Conviction» має досить специфічну атмосферу, що охоплює відчуття параної, сумніви, подвійні особистості, що створена автором з використанням засобів інтертекстуальності.

Інтертекстуальність відіграє важливу роль у психологічних трилерах, сприяючи глибокому розумінню та збагаченню внутрішнього світу твору. Цей концепт вказує на взаємодію різних текстів (літературних, кінематографічних, інших творів мистецтва), коли один текст (або твір) взаємодіє з іншим через цитати, алюзії, центон, пародії, ремінісценції, спільні мотиви, стилізацію, пастиш, переспів тощо [2].

У творі Деніз Міні «Conviction» інтертекстуальність, відтворена історіями з минулого героїв, роздумами головної героїні над визначенням термінології злочину, текстами підкастів, що переплітаються з історією головної героїні. Це додає поглиблення і складності даному психологічному трилеру, збагачуючи його текст.

Інтертекстуальність в психологічному трилері «Conviction» використовується з наступними цілями:

- *Створення глибшого контексту:* інформація з подкастів, які слухала головна героїня, Анна, надає аудиторії додаткову інформацію, щоб допомогти зрозуміти складні аспекти сюжету чи персонажів.

- *Підсилення атмосфери:* посилання на факти з минулого героїв створюють атмосферу підозри, загадковості та таємничості.

- *Створення внутрішніх конфліктів:* роздуми головної героїні щодо злочинів створює внутрішній конфлікт головної героїні, коли вона стикається з моральними дилемами.

- *Грайливість і рефлексія:* спосіб творця трилера створити гру з аудиторією та провести її в таємничому світі, де необхідно розгадати загадки.

Додатково, інтертекстуальність сприяє ускладненню тексту, що викликає труднощі при перекладі, пов'язані з правильною передачею інформації цільовій аудиторії, збереженні авторського стилю та створеній авторкою психологічної атмосфери.

На підтвердження вищезазначеної ролі інтертекстуальності у книзі Деніз Міні «Conviction» і труднощів її передачі українською мовою, наведемо декілька прикладів з оригіналу (англійською) та власного перекладу (українською).

1) *Leon Parker was a character. No one could deny that. Whatever faults he had, he certainly knew how to have a good time* [3].

Леон Паркер – це той персонаж. Ніхто не міг цього заперечити. Які б недоліки не мав, він умів добре проводити час.

У цьому прикладі при перекладі українською мовою застосовано прийом скорочення [4]. Такий прийом використано для того, щоб не обтяжувати текст перекладу грою слів, оскільки це було зроблено у попередніх реченнях твору, а також, щоб дотримуватися графічної структури оригіналу. Інтертекстуальність тут передано у формі уривка з подкасту, що додатково створює глибинну та загадкову атмосферу, і таким чином зацікавлює читачів продовжувати далі дізнаватися про цього героя.

2) *After he died, this little interview with him on London Tonight was unearthed. It was made in the street, on Black Wednesday in 1992 when the London markets collapsed* [3].

Після його смерті було віднайдено це невеличке інтерв'ю з ним для програми «Лондон Тунайт». Його зняли на вулиці, у Чорну середу 1992 року, коли лондонські ринки обвалилися.

Цей приклад інтертекстуальності у вигляді уривка з подкасту контекстно підсилює гнітючу атмосферу психологічного трилера. Отже, у читача з'являються відчуття підозри й сумнівів. Однак, завдяки правильно підібраним прийомам перекладу, було вдало збережено відповідну атмосферу. Перший – це перестановка [4], змінено граматичну категорію (дієслово на іменник) і тепер очевидною є її відмінність від оригінальної, що спростило висловлювання і зберегло динаміку тексту. Другий прийом, лінгвістичне посилення [4], використаний для уточнення цільовому читачеві інформації про те, що «Лондон Тунайт» є телевізійною програмою.

3) *Towards the end of their marriage she gave a bizarre and rambling interview to an Italian magazine. She showed the interviewer bruises on her back and arms and claimed that Leon had beaten her.*

Наприкінці шлюбу вона дала максимально дивне інтерв'ю італійському журналу. Показала інтерв'юеру синці на спині й руках і стверджувала, що Леон її побив.

В перекладі цього уривку застосовано прийом запозичення [4]: слово інтерв'юер запозичене з англійської мови та означає людину (журналіста, репортера), яка проводить інтерв'ю (бесіду). У цьому варіанті уривок з подкасту передає грайливість та рефлексію, адже читачеві доводиться відгадувати, чи справді Леон побив жінку, чи це лише наклеп. Завдяки збереженню у перекладі ефекту загадковості, ми також можемо стверджувати, що необхідну атмосферу відтворено для цільового читача, який з легкістю зможе нею насолодитися.

Таким чином, інтертекстуальність – складний аспект перекладацького процесу, що впливає на створення і сприйняття перекладу. Її значення особливо помітне, коли йдеться про психологічні трилери – жанр, який значною мірою покладається на нюанси мовного та культурного контексту.

### Література:

1. Меркулова С. І., Роговий В. О. Стратегії передачі інтертекстуальності наукового дослідження К. Леброна “*Making of Black Lives Matter*” українською мовою. *Studia Philologica*.



2022. *Bunysk* 18-19. ISSN 2412-2491 (Online) С. 38-47. URL: <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/418> (дата звернення: 10.10.2023)

2. Mason J. *Intertextuality in Practice*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2019. 204 p.

3. Mina D. *Conviction*. (1<sup>st</sup> edition. New York: Mulholland Books. 2015. 384 p.

4. Molina, L. & Hurtado Albir, A. (2002). *Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach*. *Meta*, 47(4). С. 498–512.

5. Punter D.(ed), Hughes W. (ed), Smith A. (ed). *The Encyclopedia of the Gothic, 2 Volume Set* (Wiley-Blackwell Encyclopedia of Literature), 1st Edition. New York: Wiley-Blackwell, 2015. 1824p.

## **ПЕРЕКЛАД РЕАЛІЙ ФІЛЬМУ FANTASTIC BEASTS AND WHERE TO FIND THEM УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

**Попп М. І.**

*ІЗМД-Фнрл*

*Житомирський державний університет імені Івана Франка*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Кодубовська О. О.*

Кінопереклад вважається дуже клопітким процесом у перекладознавстві [3]. При перекладі фільмів важливо враховувати невід’ємний зв’язок між зображенням та текстом, звертати увагу як на вербальні, так і невербальні засоби вираження.

Оскільки аудіовізуальний переклад – це робота як з усним, так і з письмовим текстом зі звуком та зображенням, він включає в себе титри, дубляж, синхронний закадровий переклад, сурдопереклад та переклад-палімпсест. Титри – це пояснювальні написи в театральних сценах, кінофільмах або на телебаченні. До субтитрів висувається багато вимог: вони мають бути розташовані внизу екрана, мати не більше двох рядків тексту, щоб не перекривати зображення відео, рядки мають бути приблизно однакової довжини, кількість символів рядка не має перевищувати 40 знаків. Дубляжем вважається повна заміна оригінальної мови акторів на мову перекладу. Закадровий переклад відрізняється від дубляжу тим, що перекладений запис тексту накладається поверх оригінальної звукової доріжки таким чином, щоб глядач міг чути як переклад фільму, так і його оригінальне звучання. Переклад-палімпсест служить для перекладу графічних елементів відеоряду, тобто перекладає написаний текст оригіналу, показаний на відео, та замінює його перекладним. Сурдопереклад полягає в передачі усного мовлення за допомогою рухів рук та пальців для людей із вадами слуху.

В різних країнах переклад фільмів відбувається по-різному, оскільки вимоги до перекладу фільмів залежать від культурного аспекту, так як кожна з країн відрізняється між собою культурою, традиціями та історичними особливостями народів. Таким чином від цього залежить і сприйняття аудиторією іноземних фільмів, тому що те, що є нормальним та звичним в одній країні, може бути абсолютно неприйнятним, образливим або навіть протизаконним в іншій країні [3]. Отже, перекладачу, потрібно брати до уваги кожен нюанс, для того, щоб передати основний мотив та характер як окремого персонажа, так і фільму в цілому.

Одним з найважчих завдань в перекладі серіалів та фільмів є адекватно перекласти вузьковживаної англійської лексики українською мовою. При перекладі навіть схожі в обох мовах лексичні одиниці можуть мати зовсім різне експресивне забарвлення, тому з’являється проблема в різному складі лексико-семантичних груп слів. Різниця в



культурних традиціях та реаліях також представляють різне значення слів. Таким чином виникає проблема в підборі відповідника з точним емоційно-експресивним і стилістичним забарвленням, яке насамперед буде відповідати контексту вжитої мовної одиниці.

Важливим елементом фільмів жанру фентезі є реалії, які позначають моно-і полілексемну одиницю, основне лексичне значення якої вміщає традиційно закріплений за нею комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача [2]. Реалії позначають явища лише однієї спільноти та відповідників у цільовій мові вони не мають, що створює необхідність у пошуку прийнятних способів для відтворення їх у перекладному тексті [1, с. 84]. Такими способами є транскодування, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, повне та часткове калькування, міжмовну транспозицію, метод уподібнення, контекстуальний переклад та інтерпретацію реалій.

Фільм «*Fantastic Beasts and Where to Find Them*», знятий за мотивами бестіарію Джоан Роулінг, розповідає про різноманітних дивовижних магічних істот та насичений реаліями, які використовуються для створення фантастичного світу. Аналіз оригіналу фільму та його українського перекладу дозволив нам створити класифікацію реалій та виділити низку перекладацьких прийомів, які використовуються для відтворення реалій.

Антропоніми, які використовуються у фільмі для найменування героїв виділяємо у першу групу. Серед способів відтворення цієї групи реалій у перекладі виділимо транслітерацію. Наприклад: ім'я головного героя *Newt Scamander* [5] та темного чарівника *Gellert Grindelwald* [5] повністю відтворено відповідними буквами української мови *Ньют Сканмандер* [4] та *Геллерт Гріндельвальд* [4].

Аналіз оригіналу фільму демонструє комбінацію транслітерації та натуралізації для відтворення реалії. Ім'я не-мага *Jacob Kowalski* [5] / Якоб Ковальський [4] демонструє зміну в закінченні відповідно до правил української мови.

До другої групи відносяться реалії на позначення істот, які існують в уявному світі фільма. Прийом транслітерації направлений на акцентування вихідної культури, наприклад, щуроподібне створіння, яке поширене на узбережжях Британії *Murtlap* [5] у перекладі фільму передано транслітерацією *Муртлан* [4]. У наступному прикладі магічний паразит *Obscurus* [5] / *Обскурус* [4] повністю відтворено відповідними буквами української мови. Назву довгоногої та крилатої істоти зі зміїстим тілом *Occamy* [5] у перекладі передано транслітерацією, при цьому вилучено подвоєння приголосної, яке не є характерним для української мови та додане закінчення жіночого роду: *Окама* [4].

Так, у наступному прикладі використано калькування, найбільший з усіх драконів *Ukrainian Ironbellies* [5] відтворений у перекладі *Український Залізопуз* [4], зберігаючи таку саму структуру Adj + N, як і словосполучення вихідного тексту фільму.

Аналіз оригіналу фільму показує, що можливою є комбінація транслітерації з калькою для відтворення реалій. Наприклад, великий сірувато-фіолетовий звір з горбатою спиною та двома довгезезними гострими рогами *Graphorns* [5] / Графороги [4].

Отже, фільм «Фантастичні звірі і де їх шукати» містить в собі реалії, які поділяються на дві групи та відтворюються в українському перекладі за допомогою транслітерації, калькування, натуралізації. Подальшу перспективу розвідки вбачаємо в порівняльному аналізі способів перекладу реалій українською та німецькою мовами.

### Література:

1. Борисенко, Н. Д., Кодубовська, О. О., Славова, Л. Л. (2023) Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*, 1 (27). pp. 82-86.

2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Львів. ун-т, 1994. 204 с
3. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). Одеський лінгвістичний вісник. 2017. Т. 3, № 9. С. 70–74.
4. Фантастичні звірі і де їх шукати, URL: <https://uaseial.club/movie-fantastic-beasts-and-where-to-find-them>
5. *Fantastic Beasts and Where to Find Them*, URL: <https://uaseial.tv/movie-fantastic-beasts-and-where-to-find-them>

## ТЕРМІНИ В АНГЛОМОВНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПУТІВНИКАХ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПЕРЕКЛАД

Прокіна І. О.

гр. ФПАм-22-1

Хмельницький національний університет

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Купчишина Ю. А.

Сьогодні міжмове спілкування та міжкультурна комунікація стали гострою необхідністю суспільного життя. Однією з найбільш швидкозростаючих галузей світової економіки є туризм. А туризм, перш за все, орієнтований на клієнта як споживача туристичних товарів і послуг. У зв'язку з цим необхідно правильно розуміти оригінальні тексти, пов'язані з цією галуззю, та їхній переклад.

Туристичні терміни є невід'ємною частиною текстів туристичного дискурсу, зокрема туристичних путівників. Знання тих чи інших туристичних послуг, видів номерів та способів трансферу, а також їх правильна інтерпретація у перекладі є ключовою для туриста, тож досить важливо приділити увагу цій лексичній категорії.

Беручи до уваги визначення, запропоноване В.В. Ліпінською вважаємо, що туристичний термін – це спеціальний термін або вираз, який використовується в сфері туризму і подорожей для опису певних аспектів або понять, пов'язаних з подорожами, відпочинком, гостинністю, маршрутами і іншими суміжними темами [2, с. 38]. Ці терміни можуть включати в себе назви видів туризму (*sightseeing tourism, ecotourism, sports tourism* тощо), аббревіатури (*B&B* для *Bed and Breakfast*), терміни, пов'язані з бронюванням готелів, транспортом, агентствами тощо. Отож, до індустрії туризму відносимо:

- галузь гостинності, що пов'язана із розміщенням туристів в готелях, мотелях, кемпінгах, тощо: *motel* – мотель, *duplex* – дуплекс (двоповерховий люкс), *B&B* – готель із включеним сніданком:

“A purpose-built **B&B** located 2 miles from Welshpool, Long Mountain is a modern extension to a 400-year-old timber-frame house” [4, с. 231]. – «Спеціально побудований готель із включеним сніданком «Лонг Маунтейн», розташований за 2 милі (3 км) від Велшпула, є сучасною прибудовою до 400-річного дерев'яного каркасного будинку»;

- галузь харчування, що реалізується через комплекс спеціальних закладів: їдалень, кафе, ресторанів: *barmaid* – буфетниця, *buffet restaurant* – ресторан самообслуговування, шведський стіл, *bistro* – бістро, *all-inclusive* – повний пансіон;

“Next door to the Dundee Rep Theatre, and decorated with photos of Scottish actors, this innovative **bistro** serves a **set lunch** (two courses £13)...” [4, с. 489]. – «Це інноваційне бістро, розташоване по сусідству з театром Данді Реп, прикрашене фотографіями шотландських акторів, пропонує комплексні обіди (дві страви за £13 (580 грн.))...»;

- галузь розваг, що допомагають організувати дозвілля туристів (екскурсії, походи, спортивні заходи тощо): *diving* – дайвінг, *cruise* – круїз;

“*Britain has a long history of rock climbing and mountaineering, with many of the classic routes having been pioneered in the 19th century*” [4, с. 721]. – «Британія має довгу історію скелелазіння та альпінізму, багато класичних маршрутів були відкриті ще в 19 столітті.»

- галузь транспорту, що забезпечує доставку туристів до місця призначення: *observation bus* – екскурсійний автобус, *sailing ship* – парусне судно [1, с. 144].

Варто зазначити про невідповідність темпів оновлення української та англійської терміносистеми. Українська туристична терміносистема є однією з тих, що перебувають на стадії розвитку. Водночас туристична термінологія англійської мови є давно сформованою, причому більшість термінів запозичено з іспанської, шведської, французької та голландської мов, в той час як українська терміносистема переважно збагачується запозиченнями з англійської мови. В той же час, запозичення термінів з інших мов, сприяє поповненню лексики обох мов.

Безперечно, головне завдання перекладача полягає в передачі функції та інформації вихідного тексту як найважливішої одиниці мовної ієрархії, тож перекладачі повинні зосереджуватися на особливостях передачі термінів і лексики у сфері туризму. Як свідчать дослідження, одним із найефективніших джерел збагачення української туристичної термінології є запозичення. Запозичення використовується через відсутність певного поняття на лексичному чи когнітивному рівні в мові перекладу, або ж для заміни багатослівного поняття однією лексичною одиницею.

Враховуючи все зазначене вище, вважаємо за доцільне виділити такі способи перекладу запозиченої лексики:

1. **Калькування (дослівний переклад).** Такий підхід передбачає збереження зовнішньої форми запозиченого слова та передачу його внутрішньої форми з метою розуміння змісту поняття чи терміна без його зміни. Прикладами можуть бути такі фрази: *all inclusive* – повний пансіон, *open date ticket* – квиток з «відкритою» датою подорожі, *half board* – напів пансіон.

2. **Транскодування** (передача термінів за допомогою транскрипції та/або транслітерації). Наприклад: *snorkeling* – снорклінг, *jeep safari* – «джип-сафарі», *rafting* – рафтинг (спуск з гірської річки на човні або плоту).

3. Передача слів за допомогою відносних або абсолютних **еквівалентів** у мові перекладу. Наприклад: *complimentary ticket* перекладаємо як *безкоштовний проїзд*, а *escorted tour* – *подорож із супроводом*.

4. **Контекстуальна заміна**, як, наприклад, у випадку із дієсловом *to downgrade*, яке в сфері економіки має наступне значення: *to reduce someone or something to a lower rank or position*. Однак у туристичній терміносистемі це поняття означає *to move to a lower grade or quality of services or accommodations*.

5. **«Гібридний» переклад**, або пряме використання варваризмів в термінах, що перекладаються. Такі терміни можуть бути перекладені повністю або частково зберегти латинське написання. Наприклад: терміни *VIP service* і *VIP tourism* перекладаються відповідно як *VIP-сервіс* і *VIP-туризм*. Іншими популярними «гібридами» є назви готельних номерів і видів обслуговування, які зберігають латинський варіант назви: *lounge-зал*, *call-центр*, *номери presidential suite, junior suite, corner room*. Закріплення цих лексичних одиниць у вокабулярії мови спричинене прагненням комунікантів надати «багатшого» звучання поширеним словам [3, с. 190].

Таким чином, туристичні терміни класифікуємо відповідно до понять та явищ, які вони позначають на терміни з галузі гостинності, харчування, розваг та транспорту, а проблему їх перекладу на українську мову вважаємо актуальною та важливою. В свою чергу, найпродуктивнішими способами перекладу англійських термінів зі сфери туризму вважаємо калькування, транскодування, контекстуальний та «гібридний» переклади.

**Література:**

1. Біян Н.О. Лексико-семантична та структурна класифікація термінів в англійській мові. Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка. Іноземна філологія. 2009. Вип. 121. С. 142-149.
2. Ліпінська В.В. Особливості англійської та української терміносистем у галузі міжнародного туризму. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія «Філологія. Педагогіка». 2014. Вип. 3. С. 37-43. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vntufil\\_2014\\_3\\_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vntufil_2014_3_8) (дата звернення: 29.09.2023).
3. Шмідт Д. Способи перекладу англійських туристичних термінів українською мовою. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2021. Т. 2, Вип. 52. С. 189-192.
4. Lonely Planet, Great Britain. 12th ed. Lonely Planet, 2017. 1056 p.

**HORROR ATMOSPHERE IN TRANSLATION OF  
SURVIVING THE EVACUATION BOOK 1: LONDON  
BY FRANK TAYELL: THEORETICAL BACKGROUND**

**Romanchuk V.**

*PERm12214d*

*Borys Grinchenko Kyiv University  
research supervisor – Kozachuk A.*

The relevance of this topic lies in the growing popularity of horror literature. Understanding how these atmospheres are conveyed in translation is crucial for ensuring that the intended impact and messages are preserved for a Ukrainian audience.

This study draws upon the insights of various scholars whose contributions have been instrumental in shaping the field of translation studies and narrative theory like Noel Carroll, Roger B. Salomon, Roland Barthes, and others.

By incorporating the ideas and research of these scholars, this thesis aims to contribute to the field of translation studies and narrative theory, particularly in the context of horror narrative translation.

Noel Carroll defines horror as a complex emotional response characterized by a combination “of revulsion, nausea, and disgust” [3]. This intense emotional reaction is typically triggered by encounters with monstrous creatures or specific actions within the narrative. At the same time, according to Roger B. Salomon, the horror story gains momentum through acts of violence, which are evident in both the actions of the monster and the efforts made to eliminate it [6]. In the realm of horror fiction, the primary goal is to elicit a particular emotional response from the reader, making it a matter of how the narrative is received. To achieve this, horror fiction relies on two essential narrative mechanisms that must work in tandem for a successful reception: the creation of a lifelike effect and the cultivation of suspense. The lifelike effect, often referred to as the “reality effect” by Roland Barthes, is achieved by incorporating seemingly inconsequential details into the narrative [2]. These details serve no apparent purpose other than to enhance the overall sense of reality within the depicted world [2].

Here are few examples of translation of horror atmosphere backed by the theoretical background.

Source: *The zombies didn't just grab and paw at clothing, They clawed at their victims, dragged Themselves closer, biting through flesh, skin and bone* [7, p. 7].

Translation: *Зомбі не просто хопали і роздирали одяг, Вони впилися нігтями у свої жертви, підтягувалися ближче, прокушуючи плоть, шкіру і кістки.*

The use of *grab*, *paw*, *clawed*, and *biting through* in the source text emphasizes the violent and aggressive actions of the zombies and translated into Ukrainian as *хопали*, *роздирали*, *прокушуючи плоть*, as well as the words like *flesh* (*плоть*), *skin* (*шкіру*), and *bone* (*кістки*) provide vivid and gruesome details about the victims' injuries that adds up to "reality effect".

Here is another example of maintaining the meaning and atmosphere using translating strategies:

Source: *The outbreak began in New York* [7, p. 2].

Translation: *Спалах епідемії розпочався в Нью-Йорку.*

The translation employs a strategy that adapts the sentence structure to maintain the atmosphere. The use of descriptive language aligns with the source text's intention to evoke fear and unease. The term *outbreak* has been translated as *спалах епідемії*, which maintains the original meaning. This is a typical case of a direct translation and amplification, ensuring clarity and consistency in conveying the epidemic theme.

Thus, the present research has shed light on the complexities of translating dystopian and horror atmospheres from English into Ukrainian. Through a comparative analysis of bilingual examples, it is evident that maintaining the intended atmosphere requires careful consideration of sentence structure and word choice. The translation must adopt strategies that align with the source text's atmosphere while ensuring clarity and cultural relevance in the target language.

### References:

1. Bassnett S. *Translation Studies*. London: Routledge, 2014. 208 p.
2. Barthes R. *L'effet de re'el*. *Communications* // PERSEE. 1968. Nr.11. P. 84–89.
3. Carrol N. *The Nature of Horror* // *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. The American Society for Aesthetics, 1987. Nr.46. P. 53-58.
4. Mona B. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2018. 390 p.
5. María del Carmen Balbuena T. *Aspects of Specialised Translation*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 2016. 204 p.
6. Salomon R.B. *Mazes of the Serpent: An Anatomy of Horror Narrative* // *International Association for the Fantastic in the Arts*. 2006. P. 73-76.
7. Tayell F. *Surviving The Evacuation Book 1: London*. [nd], 2013. URL: <https://www.franktayell.com/#/london/> (дата звернення: 20.01.2023).

## СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНИХ ОПОВІДАНЬ

Русин Т. М.

гр. змАУП-11

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Караневич М. І.

Детективна проза належить до найбільш описаного зі всіх функціональних стилів – художнього. Проте, навряд можна вважати, що він найбільш вивчений, а тому тема дослідження залишається актуальною і сьогодні. Зокрема, на особливу увагу науковців заслуговує перекладацький аспект.

Останнім часом дослідженню детективної прози приділяється велика увага науковців, таких як: Т.О. Бехта [1], Л.В. Кицак [4], Г.М. Кукса [6], А.В. Лещенко [7]. У їхніх роботах описано історію детективу як жанру в світовій літературі, досліджено детектив у сучасній українській літературі, вивчено специфіку детективного дискурсу. Особливості перекладу детективів досліджували такі лінгвісти: Н.М. Валуєва [2], Т.Є. Некряч [8], О.Г. Хан [10]. Зважаючи на затребуваність перекладної детективної літератури на українському ринку, **метою** нашого дослідження є зробити свій вклад у встановлення труднощів перекладу детективних оповідань та виявлення способів їх подолання.

Однією із проблем перекладу детективної прози є співвідношення стилю автора оригіналу та перекладача. Стиль письменника, його художній метод і жанр художнього твору мають велике значення для його перекладу, позаяк переклад покликаний передавати не лише те, що виражає оригінал, а й те, як саме він це виражає. Отже, у перекладі особлива увага має приділятися співвідношенню стилістичних, жанрово-інваріантних і жанрово-змінних компонентів, критеріям стилістичної та жанрової адекватності / неадекватності вихідного тексту і тексту перекладу, визначенню допустимих меж варіативності тексту перекладу. Для перекладача, який виступає посередником між автором оригінального тексту та його іншомовним реципієнтом, визначення стилістичних особливостей оригіналу, художнього методу його автора та жанру першотвору зумовлює вибір перекладацьких рішень і стратегій. Відтак, вихідний текст є носієм певної функції й відповідно вимагає функціонального підходу, за якого важливим є співвідношення усталеного та мінливого в жанрі [3].

Описуючи види перекладу, мовознавець І.В. Корунець послуговується терміном «адекватний переклад» для позначення найвищого рівня передачі прямого або переносного значення слів, сенсу словосполучень і речень, змісту, виразності, образності та прагматичного підтексту уривків або творів мови оригіналу за допомогою наявних засобів мови перекладу [5, с. 11-12]. Вважається, що забезпечити адекватний переклад художнього тексту без використання перекладацьких трансформацій практично неможливо. Зазначимо, що терміном «перекладацькі трансформації» позначають перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу [9].

Отже, можемо зробити висновок, що для забезпечення адекватного перекладу детективних оповідань необхідно враховувати специфіку жанру першотвору та ідіостиль автора оригіналу. Забезпечити якісний переклад тексту дозволяє використання перекладацьких трансформацій. При цьому слід дотримуватись функціонального підходу і пам'ятати про співвідношення усталеного та мінливого в жанрі.

### **Література:**

1. Бехта Т.О. Фреймове вираження концептів детективного дискурсу // Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки. Суми, 2005. №5 (77). С. 28–34.
2. Валуєва Н. М. Жанрово-стилістичні особливості перекладу детективних творів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія. Одеса, 2021. № 48. С. 72–75
3. Кикоть В. М., Опанасенко Ю.В. Ідіостиль автора в художньому перекладі // Вісник Черкаського університету. Філологічні науки. Черкаси, 2018. №2. С. 22–34 URL: <https://philolog-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3115/3309>
4. Кицак Л. В. Жанр детективу в сучасній українській літературі: дис....канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2013. 195 с.
5. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.



6. Кукса Г. М. Історія розвитку та типологія жанру детективу у контексті світової літератури // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир, 2004. № 15. С. 150–154.*

7. Леценко Г. В. Категорія напруженості в англomовному гостросюжетному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2018. 457 с.

8. Некряч Т. Є. «Підводні рифи» художнього перекладу: відтворення граматичного роду як складника сюжету // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. Київ, 2015. №1 (48). С. 9–12.*

9. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту // *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Філологія. Мовознавство. Кривий Ріг, 2014. Т. 221, № 209. С. 89-93.* URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20641/1/1111.pdf>

10. Хан О. Г. Детектив як тип тексту: перекладознавчий аспект (на матеріалі британського й американського детективів) автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Херсон, 2011. 20 с.

## **ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖОДЖО МОЙЄС «СРІБНА ЗАТОКА»**

**Салій О. О.**

*гр. АУП-48*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Чумак Г. В.*

Переклад художніх творів відіграє важливу роль у комунікації між різними культурами, мовами та людьми. За останнє десятиліття серед українських видавців абсолютний пріоритет мають художні переклади з англійської. У художньому перекладі необхідно не лише адекватно передати зміст, але й зберегти авторський стиль, настрій, емоції першоджерела. Для досягнення цієї мети перекладачі часто використовують лексико-граматичні трансформації, які являються одним із ключових аспектів перекладу художніх творів. Зокрема, лексико-граматичні трансформації допомагають досягти відповідного ефекту у перекладі, дозволяють відтворити авторський стиль, ідіоматику та риторику оригіналу та допомагають наблизити текст перекладу до оригіналу.

Тому, одними із ключових понять у теорії і практиці перекладу є трансформації мовних одиниць, особливо лексичних, граматичних, а також лексико-граматичних.

Згідно з визначенням В. І. Карабана, «перекладацька лексична трансформація – це процес внесення різного роду змін до лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних та прагматичних особливостей з урахуванням норм мови перекладу. Лексична трансформація використовується тоді, коли лексичний еквівалент певного слова в мові оригіналу не може бути використаний у перекладі через невідповідність значення або контексту» [1, с. 300].

Врешті, досліджуючи інформаційну адекватність мовних одиниць, які піддаються перекладу, необхідно враховувати не тільки лексико-семантичне значення слів і словосполучень, але і їх граматичні особливості, які значною мірою визначають ступінь правильності перекладеного тексту. Отже, йдеться про граматичні трансформації – зміну структури речення в ході перекладу відповідно до норм мови перекладу, при якому

граматичні одиниці вихідного тексту замінюються одиницями мови перекладу з іншим граматичним значенням.

Зокрема, згідно з думкою М. Шемуди: «Переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичної трансформації. Граматичні трансформації – це, насамперед, перебудова речень (зміна в його структурі) і будь-які види змін (синтаксичні та морфологічні)» [5]. Безперечно такі зміни необхідні для збереження змісту та стилю вихідного тексту, а також для створення чіткого та зрозумілого перекладу. Тож використання граматичних трансформацій є важливим елементом перекладу і допомагає забезпечити високу якість і точність перекладу.

Відповідно до класифікації Красулі А. В. та Миклашук В. П., трансформації поділяються також на комплексні лексико-граматичні трансформації, які стосуються одночасно і лексичних, і граматичних одиниць оригіналу, та міжрівневі трансформації, при яких відбувається повний перехід від лексичних одиниць до граматичних одиниць мови перекладу або навпаки [2].

Використання перекладацьких трансформацій ґрунтується на тому, що перекладений текст максимально повно передає всю інформацію, що міститься у вихідному тексті, з дотриманням норм та вимог до художнього перекладу.

Буде доцільно відзначити й те, що лексико-граматичні трансформації, передбачають собою можливість досягнення адекватного перекладу, коли кількість слів і словосполучень може збільшуватися, оскільки даний тип трансформації передбачає заміну, тобто можливість додавання іменників, дієслів, прикметників, прийменників та словосполучень для кращого відтворення контексту.

Розглянувши поняття лексичних та граматичних трансформацій, настав час детальніше дослідити їх види та зрозуміти, яка роль належить лексико-граматичним трансформаціям у процесі перекладу.

На сьогодні існує безліч класифікацій щодо видів перекладацьких трансформацій, проте ми розглянемо найбільш поширені і зосередимось на аналізі найчастіше застосовуваних лексичних трансформацій, таких як генералізація та калькування, а також на граматичних трансформаціях, таких як вилучення, заміна граматичних частин мови та додавання.

Спершу розглянемо найпоширеніші види лексичних трансформацій. Зважаючи на те, що кожна лексична трансформація має свої особливості і може використовуватися для досягнення різних цілей у різних контекстах, розглянемо кожну з них детальніше.

1. Калькування – це спосіб перекладу нового слова, коли перший відповідник в словнику зазвичай обирається в цільовій мові, як еквівалент простого або складного слова (терміна) в мові оригіналу [1, с. 285]. Це слово, яке має модель іноземної мови-джерела, але створене в цій мові за допомогою специфічних для цієї мови засобів. Такі трансформації можуть бути творчими або загальномовними. До прикладу, даний морський термін матиме наступний переклад українською: *harpoon* – *гарпун*.

2. Генералізація – це тип лексичної трансформації, при якому слова з вузьким значенням замінюються словами з ширшим значенням, іноді у формі гіпонімів [1, с. 102]. Наприклад, у цьому випадку генералізація була використана для заміни слова *father* на більш загальний термін *батьки*.

*...and I think of my sister, and perhaps my father, who would have enjoyed a story like this* [6, с. 99].

*...та думаю про свою сестру й іноді про батьків, яким би сподобалася така історія* [4, с. 426].



Врешті перейдімо, до аналізу застосування граматичних трансформацій, їхніх особливостей та специфіки їх застосування при перекладі художньої літератури.

1. Заміна (субституція) – це найпоширеніший вид перекладацьких трансформацій, який полягає в підстановці різних мовних одиниць, в одному й тому ж середовищі для встановлення їх взаємозв'язку. У процесі перекладу можуть замінюватися: словоформи; частини мови; члени речення; речення (просте – складне; складне – просте; головна частина – підрядна частина; сурядність – підрядність / сполучникове речення – безсполучникове речення) тощо [1, с. 64; 3, с. 112].

*She looked as if she had been there, waiting for this whale, for years* [6, с. 1].

*Вигляд у мамі був такий, наче вона роками чатувала тут на цього кита* [4, с. 7].

Тут відбулася заміна англійського дієслова *looked* іменником *вигляд*.

2. Додавання – це трансформація, яка вводить у переклад лексичні елементи, відсутні в тексті оригіналу, для того, щоб правильно передати зміст перекладеного речення (тексту оригіналу) [1, с. 308].

*That was back in the days when all of Silver Bay was given over to game fishing, and for three straight weeks all anyone could talk about was that shark* [6, с. 1].

*То було в часи, коли вся Срібна Затока захоплювалася риболовлю заради спорту, і три тижні поспіль в усіх лише й розмов було, що про акулу* [4, с. 7].

У даному випадку, переклад оригінального речення із застосуванням трансформації додавання є прикладом вдалого перекладацького рішення, оскільки доданий вислів *заради спорту* означає те, що риболовля здійснюється лише заради спорту, а не як прояв браконьєрства та шкоди середовищу, що є доцільно, адже сам твір охоплює тему гуманного поводження з морськими тваринами.

3. Вилучення – це перекладацька трансформація, протилежна за способом до методу додавання, у разі застосування якої вилучаються надлишкові мовні одиниці та тавтологічні елементи, що є частиною імпліцитного значення. [1, с. 311]

*Songs being sung into an abyss and lost forever, relationships being forged, babies being nurtured and loved* [6, с. 99].

*Як кити співають пісні в глибинах, як заводять стосунки, як виховують і люблять своїх малюків* [4, с. 426].

Порівняння оригінального тексту з перекладеним наводить нас на думку, що вираз *lost forever* було вилучено для спрощення речення. У цьому контексті цей вираз є менш значущим для передачі загальної ідеї речення і його вилучення ніяк не змінює авторський задум.

Отже, розглянувши вищенаведені приклади можна дійти висновку, що лексико-граматичні трансформації активно застосовуються у перекладі роману, оскільки англійська та українська мови належать до різних груп та мають розбіжності у граматичній та лексичній структурах. Інакше кажучи, відмінності в граматичній та лексичній формах та синтаксичній структурі викликають безліч труднощів при перекладі, які можна подолати за допомогою застосування трансформацій.

Загальний висновок з нашого дослідження полягає в тому, що переклад художніх творів є складним та багатогранним процесом, в якому важливо враховувати не тільки лексичні та граматичні аспекти, а й культурні, історичні, літературні та соціальні контексти, які значно впливають на зміст твору. Використання лексико-граматичних трансформацій є необхідною складовою успішного перекладу художніх творів. Зокрема, їх застосування є одним з найважливіших аспектів процесу перекладу, які полягають у зміні лексичної та граматичної структури вихідного тексту з метою його адекватного відтворення у цільовій мові. Однак, використання трансформацій потребує обережного

підходу, оскільки неправильне їх застосування може призвести до спотворення змісту та стилю оригінального тексту. Тому важливо, щоб перекладач не тільки досконало знав мову, але й мав глибокі фонові знання, щоб забезпечити якісний та адекватний переклад художнього твору.

### Література:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. 2004. 576 с.
  2. Красуля А., Миклащук В. Лексичні та граматичні трансформації у процесі перекладу художніх творів з англійської мови українською (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз «Голодні ігри»). Нова філологія. 2020. Т. 1. № 80. С. 301. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-44> (дата звернення: 02.04.2023).
  3. Мамрак А.В. Вступ до теорії перекладу. К. : Центр учбової літератури, 2009. 467 с.
  4. Мойєс Дж. Срібна затока: роман / пер. з англ. Д. Петрушенко, Ю. Підгірної. Харків: Книжк. клуб «Клуб Сімейн. Дозвілля», 2021. 426 с.
  5. Шемуда М. Г. Граматичні трансформації при перекладі англомовного художнього роману Дж. Селінджера «Над прірвою у житті» на українську мову. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2013/hramatychni-transformatsiji-pry-perekladi-anhlomovnoho-hudozhnoho-romanu-dzh-selindzhera-nad-prirvoyu-u-zhyti-na-ukrajinsku-movu> (дата звернення: 01.04.2023).
- Moyes J. Silver Bay. The Free Books Online. URL: <https://thefreebooksonline.net/fiction/u4904.html> (date of access: 24.03.2023).

## ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА «КРАЇНА РОЗВАГ»)

Скалеба Є. В.

гр. ФЛ-20

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Остапенко С. А.

Художній переклад є яскравим проявом міжкультурної взаємодії – він висвітлює особливості культури, традицій та звичаїв певної країни; звідси, це проявляється і у спілкуванні.

Завдання перекладача – не просто відтворити зміст тексту оригіналу в перекладі, але й проаналізувати мовні явища як важливу складову живого спілкування.

Велику роль у художньому творі відіграють реалії, які часто викликають труднощі при їх перекладі. Перша умова адекватного відтворення реалій – їх глибоке знання. Коли у перекладача «є правильне уявлення про реалію та її контекстуальне використання, йому легше знайти адекватний відповідник цієї реалії в перекладі» [3, с. 198]. Аспектом перекладу реалій займалися такі лінгвісти як О. Потебня, В. Гумбольдт, І. Корунець.

Зокрема, І. Корунець визначає такі способи перекладу реалій:

- за допомогою транскрипції або транслітерації;
- шляхом транскрипції чи транслітерації та пояснення їх справжнього національно-специфічного значення;
- описовим перекладом;
- шляхом перекладу складових частин та додаткової експлікації одиниць національно-упередженої лексики;

- шляхом дослівного перекладу;
- за допомогою семантичних аналогів [2, с. 160].

Мова творів Стівена Кінга наповнена реаліями, які відображають автентичність та самобутність мистецького, суспільно-політичного та повсякденного життя. У процесі аналізу оригіналу твору «Країна розваг» [4] та його українського перекладу, виконаного О. Любенко [1], можна помітити наявність великої кількості реалій. Найбільше у тексті реалій, перекладених за допомогою семантичних аналогів:

*There was a secondary roller coaster called the Delirium Shaker [4]. – Другі «американські гірки» звалися «Скаженою трясучкою» [1].*

*Not everything at Joyland was canine-themed, but plenty of stuff was, including this particular eatery, which was called Pup-A-Licious [4]. – Не все в «Джойленді» було пов'язано з собачою темою, проте їй присвятили чимало місць. Не винятком стала і ця забігайлівка, під вивіскою «Смаколики-цуцicoliки» [1].*

*Singin "Happy Birthday" to some spoiled-rotten little snothole with cotton candy in one hand and a meltin Kollie Kone in the other [4]. – Співаючи «З Днем Народження» якомусь розбещеному малому шмаркатому засранцю з цукровою ватою в одній руці і напіврозсталим ріжком морозива в іншій [1].*

*He was wearing crisply pressed chinios (wherever were you keeping them, I wondered), a neatly tucked-in Ivy League shirt, and Bass Weejuns. – На ньому були відпрасовані слакси («Де ж ти їх тримав?» [4] – подумав я), охайно заправлена в штани сорочка Ліги плюща і шкіряні мокасини [1].*

Також дуже часто у творі зустрічаються реалії, перекладені шляхом транслітерації або транскрипції, що демонструють наступні приклади:

*We have pizza or I make pop-corn [4]. – Ми їмо піцу чи я роблю поп-корн [1].*

*...in the Talk, and probably not a green card among them-sweeping up around the concessions: work that should have been done the night before [4]. – ні в кого з них, напевно, не було грін-карти, які замітали довкола яток, хоч і мали виконати цю роботу вчора ввечері [1].*

*...but as my dad would say, it ain't cheeseburgers [4]. – але й не чізбургери, як каже мій батько [1].*

*we actually met at the Freshman Mixer, and how sweet is that? [4] – ...познайомилися на вечірці для фрешменів, хіба не казка? [1]*

У наступному прикладі був також використаний спосіб транслітерації реалії з поясненням її значення:

*One chilly night in late March, as I was cooking a stir-fry for myself and this girl [4]. – Одного прохолодного вечора, коли я готував стір-фрай (страва з азійської кухні з овочів, м'яса і спецій) для себе й однієї дівчини [1].*

*For dessert we had s'mores [4]. – На десерт у нас були смори (традиційні американські ласощі, підсмажений на вогні зефір з печивом) [1].*

Щоб контекст був більш зрозумілий цільовому читачеві, перекладачі вдаються при перекладі реалій до описового способу:

*When they hear it, they think Coney Island [4]. – Коли вони почують це слово, то подумают, що це про тваринок, яких десь показують [1].*

*...spent her last night on earth at the Luna Inn [4]. – Провела свою останню на цьому світі ніч у «Лунна-Інн» - це мотель на південь звідси на узбережжі [1].*

Згідно з результатами аналізу можна зробити висновок, щоб уникнути складнощів у процесі перекладу реалій допоможуть обізнаність перекладача у особливостях культури та історії народу, а також використання найбільш доречних способів перекладу реалій.

### Література:

1. Кінг С. Країна розваг : роман / Стівен Кінг ; пер. з англ. О. Любенко. 5-е вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 320 с. URL: <https://booksonline.com.ua/view.php?book=174445> (дата звернення: 20.09.2023)
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова Книга, 2003. 448 с.
3. Чумак Г. Особливості відтворення американських реалій в українських перекладах Стівена Кінга. *Studia methodologica*. Вип. 35. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. С. 197-201
4. King S. *Joyland : A Novel*. New York : *Hard Case Crime*, 2013. 288 p. URL: <https://static.tumblr.com/g4eran8/q5coo9qps/joyland - stephen king.pdf> (дата звернення: 20.09.2023)

## ВІДТВОРЕННЯ ЗАКЛИНАНЬ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ ДЖ. РОЛІНГ З СЕРІЇ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА)

Тарнавська В. І.

гр. АУП-46

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – асистент Ваврів І. Я.

Магічний світ Гаррі Поттера, створений Джоан Ролінг, є, безсумнівно, класикою жанру фентезі. Ця серія книг стала однією з найпопулярніших в усьому світі і є улюбленою як для дітей, так для дорослих. Поттеріану перекладено більш ніж 70 мовами, і українська не є винятком. Проте саме з відтворенням певних елементів цих творів виникає чимало труднощів. Кожен із романів рясніє унікальними назвами, що описують різноманітні предмети, місця, події та явища всесвіту Гаррі Поттера, які не є притаманними для нашого повсякденного життя. Одними з таких елементів є, звісно, заклинання, адже саме завдяки ним герої творять магію.

Зважаючи на це, метою нашого дослідження є виявлення перекладацьких підходів до відтворення заклинань з серії книг про Гаррі Поттера в перекладах українською мовою.

Згідно з визначенням Оксфордського словника фентезі є «жанром творчої фантастики, що включає магію та пригоди, особливо в оточенні, відмінному від реального світу» [3]. Ключовим елементом жанру є *магія* [4]. Фантастичні романи можуть бути романтичними, історичними, гостросюжетними або всіма трьома, але елемент магії – це те, що відрізняє цей жанр від усіх інших. Слово «магія» походить від грецького *magikos*, що означає «один із членів вченого та священницького класу». Це пояснює, як магія у фентезі часто асоціюється з навчанням, зі складними книгами та ритуалами.

У романах Джоан Ролінг про Гаррі Поттера магія та заклинання є невід'ємними елементами життя героїв, створюючи повноцінну картину світу в творі. Герої творять магію за допомогою заклинань та відповідних порухів чарівної палички.

Беручи до уваги перекладацький контекст, представлені Дж. Ролінг заклинання виступають яскравими прикладами квазіреалій. Квазіреаліями вважають слова (фрази), що стосуються науково-фантастичних та фентезійних творів та описують елементи вигаданого світу [2]. Тобто такі слова і фрази не внесені до словників, а є результатом уяви та майстерності автора відповідного твору. У Гаррі Поттері комплексності заклинанням додає також етимологія, що сягає латинської, грецької та інших стародавніх мов.

Дж. Ролінг черпала натхнення з різних джерел, включно з міфологією, історією та фольклором, щоб створити унікальний і багатий магічний світ.

Перед перекладачем (Віктором Морозовим) постало завдання вибору адекватних відповідників для таких колоритних мовних одиниць. Як зазначав В. Коптілов, художній твір потрібно перекладати «не від звуку до звуку, не від слова до слова, не від фрази до фрази, а від ланки ідейно-образної структури оригіналу до відповідної ланки перекладу» [1, с. 132]. Саме тому в процесі дослідження вдалося з'ясувати, що перекладач використав цілу низку перекладацьких трансформацій для відтворення заклинань в мові перекладу.

За результатами розвідки можна побачити, що В. Морозов найчастіше звертався до авторських okazіоналізмів. Перекладач створює нове заклинання українською мовою, яке відображає зміст оригінального заклинання. Ці "нові" слова не зафіксовані у словниках, є а творінням самого перекладача. Такий підхід допоміг відтворити магічність оригіналу та додати колоритного забарвлення українському перекладу. Серед прикладів: «*Imepturbable Charm*» – «Замовляння-нетербування», «*Obliteration Charm*» – «Закляття-зникання»; «*Levitation Charm*» – «Замовляння-піднімання», «*Flame-Freezing Charm*» – «Вогнеморозко».

Цікавим є переклад заклинання «*Fiendfyre*», що має староанглійське походження (fyг – вогонь; fiend – демон, диявол). Тому етимологія слова стала підказкою до вибору найкращого варіанту в перекладі і, як результат, Віктор Морозов створив черговий okazіоналізм – «Зложар».

Не менш ефективним перекладацьким прийомом є калькування (збереження структури оригінального елемента). Така перекладацька стратегія стала в нагоді для передачі заклинань, що в оригінальному варіанті були утворені складанням, телескопією та іншими способами. Тому транслітерацією та транскрибуванням досягти адекватності перекладу не вдалося б. Серед прикладів можна виділити такі: «*Bedazzling Hex*» – «Засліплювальні чари», «*Blasting Curse*» – «Вибухове заклиття», «*Disapparating*» – «Роз'явлення», «*Disillusionment*» – «Розілюзнення», «*Unbreakable Charms*» – «Незламні чари».

Віктор Морозов також використовував транскрибування – фонетичне відтворення оригінального слова відповідними фонетичними засобами цільової мови з метою збереження його звучання. Зокрема, таку перекладацьку стратегію можна побачити в словах, що містять дифтонги, літери x, g та ін., що не мають прямих відповідників в українській мові. Наприклад, «*Excuro*» – «Екскуро», «*Expelliarmus*» – «Експеліармус», «*Engorgio*» – «Енторджіо», «*Nox*» – «Нокс».

Не менш важливою є транслітерація (перенесення графічної форми заклинання з оригінальної мови на українську мову за допомогою відповідних знаків письма). У цьому випадку транслітерація представлена такими прикладами: «*Portaberto*» – «Портаберто», «*Revelio*» – «Ревеліо», «*Reparo*» – «Репаро», «*Lumos*» – «Лумос», «*Imperius*» – «Імперіус».

Для англomовного читача більшість заклинань були такими ж загадовими, як і для тих, хто читав романи Поттеріани українською. Саме тому головним завданням було відтворити прагматичний ефект і еквівалентну магічну атмосферу. На нашу думку, Морозов впорався з цими завданнями.

Підсумовуючи, можна відзначити, що заклинання в оригінальних творах про Гаррі Поттера мають ключове значення. Саме тому створені вони за допомогою комплексного підходу і, відповідно, вимагають сміливих перекладацьких рішень. Дослідження показало, що в українському перекладі В. Морозова для відтворення заклинань використовуються транскрипція, транслітерація, калькування, авторські okazіоналізми та ін. При перекладі заклинань з англійської мови на українську В. Морозов намагався зберегти звучання та

лексичну близькість до оригіналу, а також врахувати культурні та мовні особливості української аудиторії.

**Література:**

1. Контілов В. В. *Актуальні питання українського художнього перекладу*. Київ, 1971. 132 с.
2. Ребрій О. В. *Переклад okazіоналізмів як лінгвістична проблема*. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 743. 2006. С. 179–183.
3. *Oxford English Dictionary*. Oxford University Press, 2006.
4. Feldt, L. *Harry Potter and contemporary magic: Fantasy literature, popular culture, and the representation of religion*. *Journal of Contemporary Religion*, 31(1). 2016. С. 101–114.

**МЕТОНІМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ВЛАСНІЙ ВЕРСІЇ ПЕРЕКЛАДУ  
ІНТЕРНЕТ-ПУБЛІЦИСТИЧНОЇ СТАТТІ Е. КРАМЕРА ТА П. ШНАЙДЕРА  
“WHAT THE UKRAINIAN ARMED FORCES NEED TO DO TO WIN”**

**Татарчук А. М.**

гр. М-З

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького  
Наук. керівник – к. філол. н., старший викладач Коновалова О. В.*

Переклад інтернет-публіцистичних статей, зокрема в засобах масової інформації, нині набуває особливого значення, оскільки саме глобальна сітка є джерелом інформації щодо найактуальніших подій сьогодення: економічних, соціальних, військових, суспільно-політичних, культурних, спортивних тощо. Так, увага читачів в усьому світі прикута до теми російсько-української війни, яка стала справжнім випробуванням, передусім, для українського народу, а також для глобального суспільства загалом.

В обраній для перекладу на українську мову й подальшого трансформаційного аналізу статті «What the Ukrainian Armed Forces Need to Do to Win» [7] висвітлено проблеми, з якими стикаються іноземні інструктори, котрі навчають бійців українського війська, зазначено оптимальні шляхи їх подолання, з метою забезпечення успіху в контрнаступі, який уже активно проводять бійці ЗСУ по всій лінії фронту. Написана колишніми американськими офіцерами спецназу, які з липня 2022 року тренують українські військові підрозділи, – Еріком Крамером та Полом Шнайдером, досліджувана інтернет-публіцистична стаття розміщена на популярній інформаційній цифровій платформі для вивчення та обговорення щодо тактики, оборони та ведення зовнішніх справ «War on the Rocks» (WOTR).

Інтернет-публіцистичні тексти належать інтернет-дискурсу й мають свою специфіку: високий ступінь стандартизації прийомів, що застосовуються автором, використання розмовної, сленгової та ненормативної лексики, вживання різних стилістичних засобів. Усе це вимагає від перекладача володіння специфічним лексичним масивом, ретельної роботи та уваги. Аби адекватно передати інформацію й точно донести зміст вихідного тексту, автор перекладу вдається до відповідних трансформацій. Таким чином, **актуальність** нашого дослідження зумовлена не лише важливістю тематики обраної статті, а й необхідністю врахування особливостей метонімічних модифікацій при перекладі інтернет-публіцистичних матеріалів.

**Метою** дослідження є аналіз метонімічних перетворень, застосованих при перекладі на українську мову інтернет-публіцистичної статті «What the Ukrainian Armed Forces Need to Do to Win».



Попри неоднотайність перекладознавців стосовно класифікації перекладацьких трансформацій, практично всі вчені виокремлюють **метонімічні перекладацькі заміни**, які допомагають перекладачеві краще передати сутність предметів лексичним ресурсом цільової мови. Вони можуть щось конкретизувати чи генералізувати, замінити назву частини – назвою цілого або навпаки, адже, як зазначає польський лінгвіст Є. Курилович, природа метонімії полягає в застосуванні знака одного поняття на позначення іншого в межах однієї ситуації або предметної сфери [5, с. 346]. Метонімічні модифікації, які належать до лексичного мовного рівня, денотативного плану, українська філологиня О. О. Селіванова диференціює на холонімічні, партонімічні, парто-партонімічні, гіперонімічні, гіпонімічні та еквонімічні заміни [6, с. 462].

Партонімічні трансформації передбачають заміну при перекладі назви цілого назвою його частини [4, с. 8]. Наприклад: *Our instructors were training a **Ukrainian national guard unit** near the Moldovan border* [7] // *Наші інструктори тренували **бійців Української Нацгвардії** неподалік кордону з Молдовою*. Англійському словосполученню *Ukrainian national guard unit*, де іменник *unit* має значення «a single thing, person, or group that is complete by itself but can also form part of something larger» [8] в українській мові відповідає словосполучка *бійці Української Нацгвардії*, де *боєць* – «учасник бою, боїв; воїн» [1]. При перекладі статті ми уточнили, що американські інструктори тренували бійців Національної гвардії, які утворюють той чи інший підрозділ.

Прикладом партонімічної заміни при перекладі слугує наступний фрагмент статті: *These trends have undermined **Ukraine's** resistance and could hinder the success of the ongoing offensive* [7] // *Ці тенденції підірвали опір **українців** та могли загальмувати контрнаступ*. У контексті зазначеного фрагменту статті йдеться про те, що саме українці як етнічне населення України продовжують чинити опір і вести запеклу, самовіддану боротьбу за свою незалежність. Тому застосовану партонімічну заміну *Ukraine* // *українці* вважаємо доречною.

Холонімічні перекладацькі модифікації є протилежними партонімічним замінам і передбачають заміну при перекладі назви частини предмета чи явища назвою його цілого [4, с. 8]. Розгляньмо фрагмент: *...and take a picture of a **Ukrainian flag** placed **on top of a building** in the center of the village* [7] // *... і сфотографувати український прапор, встановлений **на будівлі** в центрі села*. У якості еквівалента англійській словосполучці *top of a building*, де *top* – «highest point» [8] (букв. *дах будівлі*), ми обрали український іменник *будівля* «архітектурна споруда» [1], адже, усім відомо, що, зазвичай, прапор встановлюють на найвищій точці приміщення, тому така холонімічна заміна сприяє заощадженню словесного ресурсу при написанні статті.

До метонімічних замін лексичного мовного рівня відносять гіпонімічні перекладацькі трансформації, які є заміною гіпероніма гіпонімом (конкретизація) [4, с. 7]: *Furthermore, this training should focus on integrating logistics planning into all phases of the operation as well as the training of logisticians from internal **assets*** [7] // *Ба більше, це тренування передбачає залучення планування логістики на всіх етапах операції, а також на підготовці логістів із внутрішнього **офіцерського складу***. Англійському іменнику у формі множини *assets* («a person or thing that is valuable or useful to someone or something in his job» [8]) у тексті перекладу відповідає українська іменна словосполучка *офіцерський склад* – «сукупність службовців з офіцерськими званнями силових відомств (Сил оборони), що утворюють певний колектив, організацію» [3]. За допомогою гіпонімічної заміни ми конкретизували, що з метою логістичної підготовки обирають саме представників із вищими військовими званнями.

На противагу гіпонімічним трансформаціям гіперонімічні модифікації при перекладі передбачають заміни назви видового поняття назвою родового [4, с. 7]. Наприклад: *As Michael Kofman and Rob Lee recently discussed on the Russia Contingency podcast...* [7] // У нещодавній розмові Майкла Кофмана з Робом Лі у програмі «Рашиа Контіндженси» з'ясувалося... Англійському іменнику *podcast* зі значенням «а [radio programme](#) that is [stored in a digital form](#) that you can [download](#) from the [internet](#) and [play](#) on a [computer](#) or on an [MP3 player](#)» [8] відповідає український іменник *програма* «змістовно завершена частина з відповідною назвою, обсягом [трансляції](#) й [авторським знаком](#)» [2]. Така гіперонімічна модифікація полягає в заміні видового поняття (*podcast*) родовим (*програма*).

Отже, проаналізувавши метонімічні трансформації, застосовані у власній версії перекладу інтернет-публіцистичної статті Еріка Крамера та Пола Шнайдера «What the Ukrainian Armed Forces Need to Do to Win», можемо підсумувати, що метонімічні заміни є потужним засобом наближення англomовного тексту до українського читача, особливостей його світосприйняття та культури. Метонімічні модифікації допомагають досягти адекватності перекладу, аби краще зрозуміти сутність явищ та понять, описаних у вихідному тексті.

Надалі плануємо проаналізувати перекладацькі трансформації з метафоричним компонентом на матеріалі власної версії українського перекладу інтернет-публіцистичної статті Еріка Крамера та Пола Шнайдера «What the Ukrainian Armed Forces Need to Do to Win».

#### Література:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 24.09.2023).
2. Вікіпедія: Вільна енциклопедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 24.09.2023).
3. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 24.09.2023).
4. Селіванова О. О. Нова типологія перекладацьких трансформацій (на матеріалі українсько-російського перекладу). Вісник Черкаського ун-ту. Сер. Філол. науки. 2012. Вип. 7. С. 3-12.
5. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографічне видання. Черкаси : Ю. А. Чабаненко, 2012. 488 с.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля К, 2006. 716 с.
7. Kramer, E., Schneider, P. What the Ukrainian Armed Forces Need to Do to Win. URL: <https://warontherocks.com/2023/06/what-the-ukrainian-armed-forces-need-to-do-to-win/> (дата звернення: 24.09.2023).
8. Oxford Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 24.09.2023).



## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ**

**Уваренко І. О.**

*гр. УТ-20*

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Вотінцева М. Л.*

Процес всесвітньої політичної й культурної інтеграції передбачає розширення кордонів, зміцнення соціально-економічних, міжкультурних зв'язків та інших напрямків суспільного життя й сприяє тому, що мовні та культурні явища взаємно проникають одне в одного.

Особливо помітними культурні відмінності стають на рівні лексики. Завдяки міжкультурній комунікації мова постійно знаходиться у стані поповнення новими одиницями мовлення. За таких умов можуть виникати певні проблеми у зв'язку з тим, що мова має залежність від культури своєї країни, тому в кожній мовній системі є одиниці, які не мають відповідників у іншій мові. Це спонукає мовознавців досліджувати етимологію, глибинний сенс слова, доходити до його історичних джерел.

Актуальність цієї роботи зумовлена необхідністю більш докладного вивчення культурно маркованої лексики в художній літературі та труднощами, які можуть виникнути під час її перекладу. Адже проблема взаємодії мови й культури є нагальною впродовж усього періоду існування мовознавства як науки.

У зв'язку з впливом процесів глобалізації на мову зростає науковий інтерес до напрямків мовознавства, що займаються вивченням взаємозв'язків мови та культури, але питання перекладу культурно маркованої лексики все ще залишається недостатньо розробленим.

Мова містить у собі усе багатство культури. У свою чергу національна культура тісно пов'язана з рідною мовою. У різних культурах і мовах існують відмінні підходи до сприйняття та вираження культури, історії, традицій. Це означає, що слова можуть мати різні значення в залежності від контексту і культурного фону, в якому вони вживаються. Розуміння культурних контекстів є вкрай важливим під час перекладу культурно маркованої лексики з однієї мови на іншу. Використання такої лексики дає змогу збагатити текст, однак важливо також пам'ятати про аудиторію та контекст вживання, оскільки культурно маркована лексика може бути незрозумілою для читачів, які не мають певних знань або досвіду.

«Поняття «культурно маркована лексика» належить до безеквівалентної лексики. Поряд з цим у мовознавстві існують такі поняття як «фонові лексика», «лакуна», «реалія», «екзотизм», «етнографізм», «варваризм» тощо. Наявність такої значної кількості термінів на позначення лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці зумовлена відсутністю одностайної думки серед мовознавців щодо класифікації культурно маркованої лексики» [2, с. 65].

Загалом, можна виділити три основні причини виникнення лексичної безеквівалентності між мовами. По-перше, певні явища та поняття можуть бути відомі для носіїв однієї мови, але не відображені в лексичній системі мови перекладу через їхню відсутність у культурі та житті іншого народу. По-друге, причина безеквівалентності може полягати в іншому баченні світу різноманітними культурними групами, що може призводити до різних інтерпретацій термінів і понять. По-третє, причинами безеквівалентності може бути несхожість у комунікативних компетенціях між носіями

мови оригіналу та мови перекладу. Основна особливість безеквівалентної лексики полягає в тому, що вона існує тільки поміж двох пар мов.

До способів перекладу культурно маркованої лексики належать: транслітерація й транскрипція, калькування, описовий спосіб, наближений і трансформаційний переклади.

Для наведення прикладів особливостей перекладу культурно маркованої лексики взято один із детективних романів Артура Конана Дойла «The Hound of the Baskervilles» [3] у сучасному перекладі українською мовою, що виконаний перекладачем Євгеном Тарнавським [1].

Речення «*Mortimer, James, M.R.C.S., 1882, Grimpen, Dartmoor, Devon*» [3, с.6] може бути цікаве з точки зору структурних трансформацій у перекладі. Перекладачем було застосовано транскрипцію й додавання для того, щоб пояснити читачеві значення хороніма «*Devon*» – графство Девоншир на південному заході Англії: «*Мортімер Джеймс, з 1882 року член Королівського хірургічного товариства. Грімпен, Дартмур, графство Девоншир*» [1, с. 3]. Зазвичай такі власні назви, як топоніми, найменування фізико-географічних об'єктів, перекладаються за допомогою транскрипції й транслітерації.

Прикладом одиниць культурно маркованої лексики, безперечно, є найменування освітніх установ, оскільки системи освіти різних країн можуть мати суттєві відмінності. Зокрема, українська мова не має відповідника англійській реалії «*scholastic agencies*», тому в цих прикладах було використано прийом перекладу – калькування («*scholastic agencies*» – «шкільні агентства»).

«*There are scholastic agencies by which one may identify any man who has been in the profession*» [3, с.130].

«*Для цього діють шкільні агентства, які нададуть вам відомості про будь-яку особу, пов'язану із цією професією*» [1, с.82].

Показово, що до одиниць культурно маркованої лексики належать також назви витворів мистецтва та імена діячів культури. У тексті роману автор згадує всесвітньовідому оперу Джакомо Меєрбера «Гугеноти» та знаменитого виконавця чоловічих партій, польського баритона Яна Мечислава Решке: «*I have a box for «Les Huguenots». Have you heard the De Reszkes?* » [3, с.171]

«*Я взяв ложу в оперу. Чи чули ви де Решке в «Гугенотах»?*» [1, с. 109].

Перекладач використовує такий тип перекладацької трансформації, як описовий переклад («...взяв ложу в оперу») для того, щоб пояснити читачам, який саме вид музичного мистецтва мав на увазі автор оригінального тексту.

Зокрема, потрібно звернути увагу на те, що Євген Тарнавський зробив наближений переклад топоніма «*Vixen Tor*» як «*Лисий стовп*», хоча лексема *Vixen* більш точно перекладається як *лисиця*, тому вважаємо, що потрібно вжити переклад – *Лисячий стовп*.

У тексті оригіналу згадується топонім «*Belliver*», який вилучено в тексті перекладу. Можемо висунути припущення, що це кам'яний стовп, що розташований неподалік від Лисячого стовпа на шляху до міста Плімут у графстві Девон.

«*A haze lay low upon the farthest sky-line, out of which jutted the fantastic shapes of Belliver and Vixen Tor*» [3, с.123].

«*Вдалині, над самим обрієм, низько стелився імлістий серпанок, з якого проступали фантастичні обриси Лисого стовпа*» [1, с. 78].

Запропонуємо власний варіант перекладу: *Вдалині, над самим обрієм, низько стелився імлістий серпанок, з якого проступали фантастичні обриси Бельверського та Лисячого стовпів*.

Вивчення класифікації культурно маркованої лексики показало, що на сьогодні існують різні підходи до її типології. Можемо це пояснити складністю та різноманітністю такого лінгвістичного явища, яке пояснює культурні особливості певної нації.

Отже, поняття культурно маркованої лексики має величезний потенціал для майбутніх досліджень, які б могли допомогти знайти найкращий варіант для її передачі з мови оригіналу на мову перекладу в художній літературі.

#### Література:

1. Артур Конан Дойл. Собака Баскервілів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=737> (дата звернення: 27.09.2023).
2. Мороз Т. Специфіка перекладу культурно маркованих одиниць. Молодий вчений. 2018. Вип. 4.4. С. 64-68.
3. Doyle A. C. *The Hound of the Baskervilles*. Kharkiv: Folio, 2021. 170 p.

### ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ «ВИБІР ВАРІАНТНОГО ВІДПОВІДНИКА» В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ ЕДГАРА ПО «СЕРЦЕ ВИКАЗАЛО»

Уголькова М. І.

гр. ФЛ-20

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Остапенко С. А.

Лексико-семантичні трансформації – це процеси зміни значення слова або виразу в мовленні, які можуть відбуватися під впливом різних чинників, таких як контекст, граматичні конструкції, мовний стиль тощо. Проблема перекладацьких трансформацій вивчається в рамках лінгвістики перекладу та мовознавства. Декілька видатних вчених, які внесли важливий внесок в дослідження перекладацьких трансформацій, включають В'ячеслава Всеволодова, Катерину Рейнс, Леопольда Белінські та інших. Але, хоча перекладацькі трансформації досліджувало багато зарубіжних та вітчизняних науковців, досі немає загальної класифікації та чіткої межі між видами трансформацій. Основну класифікацію визначили вчені Л. Науменко та А. Гордєєва [3], які залежно від характеру одиниць вихідної мови виділяють такі лексико-семантичні перекладацькі трансформації: вибір варіантного відповідника (синонімічна заміна), контекстуальна заміна, калькування, описовий переклад, антонімічний переклад, транспозиція, пермутація, конкретизація значення, генералізація значення, транскодування, компресія, декомпресія.

У процесі роботи над оригіналом оповідання Едгара По «Серце виказало» [5] та його українським перекладом, здійсненими В. Шовкуном [4], було виділено та опрацьовано вживання різноманітних лексико-семантичних трансформацій. Найбільш вживаною трансформацією була синонімічна заміна або вибір варіантного відповідника, суть якої полягає у «виборі одного із значень багатозначного слова відповідно до контексту» [3]. Вибір варіантного відповідника – це явище в мові і перекладі, коли одне слово, фраза або вираз має кілька можливих відповідників в іншій мові залежно від контексту, стилю, культурних особливостей тощо. Перекладач повинен вибрати той варіант, який найкраще передає сенс та інтенцію вихідного тексту.

Одним з прикладів синонімічного перекладу (вибору варіантного відповідника) в оповіданні «Серце виказало» Едгара По є наступний: *hearken and observe* – *послухайте і*

**зрозумієте.** Слово «hearken» багатозначне і має такі значення: 1) приймати до уваги; 2) слухати; 3) спостерігати; 4) помітити; 5) прислухатися. Слово «observe» має навіть більше значень: 1) спостерігати; 2) вивчати; 3) відзначати; 4) висловлювати; 5) розуміти; 6) коментувати; 7) назирати [1]. Як бачимо, автори перекладу використали одне із значень, яке найкраще відповідає контексту.

В іншому прикладі, вираз *it **haunted** me* перекладено як *вона вже не давала мені спокою*, що є одним із значень полісемантичного слова «haunt», яке має наступні варіанти перекладу: 1) переслідувати; 2) відвідувати; 3) проживати; 4) не давати спокій; [1] та ін. Така перекладацька трансформація видозмінює зміст оригінального тексту, але дозволяє передати його зміст українською мовою з більшою точністю.

Переклад виразу *now this is the **point*** – *ось така **причина*** виражає чіткість і доречність та полягає в тому, що перекладач вдається до використання більш влучного висловлювання, ніж було в оригінальному вислові. Фраза «ось така причина» є більш емоційно точною та конкретною, ніж багатозначне слово «point», відоме за своїм перекладом як: 1) точка; 2) бал; 3) момент; 4) причина; 5) пункт; 6) сенс; [1] та інші.

Інший із прикладів використання синонімічного перекладу *I could scarcely contain my feelings of **triumph*** – *Мене переповнювало **торжество*** описує декілька перекладацьких трансформацій одночасно, але синонімічна заміна виділяється дуже яскраво. Слово «triumph» означає: 1) тріумф; 2) радість перемоги; 3) торжествувати; 4) торжество; 5) перемога [1]. Автори перекладу підібрали найточніший варіант для певного контексту.

Один з найвлучніших прикладів *I fairly **chuckled*** було перекладано як *Я мало не захихотів*. Український переклад також виражає той самий сенс позитивного сміху або хохоту. Таким чином перекладач вибрав варіантний відповідник, який найкраще передає емоційний зміст оригіналу в новій мові. У цьому контексті вибір варіантного відповідника був зроблений з урахуванням схожості смислу і позитивної емоції, що супроводжувала оригінальний текст. Слово «chuckle» має наступні словникові значення: 1) сміятися; 2) гикати; 3) гиготати; 4) глетотати; 5) реготати [1].

При перекладі фрази *All **in vain*** – *Не могли* перекладачами було застовано не лише синонімічну, але й контекстуальну заміну, адже вираз «in vain» має значення «даремно», «марно», «впусту». Перекладач застосував також вибір варіантного відповідника у фразі *shot from out the crevice* – ***пробився** крізь щпарку*. Слово «shot out» має багато різних значень, адже є фразовим дієсловом, а фразові дієслова завжди мають багато різних значень, які залежать від контексту.

Переклад фрази *in the enthusiasm of my **confidence*** виконано досить доречно – *упиваючися своєю **щирістю***, де слово «confidence» перекладено як «щирість», хоча має такі значення як: 1) впевненість; 2) довір'я; 3) щирість; 4) самовпевненість; 5) конфіденційність і т.і [1].

Отже, лексико-семантична перекладацька трансформація, відома як «вибір варіантного відповідника», виявляється потужним засобом для передачі значень і емоцій в процесі перекладу оригінального тексту на українську мову. Цей метод може бути використаний для збереження авторського стилю та інтонації оригінального тексту, а також для виразного підкреслення драматизму подій та виклику певних емоцій у читача. Приклади з оповідання Едгара По "Серце виказало" ілюструють, що синонімічний переклад може бути ефективним інструментом для точної та ефективної передачі змісту оригінального тексту. Важливо зазначити, що трансформація синонімічної заміни є однією з найважливіших перекладацьких трансформацій, яка вимагає глибокого розуміння як оригінального тексту, так і мови перекладу. Вдале використання цієї лексико-семантичної

трансформації допомагає зберегти індивідуальний стиль автора та передати його ідеї в новому мовному контексті.

**Література:**

1. Зубков М. Г, Мюллер В. М. Сучасний англо-український та українсько-англійський словник (100 000 слів). Видавничий дім «Школа», 2018 р. 752 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
3. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навч. посібник. Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.
4. Едгар Аллан По. Серце виказало / укр пер. В. Й. Шовкун, 1992. URL: <https://ukrtvory.in.ua/serce-vikazalo-edgar-allan-po/> (дата звернення: 20.03.2023).
5. The Tell-Tale Heart. A horror classic by the original horror master. URL: <https://genius.com/Edgar-allan-poe-the-tell-tale-heart-annotated/> (дата звернення: 20.03.2023).

## CHALLENGES FOR TRANSLATING ENGLISH AI TERMS INTO UKRAINIAN

**Fedorov I. V.**

Group ПЕРм122140

Borys Grinchenko Kyiv University

*Research supervisor – Cand. of Philological Sc., Associate Professor Snitsar V. P.*

In the process of development of information technologies and increase of the knowledge flow, there is a gradual transition to the introduction of new technologies using artificial intelligence systems into various spheres of human activity. It has become possible due to the development of more efficient algorithms for data processing and analysis, and the organization of the process of communication between users and computers. Artificial intelligence (AI) is an artificial system that imitates human decision-making in the course of human activity. Although AI is considered to be a field of computer science, it attracts the attention of many scholars from other fields of knowledge, including linguists.

Due to the complex and multi-level nature of the formation of terms and their synonymy, difficulties arise in the process of their translation. Since the task of translation is to ensure equivalence between the source and target texts, special attention should be paid to terms: they determine the information content of a specialized text, being a kind of key organizing, structuring and encoding specialized information.

The range of translation techniques applied to different categories of the AI terms seems to depend on their structure. We suggest viewing a translation technique as «any operation concerning the source text with the purpose of producing the target text» [3, p. 6]. For the purposes of our research, it seems reasonable to differentiate translation techniques according to the rank they are used at – the word level or the level of collocations.

The material under study made it possible to classify all the researched terms into **single-word terms** and **terminological collocations**.

Single-word terms are mostly transcoded (90%), while 10% of terms are calqued. According to V. Karaban, **transcoding** comprises 1) transliteration, 2) transcribing, 3) mixed transcoding, and 4) adaptive transcoding [2, p.282]. The frequency of the transcoded terms usage decreases with the increase of a structural complexity of terms. **Transliteration**, or «a formal reproduction of the source language lexical unit using the alphabet of the target language»

[2, p. 282] is applied in rendering single-word AI terms (10%) that acquired the status of internationalisms: *robot* – робот; *model* – модель.

Most of the transcoded terms (90%) are translated by means of **adaptive transcoding**. Adaptive transcoding is partial adaptation of the form of the source language word to phonetic or grammatical structure of the target language [2, p.282]. Adaptive transcoding is used to convey the terms of Greek and Latin origin whose form needs to be adapted to the norms of the target language (TL): *algorithms* – алгоритми; *emergent* – емерджентний. The form of the source language (SL) term *algorithms* was adapted to the phonological and morphological structure of the TL term *алгоритми*. SL diagraph *th* is conveyed by the TL consonant *m*. Plural ending *-s* of the English term *algorithms* is replaced by the flexion *-u* of the Ukrainian plural noun *алгоритми*. The form of the SL term *emergent* was adapted to the phonological and morphological structure of the TL term *емерджентний* by adding the suffix *-н* and masculine ending *-ий*.

Prefixal AI terms (10 %) are translated by means of **calquing**, i.e. «the replication of the structure of the SL terminological compound» [4, p. 72]: *ultra-powerful* – надпотужний; *non-computable* – необчислювальний.

Since the aim of the research is to check the hypothetical dependence of the translation techniques choice on the SL term structure, we subdivided all terminological collocations into structural groups according to the part of speech of its first components: **adjectival collocations** and **nominal collocations**.

If the number of elements in the TL collocation is identical to the SL collocation and they go in the same sequence, the technique was labelled as **calquing** [3, p. 9]. Provided the number of the elements in the TL collocation was the same as in the SL, but their sequence was different, it was classified as **permutation** [3, p. 9]. If the number of words in the TL collocation was larger as compared to the SL one, then this technique was regarded as **amplification** [5, p. 510].

The prevailing majority of 2- and 3-component adjectival and nominal terminological collocations are translated by means of calquing (70%). Calquing was mostly applied in rendering the adjectival collocations formed by the model Adj+N: *neural networks* – нейронні мережі; *artificial intelligence* – штучний інтелект; *non-algorithmic creativity* – неалгоритмічна творчість. The terminological collocations formed by Adj+N+N are translated by means of transposition of parts of speech: *human-like imitation mind* - людиноподібний імітаційний розум (the SL noun *imitation* is replaced by the TL adjective *імітаційний*).

The most common technique in translating nominal collocations formed by the model N + N is also calquing: *expert systems* – експертні системи; *computer programs* – комп'ютерні програми. Translation is performed beginning with the adjunct (functioning as an adjective) of the SL asyndetic noun cluster. The combined use of permutation and addition accounts for 15% (*programming overseer* – спостерігач за виконанням програми), while the share of simple permutation is 10% (*medical records system* – система медичних записів).

The nominal collocations of the model N+N+N (5%) were translated by means of permutation coupled by the transposition of parts of speech: *optimization search algorithm* – алгоритм оптимізаційного пошуку (SL noun *optimization* is replaced by the TL adjective *оптимізаційного*).

The names of software and programming languages were not translated but rendered through **transplantation** which means «transferring of the foreign element without any changes» [1, p. 18], i.e. they were transferred into the target text in the original spelling: *WATSON*, *PYTHON*, *ALPHAGO*, *C++*, *POWER POINT*.

The subject knowledge required for the professional translation in the area of artificial intelligence primarily includes the meanings of the terms, as well as the understanding of their notional structure. The techniques of translation of the single-word terms include transcoding (transliteration and adaptive transcoding) and calquing. The choice of translation techniques in respect to the terminological collocations depends on their structure, as well as structural models. Calquing dominates within the category of the English-language adjectival collocations, but its share substantially falls if the nominative components prevail.

**References:**

1. Гудманян, А.Г., Баклан, І.М. Відтворення англомовних елементів у перекладі німецьких публіцистичних текстів українською мовою. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2020. 41, С. 17–21.
2. Карабан, В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
3. Chernovaty, L. Rendering English pharmacological terms into Ukrainian: Translation and didactic dimensions. *SHS Web of Conferences*. 2021. 105. P. 1–14.
4. Chernovaty, L. English language-teaching terminology and its translation into Ukrainian. *Багатомірний простір філології: колективна монографія / ред. В. Д. Бялик. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. С.71–97.*
5. Molina, L., Albir A.H. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta: Translators' Journal*, 2002. Vol. 47 (4), P. 498–512.

## **ТРУДНОЩІ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ДВОСТОРОННЬОГО ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРВ'Ю**

**Ходаковська В. І.**

*гр. МАУП-25*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Іванців О. В.*

Під час усного перекладу спеціаліст перекладає інформацію з мови, яку він сприймає на слух. Дослідники виділяють два основних методи усного перекладу – синхронний та послідовний. Синхронний переклад відбувається в реальному часі, перекладач відтворює висловлювання цільовою мовою одночасно з особою, яка його говорить. Для цього перекладу необхідне спеціальне технічне обладнання: звукоізоляційне приміщення, гарнітура та мікрофони [7]. Послідовний переклад поділяється на сегменти, перекладач очікує, поки доповідач закінчить говорити і лише після цього перекладає сказане цільовою мовою [7]. У послідовному перекладі спеціаліст має більше часу для обробки та передачі інформації. Вибір методу перекладу залежить від типу події, кількості цільових мов, тривалості заходу та інших факторів [7]. В послідовному перекладі виділяють декілька видів. За формою це може бути абзацно-фразовий переклад, переклад із записом або переклад без запису [3]. Також існує повний та скорочений переклад в залежності від обсягу інформації, яка перекладається. Крім того, переклад може бути одностороннім або двостороннім, залежно від напрямку перекладу [3].

Усний послідовний двосторонній переклад – це вид перекладу, який часто використовується під час переговорів, інтерв'ю, конференцій та виступів. Перекладач виступає посередником між розмовниками, які потребують взаєморозуміння, але не знають мови один одного [2, с. 133; 3]. Процес усного послідовного двостороннього перекладу базується на активному слуханні, аналізі інформації та відтворенні її цільовою

мовою. Основна мета перекладача – забезпечити ефективну комунікацію, перекладаючи повідомлення та ідеї з однієї мови на іншу. Для досягнення цієї мети важливі такі навички, як швидка реакція, високий рівень володіння мовами, вміння утримувати в короткочасній пам'яті велику кількість інформації, аналітичне мислення та ораторські здібності [2, с. 133]. Спеціалісти використовують різні техніки, такі як: візуалізація, запам'ятовування, розбиття інформації на фрагменти, нотування, перефразування та багато інших [6, с. 106; 6, с. 107].

Важливо також зазначити, що в перекладознавстві існують різноманітні теоретичні підходи, які аналізують та описують процес перекладу. Їхня мета – пояснити трансформації в перекладі та причину їх виникнення. Найбільш поширеними в загальній теорії перекладу є: когнітивний, прагматичний, інформативний, комунікативний, лінгвістичний, функціональний, когнітивно-дискурсивний та психолінгвістичний підходи [5, с. 2; 5, с. 5; 5, с. 8; 5, с. 9; 5, с. 12]. Використання декількох теоретичних підходів в професійній практиці допомагає вибрати найбільш ефективний метод перекладу й гарантує його точність та природність.

На сьогодні усний послідовний двосторонній переклад активно використовується під час журналістських інтерв'ю. Інтерв'ю – це жанр в журналістиці та публіцистиці, при якому журналіст спілкується з видатною особистістю у форматі діалогу. Залежно від мети проведення, форми проведення та стандартизації, інтерв'ю поділяють на: інформаційне, аналітичне, портретне, експрес-інтерв'ю, бесіду та бліцопитування; особисте, телефонне, онлайн-інтерв'ю, пресконференцію та круглий стіл; стандартизоване, нестандартизоване та напівстандартизоване [1, с. 99]. Інтерв'ю мають унікальні характеристики, які відрізняють їх від інших типів спілкування. Вони є цілеспрямованими й структурованими, включають планування та підготовку, а також мають чітку послідовність для досягнення визначеної мети. Також характерними рисами інтерв'ю є форма спілкування у форматі питання-відповідь та незбалансований розподіл часу між журналістом і особою в якій беруть інтерв'ю [1, с. 99].

При наданні перекладацьких послуг у сфері усного послідовного двостороннього перекладу інтерв'ю, перекладач неминуче натрапляє на певні труднощі, включаючи граматичні, лексичні, синтаксичні та стилістичні. Граматичні труднощі виникають через відмінності у граматичних структурах між мовами, лексичні через відсутність точних еквівалентів слів або різні відтінки значень [5]. Синтаксичні проблеми виникають через розбіжність у структурі речень та порядку слів, а стилістичні виклики пов'язані зі збереженням стилю, тональності та інтонації оригіналу [5]. Перекладач повинен вміло вирішувати ці проблеми для точного та ефективного перекладу.

У 2022 році Україна вразила світ виконанням пісні «Стефанія» гуртом Kalush Orchestra, завдяки чому й здобула перемогу у Євробаченні. Kalush Orchestra – це гурт, заснований у 2021 році, який об'єднує у собі фолк, хіп-хоп та україномовний реп. Пісня «Стефанія» стала першою україномовною піснею з елементами хіп-хопу, яка перемогла у конкурсі. Голова делегації України на Євробаченні Оксана Скибінська здійснювала усний послідовний двосторонній переклад усіх інтерв'ю з фронтменом гурту. Важливо відзначити її талант у перекладі з української на англійську мову. Попри те, що Олег Псюк використовує західноукраїнський діалект та молодіжний сленг, завдяки перекладачці ця мовна особливість не стала бар'єром у спілкуванні з журналістами. Вона не просто структурувала відповіді музиканта, але й збагатила їх, додавши деяку додаткову інформацію та вилучивши неважливі чи некоректні вирази [8]. Під час перекладу інтерв'ю перекладачка використовувала стратегії активного слухання, запам'ятовування,



візуалізації, розбиття інформації на фрагменти та перефразування. Переклад інтерв'ю базувався на комбінації комунікативного, прагматичного, функціонального та психолінгвістичного підходів. Також вона використовувала різноманітні техніки, серед них: опущення, доповнення, об'єднання або розбиття висловів, а під час своєї роботи зіткнулася з багатьма видами проблем перекладу: граматичними, лексичними, синтаксичними та стилістичними.

#### Література:

1. Літвін І. М. Лінгвістичні характеристики англомовного інтерв'ю. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія». Київ: КНЛУ, 2010. Вип. 17. 2010. С. 95-104.
2. Ніколаєва Т. Особливості здійснення послідовного перекладу. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2018. С. 130-140.
3. Усний послідовний переклад. Основні види послідовного перекладу. EVEREST. Переклади. URL: <https://everest-center.com/usnyj-poslidovnyj-pereklad/> (дата звернення: 03.10.2023).
4. Boiko Y.V. Models of Translation in the Translation Theory. Innovative Pathway for the Development of Modern Philological Sciences in Ukraine and EU Countries: Collective monograph. 2021. Vol. 1. P. 1–18
5. Grammatical Problems of Translation. AGATO legal Translation. URL: <https://agatotranslate.ae/grammatical-problems-of-translation/> (дата звернення: 03.10.2023).
6. Ming, J., Hu, D. A Study of the Techniques of Consecutive Interpretation Based on a Speech Named How to Realistically Decarbonize the Oil and Gas Industry. Journal of Computing and Electronic Information Management. 2023. Vol. 10. №3. P. 105–109.
7. What is interpreting, the difference between consecutive and simultaneous interpreting. Бюро переводов Jur Klee. URL: <https://translate.jurklee.ua/en/vidy-ustnogo-perevoda/> (дата звернення: 03.10.2023).
8. Wiwibloggs. Kalush Orchestra "Stefania" (Ukraine 2022) INTERVIEW @ Eurovision in Concert, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4ywCru0IKPw> (дата звернення: 03.10.2023).

## ФУНКЦІОНУВАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ФІГУР ТА ШЛЯХИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО

Чайковська А. Т.

гр. АУП-48

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.пед.н, доцент Куца О. І.

**Політичні промови** – це ретельно сплановані кампанії, які вимагають ґрунтовної підготовки, адже в результаті вони повинні не лише донести інформацію до суспільства, але й допомогти мовцю порозумітися з аудиторією, переконати громадян зайняти ту чи іншу позицію та заручитися їхньою підтримкою. І аби вираження ідеологічних поглядів політика справді впливало на великий загальний слухачів, потрібен пафос. Його вживають по-різному: у вигляді епітетів, метафор, порівнянь, зіставлень, гіперболізацій, антитез, ствердних заперечень, повторень ідеологем, тощо [5, с. 316]. А отже, вдала політична промова обов'язково міститиме стилістичні фігури, які власне і забезпечують передачу експресивної, емоційної, оцінної та естетичної інформації.

Найпоширенішою з них є **епітет** – художнє означення, що підкреслює характерну суб'єктивну рису явища, предмета, поняття чи дії. В політичних промовах епітет повідомляє додаткову інформацію про предмет та надає тексту насиченості, що власне забезпечує більше зацікавлення з боку аудиторії [6, с. 155]. Іншими словами, епітети виражають образне значення об'єкта чи явища, яке здебільшого є універсальним і співпадає у цільовій мові та мові оригіналу. Наведемо приклад: у Новорічній промові Володимира Зеленського звучало звернення до всіх міст України, кожне з яких президент охарактеризував відповідними ознаками. Розглянемо кілька таких описів: *Харків. Понівечений, але не скорений. Одеса. Сонячна й привітна. Незламний Миколаїв* [3]. Як бачимо, вжиті в них епітети існують як в українській, так і в англійській мовах. Тому здебільшого перекладачі вдаються до буквального чи еквівалентного перекладів: *Kharkiv. Mutilated but unconquered. Odesa. Sunny and friendly. Invincible Mykolaiv* [7].

Схожа ситуація з метафорами – художнім засобом, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння. Основною метою **метафори** у тексті політичної промови є створення образу, який переконає реципієнта у сказаному та додавання експресивності до промови [6, с. 284]. Яскравий приклад цього тропу можемо побачити у Великодній промові Володимира Зеленського: *Але біда прийшла в наш дім 24 лютого 2022 року, тож із того часу ми не в білих одягах і б'ємося з чорними силами* [4]. Вираз «в білих одягах» є всесвітньо відомим, він символізує чистоту та умиротворення. Заперечення цьому позначає, що з приходом війни люди втратили спокій. Для підсилення використовується фраза «б'ємося з чорними силами», яка споконвіків означає боротьбу зі злом, а в даному випадку конкретно боротьбу з московитами. Оскільки, обидві метафори впливають з контексту та ще й створюють стилістичний контраст чорного і білого, добра та зла – в англійській версії можемо побачити буквальний переклад: *But trouble came to our home on February 24, 2022, since then we are not in white clothes and we are fighting against black forces* [2].

Ще одним, однак вже не таким поширеним, художнім засобом є **порівняння** – один із видів тропів, що полягає у зіставленні одного предмета чи явища з іншими для того, щоб глибше його розкрити. Саме порівняння дозволяють зробити промову політика більш неформальною, тим самим наблизити його до слухача [6, с. 284]. Наочних прикладів цього художнього засобу в обраних нами промовах не виявлено.

Протилежною порівнянню є **антитеза** – стилістична фігура, в основі якої лежить протиставлення ідей за допомогою контрастних фраз і речень [6, с. 29]. Антитеза є дуже поширеним прийомом в ораторському мистецтві, що підтверджується нашим дослідженням: в той час як в обраних нами промовах не знайшлося жодного порівняння, антитез було безліч. Яскравим прикладом є уривок з Різдвяної вітальної промови Президента України: *До гостей потрібно ставитися особливо привітно та дбайливо. До гостей – так, але не до окупантів. У святий день не можна прибирати й виносити з дому сміття, але ми б'ємося з чортами і виносимо сміття з нашого дому 300 днів поспіль. Заборонено шити і в'язати, але ми плетемо маскувальні сітки та шиемо бронезилети, долаючи зло. В ці дні наші предки не ходили на полювання, але ми б'ємося, аби не стати здобиччю й перемогти звіра* [1]. Можемо побачити, що важливим компонентом антитези є протиставні сполучники, антонімічні іменники та дієслова, які варто зберігати у перекладі, адже саме вони забезпечують створення сильного емоційного контрасту. В зв'язку з цим при перекладі антитези рекомендується використовувати аналогічні форми в цільовій мові: *Guests should be treated with special friendliness and care. Guests, not occupiers. It is forbidden to clean and take out the garbage from the house on a holy day, but*

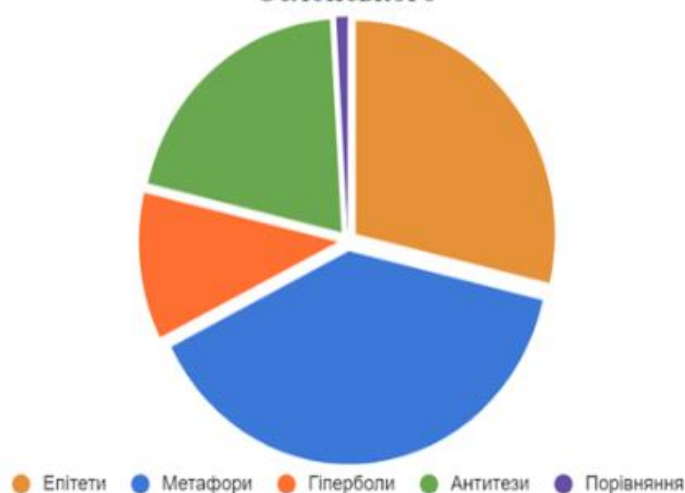
*we've been fighting against devils and taking out the garbage from our house for more than 300 days in a row. It is forbidden to sew and knit, but we weave camouflage nets and sew bulletproof vests, overcoming evil. Our ancestors did not go hunting these days, but we fight so that we do not become prey and defeat the beast* [8].

Крім вищевказаних художніх засобів, в політичних промовах також часто трапляється **гіпербола** – стилістичний засіб навмисного перебільшення з метою посилення виразності мовлення, тим самим збільшуючи впливовість політичного дискурсу на реципієнтів [6, с. 214]. Вона посилює експресію промови, що забезпечує більший вплив на людей, а відповідно й більшу ефективність. Цей троп ми можемо побачити, наприклад, у Новорічній промові Володимира Зеленського: *Ми виплакали всі сльози. Прокричали всі молитви. Чи є щось що може нас злякати? Ні* [3]. Очевидно, що ці фрази вживаються для інтенсифікації повідомлення та розставляння емоційних і змістових наголосів. Завдання перекладача – зберегти цей стилістичний ефект, не викрививши зміст. Для цього зазвичай вдаються до дослівного, еквівалентного чи приблизного перекладу, з урахуванням специфіки побудови речення в цільовій мові. До прикладу в англійській версії ті ж фрази звучать так: *We cried out all our tears. All the prayers have been yelled. Is that anything that can scare us? No* [7].

Однак, за допомогою методу суцільної вибірки (**діаграма 1**), ми встановили, що на стилістичному рівні, гіпербол, себто художнього перебільшення, було використано не так багато (12 прикладів). Не такими чисельними були й антитези (22), за допомогою яких виражають контрастні явища. Метафор (42), які переносять властивості одного предмета на інший, та епітетів (31), які виражають образне значення об'єкта чи явища – на противагу було виявлено найбільше. Приклади порівнянь не зафіксовано.

При відтворенні всіх цих стилістичних фігур (**діаграма 2**), перекладачі найчастіше вдавалися до буквального (57,4%) та приблизного (29,6%) перекладів. Також подекуди використовувались еквівалентний переклад (12%) та контекстуальну заміну (0,9%).

Стилістичні фігури у вітальних промовах Володимира Зеленського



Діаграма 1

Способи перекладу стилістичних фігур у вітальних промовах Володимира Зеленського



Як підсумок зазначимо, що вітальні промови Володимира Зеленського, з огляду на левову частку тропів, сповнені експресії та виразності – а їх переклад може стати справжнім викликом для перекладача. Саме тому, дана тема, особливо з огляду на теперішню ситуацію в нашій країні та світові події, буде лише набирати актуальність. Відтак перспективи подальших розвідок вбачаємо у вивченні збереження прагматичного потенціалу політичних промов у процесі перекладу англійською мовою.

#### **Література:**

1. Вітання Президента України з Різдвом Христовим // Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vitannya-prezidenta-ukrayini-z-rizdvom-hristovim-8026> (дата звернення: 06.01.2023).
2. Лобода В. А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія. 2019. № 43. С. 72-74.
3. Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського. Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-80197> (дата звернення: 31.12.2022).
4. Привітання Президента України з Великоднем. Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/privitannya-prezidenta-ukrayini-z-velikodnem-82293> (дата звернення: 16.04.2023).
5. Черненко С. Ю. Лексико-стилістичні особливості перекладу англomовних текстів політичних промов. Збірник матеріалів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Березень 2019. С. 315-323.
6. K. Brown, J. Miller. *The Cambridge dictionary of linguistics*. 2013. С. 29-284.
7. New Year greetings of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. Official website of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-80197> (accessed: 31.12.2022).
8. President's greetings on Christmas. Official website of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/vitannya-prezidenta-ukrayini-z-rizdvom-hristovim-80261> (accessed: 06.01.2023).

## **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРІ «ВЕЛИКИЙ ГЕТСБІ»**

**Чернецька І. П.**

*гр. АУП-47*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – асистент Дзюбановська І. В.*

Фразеологічні одиниці є важливою складовою будь-якої мови, оскільки вони відображають національну ментальність та культурні особливості народу, який ними користується. Це підкреслює важливість фразеологізмів у вивченні та розумінні культурної спадщини. Фразеологізми, як мовні одиниці, виконують не лише номінативну функцію, а й впливають на читача, викликаючи в них певну емоційно-образну реакцію. Фразеологізми мають різноманітну природу та різну ступінь граматичної сталості. Деякі фразеологізми можуть бути замінені синонімами або змінені, тоді як інші – це стійкі вислови, які не підлягають заміні чи зміні.

Основними дослідниками у цій сфері є В. Л. Архангельський, П. С. Дудик, Ш. Баллі, Дж. Сейдл, В. МакМорді, А. Балінт, А. Маккай, та Ч. Фернандо.

Передача при перекладі фразеологічних одиниць – дуже важке завдання. Вибір того чи іншого виду перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен зуміти передати їх значення, яскравість і виразність. Так фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів, тому грамотний перекладач не повинен допускати неточностей у перекладі того чи іншого фразеологізму. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто і сенс всього висловлювання.

Переклад фразеологізмів є складним завданням для перекладача, оскільки ці вирази мають специфічний характер і не можуть бути перекладені дослівно. Це вимагає від перекладача розуміння культурних та мовних контекстів обох мов, які він використовує для перекладу.

У творі «Великий Гетсбі» Френсіса Скотта Фіцджеральда використовуються багато фразеологічних одиниць, що створюють особливу атмосферу та реалістичність діалогів персонажів. Ці фразеологізми допомагають читачам краще зрозуміти характери персонажів та епоху, в яку вони вписані.

У ході дослідження виявлено, що більшість фразеологізмів у романі є фразеологічними поєднаннями, і це спрощує їх переклад. Однак існують складні фразеологічні зрощення, які становлять більші труднощі для перекладачів.

Вибір адекватного способу перекладу фразеологічної одиниці залежить від складності їх семантичної структури, образного характеру, національно-культурної специфіки його значення. Основними способами передачі англomовних фразеологізмів засобами української мов є їх еквівалентний і аналоговий, описовий переклад, а також калькування.

Відносний фразеологічний еквівалент або фразеологічний аналог – це такі міжмовні фразеологічні відповідники, які є однаковими за змістом, стилістичною характеристикою, але відрізняються лексичним наповненням і граматичною структурою. Найяскравіші приклади успішного застосування еквівалентну та фразеологічного аналога.

**«To hit the nail on the head»** – «Влучити в яблучко». Цей переклад передає значення фразеологізму, який означає точно, акуратно сказати або зробити щось правильне або влучне.

«*Go to pieces*» – сильно засмутитися, втратити над собою контроль, вийти з ладу, збанкрутувати, вилетіти в трубу, тріщати по всіх швах. Ця фразеологічна єдність розкриває «персоналістичні» цінності в опозиції.

«*A fool's paradise*» – був перекладений як «рай для дурнів». Він передає емоційне забарвлення й висловлює розчарування та розуміння неправдивості цього стану. Переклад є вдалим та передає основний смисл фразеологізму.

Описовий переклад фразеологізмів – це один з методів перекладу, який використовується для передачі сенсу фразеологічних виразів із однієї мови на іншу без використання їхніх прямих еквівалентів або аналогів. В цьому методі перекладач користується різними словами та фразами, щоб відтворити значення та образність фразеологічного виразу, а не перекладає його дослівно.

«*Have an affair with*» – у романі фразеологізм перекладено «*Мати роман з*». В українському перекладі цей вираз передає ту ж семантику і використовується для передачі того ж значення в контексті роману «Великий Гетсбі».

Для збереження образності в перекладі фразеологізмів, які не мають аналогів або еквівалентів у рідній мові, можна використовувати дослівну передачу образу з іншомовної фразеології. Цей метод можна застосовувати, якщо отриманий вираз після калькування легко сприймається українським читачем і не порушує загальноприйняті норми української мови.

«*Wolf in the sheep's clothing*» – вовк у овечій шкурі (небезпечна людина, яка прагне здаватися невинною). Переклад є вдалим, тому що він передає теж значення що в романі.

Також варто зазначити що багато фразеологізмів містять у собі власні назви та імена, які зрозумілі тільки носіям мови та потребують додатково пояснення перекладача. При перекладі фразеологічних одиниць з англійської мови на українську перекладач має великий спектр відповідних лексикографічних джерел, та попри те інколи є недостатня кількість відповідників компаративної фразеології української та англійської мов.

Фразеологізми є складним мовним явищем, яке потребує комплексного вивчення із залученням інших наук, таких як лексикологія, стилістика, граматика та історія мови.

Наше дослідження показало, що переклад фразеологічних одиниць у творі «Великий Гетсбі» – це складний процес, який вимагає не лише вміння відтворювати мовний зміст, але й розуміння контексту, культурного спадку та стилю автора. Тільки такий підхід дозволить зберегти автентичність та цінність цього літературного шедевра в перекладі.

### Література:

1.Алефіренко М. В. Теоретичні питання фразеології / М. В. Алефіренко. – Харків: Вища шк., 1987. – 136 с.

2.Блашків О.В., Ковальчук Л. О. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ / О.В. Блашків, Л. О. Ковальчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. – Вінниця : ТОВ "фірма Планер", 2014. Вип. 20. с. 209–2013.

3.Черней, Д. В. Труднощі та способи перекладу англійських фразеологізмів [Текст] / Д.В. Черней, В. Д. Бялик // Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2019. Т. 1. Вип. 10. С. 138-141.

4.The Great Gatsby by F. Scott Fitzgerald [Електронний ресурс]. Режим доступу: // [http://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f\\_scott/gatsby/](http://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f_scott/gatsby/) (дата звернення: 26.03.2023)

5.Фіцджеральд Ф. Скотт. Великий Гетсбі./ Фіцджеральд Ф. Скотт; [пер. з англ. М.М. Пінчевський]. Київ.: Дніпро, 1982.

## **ДО ПИТАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ГУМОРУ В АУДІОВІЗУАЛЬНІЙ ПРОДУКЦІЇ**

**Чубей А.В.**

*гр. МАУП-15*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.пед.н, доцент Куца О.І.*

Сучасний світ насичений аудіовізуальною продукцією, яка стала невід'ємною складовою нашого щоденного життя. Популярність цього виду розваги значно зросла завдяки розвитку інтернету, стрімінгових платформ, телебачення та кінематографу. В даному контексті створення комічних ситуацій та гумористичних ефектів стає важливим аспектом мистецтва, що приносить задоволення та розважає глядачів. Кінопродукція є чудовим прикладом того, як використання мови, жестів, анімації та звуку може створювати гумор та комічні моменти, роблячи їх доступними аудиторії будь-якого віку. Проте, процес відтворення комічного в аудіовізуальній продукції призводить до численних труднощів, пов'язаних з перекладом та відтворенням гумористичних аспектів в різних мовах та культурах.

Метою розвідки є описати особливості відтворення гумору у кінопродукції.

Насамперед зазначимо, що гумор трактуємо як «художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на зображенні чого-небудь у комічному вигляді... гумор – це доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, спрямоване на викриття недоліків» [3].

Засоби комічного в аудіовізуальних творах можуть бути дуже різноманітними і охоплюють не лише мовні аспекти, але й використання предметів та їх деталей. Інколи гумор заснований на мовному гротеску, який включає в себе такі прийоми, як іронія, контраст, гіпербола, літот, метонімія та інші лінгвістичні засоби [1, с. 58]. Ці прийоми надають сценкам комізму, який робить аудіовізуальні твори захопливими для глядачів. Але комічний ефект не завжди ґрунтується на мовній грі – ситуативні прийоми комічного також важливі [2]. Наприклад, комічне перебільшення (гіпербола) і применшення (літота) допомагають підсилити гумористичний ефект відтворюваних подій. Крім того, манери непорозуміння та несподіванки використовуються для створення комічних ситуацій, і вони, хоч і пов'язані з мовною взаємодією персонажів, менше залежать від окремих лінгвістичних елементів, а більше від спільної взаємодії та динаміки персонажів у конкретній ситуації.

В аудіовізуальних текстах сенс впливає з кожного елемента, здатного нести в собі значення. Таким чином, він може виникати як з вербальних елементів, так і з невербальних, таких як зображення, звуки, музика тощо. Важливо враховувати, що культура також відіграє важливу роль у створенні гумору. Сприйняття гумористичних елементів може суттєво відрізнятися в різних культурах і суспільствах. В цьому контексті перекладач повинен бути обізнаним не лише зі структурою мови, але і з особливостями культурного контексту, що допомагає вірно відтворити гумор у різних культурних середовищах [4].

Переклад гумору є однією з найскладніших справ для перекладачів, і це визначається декількома ключовими аспектами.

По-перше, гумор часто ґрунтується на культурних, історичних та соціальних контекстах, і те, що смішно для однієї аудиторії або в одній культурі, може бути несприйнятим для інших. Засоби створення комічного значно відрізняються в різних мовах та культурах, що ускладнює завдання перекладача.



По-друге, гумор є суб'єктивним явищем. Те, що одна людина вважає смішним, інша може сприймати серйозно. Через цю суб'єктивність, переклад гумору вимагає від перекладача не лише вірної передачі лінгвістичних аспектів жарту, але і розуміння глибинних сенсів і контекстів, які лежать в його основі.

По-третє, ідіоматичні вирази, фразеологічні одиниці та гра слів часто є основою комізму. Ці особливості роблять переклад гумору непростим завданням, оскільки ідіоми та фразеологізми не завжди мають точний аналог у мові перекладу. З цього випливає, що виконання лінгвістично правильного перекладу жарту, може не перегукуватися із особливостями сприйняття цільової аудиторії.

Усі ці аспекти підкреслюють необхідність подальших досліджень та розвитку методів і підходів до перекладу гумору в аудіовізуальних творах. Розуміння глибинних сенсів та контекстів гумору, а також вивчення культурних та лінгвістичних особливостей є ключовими факторами в успішному відтворенні гумористичних аспектів в різних культурних середовищах.

### Література

1. Бондаренко К.Л. Мовні засоби створення ефекту комічного в текстах анімаційних творів. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. 2009. Випуск 45. С. 57-60.
2. Борисова О.В. Відтворення комічного в англо-українському перекладі як перекладознавча проблема (на матеріалі американських анімаційних фільмів). Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Том 31(70). №1. Ч.3. С. 76-80.
3. Укрліт.org. Публічний електронний лосник української мови. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk/%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%BE%D1%80> (дата звернення: 10.10.2023)
4. Barrera-Rioja Noemí Visual Restrictions in the Translation of Audiovisual Wordplays. The Case of Modern Family. New Voices in Translation Studies. 2023. Vol. 28 No.1. P. 79-104.

## ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ГУМОРУ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Швець В. О.

Гр. Ла-21мп

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені  
Ігоря Сікорського»

Наук. керівник – д. філол.н., професор Воробйова О. П.

Кожна людина може усвідомити концепт гумору на інтуїтивному рівні – це невід'ємна частина повсякденного життя, тому в словниках визначення гумору є дуже варіативними. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови, **гумор** – це доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, чи кого-небудь, спрямоване на викриття вад, або художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на зображенні чогось, чи когось у комічному вигляді, а також твір літератури або мистецтва, що використовує цей прийом [2]. Гумор за своєю структурою є багатограним явищем, тому підхід до його відтворення у перекладі має враховувати національні, культурні та інші численні особливості. І хоча такий видатний мовознавець як О. Потебня писав, що гумор не перекладний [5, с. 263], сучасні перекладацькі надбання все частіше доводять, що гумор піддається перекладу і перетинає межі.



Мова є джерелом культурного спадку поколінь, тому відіграє значущу роль у становленні етнічної ідентичності народу та окремої особистості. Англійський гумор є одним з компонентів британської ідентичності, яким британці вкрай пишаються. Гумор для них – це невід’ємний спосіб сприйняття навколишнього середовища. Цікаво, що в англійській мові гумор існує на рівні підтексту. Ключовою рисою англійського гумору є іронія, що є інтегрованою частиною повсякденного спілкування англійців [3]. Наприклад, типова словесна іронія «What a beautiful day!» у контексті того, що за вікном похмуро та туманно. Можливо, таке застосування іронії є елементом захисного механізму від впливу негативного досвіду. Основне питання в тому, як перекладачеві ефективно передати атмосферу наповненість англійського гумору.

Українська нація теж відрізняється особливим гумором. Наші обряди та свята завжди супроводжувалися веселим словом [4, с. 6]. Гумор для українців – це також спосіб прикрашання повсякдення й буденності: у будь-які негоди та негаразди, саме дотепність допомагає впоратися з важкими випробуваннями. З огляду на ці спостереження, можемо стверджувати, що емоційне підґрунтя для британського та українського гумору є схожим.

Незалежно від того, що з гумористичних висловів піддається перекладу, а що ні, перекладач мусить вирішувати складні практичні та теоретичні задачі. Вплив культури на мову завжди перебуває у центрі перекладацьких дискусій. Так, Г. Фермеер, серед інших, акцентував на тому, що «мова – це частина культури» [7, с. 222]. Тому постає природне питання стосовно того, як розуміють гумор представники різних соціокультурних спільнот і чи повністю зрозумілий він взагалі. Саме це є однією з найпоширеніших проблем при перекладі.

Як приклад, розглянемо гумористичні міркування Б. Джонсона у його відомому біографічному творі «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію»: «But most young people – according to a recent survey – think that Churchill is the dog in a British insurance advertisement.» [6, р. 4] (українськомовний переклад Ю. Гірича «В уявленні переважної частини молоді Черчилль – кличка собаки з реклами британської страхової агенції» [1, с. 10]). З першого погляду, українському читачеві, який не чув про страхову компанію десь у Великобританії, не буде зрозуміло комічну наповненість цього порівняння і, скоріше за все, увагу на цей жарт не буде звернено. У цьому разі, перекладач пішов простим шляхом, не намагаючись віднайти соціокультурні аналогії серед українських реалій. Для британців це дійсно смішний жарт, тому що йдеться про песика, якого кожен житель цієї країни бачив у рекламному ролику сотні разів. І хоча на загальний зміст такий недеталізований переклад не впливає майже жодним чином, атмосферність цього фрагменту твору зменшується, що, відповідно, впливає на естетичний складник процесу читання.

Отже, гумор є складним і багатогранним явищем, нерідко специфічним для різних культур та мов. Саме тому настільки важливим у перекладі гумору є урахування культурних і соціокультурних чинників. Відмінності між британським й українським гумором закладені в унікальних особливостях цих народів, що мають емоційне підґрунтя. Труднощі, з якими стикаються перекладачі при відтворенні гумору іншою мовою, мають долатися не лише шляхом перекладу слів та речень, але й поєднанням відповідних аналогій, які б викликали у читачів перекладу таку ж інтелектуальну та емоційну реакцію, як і оригінальний текст.

### **Література:**

1. Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію / Б. Джонсон; пер. з англ. Ю. Гірича. Х. : Віват, 2022. 400 с. (Серія «Біографії та мемуари», ISBN 978-966-942-829-5).

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
3. Воробйова І. А. Концепт "гумор" у британській лінгвокультурі // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації". 2011. Т.24 (63). № 2. Частина 1. С.38-42.
4. Давній український гумор і сатира / [упорядник, вступна стаття і примітки Махновець Л. Є.]. – Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1959. 496 с.
5. Потебня А. О. Мова та народність / А.О. Потебня // Естетика та поетика. Москва: Мистецтво, 1976. – С. 253-285.
6. Johnson B. The Chirchill Factor How One Man Made History / Boris Johnson. London: Hodder & Stoughton An Hachette UK company, 2015. – 421p. – ISBN 978-1-444-78305-6
- Vermeer H. Skopos and Commission in Translational Activity / Hans Vermeer // The Translation Studies Reader ; edited by L. Venuti. London : Routledge, 2000. P. 221-233. ISBN ISBN 0-203-75486-7.

## ПЕРЕКЛАД НЕОЛОГІЗМІВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

**Шумелда Ю. М.**

гр. АУП-47

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н., доцент Цепенюк Т. О.

На сьогодні в українській мові є безліч нових слів, що були створені в ході російсько-української війни. Ці слова, тобто неологізми, відображають тенденції розвитку сучасної української мови та бурхливу творчість народу у словотворенні. Переклад неологізмів на англійську мову має велике практичне значення, оскільки допомагає зрозуміти іноземним читачам суть війни та ставлення українського суспільства подій та постатей сьогодення.

За словами Дзюбіни О. І., «Неологізмами слід вважати нове слово або стійке словосполучення, нові або за формою або за змістом, або за формою і за змістом, що володіють семою новизни протягом певного періоду часу...» [3].

Неологізми виникають із декількох причин: потреби назвати нові предмети, явища, поняття, якості, властивості та дії; для заміни назви реалії іншою лексемою; бажання назвати образно предмет, явище, поняття, якість, дію; щоб задовольнити потребу експресивності. Слід зазначити, що неологізми виникають на основі вже наявних в мові словотвірних засобів. Серед способів творення неологізмів Зацний Ю. А. виділяє: словотвірні та семантичні [4]. За класифікацією П. Ньюмарка, неологізми поділяють на 12 типів: старі слова із новими значеннями; словосполучення з новими значеннями; аббревіатури; епоніми; перенесені слова; акроніми; нові власні назви; похідні слова; колокації; фразові слова; псевдонеологізми та інтернаціоналізми [7].

Неологізація української мови під час повномасштабного вторгнення відбувається за допомогою таких процесів:

- 1) метафоризації, метонімізації, термінологізації та детермінологізації: **аналоговнєст** (щось, вигадане в росії); **затридні** (нереально для здійснення);
- 2) набуття наявними словами нових значень: **бавовна** (вибух у росії); **паланиця** (пароль для розпізнавання диверсантів);
- 3) запозичення з англійської мови на пояснення іноземної військової техніки: **Bayraktar**, **Javelin** та **Stinger**;

4) префіксації - за допомогою префіксу *від-* можна утворити дієслова доконаного виду: *відбайрактарити*. Префікс *за-* вказує на результат: *задвохсити* (знищити ворога). Префікс *де-* має значення «знищувати»: *декомунізувати*;

5) суфіксації – саме так з'явилися новотвори, що походять від прізвищ відомих людей: *кімити* (зберігати спокій у найскрутніші часи); *макронити* (робити дуже стурбований вигляд, але нічого не робити по суті);

6) словоскладання: *бандеромобіль* (Бандера + автомобіль);

7) латинізації українського правопису: *Z-окупанти*.

Появу усіх цих новотворів зафіксували у дописах соцмереж, онлайн виданнях та статтях [1, 2, 5, 6].

У перекладі цих неологізмів англійською мовою найчастіше застосовують:

1) використання еквівалентів (лише у запозиченнях із іноземної мови), тобто при перекладі назв іноземної військової техніки: *Байрактар – Bayraktar, Джавелін – Javelin*;

2) транскодування (при перекладі слів, що набули нових значень, імен та власних назв): *бавовна – bavovna; чмоня – chmonia*;

3) калькування (у складених словах, словосполученнях та слів-похідних від прізвищ): *бандеромобіль – banderamobile (bandera + mobile); байденкувати – bidening (Biden + -ing); доброго вечора, ми з України – good evening, we are from Ukraine*.

4) описовий переклад (коли неможливо використати інші методи перекладу. Також цей спосіб перекладу можна використовувати у поєднанні із іншими, щоб іноземному читачеві було зрозуміліше): *паланиця – palianytsia, a code-word to find out if a person is Ukrainian*;

5) приблизний переклад (використання близького до оригіналу слова або виразу, коли неможливо адекватно відтворити колоритне слово): *задвохсити – to avenge, kill*.

У процесі нашого дослідження було проаналізовано 67 неологізмів, створених під час російсько-української війни. У перекладі застосовано такі прийоми: приблизний переклад – 30 випадків (45%), калькування – 21 випадок (31%), транслітерація і транскрибування – 6 випадків (9%), описовий переклад – 4 випадки (6%), було знайдено 6 еквівалентів (9%).

### Література:

1. Букет Є. Словник неологізмів української мови. *АрміяInform* : веб-сайт. 2022. 20 лип. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmv-ukrayinskoji-movy/>.
2. Деркачова О. С. Неологізми війни як маркер ідентичності українського світу. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12996/1/Деркачова%20тези%20Вишиванка%202022.pdf>.
3. Дзюбіна О. Структура, семантика та прагматика сленгових неологізмів соціальних мереж Twitter та Facebook (на матеріалі англійської мови) : автореф. Львів, 2016.
4. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX століття. Запоріжжя: РА «Тандем-У»; 1997. 396с.
5. Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України. Facebook : веб-сайт. URL: <https://www.facebook.com/inmo.org.ua/photos/a.1173991522768801/2182018561966087/?type=3>.
6. Crimea / Крим. From the dictionary of new meanings: Bavovna - the horror for the russian invaders in Crimea #Saki #CrimeaIsUkraine. Twitter : веб-сайт. URL: <https://twitter.com/Crimea/status/1557095930725294083>.
7. Newmark P. A textbook of translation. Prentice Hall International, 1988.

**ПЕРЕКЛАД ФІНАНСОВОЇ І МАРКЕТИНГОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ  
І ПРОФЕСІЙНОГО ЖАРГОНУ  
(НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ МЕРІ ЧАЙЛДС «THE BOND KING»)**

**Шевченко Д. О.**

*гр. ПЕРм-1-22-1.4д*

*Київський Університет імені Бориса Грінченка*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Меркулова С. І.*

Фінансову та маркетингову сфери сьогодні важко уявити без багатослівної термінології та професійного жаргону. Ці мовні інструменти виступають не лише як засіб зручної комунікації серед фахівців цих галузей, але й як ключовий фактор в успіху бізнесу та фінансових операціях. Отже, головним завданням перекладача як фахівця є уміння передати складну термінологію в доступній формі для всіх зацікавлених сторін.

Метою дослідження є аналіз особливостей перекладу фінансової та маркетингової термінології, а також – професійного жаргону з англійської на українську мову на матеріалі книги Мері Чайлдс «*The Bond King*», біографії американського бізнесмена Білла Гроса. Переказуючи події його життя, створення фондової імперії та її втрату, Мері Чайлдс насичує історію відповідною термінологією для відтворення справжньої атмосфери бізнесу.

Відтак, переклад книги було ускладнено наявністю великої кількості фінансової та маркетингової термінології, що представляє собою виклик для перекладачів з кількох причин. По-перше, багато з цих термінів мають дуже конкретні і технічні значення, і їх точний переклад може бути надзвичайно важким завданням. Це підтверджено у дослідженні Анни Кронрод [2], яка наголошує на важливості семантики та конотацій у бізнес-термінах, оскільки ці аспекти мають суттєвий вплив на їхнє сприйняття в інших мовах і мають бути зрозумілими в контексті фінансів та маркетингу і відтворені для іншомовних представників за допомогою відповідних перекладацьких стратегій. Отже, фінансові терміни «exchange-traded fund», «stock ticker» чи «depository receipt», наявні в книзі, мають чітке значення – «фондова біржа», «біржовий тикер», «депозитарна розписка». Передача таких термінів українською мовою стала можливою завдяки застосуванню прийому усталеного еквіваленту [4], тобто пошуку існуючих термінів, які напряду відповідають англійським.

По-друге, складність перекладу полягає в тому, що багато фінансових та маркетингових термінів мають множинні варіанти вживання, в залежності від контексту. Наприклад, термін «market share» може мати різні переклади, в залежності від того, чи використовується він в контексті аналізу ринку, стратегій продажу чи рекламних кампаній. В контексті матеріалу цього дослідження, термін «market share» має значення «ринкова частка» – відсоток від загального обсягу продажів у галузі, створених певною компанією, і досягнення такого перекладу стало можливим не лише завдяки контекстуальному оточення терміну оригіналу, а також через застосування прийому усталеного еквіваленту [4] по причині того, що цей вираз має затверджений еквівалент в українській мові, який також широко використовується в українській фінансовій сфері.

Контекст важливий при перекладі фінансових та маркетингових термінів, оскільки він визначає точне значення та призначення терміну в конкретному тексті. Цей аспект перекладу допомагає уникнути спотворень і забезпечити адекватну передачу інформації. Він дозволяє враховувати особливості мовної ситуації, в якій використовується термін [1]. Наприклад, в контексті фінансового аналізу та звітності термін «revenue» може перекладатися як «оборот», але в контексті маркетингової стратегії – як «доходи».

Базуючись на матеріалі цього дослідження, термін «revenue» відповідає значенню «доходи», що зумовлене контекстуальним оточенням, в якому вживається цей термін. Під час перекладу, враховуючи вищезазначений аспект, використовується прийом конкретизації [4], так як англійське слово "revenue" поза контекстом може мати різноманітні значення в фінансовій, банківій чи маркетинговій сфері (наприклад: «виручка», «прибуток»).

Професійний фінансовий жаргон може бути особливо складним для перекладу, оскільки він включає в себе терміни та вирази, які є специфічними для фінансових ринків і операцій [5]. Наприклад, «bull market», «bear market», «going long», «short selling», «blue-chip stocks» та інші терміни мають свої унікальні значення та використовуються для опису різних аспектів інвестицій та фінансових стратегій, тому варіантами їхнього перекладу можуть бути – «бичачий ринок» (усталений еквівалент [4]); «ведмежий ринок» (усталений еквівалент [4]); «торгувати в довгу» (конкретизація [4]); «короткий продаж» (усталений еквівалент [4]); «акції синіх фішок» (усталений еквівалент [4]). Вибір прийомів перекладу вищезгаданих термінів зумовлений наявністю в українській фінансовій сфері прямих еквівалентів цих виразів, які активно вживаються в мовленні.

Професійний жаргон може також включати аббревіатури та акроніми [5], які регулярно використовуються у фінансовому середовищі, такі як «SEC» (The United States Securities and Exchange Commission), «CBOT» (Chicago Board of Trade) і багато інших. Під час перекладацької діяльності, трансформація цих аббревіатур має наступний вигляд: в контексті матеріалу дослідження використовувалась фраза «SEC rules» – «правила SEC». Доцільність зберігання аббревіатури оригіналу зумовлена відсутністю прямого еквіваленту в українській мові, тому під час перекладу використано прийом калькування [4], а структура виразу залишилась майже незмінною, при цьому одне слово з фрази «rules» було дослівно перекладене. Інша ситуація окреслена під час перекладу аббревіатури «CBOT», яку було трансформовано як «Чиказька Торгова Палата». В цьому випадку це є усталеним еквівалентом [4], оскільки термін є наявним в українській фінансовій термінології та є загальноприйнятим.

Підсумовуючи, аналіз та переклад фінансової та маркетингової термінології є важливим завданням, яке вимагає глибокого розуміння галузей та уважності до контексту. Професійний жаргон також є викликом під час перекладу. Подальші дослідження мають бути спрямовані на дослідження методів та стратегій перекладу для покращення якості та точності перекладів фінансової та маркетингової термінології. Також важливо акцентувати увагу на питанні впливу такого перекладу на ринковий успіх та сприйняття інформації у цих галузях.

### Література:

1. Bowker, L. Terminology. In Mona Baker and Gabriella Saldanha (Eds.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (3rd Edition). 2020. pp.579-580.
2. Kronrod, A. (2022). *Language Research in Marketing. Foundations and Trends in Marketing*, 16(3), 308–420. (Дата звернення: 08.10.2023) URL: [https://www.researchgate.net/publication/359831158\\_Language\\_Research\\_in\\_Marketing](https://www.researchgate.net/publication/359831158_Language_Research_in_Marketing)
3. Mary Childs. *The Bond King: How One Man Made a Market, Built an Empire, and Lost It All*. New York: Flatiron Books. 2022. 336p.
4. Molina, L. & Hurtado Albir, A. (2002). *Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach*. *Meta*, 47(4). С. 498–512.
5. Sun, L. (2020). *A Study on the Translation of Financial English Terms in The Wolf of Wall Street from the Perspective of the Skopos Theory*. *B Journal Name*, Vol. 10, No. 10, с. 1293-1298. URL: <https://www.academypublication.com/issues2/tpls/vol10/10/16.pdf> (Дата звернення: 06.10.2023)

## **РОЛЬ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТУ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**

**Шморгай В. В.**

*гр. МАУП-15*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Куца О. І.*

У сучасному світі залученість громадян у політичне життя зростає все більше. Можна стверджувати, що політика та її прояви стають частиною попкультури. Сама по собі попкультура тісно пов'язана із культурним контекстом та впливає на сприйняття та роздуми над певною політичною думкою, яку виражають у політичному дискурсі.

Говорячи про переклад політичних текстів та промов, роль культурного контексту важко переоцінити, адже правильна передача культурного аспекту, який включає традиції та їх особливості, релігію, історію, культурні цінності та соціокультурні норми, є найважчим завданням для перекладача цієї сфери. Загалом, питання щодо того, як правильно передати політичний підтекст та інформацію, яку автор чи спікер намагається донести, зберігши при цьому культурний контекст, є викликом навіть для найдосвідченіших перекладачів, адже відтворення безеквівалентної лексики при перекладі культурного контексту потребує фонових знань, вмінь та навичок. Компетентний перекладач обов'язково повинен враховувати відмінності культурних особливостей обох мов та, відповідно, країн при перекладі політичного дискурсу, адже певні культурні особливості можуть по-різному сприйматись носіями обох мов [1].

Як відомо, політичні тексти та промови часто відсилаються на історичні події чи релігійні особливості, проте у різних культурах сприйняття одних і тих самих подій може відрізнятись та негативно впливати на сприйняття кінцевою аудиторією чи взагалі призвести до неспроможності реципієнта зрозуміти взаємозв'язок цих подій із темою промови чи тексту. Як результат, невдала передача історичної події не забезпечить правильного донесення інформації, закладеної автором. З цієї причини, при перекладі політичного дискурсу часто можна зустріти пояснення історичних подій, які відсутні у культурному просторі носіїв тих чи інших мов. За допомогою цього методу можна досягти адекватної інтерпретації історичних подій та забезпечити адекватну інтерпретацію [2].

Часто політичні промови та тексти містять певні наміри, які передаються за допомогою різноманітного культурного контексту, наприклад, інколи, політичні діячі використовують такий культурний контекст, як музику та кіно для того, щоб збільшити залученість молоді у певних політичних процесах. У таких випадках перекладач зобов'язаний усвідомлювати наміри мовців чи авторів політичного тексту, адже його задачею є збереження цієї особливості у цільовій мові. Слід ретельно обирати еквівалента у цільовій мові. Зберігання тих же прикладів, що й в оригіналі може бути помилковим рішенням, адже носії цільової мови можуть бути взагалі не знайомими з наведеними прикладами, а це, своєю чергою, призведе до того, що наміри не будуть чітко донесені до реципієнта.

Підсумовуючи вищевказану інформацію, можемо стверджувати, що хороший переклад вимагає уваги до культурного контексту та його взаємодії з політичними висловлюваннями. При перекладі політичних текстів та промов, культурний контекст грає вирішальну роль, впливаючи на точність та адекватність передачі змісту. Детальне урахування культурних особливостей обох мов є ключовим у розв'язанні проблем передачі політичного підтексту та інтенцій авторів. З огляду на це, ефективний переклад

політичного дискурсу вимагає глибокого розуміння культурних нюансів та уміння враховувати їх у контексті.

**Література:**

1. Акоп'янц Н. М., Черненко С. Ю Специфіка перекладу сучасних політичних промов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. №42. Том 3. С. 32-36.*
2. Каліщук Д. М Лінгвокультурні особливості перекладу політичного дискурсу. *Вісник Сумського університету. Сер.: Філологічні науки. 2006. №11(95). Т.1. С. 153-159.*

## ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕНОРМАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

**Шулик Д. О.**

Гр. Фі-41

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Наук. керівник – викладач Грабчук В. Б.

Ненормативна лексика – це стилістично знижена, вульгарна лексика, яка не вважається нормою. До неї також відносяться такі поняття як блюзнірство, прокльони, жаргон, а також вульгаризми і суржик.

У англійській мові на позначення ненормативної лексики вживають поняття obscene language, bad language, profanity, swearing, cussing.

Ненормативну лексику у художніх творах використовують для передання емоційного забарвлення тексту та створення колоритного точного образу героя. Відповідно, якщо ненормативна лексика наявна в оригінальному тексті її слід передавати еквівалентами ненормативної лексики мови перекладу і не застосовувати цензуру.

Серед сучасних американських письменників ненормативну лексику часто вживають Стівен Кінг та Волтер Тевіс. Серед сучасних українських письменників ненормативну лексику вживають Лесь Подерв'янський та Сергій Жадан (суржик, вульгаризми, жаргон).

Ось уривок з книги Стівена Кінга «Сяйво»

«GET OUT OF HERE YOU **DIRTY NIGGER** THIS IS NONE OF YOUR BUSINESS YOU NIGGER TURN AROUND TURN AROUND OR WE'LL KILL YOU HANG YOU UP FROM A TREE LIMB YOU **FUCKING** JUNGLE-BUNNY COON AND THEN BURN THE BODY THAT'S WHAT WE DO WITH NIGGERS SO TURN AROUND NOW» [3, с. 252].

Уривок з книги «Сяйво» у перекладі Івана Андрусяка 2010 року:

«ЗАБИРАЙСЯ ЗВІДСИ ТИ БРУДНИЙ **НІГТЕР** ЦЕ НЕ ТВОЯ СПРАВА НІПТЕРЕ РОЗВЕРТАЙСЯ РОЗВЕРТАЙСЯ ГЕТЬ АБО МИ ТЕБЕ ВБ'ЄМО ПОВІСИМО ТЕБЕ НА ГІЛЛЯЦІ ТИ **ЙОБАНИЙ** ЧОРНОЗАДИЙ СЕРУН А ТОДІ СПАЛИМО ТВОЄ ТІЛО SAME TAK MI ROBIMO Z NİPTERAMI TOMU ROZVERTAJESJA ZARAZ JE NAZAD» [1, с. 268].

При перекладі «Dirty nigger» як «Брудний нігтер» застосували дослівний переклад поєднаний із транслітерацією заради відтворення колориту та мовної реалії.

До слова «fucking» було підібрано український еквівалент із таким самим найвищим градусом ненормативності. Це слово також можна перекласти як «довбаний» або як «грьобаний» і таким чином зменшити градус ненормативності. В цьому випадку це не буде адекватним перекладом і буде застосовано певної міри цензуру.

Ось цитата Леся Подрев'янського із збірки «*Фаскінейшен оф зе івнінг*»

«Тому що треба не всякої х\*\*\*ьой заніматися, а жити інтересно: читати книжки, бути шпіоном, дресірувати любіму обізяну і ходити в оперу з красивими тьолками, получают удовольствие».

У цьому уривку наявні суржик, вульгаризми і мати.

«Не треба всякої х\*\*\*ьой заніматися» можна перекласти як «Don't do fucking shit»

«Красіві тьолки» можна перекласти як «hot chicks» у цьому випадку не вдасться передати феномен суржику, адже суржик у певних випадках можна вважати безеквівалентною лексикою. Крім того, буде використано прийом лексичної заміни, адже слово «chicks» не є словниковим еквівалентом слова «тьолки» як і «hot» не є словниковим еквівалентом слова «красіві».

З прикладів випливають висновки, що для перекладу ненормативної лексики можна використовувати дослівний переклад, переклад за допомогою еквівалентів, прийом цілісної або лексичної заміни, а в окремих випадках навіть транслітерації.

#### **Література:**

1. Кінг С. «Сяйво» (пер.І Андрусяка )//Кінг С. «Клуб сімейного дозвілля» Харків. 2010 652 с.
2. Даниленко А., Головня А. Переклад ненормативної лексики в літературі <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/> (дата звернення:09.10.2023)
3. King Stephen. «Shining». New York: Scribner, 2006
4. Подрев'янський Л. «Фаскінейшен оф зе івнінг» Наш формат. Київ, 2019. 432 с.

### **ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО У ТЕКСТАХ КІНЕМАТОГРАФУ (НА МАТЕРІАЛІ МОК'ЮМЕНТАРІ “CUNK ON EARTH”)**

**Яцишин В. В.**

*гр.ФПАм-22-1*

*Хмельницький національний університет*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Купчишина Ю. П.*

Комічне – це складне поняття, категорії естетики, що характеризує той аспект естетичного освоєння світу, який супроводжується сміхом без співчуття, страху і пригнічення, і відображається в чотирьох основних його проявах: сатира, іронія, сарказм та гумор. Досить часто ми заміняємо поняття комічне просто гумором, але це не зовсім відповідає дійсності. Адже, гумор є м'яким відношення до суб'єкта осміяння (до недоліків життєвих явищ, поведінки людей), яке поєднує зовнішню комічну трактовку з внутрішньою серйозністю, здатне викликати лише незлобиву посмішку і легкий несмішливий, веселий сміх [3, 3].

В той час як комічне є складним явищем, що привертало увагу ще античних філософів Платона і Аристотеля та філософів епохи Відродження Р.Декарта й Т.Гоббса, і ґрунтується на когнітивних процесах. Початок когнітивній теорії комічного було закладено ще у двадцятому столітті психологами А. Кестлером, Ф. Хайдером, Ч. Остгудом та П. Таненбаумом, які у своїх працях показали когнітивну природу комічного. Теоретичне підґрунтя теорії комічного розпочинається із бісоціації двох різних ідей, закінчується переміщенням думки із одного асоціативного контексту до іншого, що базується на творчій діяльності як способу втечі від реальності та/або нудьги [2]. Потім запускається процес розуміння змісту комічного на основі теорії конгруентності



Ч. Остугда та П. Таненбаума, головна ідея якої полягає у досягненні балансу когнітивної системи суб'єкта, який сприймає та одночасно змінює своє ставлення до партнера і до об'єкта, що стає значущим для обох та оцінюється ними. Конгруентність – співвідношення між власним досвідом, усвідомленням та власне повідомленням [4, 2]. Обов'язковою умовою творення комічного виступає інконгруентність. Як подає Cambridge Dictionary, інконгруентність - це стан невідповідності або непоєднуваності [5].

Серед науковців які присвятили дослідженню семантичної та лінгвістичної природи варто відзначити В. Раскіна та С. Аттардо. Завдяки їхнім «Скриптоорієнтованій семантичній теорії» та «Загальній теорії вербального гумору» було визначено систему параметрів, що відіграють істотну роль в процесі продукування і інтерпретації вербального гумору. До них відносяться: 1) мова – вибір і порядок слів, використання і розташування функціональних елементів тощо; 2) стратегія оповіді – жанр сміхового тексту; 3) мета – комічне переважно націлене на осміювання соціальних стереотипів; 4) комічну ситуацію – персонажі, їхня діяльність, об'єкти, обстановка та ін.; 5) протиставлення скриптів; 6) логічний механізм – логічна операція, необхідна для вирішення невідповідності [5, 6]. Але обов'язковою умовою створення комічного ефекту залишається ідея «протиставлення скриптів». Саме вона відповідає за створення такого ефекту. Як пояснює Р. Мартін, скрипт – це прояв динамічної ментальної репрезентації, що дозволяють нам будувати ментальні моделі світу, тобто вони є формою знань про фізичний світ та звичну нам діяльність, саме тому коли ми чуємо початок будь-якого жарту, ми відразу активізуємо схему чи скрипт, аби він дав нам змогу досягнути сенс почутого.

Важливим аспектом розуміння комічного є володіння набором із трьох категорій знань: **універсально-сміслові**, тобто наявність логічних зв'язків і уявлень, що утворилися, під час людського співіснування, **узагальнено-змістові** - моделі поведінки, цінності властиві тій культурі, з якою особа походить та **оцінно-образні** знання, які характеризують індивідуальний досвід кожного індивіда [1, 22]. Проте не варто забувати про значущість екстралінгвістичних знань. При здійсненні перекладу гумористичного ефекту перед перекладачем постають певні труднощі відтворення повідомлення тесту оригіналу засобами мови перекладу, проте у такому випадку краще проявити креативність, а не перекладати дослівно.

Головним завданням перекладача є досягнення прагматичного ефекту та адекватності перекладу, а для цього необхідно застосовувати трансформації. Насамперед змінити речення або лексичні одиниці таким чином, щоб переклад якомога точніше відтворював всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись норм мови перекладу [4, с. 403]. До лінгвостилістичних засобів вираження гумору, іронії та сатири належать: лексичні засоби (семантизація лексем, атрибутивні словосполучення), використання власних імен; синтаксичні - риторичні запитання, вставні конструкції, цитатія, діалогічне цитування, авторська цитатія, алюзія, лексико-синтаксичні алогізми, повтор як засіб асоціативної іронії, тропи тощо. [3, 3].

Матеріалом нашого дослідження виступає мок'юментарі «Cunk on Earth», як особливий прояв кінематографічного жанру, що з'явився як висміювання, пародія на довіру людей сучасним засобам інформації. Мок'юментарі характеризується невідповідністю форми і змісту, невідповідних декорацій часу дії, абсурдності зовнішнього вигляду і поведінки персонажів, яких потрібно сприймати як кумирів [5, 312]. Ще однією характерною особливістю цього жанру є відсутність сценарію та імпровізація. [8, 185].

### Allusions:

*The first book to be printed on Gutenberg's press was the Bible. But as well as spreading the word of God, it spread the word of scientists, philosophers, and eventually Dan Brown. – Першою книгою, надрукованою на пресі Гутенберга, була Біблія. Але окрім поширення слова Божого, вона поширювала слово вчених, філософів і, зрештою, Дена Брауна. Цей приклад містить алюзію на Дена Брауна, популярного американського письменника.*

*It's not fair, is it? When a male scientist, like Bruce Banner gets exposed to the gamma radiation, he gets to be like a superhero.... Marie Curie just gets killed. – Але ж це не чесно, правда? Коли науковець чоловік піддається опроміненню, він отримує суперсили. А Марі К'юрі просто гине. У цьому прикладі головна героїня використовує алюзію на популярний кіно-всесвіт Marvel, адже Брюс Беннер після опромінення став Халком, а не загинув на відміну від Марі К'юрі.*

### Irony:

*But the invention of the steam train changed all that. The Americans released steam engines into the wild, carving routes across the land and changing the balance of power. Now, fighting with Native Americans could be conducted at high speed and with accompanying buffet car service. – Але винахід парового потяга все змінив. Американці випустили парові двигуни на волю, прорізаючи маршрути по всій землі і змінюючи баланс сил. Тепер воювати з корінними американцями можна було на великій швидкості і з супутнім обслуговуванням у вагону-ресторану. Цей приклад ілюструє намір авторки висміяти нестримне бажання людини до великих відкриттів, що супроводжується тяжінням до комфорту.*

*Smartphones revolutionized the way humans interact by providing a sociably acceptable way to ignore everyone around us. – Смартфони зробили прорив у людському спілкуванні, забезпечивши цілком прийнятний спосіб ігнорувати всіх навколо. У цьому прикладі автор використовує прийом гри слів, адже хмара у сучасному світі має декілька значень: як об'єкт природи, та хмарні технології обробки інформації.*

### Pun:

*On his deathbed, he made Apple engineers promise to change the iPhone's headphone jack every three years, then uploaded himself to the cloud. – На своєму смертному одрі він змусив інженерів Еппл пообіцяти йому змінювати роз'єм під навушники кожні 3 роки, після чого він завантажив себе на хмару.*

Підсумовуючи отримані результати можна сказати, що переклад засобів досягнення гумористичного ефекту українською мовою вимагає насамперед розуміння лінгвістичних засобів, які використовує автор та майстерності перекладача, наявність екстралінгвістичних знань та важливо самому володіти відмінним почуттям гумору аби відтворити прагматичний ефект. Серед основних засобів творення комічного у «Cunk on Earth» можна виділити іронію, використання власних імен та алюзії. Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні отриманих результатів та вдосконаленні стратегій для подолання труднощів перекладу гумористичних текстів.

### Література:

1. Козиця О. Засоби репрезентації гумору у мовленнєвому паспорті персонажів художніх творів та їх відтворення у перекладі українською мовою [неопубл. магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра]. : Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра. 2018. 183 с.

2. Психологія творчості та теорія бісоціації. реферат. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28235/> (дата звернення: 03.10.2023).

3. Роєнко, Л. (2020). Теорії та засоби створення гумору в сучасному художньому англомовному тексті. «Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky», 8(2), 60–62.

4. Стоянова, Т., & Черненко, К. (2020). Особливості перекладу англійського гумору українською. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*, (31), 401–418.
5. Чайка М. *Жанр мок'юментарі: мистецтвознавчий аспект*. Молодь і ринок. 2019. № 12(167). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.155574> (дата звернення: 04.10.2023).
6. Blynova I. A., Zernetska A. A. Humour as a variety of the comic category: criteria of differentiation, theories of realization and means of expression. "Scientific notes of V. I. vernadsky taurida national university", series: "philology. journalism". 2021. Vol. 2, no. 1. P. 35–43. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-2/07> (date of access: 03.10.2023).
7. Harkavenko N. V., Dorskach S. S. Congruence as an understanding of the emotional state of a person in the process of communication. *Habitus*. 2023. No. 45. P. 121–127. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.45.20> (date of access: 03.10.2023).
8. Honcharuk S., Levchenko O., Tsimokh N. Mockumentary genre as a cinematic phenomenon of the postmodern age. *Bulletin of kyiv national university of culture and arts. series in audiovisual art and production*. 2022. Vol. 5, no. 2. P. 181–188. URL: <https://doi.org/10.31866/2617-2674.5.2.2022.269523> (date of access: 04.10.2023).
9. Incongruence. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/incongruence> (date of access: 03.10.2023).
10. Savina Y. O. Incongruity as a cognitive mechanism of the comic and its rendering in ukrainian translations. *Lviv philological journal*. 2019. Vol. 5. P. 134–139. URL: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2019-5-23> (date of access: 03.10.2023).

## ТРАНСПОЗИЦІЯ ЧАСТИН МОВИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНІХ ТА НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Яцюк Д. О.

гр. ФПАмз-22-І

Хмельницький національний університет

Наук. керівник – д.філол.н., професор Бойко Ю. П.

Перші спроби виділити частини мови відбувалися в давньогрецькій та римській філософії, і їхні дослідження стали фундаментальними для граматики англійської мови, суттєво вплинувши на її розвиток. Платон, аналізуючи частини мови, зосереджувався на мові як на «засобі вираження думок щодо навколишнього світу» [5, с. 39], внаслідок чого структура мови залишалася поза його увагою. Аристотель, спираючись на це розуміння мови, подальшими роботами аналізував, як сама думка передається через структуру мови. Це дало йому можливість виділити категорію слів, які ми тепер називаємо «зв'язуючими» словами (це такі одиниці, як сполучники, займенники та артиклі, які використовуються для об'єднання іменників і дієслів у реченні).

Не існує остаточної згоди щодо принципів класифікації лексичних одиниць або щодо того, які саме слова віднесені до різних категорій, та які шляхи заповнення цих класів можуть бути визначені. Частини мови представляють собою конкретні категорії слів, які розглядаються та класифікуються на практиці не з огляду на всі можливі характеристики, форми і значення кожного окремого слова, що входить у відповідний клас або частину мови. Вони визначаються на практиці, розглядаючи їхні особливості та інтерпретуючи їх у контексті та залежно від способу, яким вони функціонують. Розгляньмо речення: «Yes; I liked the looks of those two when I saw them at Mount Vernon» – «Так, вони обоє мені сподобалися тоді в Маут-Вернон» [3, с. 7], як ми бачимо, тут зображена саме заміни

складнопідрядного речення на просте, а також з'явився особовий займенник «вони» замість вказівного «those».

Лінгвісти використовують термін «транспозиція», коли мовний знак, не змінюючи свого семантичного значення, здатний змінити свою граматичну роль та взяти на себе функцію будь-якої лексичної категорії (наприклад, іменника, дієслова, прикметника або прислівника), до якої він зазвичай не належить. Інакше кажучи, транспозиція «вказує на здатність мовного знаку зберігати своє значення, але при цьому змінювати свою граматичну функцію, що може включати зміну лексичної категорії, до якої він відноситься» [2, с. 56].

У процесі функціональної транспозиції лексико-граматичні одиниці можуть зазнавати змін – вони можуть ставати більше схожими на лексичні або граматичні одиниці, переміщаючи своє категорійне значення до іншої категорії. Якщо вони потрапляють у новий синтаксичний контекст, це може призвести до змін в їхньому значенні відповідно до нового семантичного та синтаксичного контексту. Під час транспозиції лексико-граматичні одиниці отримують нове загальне значення і можуть починати використовуватися в межах інших категорій.

Теорія, що описує перетворення смислових конструкцій з однієї форми в іншу, зберігаючи загальну сутність інформації називається семантичною транспозицією. Цей процес може використовуватися для перетворення висловлювань, речень або текстів з одного структурного формату в інший, з метою кращого розуміння або виділення релевантної інформації. Наприклад, семантична транспозиція може використовуватися для перекладу з однієї мови на іншу, для виявлення аналогій або паралелей між різними текстами, а також для зміни синтаксичної структури речення з метою ефективнішого вираження думки. Використання семантичної транспозиції допомагає зберегти передавання сенсу, одночасно змінюючи форму висловлювання.

При перекладі з англійської мови на українську ми можемо виділити декілька головних видів трансформації вербалізації речення. У першому виді ми можемо спостерігати заміну складного іменного присудка на дієслівний присудок: «The British, or, perhaps, more accurately, the English, have been noted for their conservatism on constitutional matters» – «Британці, або, точніше, англійці, відомі своїм консерватизмом у питаннях конституції» [1, с. 183]. Як ми можемо зрозуміти, трансформація відбулася з дієслівного присудка «have been noted» на складний іменний «відомі». Інший вид здійснює заміну іменника на інфінітив: «In order for these plans to become a reality, there must be stability in the country» – «Для здійснення цих задумів у країні необхідна стабільність» [1, с. 184]. В. Карабан також виділяє транспозицію іменника на особову форму дієслова: «The ramified network of credit and financial institutions ensures that transactions between Ukrainian enterprises and their foreign partners are carried out easily.» – «Розгалужена система кредитнофінансових установ забезпечує оперативність розрахунків українських підприємств та їхніх зарубіжних партнерів» [2, с. 183]. Дане речення показує переклад, у якому іменник «оперативність» було замінено з особової форми дієслова «are carried out easily». Ще одним яскравим прикладом може слугувати речення «To ignore this can have only negative consequences.» – «Ігнорування цього може мати лише негативні наслідки.», у якому інфінітив перетворюється на іменник «To ignore» – «ігнорування» [1, с. 184]. Застосування цього виду вербалізації можливе при перекладі іменників та іменникових груп у ролі обставини мети, додатка, означення, підмета, іменної частини присудка, і особливо тоді, коли іменник поєднується з прийменниками «для» та «на». Також можлива заміна іменникової групи або прийменниково-іменникового словосполучення підрядним

реченням. При перекладі з англійської мови на українську ми можемо зробити заміну підрядним реченням супутньої обставини «As wages rise, so those exports will become uncompetitive» – «Із підвищенням заробітної плати такі експортні товари стають неконкурентноздатними» [1, с. 184].

У підсумку можемо зазначити, що словотворчий процес призводить до утворення нового лексичного слова, яке може бути аналогічним за своєю формою до вихідного слова або зазнає змін завдяки додаванню афіксів. Ця нова лексична одиниця виконує синтаксичні та семантичні функції, які характерні для іншого класу слів. Іншими словами, під транспозицією розуміють зміни в граматиці, морфології, синтаксисі та значенні слова, що призводять до появи нового слова з новими частиномовними характеристиками. Також важливо, що, завдяки цим процесам в мові, не виникають нові слова, а відбувається переміщення слова з одного класу в інший, з метою виконання функцій, характерних для цього нового класу слів, проте саме слово залишається представником свого вихідного класу.

### ***Література:***

1. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч.1. Вінниця: Нова книга, 2001. 271 с.
2. Ковбаско Ю. Г. Функціональна транспозиція: емпіричне дослідження локативно-темпоральних прийменників, прислівників та сполучників в англійській мові IX–XXI століть: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 788 с.
3. Крамар В.Б., Мельник Ю.П., Ємець О.В., Бурковська Л.Д.. та ін., 2007 «Практичний переклад з англійської мови», ХНУ, оригінал-макет, 2007.
4. Bialy A. Reflections of Verbal Syntax in Nominalization and Adjectivization. *Poznań Studies in Contemporary Linguistics*. 2008. № 44 (3). Pp. 284–301.
5. Keith A. *The Western Classical Tradition in Linguistics*. London : Equinox Publishing Ltd., 2009. 440 p.

# МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПЕРЕКЛАДІ

## INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION UND DIE ÜBERSETZUNG

**Baglay W.**

*Gr. KI2012 (548)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

In der modernen Welt hat die Aufmerksamkeit für ein Phänomen wie die Kommunikation stark zugenommen. Der Begriff «Kommunikation» selbst kommt vom lateinischen Wort «gemeinsam»: Der Informationsgeber versucht, mit dem Informationsempfänger «Gemeinsamkeit» herzustellen. Daher kann «Kommunikation nicht nur als die Übermittlung von Informationen, sondern auch von Bedeutung oder Bedeutung durch die Verwendung von Symbolen definiert werden. Der Begriff „interkulturelle Kommunikation» im engeren Sinne tauchte in der Literatur in den siebziger Jahren des letzten Jahrhunderts auf.

Die Kommunikation ist der Austausch von Ideen, Informationen usw. An der Kommunikationshandlung sind in der Regel mindestens ein Sprecher oder Absender, eine zu übermittelnde Nachricht und die Person oder Personen, für die die Nachricht bestimmt ist, der Empfänger, beteiligt.

Interkulturelle Kommunikation ist ein Kontakt zwischen Menschen unter Bedingungen, bei denen es so große kulturelle Unterschiede in den Kommunikationsfähigkeiten ihrer Teilnehmer gibt, dass diese Unterschiede den Erfolg oder Misserfolg der Kommunikationsveranstaltung erheblich beeinflussen. Die Hauptfunktionen der interkulturellen Kommunikation bestehen darin, den interkulturellen Austausch materieller und ideeller Werte sowie die Zusammenarbeit zwischen Vertretern verschiedener ethnischer Gruppen, Nationen und Staaten bei der Lösung bestimmter Probleme auf lokaler und globaler Ebene sicherzustellen. Das Konzept der Übersetzung als interkulturelle Kommunikation ergibt sich aus dem Verständnis der Sprache als Bestandteil der Kultur, als einer einzigen soziokulturellen Formation.

Die interkulturelle Kommunikation verläuft nur dann richtig und erfolgreich, wenn die Kommunikanten, die Muttersprachler verschiedener Kulturen und Sprachen sind, erkennen, dass jeder von ihnen «anders» ist und jeder wiederum die «Fremdheit» seines Partners wahrnimmt. Das Kennenlernen der Kultur anderer Völker ist eine der wichtigsten gesellschaftlichen Funktionen der Übersetzung. Ein zweisprachiger Übersetzer ist sozusagen eine «doppelte» Sprachpersönlichkeit. Er betrachtet fremdsprachige Textereignisse aus der Sicht der Sprachkultur einer fremdsprachigen Gesellschaft. Und dann wechselt er zu seiner Muttersprache und seinen soziokulturellen Codes. Daher ist die interkulturelle Kommunikation ohne Übersetzung nicht möglich. Die Übersetzung wiederum ist unvollständig, ohne eine andere Kultur zu verstehen und

zu akzeptieren. Durch das Prisma der vorherrschenden Sprache und der vorherrschenden Kultur werden die in den sprachlichen Werken einer anderen Sprache enthaltenen Bedeutungen verstanden und die Fakten einer anderen Kultur wahrgenommen. Nur in diesem Fall kann der Akt der interkulturellen Kommunikation als erfolgreich und politisch korrekt angesehen werden.

## **РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

**Вдовин Х. В.**

*гр. змАУП-21*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філос.н., доцент Кравець С. В.*

Тексти художніх творів часто відображають національні, історичні, культурні та соціальні особливості країни, використовуючи побутові чи географічні реалії, що вказують на національну приналежність автора. К.Ю. Кіяниця стверджував, що кожне слово в літературному творі виконує образно-естетичну функцію і є джерелом інформації про історію, культуру, традиції народу, мовою якого воно написано.

У сфері лінгвокультурології основна увага приділяється специфічним мовним елементам, які набули символічного, образного та метафоричного значення в межах певної культури. Ці елементи, відомі як мовні реалії, втілюють колективну мудрість людської свідомості та несуть у собі значення, які вплетені в тканину легенд, міфів і культурних традицій певної спільноти.

Мовні реалії мають чіткі характеристики, які відрізняють їх від інших елементів мовної системи. Ці характеристики охоплюють національну ідентичність, унікальність і проблему пошуку точних еквівалентів в інших мовах. Ця нееквівалентність особливо яскраво проявляється у випадку новостворених термінів, специфічних понять, маловідомих імен або назв, які вимагають створення нових перекладів у процесі інтерпретації. Саме реалії відіграють значну роль у більш точному зображенні світу матеріальної дійсності, створенні яскравіших художніх образів [5].

Література Великої Британії вирізняється присутнім національним колоритом, який визначається історією країни та її географічним положенням, збереженням місцевих звичаїв, традицій, мов. Мова спільноти, включно з її реаліями, визначає специфіку окремого народу.

Сучасна британська мова характеризується двома важливими аспектами. По-перше, вона різноманітна і знаходиться під впливом цілої низки факторів та регіонів. По-друге, вона значно еволюціонувала порівняно з класичною англійською, якою розмовляли три століття тому. Найпомітніші зміни відбулися у словниковому запасі мови, який адаптується та постійно розвивається. Нові поняття потребують нових слів, а існуючі часто отримують нові назви.

Яскравість національного колориту твору залежить від автора та його індивідуального стилю, місця, а також епохи проживання. Тому перекладачі перед перекладом тексту повинні досконало вивчити життєвий, творчий шлях автора та епоху, в якій він жив. Надважливим є збереження національно-історичної специфіки оригіналу, про що свідчать численні публікації вітчизняних і зарубіжних перекладачів.

Численні дослідники зосередили свою увагу на концепції національної ідентичності, мовних і культурних рисах у британському лінгвістичному контексті. Наприклад,



О.В. Городецька дослідила національно марковані концепти британської мовної картини світу XX ст. Проблеми англomовної ідентичності вивчала О.П. Мотузкова. Незважаючи на бурхливу історію країни та іноземні вторгнення, місцеве населення зберегло свої унікальні особливості, що відрізняє їх від континентальної Європи [3]. Деякі дослідники навіть запровадили спеціальний термін «острівність» як один із концептів британської культури, що представляє ментальне утворення, яке втілює збережені фрагменти досвіду з образними, концептуальними та ціннісними аспектами.

Вчені, які досліджували відмінні риси британської спільноти, також ввели поняття «острівної психології». Цей термін проливає світло на унікальні риси, що визначають англійський характер. Безсумнівно, риси характеру британців, як і будь-якої іншої нації, є багатогранними і не можуть бути легко зведені до єдиного опису, однак є певні поведінкові норми, які вирізняють британців з-поміж інших націй. До них відносяться стабільність, сталість, толерантність, невтручання в справи інших, а також індивідуалізм і неабияка схильність до недовомовленості. Ці характеристики часто знаходять своє відображення в літературних творах британських авторів, як відзначають багато дослідників.

Значний відсоток слів становлять етноспецифічні та безеквівалентні реалії: «*kilt*», «*hunt*», «*bar*». Не менш відомими мовними реаліями є британські жарти, анекдоти, які засвідчують унікальність почуття гумору британців, що знаходить неповторний вияв у словесній творчості: «*I said to the Gym instructor «Can you teach me to do the splits?» He said, «How flexible are you?» I said, «I can't make Tuesdays*».

Крім того, існують реалії-словосполучення, які також вимагають від перекладача певних фонових знань, наприклад, знання слів кольорової гами: «*yellow pages*» – довідник, абоненти якого групуються за певною діяльністю; «*yellow bellies*» – жителі болотистих районів Британії (натяк на жабенят у болотах цих місцин); «*red book*» – назва довідників про родовід видатних людей Британії; «*red Duster*» – назва прапору торговельного флоту Британії; «*red flag*» – назва гімну лейбористів; «*red box*» – валіза для перевезення цінних паперів [1].

Ще однією характерною для британців рисою є гостре відчуття класових відмінностей та різниці в соціальному статусі. Британська дослідниця Кейт Фокс підкреслює важливість слів-індикаторів, які включають те, як людина організовує своє повсякденне життя, облаштовує свій житловий простір, тип меблів, які вона обирає, марку свого автомобіля і навіть звички мити машину [6].

Крім того, Фокс досліджує такі фактори, які залежність від англійського клімату, звички в їжі, уподобання в покупках, вибір одягу, наявність домашніх тварин, проведення дозвілля. Крім того, Кейт Фокс підкреслює два основні фактори, які відіграють вирішальну роль у визначенні соціального класу: словниковий запас і вимова. З них вимова виділяється як більш точний і виразний маркер [6].

На жаль, у художньому творі ми не можемо виокремити таке поняття, як вимова, тож автори можуть використовувати лише лексичні відповідники, розмовну англійську, – яка різниться в залежності від соціального положення героя. Наприклад, якщо у тексті персонаж щось не дочув і йому потрібно перепитати, то виходець з низів або середнього класу перепитає: «*Pardon?*», представник верхівки середнього класу скаже «*Sorry?*» або «*Sorry – what?*», а от людина з вищого суспільства чи робітник запитають: «*What?*» [3].

Ще одним індикатором класової приналежності є слово «*sweet*» («*desert*»). Верхівка середнього класу й вищий прошарок наполягають на тому, що солодка страва, яка подається наприкінці обіду або вечері, має називатися «*pudding*» («*пудинг*»), проте аж ніяк

не «sweet», «afters» чи «dessert». Вживання трьох останніх слів – ознака низького походження [3].

Ще одним викликом для перекладача можуть стати варіанти англійської – канадська англійська, американська, австралійська, тощо, адже інколи лексичні значення можуть і зовсім не збігатися. Наприклад, «billion» (британський більйон, американський мільярд), dresser (британський кухонний стіл, американський туалетний столик).

Це свідчить про те, що перекладач повинен розрізняти форму англійської мови, якою користується автор, і тип англійської, якою розмовляє кожен персонаж, що може змінюватися залежно від сюжету та контексту. Переклад конкретної фрази може суттєво відрізнятися залежно від походження персонажа, місця його проживання та часового періоду, в якому відбувається дія. Це пов'язано з тим, що зображена реальність може мати різні смислові відтінки, а це означає, що доречними можуть бути різні слова або фрази.

### Література:

1. Авдєєнко Т. Лінгвокультурологічні особливості англійських мовних реалій. Актуальні питання іноземної філології. 2014. № 1. С. 5–9.
2. Бурдейна О. Р. Лінгвальні параметри ключового концепту британської лінгвокультури *insularity* (острівність). Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). 2017. № 8(1). С. 24-27.
3. Іванов О.С. : Англійські реалії в сучасних прозових художніх текстах та особливості їх перекладу: квал. робота магістра. Полтавський університет економіки і торгівлі, Полтава, 2020. 128 с.
4. Курда-Омелян А. Г., Письменна О. О. Соціолінгвістичні реалії в мовленнєвому етикеті англійців. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2017. Вип. 1. С. 53–56
5. Кіяниця К.Ю. Відтворення українських історичних реалій у німецькомовних художніх перекладах ХХ – поч. ХХІ століття : дис. канд. філол. наук : 10.02.16. Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. К., 2017. 232 с.
6. Kate Fox. *Watching the English: The Hidden Rules of English Behavior*. Hodder & Stoughton, 2005. 424 p.

## ЗАСТОСУВАННЯ ПРИЙОМІВ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ ПРИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Голова М. П.

гр. мАУП-15

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Караневич М. І.

Проблема забезпечення відповідності перекладу при роботі з двома культурами у процесі локалізації залишається однією з найактуальніших, насамперед у галузі аудіовізуального перекладу. Оскільки кожна нація має свою унікальну структуру та особливі поняття, які часто не відповідають цільовому середовищу, під час локалізації аудіовізуального контенту виникають певні втрати: помилки при передачі смислового навантаження, необґрунтовані заміни чи доповнення, тощо. У такому контексті, головна мета перекладача полягає в точному відтворенні ідеї та емоційного забарвлення вихідного матеріалу, з урахуванням культурних і моральних норм нового лінгвістичного контексту. Це вказує на те, що перекладач завжди стикається з вибором не лише перекладацьких

перетворень, а також стратегії перекладу. З одного боку, потрібно вміло використати особливості мови перекладу, щоб передати аспекти іншомовної культури з мінімальними втратами, однак з іншого, слід врахувати унікальні риси оригінального матеріалу, які визначаються вихідною мовою.

Тема використання методів одомашнення та очуження є популярною серед вітчизняних науковців. Наприклад, І. Воїнська вивчала особливості їхнього застосування при перекладі аудіовізуальних матеріалів за допомогою субтитрування [3], М. Пилипчук досліджувала проблему поєднання цих стратегій [6], а В. Куліш та О. Гарах розглянули доместикацію та форенізацію як основне рішення при перекладі культурно маркованої лексики [5]. У нашому дослідженні ми аналізуємо ці прийоми як інструменти забезпечення максимального розуміння аудіовізуального матеріалу для глядачів-представників різних культур, тобто як засоби, які забезпечують ефективну міжкультурну комунікацію.

Якщо перекладач робить вибір на користь максимальної адаптації вихідного матеріалу під цільового глядача, то йому слід використати стратегію одомашнення. Одомашнення – це процес культурної адаптації, який дозволяє перекладачу зробити текст ближчим до мови перекладу. За допомогою методу одомашнення перекладач робить аудіовізуальний матеріал зрозумілим для нової аудиторії, яка належить до лінгвокультури цільової мови. Це передбачає заміну культурних особливостей вихідного матеріалу на їх смислові аналоги, щоб сприяти кращому розумінню та сприйняттю. Як зазначають Р. Бужикова та А. Ковальова, «<...> культура, традиції, звичаї цільової країни стають важливішими, ніж оригінал. Глядач фільму стає центром, а не сам фільм. Доместикація існує на всіх етапах створення перекладу, а саме при виборі самого фільму, його перекладі та сприйнятті» [1, с. 4]. Вдало локалізованим аудіовізуальним матеріалом за допомогою прийому одомашнення можна назвати мультфільм «Тачки» [8]. Наведемо приклад: *Воу, you shoulda heard me on Giddy-up, Oom Papa Mow Mow. / Ох, як я колись висвистував: «Ой, чорна, я си чорна, чорнявая циганка».*

У свою чергу очуження – це перекладацька стратегія, метою якої є збереження максимально можливої відстані між оригінальним контентом і перекладом. Це включає в себе збереження оригінальних назв, реалій, власних імен, географічних місць, тощо, навіть якщо вони є незрозумілими або незвичними для цільової аудиторії. Поняття очуження вдало підкреслює О. Волченко: «...стратегія форенізації є відчуженим стилем перекладу, створеним для того, щоб зробити видимим присутність перекладача, підкреслюючи іноземну ідентичність оригіналу та захищаючи його від ідеологічного домінування цільової культури» [4, с. 150]. Виходить так, що, надавши перевагу цьому методу, перекладач акцентує увагу на культурних особливостях вихідної мови. Таким чином, при очуженні перекладач обирає методи дослівного перекладу та кальки. У такому випадку адаптація оригінального аудіовізуального матеріалу не береться до уваги, а всі мовні особливості вихідного матеріалу зберігаються та переносяться до цільового середовища з надією, що новий глядач має певний багаж знань та матиме змогу зрозуміти оригінальний посил, при цьому не використовуючи додаткові інформаційні джерела. Багато яскравих прикладів очуження можна знайти у фільмі «Ваші і наші» [2]. Наведемо один із них. Уся сім'я сидить на літургії в церкві, і між двома персонажами відбувається наступний діалог: – *You look like the principal of a Hebrew school version of Hogwarts.* – *You look like a young Hulk Hogan.* / – *А ти схожа на єврейську версію директорки Гогвортсу.* – *А ти на жирного Галка Гогана.*

При застосуванні методу одомашнення, перекладач ніби об'єднує дві культури, роблячи матеріал більш зрозумілим, оскільки поняття та явища замінюються

відповідними елементами культури цільового середовища. Коли перекладач використовує метод очуження, поняття локалізації нейтралізується, адже у такому випадку головною метою стає пряма передача інформації, а не її адаптація під цільового глядача. Аудіовізуальний матеріал наповнюється незнайомими термінами, іменами, назвами місць, які є незвичайними для культури перекладу.

Головною проблемою при локалізації аудіовізуального матеріалу, з якою може стикнутись перекладач – це поняття міри застосування методів одомашнення та очуження. Надмірне використання одомашнення може знизити стилістичні якості оригіналу, а також призвести до втрати мовленнєвих особливостей іншомовної культури, що заважатиме досягненню головної мети локалізації – побудови міжкультурного спілкування. З іншого боку, надмірне застосування методу очуження може зробити переклад незрозумілим та важким для сприйняття, особливо якщо цільовий глядач не володіє базовими знаннями вихідної мови [7, с. 222-223].

Зазвичай, при локалізації перекладач намагається знайти золоту середину у використанні обох методів з метою отримання якісного нового матеріалу. Ефективне застосування стратегій одомашнення та очуження вимагає обережного та ґрунтовного підходу. Залежно від стилю вихідного матеріалу та цільової аудиторії, перекладач обирає одну стратегію або їхнє поєднання. Крім того, від перекладача вимагається володіти відмінним знання двох мов та культур, оскільки йому доведеться обирати потрібні мовні засоби та аналоги, які найкраще відповідатимуть конкретній комунікативній ситуації [9, с. 185-186].

Таким чином, методи одомашнення та очуження є основними інструментами при локалізації аудіовізуального матеріалу. Перекладачеві потрібно вміти правильно ними користуватися задля досягнення максимальної якості цільового контенту. При вдалому поєднанні цих двох прийомів на виході отримують новий аудіовізуальний матеріал, який буде зрозумілий глядачам. Окрім цього, за допомогою балансу між методами одомашнення та очуження, локалізація сприяє міжкультурній комунікації та обміну інформації та набутого досвіду в еру глобалізації.

### **Література:**

1. Бужикова Р., Ковальова А. Доместикація та форенізація під час кіноперекладу. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 8 Філологічні науки*. 2019. Вип. 11. С. 3–5.
2. *Ваші і наші: веб-сторінка*. URL: <https://uaserial.tv/movie-you-people> (дата звернення 07.10.2023)
3. Воїнська І. Стратегії доместикації та форенізації при субтитруванні серіалів (на матеріалі кримінальної драми «Гострі Картузи»): зб. матеріалів доп. учасн. VII Всеукр. наук.-практ. інт.-конф. з міжнар. уч. Вінниця: ДТЕУ, 2022. 9 с.
4. Волченко О. М. Використання адаптивних стратегій у відтворенні власних назв під час аудіовізуального перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія*. 2022. № 55. С. 149–152.
5. Куліш В. С., Гарах О. М. Труднощі перекладу культурно маркованої лексики. *Молодий вчений*. Сер. Філологічні науки. 2020. № 12 (88). С. 64–68.
6. Пилипчук М. Поєднання стратегій доместикації та форенізації в аудіовізуальному перекладі. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*. 2016. Вип. 33. С. 151-162.
7. Рябчук О. В., Разумна К. А., Сіваєва О. С. Перекладацькі стратегії як засоби маніпуляції свідомістю. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Вип. 18. С. 220–224.
8. *Тачки: веб-сторінка*. URL: <https://uaserial.club/movie-cars> (дата звернення 07.10.2023)
9. Тьопенко Ю. А., Стежко Ю. Г. Перекладацька стратегія доместикації як чинник національної ідентифікації. *Вісник КНЛУ. Сер. Філологія*. 2015. № 2. С. 184–189.

## **TO THE PROBLEM OF THE DIFFICULTIES IN TRANSLATION IN INTERCULTURAL COMMUNICATION**

**Гуда В. Ю.**

*зр. НФ 221*

*Національний університет «Одеська політехніка»*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Чепелюк Н. І.*

Intercultural communication is a necessary part of the socio-cultural life of a society where representatives of different cultures interact and engage in intercultural communication. This type of communication is based on interaction and mutual understanding between cultures. Translation is especially important in intercultural communication, as it is aimed at reducing cultural differences between interlocutors and promotes mutual understanding. It is important to emphasize that translation is a key factor in overcoming language and cultural barriers.

Translation is a fundamental mechanism of intercultural communication, serving as a bridge between languages and cultures, and it plays a crucial role in preserving and transmitting cultural values.

Intercultural communication involves interactions between individuals from different cultures, characterized by significant differences in communication customs and norms. Culture encompasses a wide range of elements, including traditions, beliefs, values, behaviors, and language. In the context of intercultural communication, language serves as a crucial medium for the exchange of information and the transmission of cultural aspects.

The concept of cultural untranslatability highlights the challenges and complexities faced by translators when dealing with culturally distinct elements in texts. Translators must navigate these distinctions to achieve naturalness in their translations. Achieving adequacy in translation requires a deep understanding of both the source and target cultures, including their linguistic, socio-cultural, historical, and political aspects.

Language is not merely a means of communication but also a reflection of cultural backgrounds, and any linguistic research in semantics involves exploring the interplay between language, culture, and individual identity. Translation of foreign-language texts is a complex and multifaceted process that constitutes a form of intercultural communication. It involves bridging the gap between linguistic worldviews of different cultures. Translation plays a vital role in mediated intercultural communication by creating foreign language texts that serve as substitutes for the original text in terms of structure, content, and function.

In the era of globalization, intercultural communication is increasingly vital, and it necessitates a deep understanding of both the linguistic and cultural aspects of communication to ensure mutual understanding among individuals from different cultural backgrounds. Translators require a multifaceted set of skills and abilities, including proficiency in at least two languages, knowledge of socio-cultural aspects, and an understanding of the corresponding language worldviews. Translation involves decoding the meanings of the source text and conveying them while closing gaps that exist in the target language compared to the source language.

The role of a translator is not just to convert words from one language to another but also to mediate between two cultures, explaining the rules of behavior and customs to both sides and facilitating effective communication.

Translation is a multifaceted process, involving both the interlingual transfer of language and the intercultural transfer of meaning. A successful translation goes beyond words and conveys the essence of a culture to another people.

Cultural untranslatability poses a challenge in translation, especially when dealing with significant cultural distinctions. Translators often grapple with finding equivalent expressions or modifying culturally incongruous elements to preserve the communicative function of the original text. One of the conditions for solving issues related to intercultural communication is linguistic and country studies. Country studies have both a general educational value and provide knowledge about the country, its history, culture, economy, way of life, and population, which is essential for intercultural communication. From this point of view, country-oriented phraseology is of primary importance, since country-oriented phraseological units have significant features, the ignorance of which makes communication in a foreign language difficult. Some of the phraseological units may be the only designation of phenomena and facts in the country of study. Understanding many phraseological units of a particular language requires a deep knowledge of the history and culture of that nation, and the use of such phraseological units is quite specific and has no analogues in other languages. [4, p. 12]

A number of difficulties can arise in the sphere of international marketing especially when some terms are used. For example, experts distinguish between international and global marketing. Global marketing means offering the same products and services to different markets. International marketing means services to the local environment. It is important for marketers and translators to work closely together to ensure that the essence of the marketing message is preserved while respecting the cultural differences of the target audience.

The success of intercultural communication and translation hinges on achieving mutual understanding and bridging intercultural differences. Cultural themes, including thinking patterns, social roles, stereotypes, values, and perceptions of space and time, must be understood to prevent misunderstandings and conflicts.

Translation not only influences the target language but also has an impact on the receiving culture. Words and concepts from one culture infiltrate another, enriching and transforming both languages. However, this process requires careful consideration to avoid distortions of the original culture and intention.

Translation is a creative process that aims to preserve the national flavor of the original text while making it accessible to recipients from different cultural backgrounds. It involves addressing lacunae and navigating associative thinking, figurative perception, genre preferences, and style variations among different linguistic and cultural groups.

#### **References:**

1. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. London, 2001. 222 p.
2. A.J. Liddicoat *Translation as intercultural mediation: Setting the scene*. 2016.
3. Meng K. *Sprachliche Mittel zur Realisierung der Funktion der Nachricht* / K. Meng // *Sprache und Ideologie*. Halle, 1972.
4. Осипов П.І. *Про деякі аспекти міжкультурної комунікації* / Осипов П.І. 12 с.
5. Бойчук Н.В. *Переклад як засіб міжкультурної комунікації* / Бойчук Н.В. КНУ. 2013

## **ENGE VERBINDUNG VON ÜBERSETZUNG UND INTERKULTURELLER KOMMUNIKATION**

**Kondratjuk K.**

*Gr. AT2211 (929)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien  
Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die Kommunikation ist eine Art menschlicher Praxis, mit der Psychologen, Lehrer und Methodologen auf der ganzen Welt einhellig die Entstehung der inneren Welt eines Menschen, die Bildung seines Bewusstseins und seiner Selbstwahrnehmung, seiner kognitiven Fähigkeiten und seiner allgemeinen Aktivität in Verbindung bringen, d. h. echte Entwicklung aller Aspekte der menschlichen Psyche und Persönlichkeit als Ganzes.

Bei der Kommunikation zwischen mehrsprachigen Menschen ist eine gemeinsame Sprache erforderlich, um das Verständnis zu erleichtern. In solchen Fällen ist die Übersetzung ein mögliches Kommunikationsmittel. Die Übersetzungen von einer Sprache in eine andere werden schon seit langem verwendet, es ist jedoch zu beachten, dass die Prozesse der interkulturellen Kommunikation und Übersetzung erst in den letzten Jahrzehnten in einem engen Kontext betrachtet werden.

Einer der wichtigen Aspekte der Übersetzung ist das Verständnis der Tatsache, dass es sich beim Übersetzen um eine Interaktion zwischen Menschen handelt, bei der Kommunikation zwischen Vertretern zweier Kulturen stattfindet, und dass Übersetzung in diesem Fall nicht nur ein Mittel der interlingualen, sondern auch der interkulturellen Kommunikation ist. Sprache fungiert in diesem Fall als Bestandteil der Kultur, und Kultur ist in diesem Zusammenhang die Gesamtheit der materiellen und spirituellen Errungenschaften der Gesellschaft, eine Kombination aus der Vielseitigkeit historischer, psychologischer und sozialer Eigenschaften von Menschen; ihr Verhalten, ihre Geschichte, ihre Lebensweise, ihre Lebensbedingungen, also alle Faktoren der Existenz und des Bewusstseins und natürlich die Sprache. In diesem Verständnis ist die Sprache eine einheitliche soziokulturelle Formation, die die Eigenschaften eines Volkes als Träger einer bestimmten Kultur widerspiegelt, die es von der Vielfalt anderer Kulturen unterscheidet und abhebt. Im Übersetzungsprozess interagieren nicht nur zwei oder mehr Sprachen, sondern auch zwei oder mehr Kulturen, die Ähnlichkeiten und nationale Besonderheiten aufweisen. Um ein Phänomen wie interkulturelle Kommunikation zu verstehen, ist es sehr wichtig zu erkennen, was gemeinsam, was international und was besonders, was national ist. Schließlich besteht die Aufgabe des Übersetzers nicht nur darin, dem Adressaten die Bedeutung eines fremdsprachigen Textes zu vermitteln, sondern auch die Vorstellung einer anderen Kultur zu vermitteln und dafür die notwendige und optimale Übersetzungsmethode zu wählen.

Beim Übersetzen geht es nicht nur um die Wörter eines Satzes, die wir im Kommunikationsprozess verwenden, sondern vor allem auch um kulturelle Besonderheiten. Und um eine adäquate Übersetzung zu erreichen, muss der Übersetzer die Kultur der Ausgangssprache, der Zielsprache, den Zweck der Kommunikation und die Zielgruppe kennen. Daher wird es aufgrund der Unterschiede in Kultur und Sprache keine exakte Übersetzung geben, aber je größer die Ähnlichkeit zwischen den Kulturen der beiden Sprachen ist, desto produktiver wird die Übersetzung im Prozess der interkulturellen Kommunikation sein.

## **ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ АНІМАЦІЙНИХ СТРИЧОК**

**Кухарук Х. А.**

*гр. змАУП-21*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Куца О. І.*

Процес перекладу передбачає більше, ніж просто дослівну передачу інформації. Перекладач повинен враховувати культурні відмінності країн, мовні нюанси і соціальний контекст. Процес перекладу анімаційних фільмів є особливо складним, оскільки він включає також адаптацію культурних аспектів, гумору та каламбуру. Це створює потребу зберегти оригінальне повідомлення, або ж зробити його більш доступним для цільової аудиторії. Краще розуміння зв'язку між мовою та культурою дає змогу з більшою точністю з'ясувати зв'язок між культурою та перекладом. Щоб зробити анімаційну продукцію більш привабливою для українських глядачів, потрібно адаптувати її, використовуючи певні стратегії, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета розвідки полягає у вивченні стратегій одомашнення та очуження шляхом аналізу культурних компонентів в американському анімаційному фільмі «Madagascar» та їх перекладу українською мовою.

Варто зазначити, що переклад служить інструментом культурного обміну. Він відіграє вирішальну роль в отриманні та поширенні знань. Анімаційні фільми – невід'ємна частина масової культури, що має важливий вплив на суспільство. Зазвичай вони пропагують позитивні повідомлення, моральні цінності та подають освітній компонент у розважальній формі. Раніше такий вид кіномистецтва був орієнтований в більшості на дітей, проте зараз він спрямований і на інші вікові категорії. Відповідно, особливості цільової аудиторії впливають на вибір стратегій.

Вибір стратегії залежить від багатьох факторів, до яких, на думку Л. Коломієць [2, с. 27-33], належать:

- цільова аудиторія перекладу;
- кількість існуючих перекладів (очуження, в основному, застосовується, коли вже існує багато інших перекладів-одомашнень);
- функція перекладу, яка повинна бути реалізована.

Перекладачі використовують дві фундаментальні стратегії, очуження та одомашнення, щоб точно відтворити культурні особливості або, навпаки, пристосуватись до особливостей світосприйняття цільової аудиторії. Ці стратегії служать двома конструктивними підходами до перекладу, сприяючи як мовній, так і культурній узгодженості.

У перекладознавстві одомашнення відноситься до стратегії перекладу, за якої перекладач адаптує вихідний текст до цільової культури. Це означає, що він може внести деякі зміни в оригінальний текст, щоб зробити його більш доступним для певної аудиторії. Одомашнення часто використовується, коли вихідний текст містить культурні посилання, ідіоми або інші елементи, які може бути важко зрозуміти цільовій аудиторії [5, с. 16]. Зазначимо також, що жарти і каламбури часто спираються на конкретні культурні посилання, які можуть утруднювати переклад українською мовою. У таких випадках перекладач може адаптувати жарт або замінити його на схожий, більш зрозумілий для українського глядача. Все ж, на нашу думку, дана стратегія є суперечливою, адже певна



частка оригінальності втрачається, вихідний продукт не зберігає культурної ідентичності і створюється світ, який дуже відрізняється від того, який зображено в оригіналі.

Очуження у перекладі – це стратегія перекладу, яка спрямована на те, щоб максимально зберегти ідентичність вихідного тексту. Він передбачає збереження особливостей вихідної мови та культури, включаючи синтаксис, граматику, ідіоми та культурні посилання [5, с. 16-17]. Для передачі іноземності оригінального тексту перекладач може залишити деякі слова чи фрази в мові оригіналу, використовувати запозичені слова чи неологізми. На нашу думку, цей підхід може бути більш складним для цільової аудиторії анімаційних фільмів, адже все ж в більшості це діти.

Л. Венуті стверджує, що обидві стратегії є не просто мовним вибором, а радше культурними та політичними рішеннями, які впливають на те, як читачі сприймають і розуміють текст. Науковець зазначає, що мета одомашнення – зробити перекладача непомітним, щоб читач не знав, що він читає переклад. Л. Венуті стверджує, що ця стратегія може призвести до втрати культурного та мовного багатства вихідного тексту та може зміцнити домінуючі культурні цінності цільової культури. Він критикує використання одомашнення, пропагує використання очуження, а отже збереження самотності оригінального тексту [6]. Також цій стратегії надавали перевагу інші науковці, в тому числі Ф. Шляермахер, який відзначив, що очуження «наближає читача до письменника» [4, с. 48].

Розгляньмо декілька прикладів:

*I heard Tom Wolfe is speaking at Lincoln Center* [3] // *Я чув, що у Лінкольн Центрі сьогодні лекція про анархію* [1]. Том Вульф невідомий більшості української аудиторії, саме тому перекладач, вдавшись до стратегії одомашнення з прийомом додавання, передав політичний контекст фразою «лекція про анархію», при цьому створивши певний комічний ефект. Розважальна функція анімації останнім часом стала домінувати. Звідси і прагматична орієнтованість: основне – викликати якщо не сміх, то принаймні усмішку на обличчях глядачів.

Досить доступно, вдавшись до стратегії одомашнення, перекладач передає топоніми: *the Big Apple* [3] // *велике місто* [1], *West 42nd* [3] // *Західна 42* [1].

Стратегія очуження спостерігається у перекладі фразеологічних зворотів, до прикладу, в реченні *Marty, buddy, listen. Everybody has days when they think the grass might be greener somewhere else* [3]. // *Марті, послухай! Нам усім час від часу здається, що трава десь солодша та зеленіша* [1]. Фразеологізм “*the grass might be greener somewhere else*” має значення “добре там, де нас нема”, проте, відповідно до контексту, краще підходить дослівний переклад, адже в попередній сцені Марті їсть траву. У перекладі власних імен шляхом транслітерації (*Knicks* [3] // *Кнікс* [1], *Chrysler Building* [3] // *Крайслер Білдинг* [1], *Alex* [3] // *Алекс* [1]) також значною мірою домінує стратегія очуження.

Таким чином, ми вважаємо, що обидві описані стратегії відтворення можуть бути використані у процесі перекладу. При використанні очуження, перекладені анімаційні фільми сприяють культурному обміну, знайомлячи аудиторію з новими перспективами та способами мислення, а також служать засобом сприяння культурному розмаїттю та взаєморозумінню. Одомашнення робить текст більш зрозумілим для цільової аудиторії і, в свою чергу, сприяє культурному обміну, представляючи іноземні ідеї та концепції цільовій аудиторії у легко доступний спосіб.

**Література:**

1. Анімаційний фільм “Мадагаскар” українською мовою / Режисер дубляжу Констянтин Лінартович / Перекладач Олекса Негребецький. Студія “Le Doyen”, 2005. URL: <https://sweet.tv/movie/16304-madagaskar> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу: монографія. К.: Видавничополіграфічний центр «Київський університет», 2004. 522 с.
3. “Madagascar” / Director Eric Darnell, Tom McGrath. DreamWorks Animation, 2005. URL: <https://www.netflix.com/ua-en/title/70021636> (дата звернення: 15.04.2023).
4. Munday J. *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London; N.Y.: Routledge, 2016. 376 p.
5. Szymanska M. *Domestication + Foreignisation = ? A Nontraditional Approach to Audiovisual Translation*. Szczecin. 2013. 72 p.
6. Venuti L. *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. London; N.Y.: Routledge, 1995. 353 p.
7. Wang F. *An Approach to Domestication and Foreignization from the Angle of Cultural Factors Translation. Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 4, No. 11. 2014. pp. 2423-2427

**СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ І ОЧУЖЕННЯ  
В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ КАЗОК**

**Кушнір В. М.**

гр. АУП-46

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – асистент Ваврів І. Я.

Казка є жанром художніх творів світової літератури, що є відомим кожному з дитинства. Казка може відбивати національно-культурну специфіку етносу як частина фольклору, або може бути авторською. Казка в зрозумілій і простій формі вчать головним людським цінностям – щирості, мужності, чесності і працьовитості тощо, а можуть містити інтерпретацію соціально-політичного устрою чи то у філософській або сатиричній формі. Часто розуміння одних й тих самих творів може поглиблюватись разом із дорослішанням людини, оскільки може змінюватись її сприйняття. Казка продовжує жити в душі кожної людини, вона завжди з нами, проте більшість з нас просто її не помічає. Казки великою мірою сприяють формуванню особистості та закладають морально-етичні і культурні підвалини людини ще в дитинстві. Втім, казка – це «багатошаровий пиріг». Кожний шар має свій сенс. У будь-якому віці можна знайти відповідь на запитання, що хвилює в цей час; поглянути на казку з іншої сторони, розглянути її під іншим кутом зору. Метою дослідження є вивчення специфіки стратегій одомашнення і очуження в процесі перекладу текстів казок Р. Дала з англійської на українську.

Перекладацькі трансформації є прийомом перекладу, що полягає в зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів початкового тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі».

Трансформації трактують як «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова мови оригіналу в контексті і знаходимо йому відповідність в мові перекладу, яке не співпадає із словарним» або як міжмовні операції перевираження сенсу» [2, с. 17-18].

Під перекладацькими трансформаціями розуміють і технічні прийоми перекладу, що полягають в заміні регулярних відповідностей нерегулярними, а також самі мовні вирази,

отримані в результаті застосування таких прийомів, а також як «відступ від структурного і семантичного паралелізму між початковим і перекладним текстом на користь їх рівноцінності в плані впливу».

**Транслітерація та транскрипція.** Вони доцільні там, де важливо зберегти лексичну стислість позначення і разом з тим підкреслити специфічність названого об'єкту або поняття, яке відсутнє у мові перекладу), що застосовуються при передачі в перекладі іншомовних власних назв. Це може відбуватись навіть за наявності відповідника в мові перекладу і призводити до запозичень шляхом транскрипції та транслітерації: *ambassador* / *амбасадор* (а не посол), *digitalization* / *діджиталізація* (а не оцифрування) тощо. Абревіатури та скорочення також часто перекладаються за допомогою транскрипції із збереженням елементів транслітерації, наприклад *WTO* – *ВТО* (Світова організація торгівлі).

**Калькування,** що передбачає переніс лексики вихідної мови за допомогою заміни її частин прямими відповідниками у мові перекладу.

При калькуванні складові частини лексичної одиниці перекладаються відповідниками мови перекладу: *UN* – *ООН* (Організація Об'єднаних Націй); *IMF* – *МВФ* (Міжнародний Валютний Фонд); *OAS* – *ОАД* (Організація Американських Держав) [1, с. 14].

**Описовий переклад,** що полягає у поясненні чи описі ознак або характеристик того чи іншого слова, що номінує певне явище, за допомогою розгорнутого словосполучення та навіть речення в мові перекладу, наприклад: *House of Lords* / верхня палата Парламенту Великої Британії.

Деякі дослідники відносять цей тип до лексико-граматичних трансформацій, оскільки при ньому лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення цієї одиниці. Це змушує детально досліджувати семантику слова або виразу для того, щоб мати змогу проінтерпретувати належним чином його значення засобами мови перекладу, іноді комбінуючи перекладацькі прийоми та принципи донести інформацію до реципієнта та зробити її доступною для розуміння. І описовий метод є одним з методів, що застосовується для цієї мети іноді у поєднанні з іншими. В основному, цей метод застосовується при перекладах реалій, коли короткі словникові відповідники в українській мові відсутні [4, с. 59].

Дослідження проведено на матеріалі текстів казок Роальда Дала в оригіналі та перекладі на українську мову, виконані В. Морозовим, головною метою якого було вивчення перекладацьких технік в ракурсі залучення стратегій одомашнення і очуження в процесі адаптації тексту оригіналу в перекладі. Адекватність перекладу передбачала процес передачі смислового змісту оригіналу із збереженням повної функціонально-стилістичної відповідності йому.

Однією центральною проблемою при перекладі досліджуваної повісті є відтворення національної своєрідності першотвору і донесення до читача відчуття чужоземної культури. Поставлене перед перекладачем питання вибору стратегій під час перекладу, що в межах лінгвокультурного підходу сформувало виділення двох основних стратегій при перекладі культурно-специфічних реалій. Серед останніх наступні види реалій присутні в казках Р. Дала: суспільно-політичні реалії, географічні назви, власні імена і титули, назви їжі і напоїв, міфологічні, фольклорні і казкові імена і явища, літературні твори і явища та персоналії з них тощо. Під час перекладу таких понять виникає, з одного боку, потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з другого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я [4, с. 64-65].

В ході перекладу перекладач зазвичай діє у відповідності до стратегій очуження та одомашнення, серед яких, відповідно до спостережень, помітно домінує стратегія одомашнення.

Це ускладнюється особливостями стилю казок Р. Дала, що проявляються на усіх рівнях мовної структури тексту – на фонетичному, лексичному і семантичному. До такої специфіки, окрім культурно-специфічних явищ і реалій, належать алітерація, каламбури, граматична некоректність для уподібнення дитячій мові тощо, тож дилема у перекладі полягала чи то в демонстрації специфіки і екзотики, або збереженні звичності і втрати специфіки.

Узагальнюючи техніки перекладу, найпоширенішими є такі прийоми перекладу реалій як транскрипція і транслітерація, які відповідають стратегії очуження, оскільки не передають семантику, наводячи лише уподібнення за фонетичним принципом. Одомашнення відбувається зазвичай шляхом гіперонімічного перейменування, дескриптивної перифрази, комбінованої реномінації, калькування, уподібнення, компенсації тощо. Вибір творчих методів перекладу реалій залежить, крім суб'єктивних уподобань перекладача, від багатьох об'єктивних факторів, до яких належить, цільова аудиторія перекладу, і зважаючи на особливості дитячої аудиторії казок Р. Дала, не виникає сумніву у тому, що реалії повинні певним чином адаптуватися, щоб не зашкоджувати легкозрозумілості тексту. І все ж, такі процеси одомашнення повинні бути помірними, оскільки надмірна адаптація може призвести до небажаних наслідків: втрати етнокультурного колориту, а отже, знеособлення твору і зменшення її цінності як доробку автора оригінального тексту.

#### ***Література:***

1. Андрієнко Т. П. *Когнітивні чинники, що визначають вибір стратегії перекладу. Філологічні трактати Сумського державного університету*. 2012.
2. Бурда-Лассен О.В. *Переклад як процес декодування ментальної ідентичності: автореф дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка*. К., 2005. 18 с.
3. Чумак Г. *Перекладацька стратегія В. Морозова при передачі власних імен в українських перекладах авторських дитячих казок. *Studia Methodologica* : [науковий збірник]. Тернопіль : ТНПУ, 2012. Вип. 34. С. 300-306.*
4. Корунець І.В. *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник*. Вінниця. «Нова Книга», 2000. 448 с.

## **ISSUES OF TRANSLATING CULTURALLY CHARGED TEXTS**

***Малка І. А.***

*гр. ПР-11*

*Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова  
Наук. керівник – к.пед.н., доцент Купрікова С. В.*

Language serves as the basis of communication, but not only as a way of conveying words and thoughts. It has always been and will always be a key attribute of any nation, and thus an integral part of culture. Being a tool for understanding the world around us, it is actually a collection of everything that people considered to be important and hence a preservation of cultural legacy. Every word or expression in a language has its roots and reflects the history behind it.

The process of translation itself, together with the final result, is the transfer of signs from one system to another. The point is not to replace word for word, but to create a text that fully

reflects the entire message of the original. The words that make up sentences and texts cannot exist in a vacuum; they have their own historical and cultural background. As a result, translators find themselves at the crossroads of the subtle nuances of translating culturally charged elements.

Nationally or culturally charged lexicon is the one that reflects the national and linguistic worldview of a particular nation, as well as the peculiarities of the economy, geography, social system, folklore, literature, all kinds of art, science, life, traditions among the speakers of the corresponding language [3, p. 11]. Linguists do not have a definite opinion on the definition of these units.

The inevitable differences between languages create problems. These issues can cause significant difficulties for translators and often require close attention to ensure an accurate translation. The most common cultural issues in translation include the following:

1. Idiomatic expressions. Idioms are a real gem of linguistic figurativeness. They can convey all shades of mood, enrich and decorate speech. The stylistic use of phraseological units is a convenient way to form a more precise and expressive thought, to convey a specific idea in a holistic way. These expressions are used in speech or writing to add expressiveness and imagery to a statement, which is often simply impossible to convey with epithets, metaphors and comparisons. A characteristic feature of phraseological units is their national labelling, which includes various historical information, social, ethnographic and geographical data and carries associative and figurative information about the speaker. They reflect the culture of the people from generation to generation, carry their mentality, beliefs, and traditions. Phraseological units acquire a national identity due to the linguistic background, historical motivation, lexical components and structure. That is why native speakers usually do not need to interpret each idiom [4, p. 267].

2. Cultural references are those lexical items in a source text which, at a given point in time, refer to objects or concepts which do not exist in a specific target culture or which deviate in their textual function significantly in denotation or connotation from lexical equivalents available in the target culture [1, p. 30]. This can be something from the history of the country or something that has recently been reported in the news. By using cultural references, native speakers share a common experience.

3. Humour. Jokes, puns, and wordplay often rely on the peculiarities of a particular language and cultural nuances. Translating these expressions is an incredibly difficult task, as in the vast majority of cases, a simple literal translation will not be able to convey the humour. At the same time, it cannot be too loose because it works within the context of a particular situation.

4. Untranslatable concepts. Some words or concepts in one language may simply not have direct equivalents in another.

Translating a culturally charged text requires the attention of a professional who takes into consideration the context and meaning of the text. Successful translation of such texts requires a deep understanding of both the source and target cultures, language fluency and a creative approach to problem solving. Linguists offer the following methods of conveying the above elements:

1. Transcription and transliteration. A letter or sound representation of a foreign term that does not reveal its meaning.

2. Introduction of a neologism.

3. Approximate translation, which may include finding an equivalent or descriptive translation.

4. Contextual translation [2, p. 66].

Demand for texts that come from different cultures has grown in the era of globalization. Translators have become the ones who have to break down language barriers and avoid the

problems of poor translation. These problems arise from differences in language, contexts, values and traditions between the source and target cultures. To get over these problems, translators must have not only linguistic but also cultural competence. Effective translation requires a thorough understanding of both the source and target cultures, as well as the ability to deal with the differences that may exist between them. This includes awareness of nuances, idiomatic expressions and cultural connotations of words and phrases.

Thus, to overcome cultural issues in translation, it is important to employ qualified and culturally aware translators, provide them with context, and encourage ongoing dialogue with the target audience and experts in the field. This way, we can achieve a translation that not only conveys the meaning of the words, but also preserves the richness and authenticity of the source culture.

**References:**

1. *Olk Harald Martin. Cultural references in translation: a framework for quantitative translation analysis. Perspectives: Studies in Translatology. London: Routledge. 2012.*
2. *Мороз Т. О. Специфіка перекладу культурно-маркованих одиниць. «Молодий вчений». № 4.4 (56.4). 2018. С. 64-68.*
3. *О. Бобришева. Мовна картина світу та проблеми перекладу національнокультурних реалій. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2010. С. 9-13.*
4. *Філь Г. Національно-культурна конотація фразеологічних одиниць української мови. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2012. С. 267-271.*

## **ЯК СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ВПЛИВАЄ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ**

**Мамчиц В. М.**

*гр. УЗ2211*

*Український державний університет науки і технологій  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Мунтян А. О.*

Слово можна порівняти зі шматочком мозаїки, у різних мов ці шматочки складаються у різні картини, тому в деякій мірі мова нав'язує людині певне бачення світу. Сьогодні світ дуже різноманітний. Кожна країна, кожен народ мають свої особливості, які можуть цікавити різних людей з різних куточків планети. У сьогоденні велике значення приділяється взаємодії між країнами в економічній, політичній і культурній сферах. Для того, щоб люди з різних країн навчилися взаємодіяти їм потрібно спілкуватися. Через різний менталітет, культуру, історію, людям, іноді, важко порозумітися.

Якби іменування предмета чи явища навколишнього світу було простим, «дзеркально-мертвим», механічним, фотографічним актом, в результаті якого утворювалася б не картина, а фотографія світу, однакова у різних народів, яка не залежала б від їх певного сприйняття буття, у цьому фантастичному випадку вивчення іноземних мов (та перекладу) перетворилося б на простий, механічно-мнемонічний процес переходу з одного коду на інший. Однак насправді шлях від реальності до слова (через розуміння) складний та багатогарбовий. Засвоюючи чужу, нову мову, людина одночасно засвоює чужий, новий світ [1, с. 53].

Згідно Є. М. Верещагіну термін міжкультурна комунікація визначається, як адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного процесу, що належать до різних національних культур. На жаль, ті хто вивчають іноземні мови, спілкуються ними спираючись на уявлення про культуру, в якій виростили вони, що може руйнувати

комунікацію, а не встановлювати її. Для того, щоб вирішити дану проблему необхідно засвоїти соціокультурні аспекти спілкування мови вивчення. В ці аспекти входить вивчення менталітету, взаємин, поведінки, цінностей (і т. д.), що належать мові вивчення. Проілюструємо це прикладом. На міжнародному конгресі SIETAR у Фінляндії у 1994 році представники норвезького «Центру з міжкультурної комунікації» представили культурну карту Європи, розроблену їх центром. Карта відображає не реальні географічні та політичні особливості країн Європи, а те як сприймають ці країни норвежці, спираючись на стереотипне уявлення про культуру даних країн. Іншими словами, це культурна картина Європи очима мешканців Норвегії [1, с. 41].

Болгарський художник Янко Цветков зобразив серію карт світу, що відображають різноманітні національні стереотипи. До створення даних ілюстрацій його спонукали ситуації, коли він намагався пояснити специфіку менталітету різних народів своїм іноземним друзям. Пізніше на основі цих ілюстрацій він створив «Атлас стереотипів та упереджень».



**Рисунок 1. Карта з «Атлас стереотипів та упереджень»**

Дедалі більше ми спілкуємося з людьми з-за кордону віртуально, наприклад, через електронну пошту чи телефоном. Коли ви живете, працюєте чи активно подорожуєте в чужій країні, то збираєте безліч контекстуальних підказок, що допомагають вам розуміти культуру людей, які тут мешкають, а також полегшують вашу комунікацію й адаптацію відповідно. І навпаки, коли обмінюєтеся імейлами з людиною із країни, де не бували, ви легко пропускаєте ті культурні тонкощі, які впливають на ваше спілкування [4, с. 17].

Іноземні мови соціально затребувані, вони потрібні як основний і найбільш ефективний засіб обміну інформацією народів нашої планети. Якомога більше людей сьогодення намагається вивчити хоча б одну іноземну мову, але існує ще більша кількість людей, які звертаються до послуг перекладача. У найзагальнішому плані переклад можна



визначити як збереження змісту повідомлення при зміні його мовної форми. У наші дні все більш поширюється погляд на перекладознавство як на повноправний розділ філології, що має свій предмет і методи, що співвідноситься з окремими галузями наук про літературу і про мову, але не розчиняється ні в лінгвістиці, ні в літературознавстві [3, с. 16]. Перекладач це своєрідний «міст» між людьми, який можна і варто задіяти в міжкультурній комунікації. Можна зробити висновок: професія перекладача – одна з найбільш важливих і незамінних професій в сучасному діловому й культурному світі.

**Література:**

1. Тер-Минасова С. Г. *Язык и межкультурная коммуникация*. Москва: Слово, 2000, 41 с., 53 с.
2. Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров *Язык и культура: методическое руководство*. Москва, 1990
3. В. В. Контілов *Теорія і практика перекладу*. Київ: Вища Школа, 1982, 9 с., 16 с.
4. Е. Меєр *Культурна карта. Бар'єри міжкультурного спілкування в бізнесі*. Київ: Наш Формат, 2020. 17 с.
5. Я. Цветков *Атлас стереотипов и предрассудков*. Москва: анф, 2013
6. Веретенникова В.П., Кузнецова Г.П. *Иностранный язык как средство межкультурной коммуникации*. Одесская Национальная Академия связи им. А.С. Попова. URL: [https://rusnauka.com/3\\_SND\\_2010/Philologia/58506.doc.htm](https://rusnauka.com/3_SND_2010/Philologia/58506.doc.htm)
7. Роль перекладача в сучасному світі. URL: <https://www.azurit.kiev.ua/uk/2020/03/20/rol-perekladacha-v-suchasnomu-sviti/>
8. Language. Definition, Types, Characteristics, Development, Facts. URL: <https://www.britannica.com/topic/language>

## **DIE ÜBERSETZUNG UND INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION IM ZEITALTER DER GLOBALISIERUNG**

**Osadtscha O.**

Gr. ПБ2011 (645)

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Durch den Prozess der Globalisierung verursachte sozioökonomische, politische und soziokulturelle Veränderungen haben das Gesicht der modernen Welt erheblich verändert und die Lebensgrundlagen fast aller Menschen auf der Erde beeinflusst. Die Ausweitung verschiedener Kontakte aufgrund der Globalisierung, das Wachstum des Tourismus, die Möglichkeit, im Ausland eine Ausbildung zu absolvieren, verschiedene Studentenaustausche, Praktika im Ausland und viele andere Phänomene und Fakten haben die Probleme der interkulturellen Kommunikation und Interaktion aktualisiert. Dieser Prozess hat auch unser Land nicht verschont. Die Ukrainer beteiligen sich zunehmend an internationalen politischen und wirtschaftlichen Organisationen, an internationalen Veranstaltungen, arbeiten in transnationalen Unternehmen, Studenten studieren zunehmend im Ausland und ukrainische Touristen reisen um die Welt. Um erfolgreich mit Vertretern verschiedener Länder zu kommunizieren, muss man nicht nur die entsprechende Sprache kennen, sondern auch die Normen und Regeln einer fremden Sprachkultur: Verhaltensmuster, Psychologie, Kultur, Geschichte anderer Länder. Und vor allem ist es notwendig, den Kommunikationsmechanismus selbst zu verstehen, um Missverständnisse seitens Vertretern einer anderen Kultur vorherzusagen und wenn möglich zu vermeiden.



Derzeit hat die Aufmerksamkeit für ein Konzept wie Kommunikation weltweit erheblich zugenommen. Interkulturelle Kommunikation ist die Kommunikation zwischen Vertretern verschiedener Kulturen. Interkulturelle Kommunikation ist nur dann produktiv und erfolgreich, wenn sich die Kommunikanten, die Muttersprachler verschiedener Kulturen und Sprachen sind, bewusst sind, dass jeder von ihnen „anders“ ist und jeder wiederum die „Fremdheit“ seines Partners wahrnimmt.

Das Kennenlernen der Kultur anderer Völker ist eine der wichtigsten gesellschaftlichen Funktionen des Übersetzens und Dolmetschens im Bereich der professionellen Kommunikation. Ein zweisprachiger Übersetzer ist sozusagen eine „doppelte“ Sprachpersönlichkeit. Er betrachtet fremdsprachige Textereignisse aus der Sicht der Sprachkultur einer fremdsprachigen Gesellschaft. Und dann wechselt er zu seiner Muttersprache und seinen soziokulturellen Codes. Die Verantwortung ist enorm, aber dies ist die Hauptfunktion und Aufgabe des Übersetzers. Die Verantwortung des Übersetzers besteht nicht nur darin, Informationen zu übermitteln, sondern auch sicherzustellen, dass beide Parteien, „Übermitteln“ und „Empfangen“, verstehen, was gesagt wird. Dies ist die Essenz interkultureller Kommunikation, deren Werkzeug die Übersetzung ist. Und die Meinung, dass es einfach ist, Übersetzer zu werden, wenn man Sprachen beherrscht, ist keineswegs unfair. Ja, man muss die Sprache beherrschen. Doch damit enden die Qualitäten, die ein Übersetzer für eine effektive interkulturelle Kommunikation braucht, noch nicht. Die Hauptsache ist das Vorhandensein einer inneren Intuition, eines Kerns und des Vorhandenseins von Übersetzungsfähigkeiten, das Vorhandensein einer kleinen Portion Glück und die Fähigkeit, von der Außenwelt zu abstrahieren.

## **СУЧАСНІ АНГЛОМОВНІ АБРЕВІАТУРИ В ІНТЕРНЕТ КОМУНІКАЦІЇ: СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ**

***Остапишин В. С.***

*гр. АУП-46*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – асистент Ваврів І. Я.*

За останні десятиліття аббревіація стала одним із найпродуктивніших способів поповнення словникового складу багатьох мов, зокрема англійської, де фонетичні процеси призвели до збільшення питомої ваги односкладових слів. Вони виникли в результаті швидкого прогресу людства, яке прагне до стислості, економії часу та енергії. Протягом усього періоду дослідження аббревіація одноставно визначалася науковцями як спосіб словотворення. Найважливішими і «найхарактернішими рисами будь-якої мови і її словникового складу є рухливість, мінливість, прагнення до вдосконалення і розвитку» [1, с. 8].

Абревіатура як мовне явище зустрічається в різних стилях висловлювання, з'являється в текстах різного характеру. Сучасний світ інтернету та міжкультурної комунікації характеризується використанням англійських аббревіатур, що вимагає правильного тлумачення скорочень сучасної англійської мови.

В Україні англомовні скорочення ретельно вивчали такі лінгвісти, як О. Л. Гармаш, С. М. Єнікєєва, Ю. А. Зацний. У той же час це явище вивчалось під час складання різноманітних підручників з англійської лексикології та англомовних словників. Сьогодні англійська мова є найпопулярнішою мовою ЗМІ та Інтернету. У інтернет комунікації часто використовуються скорочення. Ми поділяємо думку Ф. С. Бацевича, який вважає, що

віртуальне спілкування – це спосіб спілкування, при якому контакт між людьми опосередковується комп'ютер, підключений до мережі, і всі взаємодії відбуваються у просторі віртуальної реальності [2, с. 45].

День за днем нові слова та аббревіатури стають свого роду культурним мемом, який швидко поширюється, як найпопулярніші фільми. Маючи понад мільярд користувачів у всьому світі, соціальна мережа Тік-Ток стала ідеальним середовищем для створення різноманітних нових аббревіатур.

Це легко пояснюється тенденцією до надшвидкої передачі візуальної інформації в дуже коротких відео, які мають бути не більше ніж хвилину. Тому цілі вирази зараз кодуються в різноманітні аббревіатури, які з часом настільки увійшли до вжитку, що звучать як повноцінні слова, як у випадку з найпопулярнішими аббревіаціями LOL – laughing out loud та LMFAO – Laughing My Fucking Ass Off, що закріпилася у вокабулярі не лише молоді, але й старшого покоління.

Аналізуючи соціальну мережу Тік-Ток, ми поділили аббревіатури за ознакою кількості елементів на дво-, три-, чотири- та п'ятиелементні аббревіатури. Розглянемо їх детальніше.

1. Двоелементні аббревіатури: **CC** – *closed captions*; **dc** – *dance credit*; **dm** – *direct message*; **fr** – *for real*.

2. Триелементні аббревіатури: **BBL** – *be back later*; **bff** – *best friends forever*; **DIY** – *do it yourself*;

3. Чотириелементні аббревіатури: **ASAP** – *as soon as possible*; **DUFF** – *designated ugly fat friend*; **oomf** – *one of my followers*;

4. П'ятиелементні аббревіатури: **LMFAO** – *laughing my freaking ass off*.

Найпоширенішими способами перекладу аббревіатур чи скорочень, на думку науковців, є транслітерація, експлікація, калькування, еквівалентний переклад [3, с. 80].

**Транслітерація** – відтворення слів однієї графічної системи письма за допомогою знаків іншої системи: Unicode (universal code) – Юнікод.

**Експлікація** – спосіб перекладу одиниці мови оригіналу, при якому перекладач передає її значення вільним сполученням слів мови перекладу, даючи пояснення цього значення: CDDI – Copper Distributed Data Interface – розподілений інтерфейс передачі даних по кабельних лініях.

**Калькування** – переклад лексичних одиниць мови оригіналу за допомогою заміни складових частин їх лексичними відповідниками в мові перекладу: e-mail – електронна пошта. Калькування використовується лише тоді, коли в мові перекладу відповідні словосполучення широко розповсюджені. В іншому разі варто застосувати експлікацію.

**Еквівалентний** переклад – переклад аббревіатури відповідним скороченням: ABE (air-breathing engine) – ПРД (повітряно-реактивний двигун). Такий спосіб передбачає, що в мові перекладу вже існує аббревіатура-відповідник.

Отже, аббревіація та скорочення – способи словотворення, які потребують адекватного перекладу. Основними прийомами під час їх перекладу є транслітерація, експлікація, калькування та еквівалентний переклад. Обирати прийом перекладу потрібно, спираючись на характер тексту та цільову аудиторію, адже від результатів роботи перекладача часто може залежати багато у випадку, коли мова йде і про відтворення текстів різної стильової приналежності. Тому, цілком очевидно, що перекладачеві необхідна максимальна увага при виконанні перекладу.

### Література:

1. Гармаш О.Л. Запозичення як джерела збагачення словникового складу англійської мови // *Нова Філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. Вип. 25. 217 с.*

2. Бацевич Ф. С. *Основи комунікативної лінгвістики*. Київ : Академія, 2014. с .45.
3. Бондаренко О. *Особливості перекладу аббревіатур, акронімів і скорочень. Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2014. № 1. с. 76–83.
- 4.. Сітко А., Струк І. *Перекладацька неточність у перекладі фахового контенту веб-сайтів. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. Київ: Університет «Україна» (37), 2018. с. 67–74.*

## **ÜBERSETZUNG ALS MITTEL DES INFORMATIONSAUSTAUSCHES**

**Rondow N.**

*Gr. KГ2321 (551m)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Ein Bereich menschlicher Aktivität, der mit der Selbstdarstellung des Menschen und der Manifestation seiner Subjektivität verbunden ist, ist die Kultur. Sprach- und Kulturkenntnisse sind der Schlüssel zum Verständnis der Mentalität einer Nation und ihres Entwicklungsstandes. Der moderne Informationsaustausch ist in tiefe kulturelle Schichten eingedrungen, die beim Aufbau einer globalen Gesellschaft miteinander interagieren. Eines der wichtigsten Mittel und Kanäle des allgemeinen Informationsaustauschs ist die Übersetzung.

Übersetzen ist nicht nur ein Akt der interlingualen, sondern auch der interkulturellen Kommunikation als eine Reihe verschiedener Formen von Beziehungen und Kommunikation zwischen Menschen und Gruppen, die verschiedenen ethnischen Gruppen angehören.

Nahezu alle Arten des gegenseitigen Verständnisses in der interkulturellen Kommunikation können durch den Kontakt mit einer fremden Kultur gestört werden, was zu einer Situation führt, die manchmal als „Kulturschock“ bezeichnet wird.

Im Prozess der interkulturellen Kommunikation entstehen klar definierte nationale sprachliche Weltbilder, in denen das Universelle einerseits und das Nationalspezifische andererseits eng miteinander verknüpft sind.

Da sich bei der Übersetzung sprachkulturelle Aspekte überschneiden, ist eines ihrer zentralen Probleme das Problem der sprachkulturellen Unübersetzbarkeit. Unter sprachlicher Unübersetzbarkeit versteht man die Unmöglichkeit, ein Element einer Sprache in einer anderen zu finden. Der zweite Typ ist komplexer und beruht auf dem Fehlen gemeinsamer Konzepte oder ähnlicher Situationen in verschiedenen Sprachen. Die Kombination ethnolinguistischer und soziolinguistischer Faktoren ist für die Übersetzung von grundlegender Bedeutung. Unterschiede in diesem Bereich führen zu einer Nichtäquivalenz der Einheiten der Ausgangssprache. Der Übersetzer verwendet häufig Kommentare.

Der Begriff der Kultur eines Individuums, einer Gesellschaft und einer Nation umfasst auch Kenntnisse im Bereich der beruflichen Tätigkeit. Von der Existenz monolithischer Nationalkulturen und dementsprechend von für alle Vertreter einer bestimmten ethnischen Gruppe verständlichen Sprachen kann heute kaum noch gesprochen werden. Im Zusammenhang mit rasanten wissenschaftlichen, technischen und gesellschaftlichen Veränderungen sind nationale Spezialsprachen entstanden, in denen Vertreter verschiedener Bereiche der Produktion, Wissenschaft, Wirtschaft und Politik kommunizieren. Innerhalb professioneller Spezialsprachen existieren und entwickeln sich aktiv Fachjargons, die für einen noch engeren Kreis von Spezialisten verständlich sind, oft nur für Vertreter der Kultur einer bestimmten Organisation, eines Unternehmens oder eines Berufsverbandes. Die Verzweigung der Sprachkulturen führt dazu, dass Begriffe häufig eine geschlossene Nomenklatur bilden. Das Problem ihrer

Übersetzung wird durch das Fehlen entsprechender Begriffe in der Kultur der Zielsprache oder die Neuheit dieser Begriffe in der Ausgangskultur erschwert. Dies zwingt uns dazu, nach Analogien zu suchen, auf die Nachverfolgung oder beschreibende Übersetzung solcher Begriffe durch die Interpretation ihres Inhalts zurückzugreifen und erfordert dementsprechend eine Schulung der Übersetzer auf dem Gebiet der zukünftigen Spezialisierung.

## **DAS ÜBERSETZEN ALS KOMMUNIKATIVE TÄTIGKEIT**

***Teslenko V.***

*Gr. KI2012 (548)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die Dynamik der sich energetisch verändernden modernen Welt bestimmt die ebenso veränderliche Natur der Veränderungen in verschiedenen Beziehungen zwischen Ländern und den Kulturen der sie bewohnenden Völker. Immer mehr Menschen müssen die kulturellen Barrieren überwinden, die sie bisher trennten, während neue kulturelle Phänomene entstehen, die Veränderungen in fast allen Lebensbereichen hervorrufen. Inhalte und Ergebnisse interkultureller Kontakte werden maßgeblich von der Fähigkeit der Teilnehmer bestimmt, sich gegenseitig zu verstehen und gegenseitiges Verständnis zu entwickeln.

Interkulturelle Kommunikation, die nationale Kulturen bereichert, ist ein vielschichtiges Phänomen, daher erfordert jede Kommunikation zwischen Vertretern verschiedener Völker und Kulturen besondere Kenntnisse und Fähigkeiten. Das Konzept der Übersetzung als Akt interkultureller Kommunikation ergibt sich aus dem Verständnis der Sprache als Bestandteil der Kultur, als einer einzigen soziokulturellen Formation. Als Kommunikationsmittel zwischen Menschen unterschiedlicher Nationalität fungiert die Übersetzung als Mittel der interkulturellen Kommunikation.

Der Übersetzungsprozess umfasst immer zwei Aspekte – Sprache und Kultur, da diese miteinander verbunden sind. Sprache drückt nicht nur die kulturelle Realität aus, sondern gibt ihr auch Form. Andererseits wird die Bedeutung eines sprachlichen Elements erst dann klar, wenn es in den kulturellen Kontext passt, in dem es verwendet wird. Übersetzen ist nicht nur ein Akt der sprachlichen Kommunikation, sondern auch ein Akt der Kommunikation über kulturelle Grenzen hinweg. Beim Übersetzen kommt es nicht nur zum Kontakt zwischen zwei Sprachen, sondern auch zum Kontakt zwischen zwei Kulturen. Das Übersetzen als eine kommunikative Tätigkeit gewährleistet die Kommunikation zwischen zwei Kulturgemeinschaften. Der Übersetzer muss nicht nur Sätze übersetzen, sondern auch die Kultur des Landes der Fremdsprache kennen. Es sei darauf hingewiesen, dass die Bekanntschaft mit der Kultur anderer Völker eine der wichtigsten sozialen Funktionen der Übersetzung ist, da es bei der Übersetzung eines kommunikativen Textes notwendig ist, seine kulturellen Merkmale zu bewahren.

Beim Übersetzen fungiert der Übersetzer als Vermittler für beide Seiten, der in der Lage ist, sich in die Lage eines ausländischen Kulturkommunikators zu versetzen und Realitäten zu verstehen, die aufgrund interkultureller Unterschiede möglicherweise unverständlich sind. Daher kann das, was für einen Träger einer ursprünglichen Kultur offensichtlich ist, für einen Träger einer anderen Kultur oft unverständlich sein. Der Übersetzer muss wissen, welche Transformationen in einer bestimmten Situation notwendig sind, und er steht auch vor der Aufgabe, geeignete Äquivalente für ein sprachliches Phänomen auszuwählen, das eine

fremde Kultur direkt widerspiegelt. Es ist wichtig zu bedenken, dass die Unterschiede in Kultur und Sprache die Genauigkeit der Übersetzung beeinflussen. Je größer die Ähnlichkeit zwischen den Systemen und Kulturen zweier Sprachen ist, desto effektiver ist die Übersetzung in der interkulturellen Kommunikation.

## **ÜBERSETZUNG ALS MÖGLICHKEIT ZUR UMSETZUNG DER MEHRSPRACHIGEN KOMMUNIKATION**

***Tyshchenko E.***

*Gr. ПМ2311 (317)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Kommunikation war in jeder Gesellschaft schon immer von großer Bedeutung. Seit der Antike wird es auf unterschiedliche Weise durchgeführt: in Form von Zeichnungen, mittels Signalen, durch Nachrichten per Brieftaube. Später erschienen Briefe und ein Telefon. Derzeit ist das Internet das wichtigste Kommunikationsmittel.

Kommunikation ist zwischen Vertretern derselben oder verschiedener Kulturen und Sprachen möglich. Bei der interkulturellen Kommunikation ergeben sich weitaus mehr Probleme, da die Kommunikation zwischen Menschen mit unterschiedlichem kulturellen Hintergrund stattfindet. Jeder Teilnehmer kann die Rede des anderen gemäß seinen eigenen kulturellen Praktiken und Erwartungen interpretieren. Wenn der Unterschied zwischen den kulturellen Praktiken der Kommunikationspartner erheblich ist, sind Fehlinterpretationen von Gedanken und Missverständnisse wahrscheinlich, die sogar die Kommunikation zum Scheitern bringen können.

Eine mögliche Art der Kommunikation zwischen mehrsprachigen Menschen ist die Übersetzung. Ein Übersetzer, der nicht nur beide Sprachen spricht, sondern auch beide Kulturen kennt, ist nicht nur zweisprachig, sondern auch bikulturell. Ein Übersetzer muss zur Vorbereitung der Übersetzung kulturelle Elemente analysieren, genauso wie ein Fahrer vor der Fahrt seinen Ölstand und sein Frostschutzmittel prüfen muss.

Der Übersetzungsprozess hat immer zwei Aspekte – Sprache und Kultur, da sie untrennbar miteinander verbunden sind. Sprache und Kultur sind miteinander verbunden: Sprache drückt nicht nur die kulturelle Realität aus, sondern gibt ihr auch Form.

Die Bedeutung einer Übersetzung ist nur dann klar, wenn sie mit dem kulturellen Kontext, in dem sie verwendet wird, übereinstimmt.

Damit die Partner sich gegenseitig sowie den Inhalt des Ausgangstextes und dessen Interpretation angemessen verstehen, reicht es nicht aus, nur die Normen der zweiten Sprache zu kennen, sondern es ist notwendig, über gemeinsame soziokulturelle Erfahrungen zu verfügen. Die Bestandteile soziokultureller Erfahrung sind Verhaltensregeln, Normen und Stereotypen.

Aus allem Gesagten folgt, dass der Übersetzer Kenntnisse über die kulturellen Elemente beider Sprachgemeinschaften benötigt, die im Akt der Kommunikation in Kontakt kommen.

## **INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION UND DIE ÜBERSETZUNG**

***Uschakow W.***

*Gr. ДА2311 (515)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien  
Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die Hauptfunktionen der interkulturellen Kommunikation bestehen darin, den interkulturellen Austausch materieller und immaterieller Werte, die Zusammenarbeit zwischen Vertretern verschiedener ethnischer Gruppen, Nationen, Staaten usw. sicherzustellen. bei der Lösung spezifischer Probleme auf lokaler und globaler Ebene.

Im Übersetzungsprozess interagieren nicht nur zwei oder mehr Sprachen, sondern auch zwei Kulturen, die sowohl gemeinsame als auch nationale Besonderheiten aufweisen. Die Identifizierung des Allgemeinen, Internationalen, Universellen und Besonderen, Nationalen ist von grundlegender Bedeutung bei der Untersuchung eines Phänomens wie der interkulturellen Kommunikation. Die Ursprünge der Entstehung des Universellen und Nationalspezifischen werden durch die Untersuchung eines Konzepts wie des konzeptuellen und sprachlichen Bildes der Welt der Gesellschaft offenbart.

Die Einzigartigkeit nationaler sprachlicher Weltanschauungen und die Vielfalt der Kulturen stellen kein Hindernis für das gegenseitige Verständnis zwischen den Völkern dar und werden bei der Übersetzung überwunden. Einer der wichtigen und entscheidenden praktischen Beweise für die Vereinbarkeit logischer und sprachlicher Systeme in ihrem kognitiven Wesen ist die unwiderlegbare Tatsache des gegenseitigen Verständnisses der Völker auf der Grundlage der Übersetzung von einer Sprache in eine andere. Noch nie in der Geschichte waren Sprachbarrieren ein unüberwindbares Hindernis für die Kommunikation nicht nur zwischen zivilisierten Völkern, sondern auch zwischen Völkern in verschiedenen Phasen der gesellschaftlichen Entwicklung.

Interkulturelle Kommunikation verläuft jedoch nur dann vollständig und erfolgreich, wenn Kommunikanten, die Muttersprachler verschiedener Kulturen und Sprachen sind, erkennen, dass jeder von ihnen „anders“ ist und jeder wiederum die „Fremdheit“ seines Partners wahrnimmt. Das Kennenlernen der Kultur anderer Völker ist eine der wichtigsten gesellschaftlichen Funktionen der Übersetzung. Ein zweisprachiger Übersetzer ist sozusagen eine „doppelte“ Sprachpersönlichkeit. Er betrachtet fremdsprachige Textereignisse aus der Sicht der Sprachkultur einer fremdsprachigen Gesellschaft. Und dann wechselt er zu seiner Muttersprache und seinen soziokulturellen Codes.

Der Übersetzer muss nicht nur Sätze übersetzen, sondern auch die Kultur des Landes der Fremdsprache kennen. Er wird als Vermittler für beide Parteien fungieren und ihnen die grundlegenden Verhaltensregeln und Bräuche des Landes erklären, und es ist der Übersetzer, der das Äquivalent eines sprachlichen Phänomens auswählen muss, das eine fremde Kultur direkt widerspiegelt. Die Grundlage des gegenseitigen Verständnisses in der interkulturellen Kommunikation ist Empathie – sich in die Lage eines anderen Menschen zu versetzen und zu versuchen, die Welt mit seinen Augen zu sehen. Wenn der Übersetzer erfolgreich ist, kann der Übersetzungsprozess als erfolgreich betrachtet werden.

## **ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ПОСЕРЕДНИК У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ**

**Цюга В. В.**

*гр. ФІЛ-22-1*

*Івано-франківський національний університет нафти й газу*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Гурмак Ю. М.*

«Translation is not a matter of words only; it is a matter of making intelligible a whole culture» [3].

Переклад – це унікальний вид діяльності людини, який передбачає подолання бар'єрів у людському спілкуванні, що пов'язані з мовним розмаїттям і є надзвичайно вагомим для успішної людської комунікації. Його головна мета – відтворення та подальше передавання інформації різними мовами, використовуючи слова, які матимуть зміст для слухача. І перекладач як посередник повинен проаналізувавши зміст, який закладений у тексті, передати його засобами відповідної мови, спираючись на різні чинники та факти. На думку, індійського письменника та перекладача Біджая Кумара Даша, «перекладач – це читач, тлумач і творець одночасно» [1].

Відомо, що в усі часи існування людства була потреба у перекладі, який несе у собі дуже важливу цивілізаційну місію. Він уможливлює спілкування між народами та країнами, ознайомлює з різними культурами та створює умови за яких можливе поширення знань по всьому світу. Американський літературознавець і філософ Джордж Стейнер зазначив: «Без перекладу ми б жили в провінціях, які межують з мовчанням» [1].

Часто переклад вважають чимось примітивним, тим, що не вимагає додаткових розумових здібностей. Проте навіть аби перекласти звичайнісіньке побутове речення, варто замислитись. Наприклад, таке речення як «Am späten Nachmittag mache meine Hausaufgaben» доцільніше буде перекласти українською як «Рано ввечері (я) роблю домашнє завдання», аніж «Пізно в другій половині дня (я) роблю домашнє завдання». Хоч і в голові німця слово “der Nachmittag” звучатиме максимально природно, адже це буденне для нього уявлення, що позначає час після обіду, в той час українець скоріш за все, заплутається. Тому важливо володіти екстралінгвальними знаннями, які точно стануть у нагоді. Це пов'язано з тим, що переклад неминуче відбувається принаймні з двома мовами й двома культурними традиціями [4, с. 200]. Тому для гармонійного перекладу необхідним є першочергове вивчення особливостей та історії певної культури, опісля чого можливим стає подальше синтезування словесного матеріалу, який, не втрачаючи своєї цінності, зможе передати закодоване повідомлення.

Основна вимога, яку ставлять перед фахівцем при перекладі, – досягнути максимальної еквівалентності до оригіналу. На жаль, часто це завдання ускладнюється наявністю певних розбіжностей. Проблема репродукції тексту пов'язана з міжкультурною асиметрією, яка зумовлена належністю сторін до різних лінгвокультурних середовищ. Відмінності, які виникли в результаті цього явища, передбачають конвертування тексту відповідно до мовленнєвого фонду адресата, зважаючи на особливості моделювання картини світу чи кодування вербальних та невербальних жестів. Варто зазначити, що передавання тексту між культурами, які споріднені, не стане таким заплутаним, адже споріднені культури мають схожі мовні фонди завдяки аналогічному культурному досвіду та його класифікації у мовних категоріях [2, с. 6]. Ефективним способом досягнення перекладацької еквівалентності



за умови відсутності прямих семантичних чи синтаксичних аналогів є перекладацькі трансформації, котрі в свою чергу, уможлиблюють формування цілісної думки [4, с. 257].

Проблема перекладацьких трансформацій традиційно викликає неабиякий інтерес серед науковців-лінгвістів, як і закордонних, так і вітчизняних. Без сумніву, не можна оминати увагою таких українських корифеїв перекладознавства як: Роксолану Зорівчак, В'ячеслава Карабана, Тараса Кияка, Ладу Коломієць, Віктора Коптілова, Ілька Корунця, Марину Новикову, Віталія Радчука та Олександра Фінкеля.

Проте, не зважаючи на існування десятків тисяч напрацювань на цю тему, вчені досі не дійшли до однастайності у дефініції цього терміна. Хоча окреслити основні типи перекладацьких трансформацій для подолання міжкультурних непорозумінь їм таки вдалося: до прикладу, науковець-лінгвіст Малколм Гарві у своїй праці «A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms» запропонував такі чотири методи:

1. Функціональна еквівалентність, що означає використання референта в культурі мови-мети, чия функція схожа до референта мови-джерела. Як сам Гарві зазначає, перекладачі мають дві діаметрально протилежні думки: одні вважають метод «ідеальним способом перекладу», а інші – що він лише пускає туман в очі.

2. Лінгвістична еквівалентність передбачає дослівний переклад (слово в слово).

3. Запозичення, чи відтворення, або за необхідності, транслітерація оригінального терміну.

4. Описовий переклад використовується для передачі значення, використовуючи загальновживані слова. Такий метод доречний, коли дослівний переклад повністю не передає значення, а для унеможливлення двозначності часто додається оригінальний текст [5].

Користуючись вищенаведеними методами, переклад стає більш природнім та близьким до першочергового змісту, який закладений в оригіналі.

Отож, ефективність міжкультурної комунікації підвищується за наявності третьої сторони, яка розумітиме обох мовців у всіх аспектах та матиме змогу викласти їхню думку словами, для них притаманними. Варто звернути увагу на те, що відповідальний перекладач, як посередник, повинен приділяти увагу всесторонньому розвитку для повноти своїх знань.

### Література:

1. Афоризми про переклад і перекладачів URL: <http://chumova.com>
2. Лінгвістика. Лінгвокультурологія : Міжкультурна й міжмовна комунікація: проблеми, питання, вирішення[колективна монографія] / За заг. ред. проф. Ю. О. Шепеля. Дніпро : Акцент ПП, 2018. Т. 12. Частина 2. 336 с.
3. GoodReads : веб-сайт URL: <https://www.goodreads.com/quotes/3211247-translation-is-not-a-matter-of-words-only-it-is>
4. Venuti L. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2000. 539p.
5. Malcolm Harvey *A beginner's course in legal translation: the case of culture-bound terms* URL: <http://tradulex.com/Actes2000/harvey.pdf>

## **DIE ÜBERSETZUNG UND KULTURELLE INTERAKTION**

***Tschernous M.***

*Gr. УЗ 23130 (420л)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die Übersetzung ist eine komplexe und vielschichtige Tätigkeit, bei der nicht nur eine Sprache durch eine andere ersetzt wird, sondern auch die Interaktion sprachlicher Individuen mit ihren sozialen und psychologischen Merkmalen, die Interaktion nationaler Mentalitäten und die Interaktion von Kulturen. Folglich besteht die Aufgabe der Übersetzung darin, äquivalente Korrespondenzen auszuwählen, um die kommunikative Haltung zu vermitteln und die für das Verständnis des fremdsprachigen Textes notwendigen Erklärungen bereitzustellen, um die vollständige Wahrnehmung des nationalen und kulturellen Subtextes der Nachricht zu erleichtern.

Die Bedeutung eines sprachlichen Elements – eines Wortes, Textes etc. – ist nur dann klar, wenn es dem kulturellen Kontext entspricht, in dem es verwendet wird. Sowohl semantische als auch kommunikativ-pragmatische Eigenschaften sprachlicher Einheiten sind wichtig. Die erste beinhaltet die Berücksichtigung aller semantischen Komponenten einer sprachlichen Einheit, einschließlich der national-kulturellen semantischen Komponente. Letztere basieren auf einem dualen Ansatz, bei dem der Übersetzer den kulturellen Kontext des Ausgangstextes und die kulturellen und kommunikativen Merkmale des Zieltextes kombinieren muss.

Es sind die Unterschiede in den Kulturen der Kommunikationspartner, die ihre Spuren in unterschiedlichen Interpretationen von Wörtern, Texten und Kommunikationsverhalten hinterlassen. Was den Text betrifft, gibt es in der modernen Wissenschaft eine klare Tendenz, die Suche nach der einzig richtigen Bedeutung des Textes aufzugeben. Ein Text hat oft viele mögliche Interpretationen und mehrere Bedeutungen. Schließlich können Eigennamen, geografische Namen, Begriffe, Wochentage, Monate und Zahlen in verschiedenen Sprachen eine vollständige lexikalische Entsprechung haben. Alles andere unterliegt einer mehrdeutigen Interpretation, daher gehen bei der Übersetzung oft Feinheiten und Bedeutungsnuancen, Merkmale und Nuancen einer Fremdsprache verloren, der Text wird vereinfacht und manchmal verzerrt und mehrdeutig. Daher ist die Kommunikation durch Übersetzung niemals absolut.

Inhaltliche und semantische Barrieren, die in der interkulturellen Kommunikation auftreten, sind eher die Regel als die Ausnahme, da jeder Kommunikationsteilnehmer sein eigenes semantisches System in die Kommunikation einbringt, das ihm als Individuum und als Vertreter der entsprechenden Kultur innewohnt. Je größer die Ähnlichkeit zwischen den Systemen und Kulturen zweier Sprachen ist, desto kompetenter ist der Übersetzer, desto realistischer ist die Übertragung der korrekten Bedeutung des Textes und desto produktiver ist die Übersetzung in der interkulturellen Kommunikation.

Eine wichtige Voraussetzung für die Angemessenheit der Übersetzung ist die korrekte Definition der ursprünglichen Übersetzungseinheit, also des national-kulturellen Kontextes. Daher neigen viele Forscher derzeit dazu, ein sprachliches Werk, zusammenhängender Text, als Übersetzungseinheit und nicht als separates Wort zu definieren.

## ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ НА ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДУ

Шевченко О. В.

гр. НФ-201

Національний університет «Одеська політехніка»  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Павлюк Х. Т.

Мова є не лише засобом спілкування, але і стежкою до культурного світу кожної нації. У світі глобалізації та зростаючого міжнародного спілкування, переклад виконує ключову роль для розуміння та взаємодії між різними культурами.

Переклад – це вид діяльності, в якій обов'язковими компонентами є принаймні дві мови і традиції двох культур [4]. Можемо стверджувати, що при перекладі завжди існує проблема правильного підходу до культурних аспектів і їх вірне донесення до людей з інших країн. Важливо розуміти, що переклад не обмежується простою заміною, наприклад, англійських чи німецьких слів на українські. Він є мостом, що сполучає дві мови, дві культури, вимагаючи від перекладача не лише лінгвістичної компетенції, а й глибокого розуміння та уваги до сенсу та специфіки кожної мови. Перекладач повинен відчувати цей дух, традиції та цінності, що притаманні кожній з культур, що взаємодіють у процесі.

Кожна культура має свої унікальні культурні концепти та цінності. Поняття сім'ї, виховання, релігії та соціального статусу можуть мати різне значення і важливість у кожній культурі. Ці різниці у культурних концептах можуть призвести до неточностей та неправильного розуміння тексту при перекладі. У нашій розвідці ми розглянемо процес перекладу на прикладі української, англійської та німецької мов. Наприклад:

1. Ich bin eine **Rabenmutter**, aber vernetzt. (нім.) – *Я погана мати, але дуже високотехнологічна.*

Rabenmutter – дослівно мати-ворона. Принизливий термін для матері, який часто використовується щодо матерів, які погано дбають про своїх дітей. Словник Educalingo дає визначення «мати, яка недостатньо піклується про своїх дітей через роботу» [3]. Перекладаючи на українську мову, ми не можемо дати дослівне визначення, але використовуючи прикметники *погана, не дбайлива*, можливо донести суть, яку хотіли показати в оригінальній мові.

2. Peter und sein **Sandkastenfreund** John-Erik Eriksson entwerfen deswegen ihr Eigenes – und starten dabei von Null. (нім.) – *Ось чому Пітер і його друг дитинства Джон-Ерік Ерікссон розробляють власну програму і починають з нуля.*

Sandkastenfreund означає друг, з яким людина знайома з раннього дитинства, дослівно друг пісочниці. Словник Die Deutsche Welle (DW) дає визначення як особлива дружба, яка має ранній початок і довголіття [2]. Спираючись на це тлумачення, українською ми перекладаємо як друг дитинства.

3. They become a **bromance** when they were working on the last project. (англ.) – *Вони стали як брати один для одного, коли працювали разом на останньому проекті.*

Слово bromance утворилося у результаті злиття brother + romance і означає особливий вид дружби, який прирівнюється до братерства. Словник Cambridge дає визначення як близькі, дружні, але не сексуальні стосунки між двома чоловіками [1]. Якщо порівнювати з українською мовою, то бачимо, що наша мова немає аналога. Тобто перекладати одним словом дружити або товаришувати ми не можемо.

У процесі перекладу необхідно також не забувати про жаргони, ідіоми, та мовні фігури, які можуть бути незрозумілими для носіїв іншої мови. Ці нюанси часто відображають глибокі культурні контексти та специфіку місцевих виразів. Їх правильне інтерпретування допомагає зробити переклад більш точним і відповідним до сприйняття аудиторії в іншому мовному середовищі. Наведемо деякі приклади:

4. They stayed with my sister for a **fortnight**. (англ.) – *Вони зупинились у моєї сестри на два тижні.*

Fortnight – загальне слово, яким описують період у 14 днів. Словник Cambridge дає визначення як період у два тижні [1].

5. The exam was a **piece of cake**. (англ.) – *Екзамен був дуже легкий.*

A piece of cake – ідіома (вираз), який дослівно перекладається з'їсти шматок торта. Cambridge дає визначення як щось, що дуже легко зробити [1]. Якщо порівнювати з українською мовою, то ми можемо провести аналог із фразою «Раз плюнути».

6. I think he'll pay you back your money - **when pigs fly**. (англ.) – *Я думаю він поверне тобі гроші – я вже втратив надію.*

When pigs fly – ідіома, яка дослівно перекладається «коли свині полетять». Ми інтерпретуємо цей вираз як неможливість здійснення чого-небудь. Словник Cambridge визначає як ситуацію, в якій взагалі не має жодного шансу, що щось станеться [1]. Порівнюючи з українською мовою, ми можемо перекладати нашою приказкою «коли рак на горі свисне».

7. Well, that was **awkward**. (англ.) – *Нуу, це звучало дивно.*

Awkward – слово, яким описують виключно англійський стан сорому та дискомфорту, яке з'являється в незручній ситуації під час бесіди. Cambridge dictionary дає визначення як щось, що важко робити, використовувати або з чим важко мати справу [1]. Тому переклад «дивно» не передає те саме значення. Можна підбирати і безліч інших синонімів: незручно, недоречно, але вони, як і раніше, не зможуть передати весь сенс.

8. Die Dienststellen der Verwaltung im Rathaus bleiben Montag wegen des **Brückentags**. (нім.) – *Адміністрація в ратуші напередодні свята, в понеділок, не працюватиме.*

Brückentag – термін, який немає нічого спільного з мостами. Він означає день між святом та вихідними, коли можна взяти додатковий вихідний. Educalingo дає визначення як віконний день, тобто день, який відноситься до робочих днів і знаходиться між державним святом і вихідним днем [3]. Якщо порівнювати з українською мовою, то бачимо, що наша мова немає аналога. Тобто перекладати одним словом ми не можемо, лише опираючись на контекст є можливість описати, що це за день, щоб донести до сприйняття україномовної аудиторії.

9. Komm mal klar! (нім.) – дослівно перекладається як «давай, давай», але цей вираз означає заспокойся.

Wortbedeutung Info дає визначення як не мати проблем з кимось, чимось, а ладити [5]. Перекладаючи українською мовою, ми повинні бути дуже уважні, так як вираз не має аналога і потрібно орієнтуватись на контекст, в якому вживається ця фраза.

Отже, процес перекладу – це складний та багатоплановий процес, який вимагає від перекладача багато знань та навичок, залежних від культурологічних впливів. Вплив культурних розбіжностей англійської, німецької та української мов на переклад може бути великим викликом, але з правильним підходом та ретельним вивченням культур і мов можна досягти високого рівня точності та адекватності перекладу. Важливо пам'ятати, що метою перекладу є збереження сенсу і сприяння ефективній міжкультурній комунікації, і тільки ретельне врахування культурних особливостей допоможе досягти цієї мети.

Перекладачі повинні завжди пам'ятати, що кожна мова не лише передає слова і фрази, але і віддзеркалює світогляд, цінності і специфіку кожного народу. Тому успішний переклад вимагає глибокого розуміння обох мов і культур. Це допомагає зберегти спільність комунікацій в різних культурних середовищах і сприяє більш тісному контакту між різними народами.

**Література:**

1. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
2. Die Deutsche Welle (DW) URL: <https://learn german.dw.com/de/deutsch-lernen/s-9095>
3. Educalingo dictionary URL: <https://educalingo.com/de/dic-de>
4. Toury G. 1978, revised 1995. «The Nature and Role of Norms in Translation». In Venuti L. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge
5. Wortbedeutung Info URL: <https://www.wortbedeutung.info/>

## ÜBERSETZUNG ALS EINE ART DER SPRACHVERMITTLUNG

**Juferowa O.**

Gr. CK2311 (919)

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien  
Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die rasante wirtschaftliche Entwicklung vieler Länder und Regionen, revolutionäre technologische Veränderungen und die damit verbundene Globalisierung wirtschaftlicher Aktivitäten haben einen praktischen Bedarf an interkultureller Kommunikation geschaffen. Dadurch hat die Dichte und Intensität langfristiger Kontakte zwischen Vertretern unterschiedlicher Kulturen deutlich zugenommen und nimmt weiter zu. Neben der Wirtschaft selbst sind Bildung, Tourismus und Wissenschaft zu den wichtigsten Bereichen der beruflichen und gesellschaftlichen interkulturellen Kommunikation geworden. Die bedeutendsten Beiträge zum Erlernen der Kommunikation stammen aus der kognitiven und sozialen Psychologie, der Soziologie, der kognitiven Linguistik und der Sprachtypologie. Eine solche Methodenvielfalt ist nicht überraschend, wenn es um eine so vielfältige, kontinuierliche und endlose, ausnahmslos menschliche Aktivität wie die Kommunikation geht.

Übersetzen ist eine Form des Sprachunterrichts. Zu den Formen des Sprachunterrichts gehören auch das Zusammenfassen, Kommentieren, Nacherzählen und Zusammenfassen. Sie unterscheiden sich im Umfang und in der Form der übermittelten Informationen. Die Übersetzung unterscheidet sich von Abkürzungen, Paraphrasen und anderen Formen der Textwiedergabe dadurch, dass es sich um einen Prozess der Wiederherstellung der inhaltlichen und formalen Einheit des Originals handelt. Übersetzen bedeutet, in einer Sprache richtig und vollständig auszudrücken, was bereits in einer anderen Sprache ausgedrückt wurde.

Dabei ist zwischen der sogenannten Unterrichtsübersetzung und der professionellen Übersetzung zu unterscheiden. Unter Unterrichtsübersetzung versteht man die Dekodierung eines fremdsprachigen Textes zum Zweck des Verständnisses beim Erlernen einer Fremdsprache. Dies ist eine Technik, die es ermöglicht, die Grundlagen einer Fremdsprache sowie Methoden und Techniken der Übersetzung zu verstehen und die Sprachkenntnisse zu vertiefen. Professionelles Übersetzen ist eine besondere Sprachaktivität – eine Übersetzungsaktivität, die darauf abzielt, das Original in einer anderen Sprache wiederherzustellen. Diese Tätigkeit erfordert eine besondere Ausbildung, Fähigkeiten und Fertigkeiten. Es erfordert die perfekte Beherrschung

einer Fremd- und Muttersprache sowie Kenntnisse nicht nur der eigenen, sondern auch der anderen Kultur.

Die Kommunikation ist die Interaktion von Individuen, bei der die Kommunikanten als Subjekte der Kultur, Vertreter einer bestimmten sprachlich-soziokulturellen Gemeinschaft, fungieren. Und die Übersetzung als Kommunikationsform ist nicht nur ein Mittel der interlingualen, sondern auch der interkulturellen Kommunikation. Die Betrachtung der Übersetzung als Form der interkulturellen Kommunikation ergibt sich aus dem Verständnis der Sprache als Bestandteil der Kultur, als einzelne soziokulturelle Formation und Kultur als Gesamtheit materieller und spiritueller Errungenschaften der Gesellschaft, einschließlich der gesamten Vielfalt historischer, sozialer und psychologischer Merkmale einer ethnischen Gruppe, ihrer Traditionen, Ansichten, Werte, Institutionen, Verhalten, Leben, Lebensbedingungen – kurz gesagt, alle Aspekte seiner Existenz und seines Bewusstseins, einschließlich der Sprache. In diesem Verständnis wird die Sprache als eine einheitliche soziokulturelle Formation interpretiert, die die Merkmale einer ethnischen Gruppe als Träger einer bestimmten Kultur widerspiegelt und sie von anderen Kulturen unterscheidet.

# **АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ**

## **ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АТРАКТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛОМОВНИХ МОЛОДІЖНИХ ОНЛАЙН-ВИДАНЬ**

**Верля Н. В.**

*гр. Фі-31*

*Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола*

*Наук. керівник – старший викладач Кузів Л. Б.*

Інтегровані в газетний дискурс заголовки – це дуже специфічні структурні одиниці будь-якого газетного тексту. Вони є першими елементами статей, з якими стикаються читачі, і значною мірою визначають розуміння змісту публікацій. Усі, хто читають журнали чи газети, друковані або інтернет-видання, спочатку переглядають заголовки, які відіграють важливу роль в орієнтації читацької уваги та тлумаченні фактів, що містяться у статті. Заголовок журналістського твору одночасно виконує кілька функцій, що зумовлює добір ресурсів мови, які апелюють і до розуму, і до емоцій читача [2]. Серед основних функцій виділяють композиційну, атрактивну та інформативну. Властивість заголовка виконувати атрактивну функцію змушує журналістів шукати привабливі, оригінальні форми, які зроблять його конкретним, яскравим, образним, свіжим. Важливо створити у заголовку інтригуючий фактор, який повинен змусити читачів зацікавитись прочитанням статті.

Газетні заголовки як самостійні мовні одиниці неодноразово ставали об'єктом дослідження таких мовознавців як В. Костомаров, О. Богословська, Т. Добросклонська, Г. Солганик, D. Reah, M. Swan та ін. Проте на сьогодні бракує наукових досліджень, які б розглядали специфіку заголовків англomовних молодіжних видань. Вважаємо, що вивчення особливостей заголовків молодіжних онлайн-видань є вкрай актуальним, оскільки сприяє розумінню медіа-впливу на молодь та її адаптації до сучасних культурних та соціальних контекстів.

Мета нашої розвідки – прослідкувати граматичні особливості реалізації атрактивної функції заголовків на прикладі англomовних молодіжних онлайн-видань.

Мовні особливості заголовків англomовних молодіжних онлайн-видань обумовлюються їх функціональним призначенням – більш сенсаційною подачею матеріалу з метою залучення великої кількості вибагливої читацької аудиторії. Серед значної кількості мовних засобів вираження й атрактивності заголовки молодіжних інтернет-видань вирізняються своїми граматичними особливостями, до яких відносимо морфологічні та синтаксичні мовні засоби. Варто зазначити, що морфологічні особливості представлені незначною мірою. Зокрема аналіз заголовків засвідчує тенденцію до вживання теперішнього неозначеного часу (Present Simple) для передачі інформації про

події, що відбулися в нещодавньому минулому. Це найпоширеніший тип заголовків; вживання теперішнього часу додає їм жвавості, наближає події до читача, робить його ніби учасником цих подій і тим самим підсилює його інтерес до опублікованого матеріалу. Наприклад: *Liam Hemsworth **Speaks Out** About Split with Miley Cyrus* (Popstar, 13/08/19); *Vanessa Hudgens **Slays** the Red Carpet after Splitting From Austin Butler* (J-14, 15/01/20).

З метою посилення експресивності у мас-медійних заголовках часто пропускається допоміжне дієслово *to be*, наприклад: *Selena Homes and Hailey Bieber Seen at Restaurant* (*seen* замість *were seen*) (Seventeen 13/01/20); *Ariana Grande & Ethan Slater Reportedly Living Together "Full-Time" in NYC* (TV, 05/10/23).

У заголовках молодіжних інтернет-ЗМІ числівники завжди позначені цифрою: *55 18th Birthday Gift Ideas for the Soon-to-Be Legal Adult in Your Life* (Seventeen, 19/05/23); *These 20 Vibey '80s-Inspired Outfits Are Trending* (Seventeen, 15/07/23). На нашу думку, цифрове позначення виконує не тільки атрактивну функцію. Воно робить зміст заголовка більш конкретним і достовірним.

Іноколи журналісти вдаються до порушень граматичних норм побудови, як-от вживання іменника в загальному відмінку замість присвійного: *Inside Kim Kardashian and Kanye Wests Home* (Popstar, 12/04/20); *How to host the ultimate Taylor Swift Era Tour-themed Party* (GL, 03/04/23).

Пропуск службових частин мови, наприклад артиклів, прийменників та сполучників також є одним із поширених засобів атрактивності заголовків, наприклад: *Rami Malek Says Thanks Gilmore Girls For His SAY Card* (Popstar, 28/01/19); *Go Be Great* (AC, 06/03/19). Граматично правильні варіанти: ... *A Salesman by Trade, And A Comedian by Nature; ...Thanks to Gilmore Girls...* та *Go and Be Great*.

Синтаксичні засоби значно ширше представлені в заголовках молодіжних онлайн-видань. Зокрема репрезентація заголовка питальним реченням є одним із найпоширеніших засобів атрактивності. Причину цього вбачаємо в тому, що запитання – це звернення до кого-небудь, яке передбачає відповідь, пояснення, коментар. Заголовок, виражений питальним реченням, є для реципієнта своєрідним імпульсом для звернення до інших компонентів тексту для з'ясування інформації, потрібної для відповіді на питання [3, с. 93]. А це означає, що такі заголовки дійсно працюють, тобто змушують читачів переглянути інформацію, подану в статті, спонукають їх до власних роздумів, сумнівів та оцінки ситуації. Прикладами таких заголовків є: *Who can you count on to be there when you need them?* (AC, 10/08/21); *How is climate change impacting global health?* (YT, 12/10/2022).

Синтаксичний аналіз відібраних нами заголовків інтернет-видань для молоді яскраво демонструє той факт, що в такого роду мас-медіа дуже поширені заголовки у вигляді номінативних словосполучень, головний компонент яких виражений іменником. Варто зауважити, що переважна більшість номінативних заголовків представлена поширеними конструкціями, тобто при одному ядерному компоненті є кілька залежних. Як приклад наведемо заголовки, в яких головне слово – іменник – має при собі означення, виражені прикметниками та іменниками: *Senior Spirit* (AC, 20/11/19); *Fake News Invasion* (ТТТ, 18/02/19); *Tokischa's Metamorphosis* (TV, 12/09/22); *The scary movie sleepover survival guide* (GL, 06/10/23).

Інші номінативні заголовки демонструють складніші синтаксичні ланцюги слів з додаванням сполучників та прийменників. Наприклад: *The Precious Gift of Life* (ТТТ, 13/01/20); *The Art of Content Creation* (YT, 21/11/22).

Як бачимо, проаналізований фактичний матеріал засвідчує існування певного набору граматичних засобів репрезентації атрактивності заголовків, характерних для молодіжних



інтернет-видань, які успішно використовуються журналістами для впливу на молодіжну читачку аудиторію та активного залучення її уваги до самих видань.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

American Cheerleader – AC

Girl's Life – GL

Keke Magazine – KM

The Teenager Today – TTT

Teen Vogue – TV

Youth Time – YT

**Література:**

1. Лазаренко С. Граматичні засоби актуалізації синсемантичності газетних заголовків. *Лінгвістичні студії*. Київ, 2008. Вип. 19. С. 91–94.
2. Шаповалова Г. Лексико-стилістичні особливості заголовків у сучасних українських друкованих ЗМІ. URL: <http://surl.li/mbyou> (дата звернення 12.10.2023)

**ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ  
СУЧАСНОГО АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ**

**Возніца О. І.**

гр. змАУП-21

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Іванців О. В.*

Економічний дискурс є постійним аспектом суспільного життя, з яким ми зустрічаємось щодня. Економічні проблеми та виклики, події та явища проникають у повсякденне життя та стають дедалі більш актуальними. Мета економічного дискурсу – передати знання про економічні явища, їх характерні риси та повідомити про стан економіки, її розвиток чи занепад, сформувати певне ставлення до цих подій і спонукати до дій.

Актуальність теми дослідження визначається інтересом лінгвістів до функціональних аспектів мови, синтаксичних процесів, які сприяють широкому використанню низки мовних засобів. Крім того, економічні терміни, що застосовуються за допомогою мовних конструкцій, стали невід'ємною реальністю сучасного суспільства. Важливість дослідження економічного дискурсу пов'язана з тим, що він займає особливе місце не лише в країні, а й у суспільних процесах, що відбуваються в усьому світі.

Дискурс (франц. *discours* – це мовлення) – це комунікативна діяльність, інтерактивне явище та потік мовлення, що відбувається в межах певного каналу комунікації та регулюється стратегіями і тактиками учасників [1, с. 138].

Н. Молодча та В. Ільїн визначають економічний дискурс як всі вирази, які вживаються в галузі економіки, у тому числі ті, що створюються професіоналами, аматорами та журналістами у мовленні та писемних текстах для відображення реальних економічних явищ [6, с. 34; 12, с. 130]. Для економічного дискурсу характерне використання мовних прийомів, таких як евфемізмів, гіпербол, метафор тощо. Проте, їх використання обумовлено необхідністю маніпулювати аудиторією. Вибір певних мовних засобів пов'язаний з цілями адресанта. Це може бути приховування будь-якої інформації, переконання чи формування певного ставлення до будь-якої події тощо.

Т. Ліванова зазначає, що економічному дискурсу властиво використання різноманітних граматичних форм, економічних термінів, поєднання лексики різних жанрів, відсутність єдиної структури організації тексту [8, с. 71].

Лексичними особливостями сучасних економічних текстів є використання різнопланової лексики, велика кількість термінів і неологізмів. У загальному вигляді лексичний компонент мови економіки можна подати так:

1) слова, що позначають вузькоспеціальні поняття та складові вузькоспеціальної термінологічної лексики, зазвичай відмінної в різних мовах (безеквівалентна лексика): *the parent of Airbus* – керуюча компанія «Аеробус»;

2) слова, що позначають поняття, що входять до складу загальнонаукової економічної термінології: *contract* – контракт, *loss* – збитки, *sales* – продаж;

3) загальновживані слова [7].

Велика кількість нових слів в економічному лексиконі англійської мови формується за допомогою словоскладання. За структурою, складні слова в економічній лексиці можна розподілити на чотири типи:

1) складні слова, які утворені з простих основ: *front-office*, *money-man*;

2) складно-похідні слова, такі як: *body shopper*, *home banking*, *code-sharing*, *hot-desking*, *short termism/-ist*, *office-hoteling*;

3) складноскорочені слова, наприклад: *ad-vid*, *tech biz*, *cred card*, *A-day*;

4) лексикалізовані синтаксичні утворення, такі як: *best-before/sell by (date)*, *hire-and-fire*, *just-in-time*, *business-to-business* [10].

В економічних статтях поміж термінами офіційного стилю зустрічаються і розмовні вирази: *buck* (долар), *to scoop up* (згрібати), *bigwig* (велика шишка, важна персона), *break even* (беззбитковість), *bottom line* (нідсумок) та інші. Наприклад: *New York's bigwigs have little to worry about these days* [13].

Популярні економічні тексти характеризуються також використанням різноманітних стилістичних засобів [2; 3; 4; 5]:

- уособлення для «оживлення» економічних явищ: *Despite the jitters, the smart money still says that Mrs Merkel will serve out her term* [13].

- порівняння: *Like a bubble, capitulation—investors' jargon for the final, frenzied phase of a rout—is accompanied by a kind of mania* [13].

- використання синонімії: *businessman* – *entrepreneur*, *stock exchange* – *bourse*, *to modify* – *to change*, *revenue* – *earnings* [13].

- часті випадки алюзії: *More imaginative conspiracists suggested that it was a Trojan horse to place American troops on Nepalese soil* [13].

- мовна гра, яка може бути заснована на повторі, розділенні слова або стійкого словосполучення, злитті або збігу слів: *On strategic decisions the firm has zigged when much of the apparel industry has zagged* [13].

- велика кількість власних назв: *Joe Biden took to the stage in Chicago this week to trumpet his economic plan* [13].

- використання метафор: *On the other side of the world, Chile's democratic government may soon find its hands tied* [13]. Найтиповішим прикладом метафоризації є застосування концепцій, пов'язаних із загальним значенням «людина, її внутрішній світ та її зовнішній світ: організм людини, її здоров'я, сім'я, дім, предмети загального вжитку, їжа, одяг, релігія, транспорт, інструмент тощо» [10]. Наприклад:

*This week it emerged that Intel, America's chipmaking champion with Chinese sales of \$21bn last year, is about to axe thousands of jobs* [13]. «To axe» означає «to reduce services, jobs, payments, etc. a lot or completely without warning or in a single action» [11].

*Not only do they advise on picking assets and tax-efficient investment strategies—they often find out about illicit affairs and which heirs might be a **problem child*** [13]. «Problem child» означає «a product or part of company that is losing money or needs a lot of investment to become competitive in a market that is growing quickly» [11].

Отже, результати аналізу свідчать про загальну тенденцію до використання термінів, неологізмів, а також стилістичних засобів у статтях на економічну тематику, метою яких є зробити їх унікальними, яскравими та цікавими для читача.

#### Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 336 с.
2. Біляк І. В. Особливості функціонування мовної гри в сучасному англomовному новинному медіатексті. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. 2013. № 1052, Вип. 74. С. 37 – 42.
3. Боднар С. В. Мовні й соціокультурні особливості англomовного економічного дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. № 19. Т. 1. С. 24 – 27.
4. Борисова О. В. Лінгвокультурні проблеми відтворення англійських рекламних текстів українською мовою. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2020. № 44. С. 189 – 192.
5. Глінка Н. В. Семантико-стилістичні особливості англomовних текстів публіцистичного стилю. Advanced education. 2014. № 1. С. 6 – 12.
6. Ільїн В. Метафізичний дискурс економічної теорії. Філософська думка. 2006. № 5. С. 127-142.
7. Коваленко О. В. Особливості перекладу економічних термінів з англійської українською мовою у текстах новин у мережі інтернет. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Т. 31 (70). № 2. Ч. 3. 2020. С. 80 – 86.
8. Ліванова Т. М. Структурно-семантичні особливості термінології економічного дискурсу. Нова філологія: зб. наук. праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2005. № 1 (21). С. 71 – 76.
9. Хаба Н. Стилістичні особливості англomовних газетних економічних статей. Перекладацькі інновації: матеріали V Всеукр. студент. науково-практ. конф., м. Суми, 12 – 13 берез. 2015 р. Суми, 2015. С. 52 – 54.
10. Юсухно С. І. Основні способи утворення неологізмів у сфері економіки. URL: [http://www.confcontact.com/2014-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/fl4\\_yusuhno.htm](http://www.confcontact.com/2014-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/fl4_yusuhno.htm) (дата звернення: 21.09.2023).
11. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 03.10.2023).
12. Molodcha N. S. Systemic and innovative lexicon of the economic discourse. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Харків, 2016. Вип. 83 (34). С. 122 – 128.
13. The Economist. URL: <https://www.economist.com/> (дата звернення: 03.10. 2023).

## **ГРАМАТИКО-СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БРИТАНСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Гаргай Ю. А.**

*гр. зМАН-21*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Ярема О. Б.*

Англійська мова, безперечно, є однією з найпоширеніших мов у світі, а особливістю роботи перекладача та філолога полягає у постійному виборі варіанту англійської мови для конкретних завдань. У світлі цього, аналіз і розуміння відмінностей між британською та американською англійською стає надзвичайно важливим завданням для фахівців у галузі перекладознавства.

Одним із важливих аспектів формування різних варіантів англійської є їх історичний розвиток, що відзеркалює багатоаспектну взаємодію мови, суспільства та культури. Від давніх коренів до сучасних варіацій, обидві мови пройшли складний процес еволюції та адаптації, відображаючи соціокультурні зрушення та історичні події. Історія британської англійської мови — це шлях трансформації, який охоплює тисячоліття. Досліджуючи її становлення значна увага приділяється основним історичним періодам: англосаксонський, середньоанглійський та новоанглійський. Такі історичні події, як нормандське вторгнення та утворення Британської імперії, мали значний вплив на розвиток британської англійської, зробивши її мовою міжнародного спілкування та літературних творів. Завдяки творчості великих майстрів слова, таких як Вільям Шекспір, британська англійська стала рушійною силою у розвитку літератури та культури [1, с. 13-18].

Історія американської англійської є свідченням адаптивності та стійкості мови. Від свого колоніального коріння до різноманітних індіанських, африканських, європейських та інших мовних впливів американська англійська перетворилася на багату та динамічну мову. Це більш ефективний конкурент англійській мові з багатьох причин, оскільки вона виключно чиста та лінгвістично правильна. Дійсно, коли поселенці та жителі різних частин Англії об'єдналися, вони були змушені відкинути відмінності в діалектах і залишити лише те, що вони могли зрозуміти [3, с. 298-302].

Граматичні та синтаксичні відмінності між американським та британським варіантом англійської мало чим відрізняються. Звичайно, існують деякі граматичні особливості та конструкції британської англійської, які не зустрічаються в інших варіантах англійської, що робить її унікальною. Однак, загалом, вони дотримуються тих самих граматичних правил. З огляду на це, деякі відмінності з опрацьованих джерел наведені нижче [5, с. 144-147; 2, с. 140-161; 4].

Використання різних часових форм для позначення минулих дій. Наприклад, у британській англійській для події, яка щойно відбулася, часто використовується теперішній доконаний час «I have just finished my work», тоді як в американській англійській частіше вживається минулий простий час «I just finished my work».

У вживанні артиклів також є різниця, адже британці частіше вживають «the» перед іменами річок та географічними назвами «the Thames», «the United Kingdom», тоді як американці можуть опускати артикль у подібних випадках. Різниця помітна, наприклад, у фразі «at the university» / «at university»; «go to the hospital» / «go to hospital». Однак, американці іноді пропускають артиклі, де їх використовують британці. Наприклад, американці кажуть «in future», а британці — «in the future».

Застосування «have got» дещо відрізняється в обох варіантах, адже, говорячи про людські стосунки, носії британської англійської зазвичай використовують формулювання «have got». Наприклад, британець може сказати: «I've got a cousin in Spain». Але американець, швидше за все, скаже: «I have a cousin in Spain». Це ж правило застосовується, коли йдеться про володіння предметами та про хворобу. Британський варіант здебільшого: «I've got a cold», тоді як американський просто: «I have a cold».

Розрізнити британську та американську англійські можна за прийменниками у деяких виразах. Зокрема для вираження точного часу використовують «at», британці також використовують його у виразі «at the weekend», коли американці «on the weekend». «At» в британському варіанті застосовується, коли говорять про університети та інститути, а в американців – «in». В американців «over» використовується для опису руху через якусь перешкоду при стрибку чи кроці, а в британській «over» та «across» для руху вздовж якоїсь поверхні.

Для багатьох варіантів англійської мови є типовим часте використання модальних дієслів, проте здебільшого це «can, must, have to, need to...». Британця ж можна розпізнати вживанням «shall», «shan't» та «should». Фактично лише носії британської англійської застосовують «shall», «shan't» для вираження пропозиції, дозволу, допомоги; для домовленостей та побажань. Американці ж вважають їх дуже офіційними та замінюють на «will».

В американській англійській для утворення складних іменників використовують таку конструкцію: дієслово + іменник, наприклад: «dive board». У британському варіанті існує ж ще одна форма: герундій (дієслово + ing) + іменник: «diving board». Також для нього є характерним утворення складних іменників за використанням дефісу, а не сполуки слів.

У британській англійській мові збірні іменники (тобто іменники, що стосуються окремої групи людей або речей, наприклад, staff, government, family, team) можуть супроводжуватися дієсловом в однині чи множині залежно від того, чи розглядається група як одне ціле, чи як багато індивідів. Американська англійська трактує цей тип іменника як однину. А це означає, що зазвичай збірний іменник поєднується з іншими термінами в однині.

Ці граматико-синтаксичні відмінності, хоча й не є повним списком, але демонструють, наскільки різними можуть бути варіанти англійської мови в різних регіонах. Важливо розуміти, що різниці між британською та американською англійською не означають правильності чи неправильності, а лише їхні різні лінгвістичні шаблони. Для перекладачів та лінгвістів важливо розуміти ці відмінності, оскільки вони можуть впливати на якість та точність перекладів, а також на розуміння та комунікацію між мовцями обох варіантів англійської.

### Література:

1. Верба Л. Історія англійської мови : підручник. Вінниця : "Нова Кн.", 2004. 304 с.
2. Горбач Н. Л., Кальченко Т. М., Савченко О. О. Основні граматичні відмінності між американським та британським варіантами англійської мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2022. № 55. С. 153–158.
3. Миклаш Л. Особливості американського варіанта англійської мови: історичне тло. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. № 16. С. 298–304.
4. Beare K. What's the difference between american and british english?. ThoughtCo. URL: <https://www.thoughtco.com/differences-between-american-and-british-english-1212216> (date of access: 04.10.2023).
5. Dirgayasa. The typical different features of grammar of the British English (BrE) and American English (AmE). Ethical lingua. 2016. No. 2. P. 142–152.

## ПОЛІТКОРЕКТНА ЛЕКСИКА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ

Драгомерецька В. І.

гр. Angl-M22z

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Мельник І. В.

Прогресивний період глобалізації характеризується стрімким розвитком толерантності соціуму. Це ключова запорука сучасної демократичної політики. У цьому і полягає причина того, що досить велику кількість уваги приділяють політкоректній лексиці та її використанню суспільством, зокрема у ЗМІ, які, як відомо, і формують тренди, а згодом поширюють їх. Політична коректність передбачає використання толерантних слів або висловів для опису дій, предметів або явищ, які вживають для того, щоб не образити почуття людей, а особливо тих, які безпосередньо відносяться до певної групи.

Звертаючись до історії, дізнаємось, що поняття політкоректності, виникло у США у другій половині 20 століття. Його поширенню сприяли суспільні мітинги афроамериканців, на яких висловлювалось обурення щодо використання певних неприйнятних слів для їх характеристики. Вони вимагали того, щоб суспільство не використовувало слово «black» стосовно них. На їхню думку, це слово мало досить сильний контраст з «white», а також безпосередньо вказувало на забарвлення шкіри. Іншими словами, це був акцент на їхній відмінності, на тому, що найбільш непокоїло їх.

Найбільш популярними прикладами сильного «контрасту» між «black» і «white» є: black market – чорний ринок, blackmail – шантаж, blacklist – чорний список; white-collar – білий комірець, whitelist – рекомендаційний список, whitehall – англійський уряд.

Отже, слово «black» асоціювалось із чимось негативним, натомість слово «white» – із позитивним. Це було найголовнішою причиною обурення темношкірих, а також найбільшим стимулятором до нововведень у англomовній лексиці. Ці зміни посприяли припиненню обурення афроамериканців, а також початку шляху світу в напрямку толерантності, зокрема в лексиці. Пізніше, такий досвід Сполучених Штатів запозичили й інші держави.

Найбільш «болючою» темою щодо расової нерівності є вживання слова «neger» для окреслення афроамериканців. Лінгвісти стверджують, що використання цього слова не несе жодного образливого змісту, але все ж воно виходить за межі політичної коректності через те, що походить від іспанського слова «negro» (перекладається як «чорний»), що, як згадувалось раніше, неприпустимо для представників цієї расової групи, а головною запорукою політичної коректності є використання саме таких слів для опису, яких бажає занепокоєна сторона. Тож, варто вживати «афроамериканець», «темношкірий» або ж «африканець» [4, с. 135].

Ще одним прикладом політкоректності у сучасному суспільстві є «нівелювання статевої приналежності, а саме вживання звертання «Мх», що є альтернативою до «Mr» і «Ms» [2, с. 8]. Таким чином, відображається повага до вибору людини, яка має невизначену стать.

Обговорюючи тему політкоректної лексики, варто зауважити значення евфемізму. Це непряма, прихована і більш толерантна альтернатива опису предмету, дії чи явища, які вже володіють певною назвою, але потребують іншої, більш коректної, для використання у публічному форматі [3].

Прикладом вживання евфемізмів для прояву політкоректності є вживання термінів, якими описують особливості людей, зокрема, «a person with an alternative body image», «a

horizontally challenged person», «differently sized person», які толерантно вказують на людей із надлишковою вагою. Способом необразливого опису літніх осіб є «chronologically gifted», «experientially enhanced, advanced in years». До людей, які відрізняються рівнем розвитку, можна звертатись: «intellectually challenged», «alternatively schooled», «sun children». Психічні вади, які потребують найбільш толерантного опису, можуть бути окреслені так: «emotionally different»; «socially misaligned», «moonchild» [1, с. 95]. Крім того, існують гендерно нейтральні одиниці, переважно на позначення професій: *actron* замість *actor/actress*, *waitron*, *waitperson* замість *waiter/waitress*, *member of the clergy* замість *clergyman*, *law enforcement officer* замість *militiaman/ militiawoman* [1, с. 96].

Підсумовуючи, варто зауважити, що вживання політкоректної лексики – це заporука суспільної політики сьогодення. Варто зауважити, що подібна «пом'якшувальна лексика» несе значний вплив на аудиторію, адже свідчить про бажання бути ввічливим, культурним, про прагнення уникнення напружених ситуацій у комунікації. Часто це робиться задля створення та утримання позитивного іміджу, і є частиною численних PR-кампаній. Таким чином, довіру завойовують численні телеканали, газети, журнали, а також окремі люди, зокрема, політики. Загальновідомий факт, що сучасний прогресивний соціум досить серйозно ставиться до толерантності та сприйняття людей такими, якими вони є, а значить, підтримка такої тенденції – це ключ до сердець людей. Проте, для того, щоб прогрес сучасного соціуму зростав у геометричній прогресії, важливо підтримувати політичну коректність не штучно, лише заради позитивного образу, а щиро, дійсно бажаючи просування тенденції толерантного ставлення до всіх, без винятку, людей.

#### Література:

1. Вишинівський Р. Й. До питання про мотиви вживання евфемізмів (на прикладі сучасної англійської мови). *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. №13. С. 95-97.
2. Евфемізми як лексичний засіб вираження категорії політкоректності та їх переклад (на матеріалі американської та британської преси). URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Konkursna-robota-Politychna-korektnist.pdf>
3. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-18587>
4. Гаврилова І. М. Особливості та способи перекладу політкоректної лексики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2020. № 46, т. 3. С. 134-137.
5. Сінна Л. Ю. Особливості перекладу політкоректної лексики в контексті евфемізації (на матеріалі текстів ЗМІ). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2022. № 56. С. 283-287.

### СИНОНІМІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ В. П. ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» ТА Ф. С. ФІЦДЖЕРАЛЬДА «THE GREAT GATSBY»)

Дребот Я. Р.

гр. ФІЛ-20-2

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу  
Наук. керівник – к.філол.н, доцент Ковальчук О. Я.

Дослідження та порівняння синонімії в англійській та українській мовах – одне з актуальних завдань сучасного мовознавства. Незважаючи на велику кількість наукових робіт про синоніми, опублікованих як в Україні, так і за кордоном, проблема синонімії досі залишається у дискусійному розпалі. Синоніми досліджували такі науковці як М. А. Жовтобрюх, М. Я. Плющ, О. Д. Пономарів, М. П. Кочерган. Проте порівняння



синонімії на матеріалі творів Ф. С. Фіцджеральда «The Great Gatsby» та В. П. Підмогильного «Місто» ще не були предметом дослідження та аналізу.

Мета дослідження – визначити особливості вживання синонімів в англійській та українській мовах на матеріалі творів В. П. Підмогильного «Місто» та Ф. С. Фіцджеральда «The Great Gatsby».

Синонімія – семантичне явище лексикології в англійській та українській мовах. Воно допомагає урізноманітнити та вдосконалити наше мовлення, надати йому нових відтінків. Як мовна універсалія синонімія існує в обох зіставлюваних мовах. Пашковська Н. Ф. зазначає, що синоніми – це слова-поняття, які відображають сутність одного і того самого явища об'єктивної дійсності, але мають різні додаткові відтінки в значенні та служать не стільки для взаємозаміни, скільки для уточнення думки і нашого ставлення до висловленого [2, с. 2].

Синоніми – це різні за звучанням і написанням слова, які мають близьке або тотожне значення. Синоніми використовують, щоб збагатити виразність мови та уникнути одноманітності й тавтології в тексті. Бублик Л. Н. зазначає, що вивчення синонімів ведеться на рівні синонімічного ряду, який виділяється на базі функціонально-семантичної спільності, яка склалася на сучасному етапі розвитку мови [1, с. 212]. У зв'язку з особливостями історичного розвитку англійська та українська мови надзвичайно багаті синонімами. Це синонімічне багатство широко використовують в усіх стилях усного і писемного мовлення.

Синоніми виражаються однією частиною мови, проте у мовознавстві немає єдиної класифікації синонімів. За різними принципами класифікації синоніми поділяють на декілька різновидів.

За належністю до мовного рівня синоніми поділяють на лексичні, фразеологічні, словотвірні, афіксальні, граматичні (морфологічні, синтаксичні).

У творах «Місто» та «The Great Gatsby» було виявлено, що відповідно до морфологічної структури синоніми обох мов можуть поділятися на:

синоніми, які мають однаковий корінь: «*cad*» [3, с. 137], «*садок*» [3, с. 74];

синоніми, які мають різний корінь: «*little*» [4, с. 83], «*small*» [4, с. 75], «*tiny*» [4, с. 75]; «*талановитий*» [3, с. 77], «*здібний*» [3, с. 84], «*кмітливий*» [3, с. 11];

синонімічні вирази (зазвичай ідіоматичні): «*participate*» [4, с. 5], «*take part*»; «*зрештою*» [3, с. 127], «*кінець кінцем*» [3, с. 130].

Синоніми обох мов поділяються на семантичні (ідеографічні) та стилістичні. Ідеографічні синоніми позначають різні відтінки денотативного компонента значення та можуть відрізнятися ступенем якості, наприклад: «*look*» [4, с. 13], «*glance*» [4, с. 92], «*stare*» [4, с. 60], «*gaze*» [4, с. 130], «*watch*» [4, с. 24]; «*біль*» [3, с. 123], «*мука*» [3, с. 142], «*страждання*» [3, с. 40]. Стилiстичні синоніми – це слова, близькі або тотожні за означальним компонентом значення, але різні за сферою вживання. Наприклад: «*father*» [4, с. 125], «*daddy*» [4, с. 136]; «*find out*» [4, с. 73], «*ascertain*» [4, с. 50]; «*батько*» [3, с. 59], «*тато*» [3, с. 60]; «*губи*» [3, с. 92], «*уста*» [3, с. 92].

В обох мовах синоніми поділяються на повні та часткові. Повні синоніми є ідентичними і в денотативному, і в конотативному значенні. Таких синонімів існує дуже мало і найчастіше це терміни у спеціальній літературі. Часткові синоніми мають певну різницю в значенні. Прикладами часткових синонімів у творі «The Great Gatsby» є слова «*angry*» [4, с. 139], «*furious*» [4, с. 80]; у творі «Місто» – «*іти*» [3, с. 38], «*сунути*» [3, с. 32], «*простувати*» [3, с. 53].



Особливою групою синонімів є територіальні синоніми, тобто слова, які вживаються синонімічно в різних країнах, що спілкуються однією мовою. Ця група синонімів характерна для англійської мови. Наприклад, у творі «The Great Gatsby» є такі слова-синоніми: «autumn» [4, с. 163], «fall» [4, с. 160]; «bill» [4, с. 34], «check» [4, с. 79]. Перші лексеми вживаються у британській англійській мові, другі – в американському варіанті. Для української мови характерні діалектні синоніми, у творі «Місто» бачимо такі приклади: «дзеркало» [3, с. 30] та «люстро» [3, с. 67]. Слово «люстро» є діалектним синонімом слова «дзеркало». Також цікавим є те, що в українській мові існують фонетичні та морфологічні синоніми, яких немає в англійській мові. Фонетичні синоніми є результатом і засобом милозвучності української мови. У творі «Місто» є такі приклади фонетичних синонімів: «іти» [3, с. 75], «йти» [3, с. 99]; «учитель» [3, с. 17], «вчитель» [3, с. 114]. Морфологічні синоніми – це варіанти форм слів, які позначають одне і те саме поняття, але мають різну сферу використання, наприклад: «вогник» [3, с. 165], «огник» [3, с. 48].

Слова, що мають у своєму складі спільне значення, об'єднуються у синонімічні ряди, які є характерними для двох зіставляваних мов. Зазвичай у синонімічних рядах є синонімічна домінанта, проте є ряди, у яких її немає. Домінанта – слово, яке має бути стилістично нейтральним і семантично близьким до всіх інших членів синонімічного ряду, проте домінанта може бути відсутня у рядах прикметників та прислівників, оскільки у них досить складно виявити слово з найбільш загальнішим значенням. У творі «Місто» бачимо такий приклад синонімічного ряду: «піднесення» [3, с. 4], «запал» [3, с. 113], «натхнення» [3, с. 128], «енергія» [3, с. 67], «жар» [3, с. 52], «захват» [3, с. 67]; у творі «The Great Gatsby» – «life» [4, с. 126], «existence» [4, с. 124], «entity» [4, с. 187], «being» [4, с. 3], «living» [4, с. 37].

У результаті аналізу творів «Місто» В. П. Підмогильного та «The Great Gatsby» Ф. С. Фіцджеральда можемо підсумувати, що синоніми відіграють важливу роль в українській та англійській мовах та мають схожі характеристики. Існують різноманітні класифікації синонімів. До ізоморфних рис належить поділ синонімів на повні та часткові, семантичні (ідеографічні), стилістичні, діалектичні. Синоніми обох мов об'єднуються у синонімічні ряди, які зазвичай мають синонімічну домінанту. Аломорфною ознакою для української мови є наявність фонетичних та морфологічних синонімів, для англійської мови – існування територіальних синонімічних лексем.

#### Література:

1. Бублик Л. Н. Лексико-семантична образність синонімії в романі Г. Тютюнника «Вир». *Культура народів Причорномор'я*. 2003. № 43. С. 212–216.
2. Пашковська Н. Ф. Лексична синонімія у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Актуальні проблеми української лінгвістики : теорія і практика*. Вип. 16. 2008. 6 с.
3. Підмогильний В. П. *Місто*. 1928. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=76>
4. Fitzgerald F. S. *The Great Gatsby*. 1925. URL: <https://www.planetebook.com/the-great-gatsby/>

## **МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД У РЕТРОСПЕКТИВІ ТА ПЕРСПЕКТИВІ**

**Македонська Н. П.**

*гр. НФ-201*

*Національний університет «Одеська політехніка»*

*Наук. керівник – д.філол.н., професор Громко Т. В.*

Технологічні інновації та методологічні підходи сприяють покращенню процесу перекладу та відкриттю перспектив цієї діяльності завдяки машинному перекладу у сучасному світі. Машинний переклад (Machine Translation, MT) вже пройшов великий шлях з часів свого створення в середині 20 століття. З появою комп'ютерів і розширенням доступу до великих об'ємів даних, MT став більш точним і зручним для користувачів з різних куточків світу. У цій статті розглянемо розвиток цього у ретроспективі та перспективі, висвітлимо досягнення та виклики, що виникають перед цією галуззю.

Комп'ютерні технології, прийшовши в лінгвістику, запропонували свої технічні можливості для опрацювання, збереження і відбору мовного матеріалу. Це дало поштовх до зародження та розвитку нової галуззі мовознавчих досліджень: корпусної лінгвістики. Корпусна лінгвістика — це галузь лінгвістики, що вивчає мову на основі корпусів, тобто великих наборів текстових матеріалів, зібраних і систематизованих за допомогою комп'ютерів. Корпуси містять тексти з різних жанрів, стилів, часів, що дає можливість дослідникам аналізувати мову в широкому контексті та розуміти її розвиток і варіації. Ця галузь лінгвістики виникла в середині 20-го століття, коли комп'ютери стали доступними для наукових досліджень. Корпуси дозволяють лінгвістам вивчати мову на прикладах, а не лише на основі інтуїції чи обмежених текстів. Вони використовуються для аналізу мовних структур, синтаксису, лексики, а також для дослідження мовного контексту та структурних особливостей мови.

Корпусна лінгвістика дала інструменти для вивчення мовних явищ на основі реальних даних, що великою мірою сприяло розвитку машинного перекладу та інших галузей комп'ютерної лінгвістики. Використання корпусів дозволяє покращити точність та ефективність машинного перекладу, а також розширює можливості вивчення мови та мовних явищ.

«Базуючись на використанні величезних масивів емпіричного матеріалу та залученні комп'ютерних технологій для отримання об'єктивних висновків про функціонування мовних одиниць, лінгвістичні корпуси швидко перетворилися на лінгвістичний ресурс. Отримані в результаті корпусного аналізу дані сприяють формулюванню якісно нових висновків про мову та окреслюють такі напрями лінгвістичних досліджень, які до появи корпусів не привертали уваги дослідників. Спираючись головним чином на реальний «живий» мовний матеріал, а не на мовну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб'єктивності дослідника і наблизитися до об'єктивного вивчення мови[2, с. 5]. Такий потенціал важливий для перекладацької практики.

Хоча початки машинного перекладу пов'язані з роботами Алана Тьюрінга та Уоррена Вівера в середині 20 століття, однак в продуктивності були обмеженими та малоефективними. У 1950-1960 роках відбулись значущі події в цій галузі, зокрема розробка системи автоматичного перекладу (Automatic Language Processing Advisory Committee – ALPAC) в США [1, с. 195]. Вони ретельно дослідили та оцінили результати машинного перекладу і прийшли до висновку, що рівень точності є недостатнім.

Протягом наступних десятиліть дослідники вдосконалювали методи машинного перекладу, використовуючи правила та статистичні підходи [3, с. 127-133]. Однак

справжній прорив став можливим завдяки нейромережевим підходам, зокрема, з'явленню моделей глибокого навчання, таких як рекурентні нейронні мережі (RNN) та трансформери. Рекурентні нейронні мережі (RNN) дозволяють враховувати контекст тексту, але вони мають обмежену здатність враховувати великі текстові послідовності через проблему відсутності довгострокової залежності. Трансформери, у свою чергу, вперше запропонували механізм уваги, який дозволяє моделі аналізувати взаємодію слів у тексті, незалежно від їхнього розташування. Це дозволило створювати більш точні та якісні переклади, особливо для складних мовних конструкцій та довгих текстів. Завдяки використанню трансформерів та інших моделей глибокого навчання, машинний переклад значно покращився у відношенні якості та швидкості, що сприяло його успішному використанню в різних сферах та вирішенню багатьох завдань з перекладу текстів.

На сьогоднішній день машинний переклад досяг високого рівня точності завдяки трансформерам та моделям, навченим на величезних корпусах тексту [6, с. 89]. Однак існують кілька перспективних напрямків, які можуть відкрити нові можливості для машинного перекладу:

- Застосування машинного навчання з підсиленням (Reinforcement Learning). Використання RL для навчання моделей машинного перекладу може покращити їх здатність до генерації більш природних та правильних перекладів [4, с.54].

- Машинний переклад мовних синтезаторів. Розвиток машинного перекладу може сприяти створенню більш натуральних голосових синтезаторів для різних мов, що робить комунікацію більш доступною та зручною для користувачів.

- Машинний переклад для спеціалізованих областей. Розробка спеціалізованих систем машинного перекладу для наукових, технічних або медичних текстів може покращити роботу фахівців у цих галузях [5, с. 2].

На сьогоднішній день машинний переклад досяг високого рівня точності завдяки застосуванню трансформерів та моделей, навчених на величезних корпусах тексту. Однак існують перспективні напрямки, які можуть відкрити нові можливості для машинного перекладу:

- 1. Застосування машинного навчання з підсиленням (Reinforcement Learning):** Використання RL для навчання моделей машинного перекладу може покращити їх здатність до генерації більш природних та правильних перекладів. Це відкриває перспективи для подальшого підвищення якості машинного перекладу.

- 2. Машинний переклад мовних синтезаторів:** Розвиток машинного перекладу може сприяти створенню більш натуральних голосових синтезаторів для різних мов. Це робить комунікацію більш доступною та зручною для користувачів, особливо в онлайн-комунікації та інших аспектах взаємодії з мовними інтерфейсами.

- 3. Машинний переклад для спеціалізованих областей:** Розробка спеціалізованих систем машинного перекладу для наукових, технічних або медичних текстів може покращити роботу фахівців у цих галузях, сприяючи точнішому та ефективнішому обміну інформацією в специфічних сферах.

Отже, розвиток машинного перекладу не обмежується лише досягнутими результатами, і існують потужні перспективи для подальшого вдосконалення цієї технології з метою полегшення комунікації, розширення доступності до інформації та покращення професійної діяльності в різних галузях.

Таким чином, машинний переклад зазнав істотного розвитку протягом минулих десятиліть і залишається активним об'єктом досліджень та розвитку. Завдяки новітнім технологіям, моделям глибокого навчання та обробці великих обсягів даних, машинний

переклад стає все більш точним та доступним. Майбутні перспективи розвитку цієї галузі обіцяють нові можливості для комунікації між різними мовами та культурами, роблячи світ більш з'єднаним і відкритим.

#### Література:

1. Ванніков Ю. В. Проблеми адекватності перекладу. Типи адекватності, види перекладу і перекладацької діяльності. Текст і переклад. Миколаїв: СХУ, 2014. 195 с.
2. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 5 с.
3. Лук'янець Г. Г. Основні напрямки сучасних корпусних досліджень мови та перспективи їх подальшого розвитку. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2012. № 44. С. 127–133.
4. Vaswani, A. et al. (2017). Attention is All You Need. *Advances in Neural Information Processing Systems*. URL : <https://www.semanticscholar.org/paper/Attention-is-All-you-Need-Vaswani-Shazeer/204e3073870fae3d05bcbc2f6a8e263d9b72e776> (дата звернення: 09.10.2023)
5. Bahdanau, D., Cho, K., & Bengio, Y. (2014). Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate. *arXiv preprint arXiv:1409.0473*. URL: <https://arxiv.org/abs/1409.0473> (дата звернення 09.10.2023)
6. Koehn, P. *Statistical Machine Translation*. Cambridge University Press. 2009.

### ФЕМІНІТИВИ У ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ (СУЧАСНИЙ ЕТАП РОЗВИКУ)

**Охоцька І. В.**

*гр. Poll-B21*

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Стахнюк Н. О.*

Мова відображає суспільство, відтворюючи його уявлення, цінності та стандарти. Вона постійно змінюється, адаптуючись до нових реалій та світобачень. Однак, незважаючи на те, що фемінітиви, тобто граматичні форми, що вказують на жіночий рід професій або посад, були відомі українській та польській мовам ще століття тому, їхнє використання завжди викликає обговорення. У структурі іменникового словотворення у всіх слов'янських мовах велике значення мають назви осіб за їхньою професією, і цей лексичний розділ постійно поповнюється новими словами, які виникають, коли необхідно надати ім'я особі за новою професією або новим видом діяльності.

Суспільна реалізація жінок у XX столітті була сильно зумовлена світовими війнами, які викликали глобальну мобілізацію та зайнятість як чоловіків, так і жінок на фронті та на окупованих територіях, що призвело до того, що вони стали спільними учасниками воєнних подій і однаково переживали їх наслідки. Жінки широко включались у виробництво та забезпечення фронту, брали на себе всю відповідальність за родину і дітей, що призвело до зміни не лише усталені суспільні функції, але й вплинуло на психологію та самооцінку жінок.

Фемінітиви вживаються в багатьох розвинених літературних мовах, включаючи польську, і використовуються в різних стилістичних реєстрах, зокрема в публіцистиці, художній літературі та науці. Порівнюючи їх вживання у польській та українській мовах, можна відзначити цікаві спільні та відмінні риси. Деякі фемінітиви тільки починають набувати популярності у вживанні, тоді як інші вже активно використовуються у повсякденному мовленні. Іменники-фемінітиви формуються від чоловічих основ за

допомогою суфіксації 94,5%, складанням основ 1,83% та утворенням стійких словосполучень 3,67%. [1, с. 266].

Згідно з дослідженням «Як мова впливає на реальність» («Jak język kształtuje rzeczywistość»), яке було проведено у лютому 2022 року, майже 40% дорослих громадян Польщі використовують жіночі форми слів. [3, с. 10]. Це свідчить про те, що даний пласт лексики є доволі затребуваним та перебуває на активному етапі свого становлення.

На основі аналізу статистичних та лінгвістичних даних було виокремлено основні критерії утворення жіночих форм слів у польській мові. Наведемо деякі з них: шляхом додавання суфіксів: -k- до чоловічої форми слова malarz – malarka, actor – aktorka; -yni- / -ini- до чоловічої форми слова kierowca – kierowczyni, naukowiec – naukowni. Менш популярні форми, які теж зустрічаються у польській мові: за допомогою суфіксів -owa- та -ina- szef – szefowa, sędzia – sędzina.

Неможливо створити лексему, що позначає жіночу назву професії на основі іменника, якщо в мовній системі вже існує слово, яке формально подібне, але має інший семантичний зміст. Наприклад, у польській мові існує слово «bednarz», що означає «бондар» або «ремісник, який займається бондарством». У цьому випадку вже існує слово «bednarka», що означає «професію бондаря або бондарство», і вже використовує формант «-k/a» для утворення жіночої форми. Аналогічно, слово «betoniarz», що означає «робітник, який виготовляє предмети з бетону», не може бути перетворено на жіночий рід через наявність слова «betoniarka», яке означає «машину для приготування бетонної суміші шляхом механічного перемішування її складових з водою» і вже має жіночий рід.

Лексеми, що вказують на професії та утворені за допомогою словотвірних формантів, дозволяють створювати жіночі відповідники до чоловічих назв професій, такі як «ekolożka», «farmakolożka», «psycholożka», «taksówkarka», «meteorolożka», «filolożka». Ці слова відповідають граматичним правилам мови, але їхнє вживання у спілкуванні в мові загального вжитку часто має негативний відтінок як, наприклад, «fizyczka», «chemiczka», «biolożka», «chemigrafka», що ускладнює їхнє прийняття як стандартних форм для позначення жіночих назв професій.

Фемінні назви професій виникають від деяких іменників чоловічого роду, що мають закінчення -nik, шляхом додавання форманта -nicz/k-a. Наприклад, «urzędniczka» утворюється від «urzędnik», що означає «службовець» або «особа, яка працює в якійсь установі чи виконує адміністративні функції», а «sukierniczka» утворюється від «sukiernik», що означає «кондитер» або «фахівець, який виготовляє солодоші». Проте, через історичні чинники, пов'язані з тим, що більшість професій протягом тривалого часу виконували чоловіки, відсутні фемінні відповідники для деяких агентивів, таких як «bartnik» (бортник або бджоляр, який займається розведенням бджіл в борті), «bionik» (фахівець з біоніки), «browarnik» (бровар або фахівець в галузі пивоваріння), «cierpownik» (фахівець в галузі теплотехніки).

Після аналізу словотвірної особливості жіночих назв осіб за професією у сучасній польській мові, можу зробити такі висновки. З морфологічних методів творення вивчених номінативних одиниць, суфіксація є продуктивним. Суфікс -k/a має спеціалізовану роль у формуванні жіночих іменників для професійних назв у сучасній польській мові. Фемінітиви, що вказують на професії, є важливою частиною словотвірної системи польської мови. Тому виявлені тенденції в номінації можуть служити основою для більших узагальнень під час порівняльного дослідження агентивів у різних слов'янських мовах.

**Література:**

1. Ковалик І. І. Питання слов'янського іменникового словотвору в східно-слов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами: До IV з'їзду славістів / І. І. Ковалик. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1958. Ч. 1. 155 с.
2. Кондрацька О.В. Фемінні назви осіб за професією в сучасній польській мові: словотвірний аспект. Слов'янський збірник. 2012. Вип. 16. С. 258–268.
3. Jak język kształtuje rzeczywistość? Raport z badania ilościowego na temat feminatywów URL: [https://www.bnpparibas.pl/wystarczyslowo/utills/doc/Raport\\_z\\_badania\\_na\\_temat\\_feminatyw%C3%B3w.pdf](https://www.bnpparibas.pl/wystarczyslowo/utills/doc/Raport_z_badania_na_temat_feminatyw%C3%B3w.pdf)

## ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МЕДІАЛІНГВІСТИКИ ЯК НАУКИ

**Панкратьєва А. В.**

гр. зМАН-21

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Ярема О. Б.

Із початком активного розвитку засобів передачі інформації та їх впливу на суспільство, вчені ще з 20 століття виявили інтерес до вивчення мови ЗМІ та їх особливостей, що, своєю чергою, призвело до виникнення поняття “медіалінгвістика”. Медіалінгвістика як поняття є інтердисциплінарним, так як її особливості вивчають не тільки філологи, ай психологи, політологи, соціологи, культурологи та журналісти. Активним впровадженням терміну “медіалінгвістика” в Україні займається професорка Лариса Шевченко та кандидат філологічних наук, мовознавець Сизонов Дмитро. Вони вважають, що медіалінгвістика – це нова міжгалузева гуманітарна дисципліна, що вивчає функціонування мови в засобах масової інформації. У комплексі медіалінгвістичних проблем як інтегрального гуманітарного знання важливо зосередити увагу на мовознавчій аспектології, що й визначає один зі складників цього синкретичного поняття [4, с 21].

Як філологічна наука, медіалінгвістика досліджує та пояснює певні аспекти, наприклад теоретичні засади та суспільні передумови виникнення медіалінгвістики; роль ЗМІ в динаміці мовних процесів; функціонально-стилістичний статус медіамовлення; поняття медіатексту як базової категорії медіалінгвістики; опис методів вивчення текстів масової інформації; аналіз лінгвостилістичних ознак основних типів і жанрів медіатекстів: друкованих, електронних; інформаційних; аналітичних, художньо-публіцистичних; дослідження різних аспектів медіадискурсу в контексті міжкультурної комунікації та ін. [4].

**Об'єктом** дослідження медіалінгвістики є засоби масової інформації, їх природа, функції, комунікативні стратегії й тактики, медійні тексти, жанри й типи. **Предметом** є мова ЗМІ, її функціонально-стилістичний ресурс, архітектонічні особливості медійних текстів, аргументація природи стилістичної норми в медіа, граматичні, лексичні, синтаксичні особливості медійної комунікації [4, с 30].

У своїх працях Бабич В. І. описує мову ЗМІ як структуровану систему мовних засобів, яку використовують ЗМІ для створення та поширення інформації серед аудиторії. Вона вважає, що мова ЗМІ включає в себе різноманітні мовні засоби, такі як слова, фрази, граматичні конструкції, образи, символи, а також вибір лексики, структури текстів, стилістику, інтонацію та інші аспекти комунікації. Також професорка зазначає, що мова ЗМІ може бути різною в залежності від типу ЗМІ (наприклад, газети, телебачення, радіо, Інтернет), цільової аудиторії, жанру, інформаційної мети та інших чинників.

Оскільки мова ЗМІ є важливим інструментом впливу на громадську думку та формування інформаційної картини світу, то її основними функціями є ефективне спілкування з громадськістю, пояснення події, викладу думок та впливу на думки і переконання читачів, слухачів або глядачів. Мова ЗМІ відображає важливі аспекти культурного, політичного, соціального та економічного життя суспільства і впливає на сприйняття подій та явищ громадськістю [1, с. 16; 2, с. 6].

Невід'ємними складниками інформаційного простору та актуальними для досліджень вважаються поняття «медіадискурс» (або як ще його називають «дискурс масової інформації») та «медіатекст».

Відповідно до етимологічного словника, воно походить від латинського слова «discursus», що означало «розмова». Пізніше це слово було запозичене французькою мовою «discours» – «промова, розмова про щось» [5]. Як частина соціології та лінгвістики поняття «дискурс» вперше було згадане німецьким соціологом та філософом Юргеном Габермасом в 1952 р. Він використав його, аби описати спосіб мовної взаємодії, що включає в себе розумовий та критичний аналіз цінностей, соціальних норм та правил у суспільному житті. Сьогодні ж цей термін означає, що це є типом мовленнєвої діяльності в медіа, спроектований на інформування аудиторії щодо різних сфер суспільного життя засобами масової комунікації (телебачення, радіо, інтернет, друкована преса та ін.) [4, с. 22]. Також варто зазначити, що медіадискурс як поняття має шість основних характерних ознак. Першою є групова співвіднесеність – це означає, що адресант поділяє погляди своєї групи. Другою є публічність – відкритість та орієнтованість на масового споживача. Наступною є полемічна зорієнтованість – створення полілогу з бажанням подальшої дискусії. Вплив на кілька груп споживачів одночасно є ще однією характеристикою і називається вона – інсценування і масова спрямованість. Останніми двома характеристиками є інформаційна глобальність і всеохопність; та прецедентне місце в геокультурній картині світу [4, с. 41].

Сизонов Д.Ю. поділяє медіадискурс на усні та неусні. До усних він відносить діалоги, монологи, полілоги, інтерв'ю і тд. Радіо-, теледискурси, друковані газети та журнали є представниками неусних дискурсів [3, с. 390].

Основною категорією медіадискурсу вважається «медіатекст». Це поняття з'явилося у 20-ому столітті через швидкий розвиток засобів масової комунікації. Замість звичних друкованих текстів виникли нові види текстів, пов'язані з появою радіо, телебачення та Інтернету. Медіатекст охоплює будь-які повідомлення чи тексти, що використовуються в масовій комунікації. Варто зазначити, що будь-якому зафіксованому тексту передують дискурс, а тексту поза дискурсивною діяльністю не існує. Тому поняття тексту і дискурсу не протиставляються, їх відношення пов'язуються причинно-наслідковим зв'язком: текст є результатом дискурсу. Дослідники виокремлюють певні характеристики медіатексту, такі як: масовість, інтегративність, відкритість щодо тематичної наповненості, інтертекстуальність, гіпертекстуальність, когерентність, когезійність [4, с. 42-44.]. Класифікацій медіатекстів у медіалінгвістиці є багато, проте більшість з них спираються на такі аспекти: критерії щодо створення тексту, форма (фактура) медіатексту, канал розповсюдження, функціонально-жанровий тип тексту та тематична домінанта.

Отже, поняття медіатексту і медіадискурсу становлять основні теоретичні складові медіалінгвістики. Медіатекст – це вид тексту, спрямований на широку аудиторію, і він характеризується поєднанням вербальних і медійних компонентів, а



також особливим стилем автора. Крім того, він має виражену прагматичну спрямованість. Медіадискурс – це зв'язний текст, який враховує екстралінгвістичні, прагматичні, соціокультурні, психологічні та інші фактори.

**Література:**

1. Альбецено М. Базові категорії медіалінгвістики. *Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі*. 2020. С. 16–17.
2. Бондаренко І. Вплив медіатексту на читача. *Медіатекст у сучасному комунікативному дискурсі*. 2020. С. 6–7.
3. Сизонов Д. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. *Studia linguistica*. 2013. № 7. С. 389–393.
4. Шевченко Л., Сизонов Д. *Теорія медіалінгвістики : підручник / ред. Л. Шевченко. Київ : "Київ. ун-т", 2021. 214 с.*
5. *Discourse. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/search?q=discourse> (date of access: 02.10.2023).*

**ТЕОРІЯ МОВЛЕННЄВИХ ЖАНРІВ  
І АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ**

**Риженьких В. О.**

гр. ГФз-312м

Національний університет «Запорізька політехніка»

Наук. керівник – д.філол.н., професор Приходько А. М.

Теорія мовленнєвих жанрів (ТМЖ) стала одним із найважливіших напрямів лінгвістики, а саме теорії дискурсу. Вивчення цього питання дозволило впорядкувати як відомості про функціональну сторону мови, так і системність мовлення. Безперечно, з часом погляди на цю проблему змінювалися і продовжують змінюватися до цього дня. Однак на даному етапі розвитку напрямку можна сказати, що ТМЖ допомагає вирішувати завдання, загальні для всіх мовних дисциплін (з чого складається висловлювання, чому у певній ситуації обираються певні засоби тощо).

Глобальне вивчення жанрів мовлення зараз призвело до створення перспективного напрямку у сфері антропоцентричного мовознавства. Багато вчених у цій галузі дають різні варіанти розуміння мовленнєвого жанру, причому досі немає єдиної думки щодо визначення жанрів мовлення, і навіть структури і типології жанрів.

Проблеми теорії мовленнєвих жанрів активно обговорюються у численних працях сучасних дослідників. Ситуацію, що склалася, а саме підвищений інтерес до дослідження мовлення, можна пояснити зростанням популярності понять «жанр мовлення» або «жанр спілкування», оскільки саме вони останнім часом все частіше зустрічаються на сторінках лінгвістичних видань. Багатство мовленнєвих жанрів (МЖ) обумовлено різноманітністю людської діяльності, всі види якої пов'язані з використанням мови. У кожній сфері діяльності існує цілий спектр МЖ, який піддається змінам та трансформуванню і знаходиться у прямій залежності від розвитку та ускладнення самої діяльності. Звідси – надзвичайна різноманітність МЖ, куди відносяться діалог, побутова розповідь, лист, військова команда, літературні жанри, ділові документи, публіцистика, наукові виступи тощо. Мовленнєвий жанр як об'єкт дослідження вивчається у низці наук, серед яких найповніше представлені лінгвістичний і соціопрагматичний аспекти теорії мовленнєвих жанрів.

Сучасний підхід до поняття «жанру» передбачає, що це поняття охоплює як літературознавчий термін, так і певний набір універсальних текстів. Людська мова існує у



вигляді конкретних висловлювань із типовими конструкціями. Отже, немає позажанрових висловлювань. Вся мовленнєва діяльність – це вибір жанрів, що не виключає змін у жанрах та жанровому репертуарі. Жанрами є текстові зразки (і групи текстів), які історично склалися як такі, тобто. існують у суспільній мовленнєвій свідомості.

У західній науці, окрім використання в літературі для позначення різних літературних форм, таких як поезія, роман і драма, слово «жанр» також використовувалося для позначення будь-яких нелітературних типів дискурсу, які класифікуються відповідно до певних критеріїв, що відрізняються від один учений іншому. Б. Пелтрідж визначає жанри як способи, за допомогою яких люди «досягають результатів» за допомогою дискурсу [4, с. 62]. Дж. Свейлз розглядає жанр як «клас комунікативних подій, які мають спільні впізнавані комунікативні цілі» [6, с. 13]. Такі цілі допомагають визначити жанри та обмежити їх зміст і форму. У цьому ж ключі Я. Ренкема стверджує, що жанри в основному визначаються як «комунікативні засоби досягнення цілей» [5, с. 86]. Однак у подальших роботах про жанри Дж. Свейлз переглянув свій попередній погляд на цілі, сказавши, що жанри можуть мати кілька цілей, які можуть бути різними для кожного з учасників [2]. Крім того, види жанрів зі схожими лінгвістичними та риторичними особливостями можуть мати «разючі відмінності за комунікативною метою», за словами Дж. Свейлза та П. Роджерса. Комунікативне призначення жанру, далі, може розвиватися з часом. «Він може змінюватися... розширюватися або ... зменшуватися» [7, с. 225]. «Це може відрізнятися в різних культурах, навіть якщо тексти належать до однієї жанрової категорії» [4, с. 65].

Деякі зарубіжні лінгвісти співвідносять поняття жанру з поняттям події. Д. Хаймс, наприклад, називає жанр характерною ознакою мовленнєвої події, зовнішнім по відношенню до події, і вважає, що жанр може співпадати з подією, а може бути його складовою частиною [3, с. 51–53]. Визначення Дж. Свейлза має комплексний характер і вказує на лінгвістичні і прагматичні параметри жанру. На думку науковця, жанр складається з класу комунікативних подій, що мають певні спільні комунікативні цілі, визнаються компетентними членами дискурсивної спільноти і становлять засади певного жанру. Ці засади утворюють каркас структури дискурсу та впливають на вибір певного стилю та змісту жанру. На додаток до визначених комунікативних цілей, жанри характеризуються подібністю у структурному, стилістичному та змістовному аспектах та розраховані на сприйняття певною цільовою аудиторією. Якщо жанр відповідає усім згаданим критеріям, він буде розглядатися дискурсивною спільнотою як прототипова модель [6, с. 272]. Український мовознавець Ф. С. Бацевич підкреслює наявність різних поглядів на розуміння лінгвістичної природи і сутності мовленнєвих жанрів. Він розглядає мовленнєвий жанр як: стилістичне явище; тип висловлювання; текстове явище; комунікативне явище [1, с. 49–52].

Актуальність розрізнення різних типів мовленнєвих жанрів підтверджується тим, що у них мовою вироблені особливі граматичні форми (наприклад, імператив) і інтонаційні показники. Різні комунікативні цілі визначають існування чотирьох типів мовленнєвих жанрів (інформативні, імперативні, оціночні, етикетні). Вони включають до свого складу досить багато жанрів, різняться всередині названих типів за іншими жанроутворюючими ознаками.

#### ***Література:***

1. Бацевич Ф. *Лінгвістична генологія : проблеми і перспективи : монографія*. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
2. Askehave I., Swales J. M. *Genre Identification and Communicative Purpose : A Problem and*

Possible Solution // *Applied Linguistics*. 2001. № 22. P. 195–212.

3. Hymes D. H. *On Communicative Competence* // *Sociolinguistics. Selected Readings* / ed. by J.B. Pride & J. Holmes. L. : Penguin, 1972. P. 269–293.

4. Paltridge B. *Discourse Analysis: An Introduction*. 2<sup>nd</sup> ed. L. : Bloomsbury, 2012.

5. Renkema Jan. *Introduction to Discourse Studies*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2004.

6. Swales J. *Genre Analysis : English in Academic and Research Settings*. Cambridge : University Press, 1990. 272 p.

7. Swales J. M., Rogers P. *Discourse and the Projection of Corporate Culture : The Mission Statement* // *Discourse & Society*. 1995. № 6. P. 223–42.

## ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ UKRAINE В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ ПІСЛЯ 2022 РОКУ

Трач В.І.

гр. ФПАм-22-1

Хмельницький національний університет

Наук. керівник – к. філол. н, доцент Купчишина Ю.А.

У сучасній лінгвістиці не існує єдиного підходу до трактування поняття «концепт». Залежно від парадигми, крізь призму якої вивчається це поняття, визначення відрізняються. Термін “концепт” латинського походження: *conceptus* – поняття від *concipio* – збирати, вбирати у себе; представляти; уявляти, формулювати; утворювати, зачати тощо [2, с. 306]. Концепт – передусім, ментальна одиниця й елемент свідомості, що виступає попередником між реальним світом і мовою, він охоплює і культурну інформацію, у якій вона фільтрується, переробляється й систематизується. [1, с. 215].

Вербалізація концепту – це процес вираження ідеї та значення певного об’єкта або події в словесній формі. Вербалізація дозволяє осмислити та передати концепт, який існує в свідомості носія мови, за допомогою мовних засобів, таких як слова, фрази, вислови тощо.

Концепт UKRAINE, який ми розгадаємо, є одним з найактуальніших та найполемічніших у сучасному англomовному дискурсі, особливо після початку повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році. ЗМІ використовують різні стратегії та тактики для формування певного образу України та її народу в свідомості своїх читачів, слухачів та глядачів.

Важливо дослідити, як змінилося ставлення до України в контексті її боротьби проти загарбників. Адже в Україні не завжди був позитивний портрет в англomовних ЗМІ. Часто Україна як реально існуюча країна постає перед читачами як країна, яка має негативне значення. Висловлюється критична оцінка ситуації з корупцією в Україні, яка є однією з найбільших перешкод для її розвитку та інтеграції в Європу. Вона поглиблює бідність, нерівність, соціальну напругу та погано впливає на імідж України в світовому співтоваристві.

«Welcome to Ukraine, the most **corrupt** nation in Europe» [4]

«Ласкаво просимо в Україну, найбільш корумповану націю в Європі»

В багатьох публікаціях Україна все ще означена, як колишня республіка СРСР. На перший погляд, таке формулювання може використовуватись для того, щоб дати загальну інформацію про Україну, її історію та демографію. Однак насправді воно має негативний

відтінок, адже використовується для того, щоб показати, що Україна є слабкою, залежною та невизначеною країною.

*«Ukraine, a former Soviet republic of 46 million people» [7]*

*«Україна, колишня радянська республіка з 46-мільйонним населенням»*

Негативну тональність мають статті, в яких висвітлюється внутрішній конфлікт, що відчуває Україна між своїми історичними зв'язками з Росією та прагненням приєднатися до Європейського Союзу.

*«Ukraine is a country divided, torn between its historic ties to Russia and its aspirations to join the European Union» [8]*

*«Україна – це розділена країна, яка розривається між своїми історичними зв'язками з Росією та прагненням приєднатися до Європейського Союзу»*

Після повномасштабного вторгнення, закордонні медіа, вражені героїчним опором українців, висвітлюють нашу державу у протилежному баченні. Україна представлена як символ стійкості та витривалості – **a Beacon of Resilience**. Використовується слово **resilience** (стійкість) як ключовий атрибут України та її народу. Україна є важливим гравцем у світовій політиці та захисником демократичних цінностей.

*«Ukrainians are showing the world the meaning of resilience» [5]*

*«Українці демонструють світові значення стійкості»*

*«Ukraine is emblematic of a broader ongoing struggle between forces of disruption and resilience» [6]*

*«Україна є символом боротьби між руйнівними силами та силами стійкості, що триває в світі»*

Україна відома як **the Breadbasket of Europe** – «Хлібниця Європи», що підкреслює її важливу роль у світовому харчовому ринку. Запропонований текстовий фрагмент означає, що Україна має високий аграрний потенціал та може виробляти достатньо продовольства для півмільярда людей, а може й більше. Використовується слово **ability** (здатність) як позитивна характеристика України та її сільського господарства.

*«Ukraine has the ability to provide enough food for half a billion people, maybe more» [12]*

*«Україна здатна забезпечити достатню кількість продовольства для півмільярда людей, а може й більше»*

**The Frontline of Democracy** – Україна представлена як лінія фронту демократії, що бореться за свою незалежність та суверенітет. Приклади, що аналізуються, є висловами підтримки Україні в її боротьбі проти російської агресії. Вони також показують, що Україна є важливим партнером для США та ЄС у захисті демократичних цінностей (**democracy stands** – демократія стоїть, **struggle for democracy** – боротьба за демократію) та міжнародного правопорядку. Вони передають ідею, що Україна є прикладом мужності, волелюбності та стійкості. Використовуються слова **front line** (передова), як метафора для показу ролі України у глобальному конфлікті між авторитаризмом та демократією, та **still** (ще) в значенні, що Україна не здалася перед натиском росії та продовжує захищати свою незалежність та суверенність.

*«Ukraine is now the front line in the global struggle for democracy» [10]*

*«Зараз Україна опинилась на самісінкій передовій у боротьбі за демократію у світі»*

*«And today, Ukraine still stands. Democracy still stands» [11]*

*«І сьогодні Україна все ще стоїть. І демократія досі стоїть»*

Україна представлена як захисник суверенітету – **the Defender of Sovereignty**, що підкреслює її боротьбу за незалежність. В запропонованих прикладах позитивної вербалізації використовуються слова **upholding** (підтримання) та **stands** (стоїть) як показники сили, незалежності та суверенності України. Приклади, що аналізуються демонструють патріотичний характер України та її народ, який не зламався перед натиском нападу та продовжує боротися за свою свободу.

*«Upholding Ukraine's Sovereignty in the Face of Russia's Aggression» [11]*

*«Захист суверенітету України в умовах російської агресії»*

**The Heart of Innovation:** Україна зображена як центр інновацій, зосереджуючись на її технологічних досягненнях та наукових дослідженнях. Такі текстові фрагменти є прикладами позитивної вербалізації концепту UKRAINE в англомовних медіа. Використовуються слова **initiative** (ініціатива), **progress** (прогрес), **powerhouse** (центр сили), **emerge** (виникнути), **dynamic** (динамічний) та **rises** (підніматися) як показники інноваційності, розвитку та адаптації України.

*«Diiia is just one initiative that demonstrates **Ukraine's progress** towards becoming a **European technology powerhouse**» [9]*

*«Дія – це лише одна з ініціатив, яка демонструє прогрес України на шляху до становлення її як європейського технологічного центру»*

*«Some predict that after the war Ukraine will emerge as one of the world's **most dynamic technology centres**» [3]*

*«Прогнозують, що після війни Україна стане одним з найдинамічніших технологічних центрів світу»*

Вербалізація концепту UKRAINE в англомовних ЗМІ може мати різні аспекти та інтерпретації в залежності від джерела та ситуації комунікації. Аналіз репрезентації концепту UKRAINE у медійному дискурсі є невід'ємною частиною обраної теми дослідження. Його результати важливі для:

1. **Сприйняття світу:** Як Україна представлена в ЗМІ, впливає на те, як її сприймають люди по всьому світу. Вербалізація допомагає формувати це сприйняття.
2. **Політичного впливу:** Вербалізація може впливати на політичну позицію інших країн щодо України та конфлікту.
3. **Підтримки:** Правильна вербалізація може змобілізувати міжнародну підтримку для України.
4. **Історичної точності:** Важливо точно і об'єктивно документувати події для майбутнього аналізу та історичної точності.
5. **Гуманітарної допомоги:** Вербалізація може зосередити увагу на гуманітарних потребах України під час та після конфлікту.
6. **Справедливості:** Вербалізація допомагає забезпечити, що правда про події буде розповсюджена, а не пропаганда або неправильна інформація.

Отже, вербалізація концепту UKRAINE в англомовних ЗМІ після повномасштабного вторгнення є актуальною темою, оскільки відображає те, як сприймають і представляють Україну у світовій спільноті. Вербалізація концепту UKRAINE впливає на формування ставлення до України, її політичної, економічної та культурної ситуації, а також на розуміння її ролі та місця в Європейському Союзі та світовому порядку. Це засіб протидії російській пропаганді, яка намагається дискредитувати Україну та поглибити її ізоляцію. Україна є прикладом для інших країн, які стикаються з викликами та загрозами від авторитарних режимів. Дослідження особливостей вербалізації концепту UKRAINE в англомовних ЗМІ після 2022 року має наукову та практичну цінність. Воно допомагає

з'ясувати, як український контент сприймається за кордоном, які асоціації викликає концепт UKRAINE у мовленні англомовних ЗМІ, та як це впливає на сприйняття України як країни загалом.

### Література:

1. Полюжін М. *Поняття, концепт та його структура : стаття* / М. Полюжін // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2015. № 4. С. 212-222. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm\\_2015\\_4\\_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm_2015_4_43) Дата звернення: 18.09.2023.
2. Селіванова О. О. *Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографія* / О. О. Селіванова. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с. Режим доступу: [http://psychotransling.ucoz.com/ld/1/154\\_Selivanova\\_Comm.pdf](http://psychotransling.ucoz.com/ld/1/154_Selivanova_Comm.pdf) Дата звернення: 18.09.2023.
3. Ash T. *How 'creative insecurity' is stimulating Ukrainian innovation* [Електронний ресурс] / T. Ash // *Financial Times : the global business news* ; [редкол.: Lionel Barber та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] London, UK, 1888. 2023. 10 серп. Режим доступу: <https://www.ft.com/content/34a82e25-4025-41d0-b1f1-ab61302444bd> – Дата звернення: 11.10.2023.
4. Bullough O. *Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe* [Електронний ресурс] / O. Bullough // *The Guardian*. 2015. 4 лют. Режим доступу: <https://www.theguardian.com/news/2015/feb/04/welcome-to-the-most-corrupt-nation-in-europe-ukraine> – Дата звернення: 18.09.2023.
5. Cilliers J. *Ukrainians are showing the world the meaning of resilience* [Електронний ресурс] / J. Cilliers // *UNDP : United Nations Development Programme* ; [редкол.: Achim Steiner та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] New York, NY, 1965. 2023. 20 квіт. Режим доступу: <https://www.undp.org/stories/ukrainians-are-showing-world-meaning-resilience> – Дата звернення: 11.10.2023.
6. Pifer S. *Forward resilience: How to help Ukraine win on and off the battlefield* [Електронний ресурс] / Steven Pifer // *Brookings : research that matters* ; [редкол.: John R Allen та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] Washington, DC, 1916. 2022. 8 груд. Режим доступу: <https://www.brookings.edu/articles/forward-resilience-how-to-help-ukraine-win-on-and-off-the-battlefield/>. – Заголовок з екрана.
7. *Ukraine* [Електронний ресурс] // *Wikipedia : the free encyclopedia / Wikimedia Foundation Inc* ; [редкол.: Jimmy Wales та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] – San Francisco, CA, 2001–. – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Ukraine> – Дата звернення: 18.09.2023.
8. *Ukraine is a country divided, torn between its historic ties to Russia and its aspirations to join the European Union* [Електронний ресурс] // *CNN : Cable News Network* ; [редкол.: Jeff Zucker та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] – Atlanta, GA, 1980–. – Режим доступу: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-10-01-23/index.html> – Дата звернення: 18.09.2023.
9. *Ukraine: a vision for the future rooted in technology* [Електронний ресурс] / *New Statesman : Britain's current affairs & politics magazine* ; [редкол.: Jason Cowley та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] London, UK, 1913. 2023. 10 жовт. Режим доступу: <https://www.newstatesman.com/spotlight/tech-regulation/2023/10/ukraine-vision-for-future-rooted-technology>. – Заголовок з екрана.
10. *Ukraine's Struggle for Democracy* [Електронний ресурс] / *Johns Hopkins University* ; [редкол.: Ronald J Daniels та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] Baltimore, MD, 1876. 2022. 24 лют. Режим доступу: <https://hub.jhu.edu/2022/02/24/ukraine-struggle-for-democracy/>. – Заголовок з екрана.
11. *Upholding Ukraine's Sovereignty in the Face of Russia's Aggression* [Електронний ресурс] / *U.S. Department of State* ; [редкол.: Antony Blinken та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] Washington, DC, 1789. 2021. 7 груд. Режим доступу: <https://www.state.gov/briefings-foreign-press-centers/upholding-ukraines-sovereignty-in-the-face-of-russias-aggression>. – Заголовок з екрана.

12. Why is Ukraine known as the breadbasket of Europe? Here's what it produces and exports [Електронний ресурс] // *Farming Life : the voice of Northern Ireland agriculture* ; [редкол.: Ruth Rodgers та ін.] ; [мова ресурсу: англ.] Belfast, UK, 1998. 2023. 6 січ. Режим доступу: [https://www.farminglife.com/country-and-farming/why-is-ukraine-known-as-the-breadbasket-of-europe-heres-what-it-produces-and-exports-3584361]. – Заголовок з екрана.

## STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF ENGLISH GEODETIC TERMINOLOGY

**Tymkiv S.**

gr. ГФМ-23-1

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

*Scientific supervisor – Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor Nadiya Tymkiv*

In the process of intensive development of scientific life and the growing role of international communication and cooperation in certain fields of knowledge, the study of terminological vocabulary, which is a solid tool for communication and information exchange between specialists in various fields of human activity, is becoming increasingly significant. Terminology is closely identified with scientific and technical literature. Terms are the main elements of industry-specific terminologies and the means of expressing special concepts in the field of scientific thinking [12]. Terminological units of different areas of knowledge form separate systems of terms, which are characterised by structured and internally ordered components.

The relevance of the work lies in a comprehensive structural and semantic study of the modern English geodetic terminology, which defines the degree of productivity of terminological units, modelling the lexical and semantic field of geodetic terminology and describing the lexical and semantic processes that take place in the stated terminology. The investigation and systematisation of the terminological apparatus of the English geodetic terminology is not solely of theoretical interest, but also has a connection with the practice of translating the original geodetic literature and with the methodology of teaching English at technical higher education institutions.

The aim of the study is to establish the structural and semantic features of English terms of geodesy. The practical significance is to deepen the study of English terminology, to define the structural and semantic features of the units of the English geodetic terminological system.

Terminological issues are relevant at the present stage of the development of linguistics. The key objects of studying terminology as a science are special lexical units, primarily terms, and sectoral terminologies. Providing the nomination of professional objects and concepts in the language of science and technology, terminology is an integral part of the national language. Observations made by S. Hrynev-Hrynevych, P. Dudok, V. Leichyk, S. Kharchenko [2-4] reveal that terminological units are combined into their own terminology systems – ordered and structured sets of terms with fixed relations between them.

The geodetic terminology of the English language has been insufficiently studied, which indicates the need for a thorough analysis, clear classification and detailed description of this terminology system at the structural and semantic levels. Geodetic terms are the main units of geodetic terminology and the means of naming the concepts of the geodetic field. Given the current trends in the study of industry terminology, we consider the English geodetic terminology to be a part of the general literary language that interacts with both commonly used and general scientific and technical terms, as well as units of related fields of knowledge [13, p. 29]. This proves the presence in its composition of highly specialised geodetic terms, interdisciplinary terminological units, as well as general scientific and technical terms, and commonly used words.

English geodetic terminology is correlated with the professional field of activity (geodesy) using a set of terms that reproduce the system of concepts of the geodetic industry and provide nomination processes within it [12]. The terminological apparatus of geodesy covers four main groups of lexical units: commonly used words, general scientific and technical vocabulary, interdisciplinary and highly specialised geodetic terms.

It should be noted that terms are the main means of designating special industry concepts and relevant elements of the terminology system to which they belong. The key requirements for terminological units are: accuracy, consistency, definiteness, specificity, stylistic neutrality and unambiguity (L. Bilozerska, S. Bulyk-Verkhola, V. Bialyk, S. Hrynev-Hrynevych, A. Diakov, T. Kiyak, Z. Kudelko, M. Mostovyi, H. Nakonechna, S. Radetska, Yu. Tehlivets, N. Voznenko) [3-6]. The terms differ from the words of the common language primarily by their nominative nature, the presence of a definition and belonging to a particular terminology system. The most essential functions of terminological units are nominative, definitional, informational. Stated briefly, the terms of geodesy are lexical units denoting special concepts of geodesy, are in a systematic relationship with other words of this industry and are characterised by high information content and accuracy. One of the main functions of geodetic terms is the nominative function which means the designation of special geodetic concepts.

Close attention has been paid to the syntactic means of term formation. They have proved to be the most productive one due to great potential of terminological word combinations, which are able to express complex concepts of geodetic terminology. The productivity of semantic means of word formation, which are based on generalization, specialization, metaphorical and metonymical change of meaning is not considerably high. Special focus has been given to singling out and systematizing the structural peculiarities of geodetic terms, which have been classified into three groups: one-stem terms (map, meridian, plan, etc.), compound terms (normal gravity acceleration, plastic relief map, etc), terminological word combinations (Bessel ellipsoid, Gauss algorithm, Talcott level, etc.). The most numerous proved to be terminological word combinations. These units have been divided into *two-* (Doppler measurements, Shoran crossings, theorem of Puasson), *three-* (Doppler's navigation system, Keplerian orbit elements, Kulon's torsion balance) and *multi-*component (Galileo Terrestrial Reference frame, Legendre's functions of the second kind) terminological word combinations. Quantitative calculations (82 % of the selected terms) show that two-component word combinations prevail.

Summing up the analysis of the structure of geodetic terms, we can state that the construction of a model of lexical and semantic field of geodetic terminology are structurally formed according to different derivational models and are two-, three- and multi-component. The obtained results testify that two-component terms prevail, among which the dominant ones are models containing nouns and adjectives, for example: Adj+N (sing): equipotential surface; Adj.+N (pl): reciprocal azimuths, (sing): equipotential surface; models consisting of only nouns, for instance: N (sing) +N (sing): trilateration method, N (sing) +N (pl): theodolite observations; models in which the noun is combined with Ving/Ved verb forms, e.g: Ving+N: levelling net, Ved + N: integrated geodesy; models with nouns and prepositions in their composition, for example: N+Prep+N: displacement in position; N+Prep+N (pl): adjustment by angles [8-11].

Relying on the results of the comparative analysis we have arrived at conclusion that terminology under study is actively developing and proves to be an open system, which except special geodetic terms, includes: common words, scientific and technical terms, terminological units that belong to adjacent professional terminologies. It has been found out that English geodetic terminology is a well-organized system of terms which nominate the main concepts of this field.



The perspectives for further studies are peculiarities of lexical and semantic processes in the terminology of geodesy.

**References:**

1. Геодезичний енциклопедичний словник / За ред. В. М. Літинського. Львів: Євровіт, 2001. 668 с.
2. Геодезія. Терміни та визначення. ДСТУ 2393-94. [Чинний від 1 січня 1995 року]. Київ: Держстандарт України, 1994. 64 с.
3. Дяков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: монографія. Київ: «КМ Академія», 2000. 218 с.
4. Заблоцький Ф. Д. Англійсько-український геодезичний словник / за ред. Б. Є. Рицара. Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 360 с.
5. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник. Київ: Політехніка; Періодика, 2004. 128 с.
6. Кияк Т. Р. Категорії семантики в дискурсополі. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки, 2016. № 22, С. 64-74. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvypu\\_2016\\_22\\_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvypu_2016_22_10).
7. Cabré M. T. Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. Terminology, 2003, No. 2 (January), P. 163-199.
8. Dictionary of geology and mineralogy. McGraw-Hill Professional, 2003.
9. Dictionary of Geology and Earth Sciences. Oxford University Press Print, 2013.
10. General Dictionary of Geology. Alva Kurniawan, 2009.
11. Geodesy: manual. Oxford: Oxford University Press, 2015. 302 с.
12. L'Homme M.C. Terminologies and Taxonomies. In Taylor. J. (ed.). The Handbook of the Word, Oxford: Oxford University Press, 2014. 886 p. URL: [https://www.researchgate.net/publication/265553186\\_Terminologies\\_and\\_taxonomies](https://www.researchgate.net/publication/265553186_Terminologies_and_taxonomies)
13. Kageura K. The Dynamics of Terminology: A descriptive theory of term formation and terminological growth. Tokyo: John Benjamins Publishing Company, 2002. 322 p.

## ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ І СФЕРА ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

**Яцишина О. В.**

гр. змАУП-21

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.філос.н, доцент Кравець С. В.

Мова військових мала значний вплив на англійську мову загалом. Як зауважує Т. Мюррей, розвиток англійської мови у XX столітті засвідчує, що представники збройних сил демонструють неабияку креативність у словотворенні і термінотворенні зокрема. Це відбувається внаслідок того, що складові збройних сил становлять своєрідні субкультури або соціальні групи, які щоденно переживають схожий досвід і, ймовірно, мають спільний світогляд. Внаслідок цього очікувано, що вони використовують однакову, спільну мову [7, с. 126].

Ще наприкінці XVIII століття американський політик і просвітник Бенджамін Раш описував «часткове божевілля», що охопило американських солдатів і цю «військову манію» описував як надмірне використання окремими особами військово-технічної мов, зазначаючи, що «неможливо зрозуміти розмову цих джентльменів без військового словника» [9]. Проте минув досить тривалий проміжок часу, перш ніж було видано перший офіційний військовий словник в США. Словник вийшов друком 1944 року і містив тисячі офіційних армійських термінів, аббревіатур і акронімів [9].



Розвиток військової мови і військової термінології відбувається, насамперед, в ході воєнних кампаній і окремих визначних подій, пов'язаних з ними. У зв'язку з цим, в розвитку англійської військової термінології ХХ століття виокремлюють кілька основних етапів. Науковці [8; 2] визначають такі основні історичні події і пов'язані з ними зміни у військовій науці й техніці, що дали поштовх розвитку відповідної військової термінології. Такими подіями є зокрема Перша світова війна (розвиток і вдосконалення артилерії та авіації), Друга світова війна (продовження розвитку артилерії, становлення ракетної техніки), Війна у В'єтнамі (початок використання гелікоптерів і напалмових бомб), Корейська війна (створення нових моделей літальних апаратів, ядерних боєголовок), Війна проти тероризму (поява високоточної зброї на основі новітніх комп'ютерних і цифрових технологій), Холодна війна (розвиток атомної, бактеріологічної, хімічної зброї, вдосконалення ракет і ракетноносіїв [8, с. 30; 2, с. 202-203]. Нині цей список можна доповнити сьомим пунктом – Російсько-українська війна, в ході якої відбувається використання гіперзвукової зброї, БПЛА і кіберзброєю.

Військова галузь не існує окремо, але тісно взаємодіє з іншими галузями діяльності людства. Найтісніший зв'язок простежується з технічною сферою, адже окрім ведення власне бойових дій армія потребує озброєння і технічного оснащення. Цей взаємозв'язок визначає наявність у військовій лексиці не лише власне військових понять, але й науково-технічних термінів, що співвідносяться з військовими реаліями [3, с. 26]. В. Балабін вбачає унікальність військової лексики в тому, що через свою комунікативно-функціональну спрямованість вона перебуває на перетині двох функціональних стилів: офіційно-ділового і науково-технічного [1, с. 254], а на думку Дж. Чемберса офіційну військову мову відрізняють три основні характеристики: тенденція до чистоти мови, підкреслення досвіду тих, хто нею послуговується, наявність наукового поняття ієрархічності [5, с. 380].

Серед важливих рис військової мови науковці називають ясність, що забезпечує можливість висловлювати думки без будь-яких непорозумінь – вона, на думку П. Фалішевської, досягається тоді, коли у військовій мові використовуються побутові елементи. Водночас побутова мова не здатна повністю забезпечити потреби спілкування в межах військової галузі, тому утворюються військові терміни [6, с. 40-41]. Не менш важливою рисою військової мови є її економність, що досягається зокрема завдяки активному використанню термінології. Через прагнення до економності у військовій мові спостерігається тенденція до створення скорочень або прийняття запозичених однослівних термінів замість довших питомих [6, с. 40-41].

Специфіка військової діяльності і військового спілкування зумовлює формування значного масиву спеціальної термінології, що дозволяє військовим комунікувати оперативно, зрозуміло й економно. Під військовим терміном Д. Василенко розуміє «слово або словосполучення, яке співвідноситься з певним поняттям у галузі військової справи (військової науки, техніки, життєдіяльності військ тощо) і є обмеженим спеціальною сферою вживання в значенні, регламентованим його дефініцією» [2, с. 202].

Водночас В. Балабін трактує військову термінологію як упорядковану і структуровану, внормовану і узгоджену на міжвідомчому або міждержавному рівнях сукупність військових термінів, а військовий термін – як «слово, словосполучення або скорочення, що позначає предмет, явище, процес у сфері діяльності військ за ознаками номінативності, репрезентативності, однозначності, унормованості, семантико-стилістичної нейтральності та інваріантності, і потребує обов'язкового рішення на переклад» [1, с. 13]. На думку Н. Яценко, військова термінологія – це «сукупність моногалузевих і полігалузевих спеціальних найменувань, що співвідносяться з

конкретними поняттями та реаліями військової сфери й утворюють відповідну терміносистему» [4, с. 17].

Таким чином, серед науковців існують різні підходи до визначення військової термінології, проте здебільшого вони однакові в тому, що це сукупність термінів на позначення реалій, пов'язаних з військовою галуззю, використовувана, здебільшого, фахівцями військової справи. Саме військова термінологія дає можливість ефективно послуговуватися професійною військовою мовою, оскільки забезпечує її ясність, лаконічність і економність.

#### **Література:**

1. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. К., 2002. 308 с.
  2. Василенко Д. Запозичення у складі англomовного військового лексикону. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2007, Вип. 32. С. 202-206.
  3. Литовченко І. Динамічні процеси у військовій лексиці української мови (назви зброї, амуніції, споруд : монографія / за ред. проф. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2016. 206 с.
  4. Яценко Н. О. Формування назв військового одягу в українській мові: монографія. К.: ВД Дмитра Бураго, 2009. 179 с.
  5. Chambers J. Wh. *The Oxford companion to American military history* (2nd ed.). USA: Oxford University Press, 1999.
  6. Faliszewska P. Kodyfikacja języka wojskowego – wybrane postulaty językowe publikowane na łamach miesięcznika "Bellona". Słowo. Studia językoznawcze. 2018. N.9. S. 32–48.
  7. Murray T.E. *The Language of Naval Fighter Pilots*. American Speech. 1986. Vol. 61.2. P. 121-129.
  8. Struk I.V., Semyhinivska T.H., Sitko A.V. Formation and translation of military terminology. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Т.33 (72), № 2, Ч. 2. С. 29–33.
- Wicker E. Civil-military translation: encoding, signaling, and survival. URL: <https://mwi.westpoint.edu/civil-military-translation-encoding-signaling-and-survival/> (дата звернення: 08.10.2023).

# ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

## КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

*Андрєєва О. К.*

*гр. ЗАМм-22*

*Криворізький державний педагогічний університет*

*Наук. керівник – к.пед.н, доцент Гапоненко Л.П.*

У сучасному суспільстві, де іншомовна комунікація є важливою як ніколи, володіння навичками монологічного мовлення англійською мовою постає актуальним завданням. Монологічне мовлення - це вміння висловлювати свої думки, ідеї та переконання у вигляді односторонніх висловлювань, яке адресоване перед слухачами або аудиторією. Навички монологічного мовлення мають велике значення у багатьох сферах життя, включаючи навчання, роботу та особисте життя. Саме з метою розвитку навичок монологічного мовлення широке розповсюдження набувають кейс-технології. Кейс-метод - це педагогічна стратегія, яка полягає в вивченні конкретних випадків або ситуацій, щоб розвивати критичне мислення та аналітичні здібності студентів або здобувачів навчання. Саме кейс-технології дозволяють створювати проблемні ситуації, які вимагають від учнів самостійного пошуку інформації, аналізу та прийняття рішень [3, с. 101].

**Постановка проблеми** – основна проблема використання кейс-технології для розвитку монологічного мовлення полягає в тому, що вона вимагає певного рівня підготовки від учнів [5, с. 106]. Учні повинні бути в змозі самостійно шукати інформацію, аналізувати її та робити висновки. Якщо учні не мають достатнього рівня підготовки, вони можуть відчувати труднощі при виконанні завдань, що може призвести до зниження мотивації до навчання.

**Мета цієї статті** – дослідити та показати, як кейс-технології можуть бути використані для формування вмінь монологічного мовлення; підкреслити їхню важливість у розвитку комунікативних навичок в сучасному освітньому та професійному середовищі, і надати рекомендації щодо їх успішного використання.

**Виклад основного матеріалу** – кейс-технологія – це ефективний інструмент для формування вмінь монологічного мовлення. Вона дозволяє створювати проблемні ситуації,

які вимагають від учнів самостійного пошуку інформації, аналізу та прийняття рішень [2, с. 74].

**Таблиця 1**

**Основні аспекти розвитку навичок монологічного мовлення  
за допомогою кейс-технологій**

Етап	Завдання	Основні навички
<b>1. Аналіз ситуації</b>	Аналізувати проблему або ситуацію, описану в кейсі. Виділяти ключові аспекти та фактори. Визначати причинно-наслідкові зв'язки.	Аналітичне мислення. Вміння виділяти основне. Розвиток критичного мислення.
<b>2. Виклад інформації</b>	Викладати інформацію в логічній послідовності. Побудова аргументів та обґрунтування своєї точки зору.	Ораторські навички. Розвиток виразного мовлення. Вміння структурувати думки.
<b>3. Використання мовних засобів</b>	Використовувати різноманітну лексику та граматичні конструкції. Дотримання стилістичних норм та виразності мовлення.	Розширення словникового запасу. Вдосконалення граматичних навичок. Вміння виражати думки чітко та точно.

Кейс-технологія широко використовується в зарубіжних школах для формування вмінь монологічного мовлення. Наприклад, у США кейс-технологія використовується на всіх рівнях навчання, від початкової школи до університету. Учні отримують завдання, які вимагають від них самостійного пошуку інформації, аналізу та прийняття рішень. У Великобританії кейс-технологія також використовується для формування вмінь монологічного мовлення. Учні отримують завдання, які пов'язані з їхнім життям та інтересами. Це допомагає їм мотивуватися до навчання та поліпшувати свої мовні навички. У Німеччині кейс-технологія використовується для формування вмінь монологічного мовлення в рамках проектної діяльності. Учні отримують завдання, які вимагають від них розробити проект з певної теми. Це допомагає їм розвивати критичне мислення та навички публічного виступу [4, с.5-7]. Зарубіжний досвід показує, що кейс-технологія є ефективним інструментом для формування вмінь монологічного мовлення. Вона дозволяє створювати цікаві та мотивуючі завдання, які сприяють розвитку критичного мислення та мовних навичок.

*Приклад використання кейсу в контексті навчання на уроках англійської мови в середній школі:*

Кейс: "Презентація подорожі до Лондону"

Суть кейсу: Учні отримують завдання підготувати монологічну презентацію про свою уявну подорож до Лондону. Вони мають розповісти про маршрут, визначні місця, культурні особливості та свої власні враження від подорожі.

Кроки використання кейсу:

1) Аналіз ситуації: Учитель пояснює завдання учням та надає кейс із загальним описом подорожі до Лондону.

2) Підготовка інформації: Учні самостійно або в парах досліджують інформацію про Лондон, його визначні місця, традиції та культурні особливості.

3) Виклад інформації: Учні підготовлюють монологічну презентацію та представляють її перед класом. Вони повинні використовувати англійську мову для виразного мовлення, аргументування своїх вражень та опису подорожі.

4) Обговорення та аналіз: Після кожної презентації клас може обговорити та аналізувати виступи учнів, ставлячи запитання та виносячи зауваження.

5) Рефлексія і виправлення: Учні роблять висновки зі своїх виступів та отриманих коментарів, і в разі потреби виправляють помилки для подальшого вдосконалення навичок монологічного мовлення.

Цей кейс допомагає учням розвивати навички монологічного мовлення, використовуючи англійську мову, а також розвиває їхню креативність, виразне мовлення та спроможність логічно викладати інформацію. Крім того, він заохочує учнів до самостійного дослідження та вивчення іноземної культури [5, с. 25; 6, с. 113].

**Висновок** – кейс-технології це потужний інструмент, який може допомогти учням розвинути свої мовні та комунікативні навички. Вони дозволяють створювати цікаві та мотивуючі завдання, які сприяють розвитку критичного мислення та навичок публічного виступу, а також аналізувати складні ситуації, розглядати різні аспекти проблеми та виражати свої думки чітко та переконливо [6, с. 141-144]. Кейс-технології можуть бути використані для формування різних видів монологічного мовлення, таких як розповідь, опис, роздум, обговорення. Для кожного виду мовлення можна підібрати завдання, певні кейси, які будуть мати комунікативну спрямованість та сприяти розвитку відповідних навичок. Вони також готують студентів до подальших викликів у навчанні, професійному житті та професійному вдосконаленні, де комунікативні навички є важливим фактором становлення успішного конкурентного фахівця.

#### **Література:**

1. Абрамова, І. В. (2019). Використання кейс-технології в навчанні іноземної мови. *Молодий вчений*, 11(1), 12-14.
2. Іванова, Т. М. (2021). Кейс-технологія як ефективний метод навчання іноземних мов. *Вісник Черкаського університету*, 1(100), 125-127.
3. Петриченко, Я. В. (2020). Кейс-технологія як засіб формування вмінь монологічного мовлення. *Вісник Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка*, 1(101), 125-128.
4. Абрамова, І. В., & Мельник, О. В. (2020). Кейс-технологія як засіб формування творчих здібностей учнів у процесі навчання іноземної мови. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 1(1), 3-7.
5. Печірко, Н. В. (2023). Кейс-технологія як метод формування комунікативних компетенцій учнів. *Вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 1(25), 137-140.
6. Кримова, О. М. (2023). Кейс-технологія як метод формування мовних навичок іноземної мови. *Вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 1(25), 141-144.

## **МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН РЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ**

***Березовський І. І., Николин Ю. А.***

*гр. ГФм-23-2*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Наук. керівник – к.пед.н., кер. студ. гуртка медіаосвіти і медіаграмотності,*

*доцент Янишин О. К.*

Дослідження можливостей використання онлайн ресурсів у викладанні англійської мови в епоху постправди вкрай важливе, адже постправда (інакше – післяправда) є однією з технологій впливу на масову свідомість. Саме з цієї причини варто дослідити не тільки інструменти традиційного впливу ЗМІ, а й нові технології медіа, що використовують розповсюдження і конструювання постправди [1].

Механізм функціонування постправди практично тотожний тому, яким послуговуються розповсюджені пропаганди та маніпуляції. На практиці нашою свідомістю маніпулює значна кількість інструментів. Це не тільки мистецтво, література, музика та традиційна культура в усіх її проявах. Це також і різні види мас-медіа, від традиційних (як-от преса, радіо чи кінематограф) до найсучасніших (мобільна телефонія, соціальні мережі, інтернет-видання тощо). Часом впровадження деяких нових трендів у ядро культури може трансформувати долю чи свідомість народів і цілих держав [1].

Постправда – незвичне іноземне слово в українській мові, хоча саме поняття не є новим. Це термін, що характеризує ситуацію, у якій емоції мають більший вплив на те, як формується громадська думка, а не об'єктивні факти, тобто коли емоції беруть верх над розумом і навіть заміняють раціональне мислення. Постправда характерна тим, що звертається до емоційних переживань і переконань апелює до аудиторії, умисно замовчує суперечливі об'єктивні факти. За допомогою таких підходів, їй вдається приховати важливу інформацію, а отже поєднати, як «їнь» та «ян», правду та брехню в ілюзорну єдність, що викликає довіру [2].

На сьогоднішній час постправда поширюється дедалі більше завдяки тому, що має емоційний вплив на аудиторію і навіть здатна спровокувати бурхливу зворотну реакцію аудиторії. Постправду можна схарактеризувати, як полегшену версію правди епохи постмодерну. Екстраполяція цього підходу, який називають критеріальною ідентифікацією історичної постмодерністської епохи, визначає її як період, коли завершилась «холодна війна», розпався Варшавський договір і СРСР, а ще посилюється процес глобалізації у різних сферах, господарсько-економічній, фінансовій, торговельній [3].

Сьогодні споживачі медіа стикаються з навалюю медіаконтенту. Щоб зрозуміти, що правда, а що ні, і вдалого скористуватися інтернетом здобувач вищої освіти потребує відповідного рівня цифрової та медіаграмотності. Щоб забезпечити його формування педагоги вдаються до сучасних комп'ютерних та цифрових освітніх засобів, значним арсеналом яких володіє медіаосвіта [1].

Аналіз теоретичного доробку лінгво- та медіадидактів та спостереження за практичним досвідом застосування медіаосвітніх технологій у викладанні іноземних мов і перекладу в умовах дистанційного та змішаного навчання, спочатку через пандемію COVID-19, а потім у воєнний час, дають змогу зробити висновок, що існує значна кількість онлайн ресурсів з цікавими та розвивальними матеріалами, які допоможуть підвищити мотивацію студентів і зробити заняття максимально ефективними та корисними [3].

Серед низки освітянських проєктів та організацій, які професійно займаються виробництвом і поширенням лінгводидактичного онлайн контенту для вивчення іноземних мов нашу увагу привернули Project Look Sharp, Common Sense Media та Octopus [5].

Project Look Sharp – це ініціатива з медіаграмотності коледжу Ітака та Common Sense Media (штат Нью-Йорк, США). Заснована в 1996 р., Project Look Sharp перетворилася з простої шкільної ініціативи у міжнародну визнану організацію, яка співпрацює з лідерами освіти з усього світу та має зв'язки зі 160 країнами. Напрацьовані Project Look Sharp методичні розробки з медіаграмотності та професійного розвитку допомагають формувати навички критичного мислення, метапізнання та громадянську активність за допомогою матеріалів. В епоху переповнену суперечливими медійними повідомленнями, викладачі англійської мови можуть скористатися повністю готовими планами занять англійської мови з відповідним цифровим контентом і роздатковими матеріалами, спрямованими на ознайомлення з концепцією сталого розвитку та соціальної справедливості, прищеплення громадянських навичок та розвиток емоційного інтелекту [4].

Заслуговує на увагу викладачів англійської мови й медіаосвітній сайт Octopus, який пропонує ресурси та методики для роботи з різними віковими групами: молодшими учнями підлітками та дорослими. Це неймовірно грамотно розроблений сайт і корисний у навчанні цифрової грамотності одночасно з формуванням навичок читання та аналізу англійськомовного медіатексту та створення власних висловлювань іноземною мовою для обґрунтування власної точки зору щодо прочитаної новини [6].

Чудовим джерелом автентичних англійськомовних повідомлень, якими можна скористатися для занять з розвитку іншомовної комунікативної компетенції, є Twitter-акаунт UberFacts. Проте його твіти ніколи не перевіряються, і вони не вказують на джерело походження новини. Студенти можуть вільно висловлювати думку щодо того, чи вважають вони ці факти правдивими. Щоб організувати жваву дискусію, викладач може підготувати контрольні або провокативні запитання, що допоможе перевірити, чи обґрунтовані підозри щодо змісту тексту [5].

Іншими потенційними джерелами цікавих матеріалів для розвитку навичок читання є ресурс неправдивих історій BrELT Snopes та сайт Monoxide, який охоплює міські міфи, першоквітневі жарти, сатиричні новини та використовує життєвий цикл фейкових новин, а також неправдиві пости з Facebook тощо [5].

Висновок. Використання онлайн ресурсів у викладанні англійської мови в епоху постправди у викладанні англійської мови не тільки сприяє ефективності досягненню мовних цілей, але й забезпечує можливості для навчання. Здобувачів освіти життєво важливим навичкам критичного мислення, уміння розпізнавати фейкові новини та протидіяти маніпуляціям мас-медіа, що необхідне в наш час.

### **Література:**

1. Петренко І. Епоха постправди: чому перемагає технологія популізму. Апостроф: вебсайт. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/political-parties/2018-12-21/epoha-postpravdyi-pochemu-pobejdaet-tehnologiya-populizma/22886> (дата звернення 08. 10. 2023).
2. Самчук З., Гурківська А. Постправда як інструмент політичного наративу епохи постмодерну. Політичні дослідження. 2023. №1(5). С. 163–177. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Zoreslav-Samchuk-Alona-Hurkivska.pdf> (дата звернення 08. 10. 2023).
3. Що таке постправда. Блог українського журналіста. URL: <https://www.piddubny.com/scho-take-postpravda> (дата звернення 07. 10. 2023).
4. Octopus. URL: <https://gamedevsource.com/> (date of access: 09. 10. 2023).
5. Project Look Sharp. Project Looksharp Blog. URL: <https://www.projectlooksharp.org/blog/2023/02/> (date of access: 09.10.2023).



6. Taylor, J. *English teaching in the post-truth era. Training courses* | TeachingEnglish | British Council Official Site. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/21st-century-skills/articles/english-teaching-post-truth-era> (date of access: 06.10.2023).

## **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ**

**Бірбан М. І.**

*гр. мСОАМ-22*

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Левчик Н. С.*

Іншомовна граматична компетентність є важливою частиною мовного навчання учнів старших класів. Вона допомагає учням ефективно виражати свої думки та ідеї на іноземній мові та взаємодіяти з представниками інших культур. Розглянемо основні особливості формування іншомовної граматичної компетентності серед учнів старших класів.

### **1. Інтерактивне навчання**

Один із ключових підходів до формування іншомовної граматичної компетентності полягає в інтерактивному навчанні. Учні старших класів повинні мати можливість спілкуватися на іноземній мові з вчителями та однокласниками. Це допомагає закріплювати граматичні навички через практичний досвід.

### **2. Збалансоване поєднання теорії та практики**

В навчанні іноземних мов використовується педагогічна граматики, яка враховує завдання навчання мови та психологічні аспекти процесу засвоєння матеріалу, формування мовних навичок. Важливо розуміти, що граматичний навик може не лише набуватися, але й згубитися, що потребує систематичного повторення граматичного матеріалу. Існують два підходи до систематизації цього матеріалу: чисто граматичний і лексико-граматичний. Граматична систематизація сприяє кращому розумінню граматичних явищ і підсилює філологічний досвід учня, в той час як лексико-граматична систематизація підсилює стійкість граматичного навичку через постійне практичне застосування.

Структурні методи в навчанні іноземним мовам передбачають використання вправ для закріплення структурних моделей мови. Ці методи включають аудіювання мовних зразків, спільне та індивідуальне промовляння, вправи на відповіді та навчальні діалоги, що допомагають учням освоювати граматичні структури.

### **3. Інтерактивне навчання**

Один із ключових підходів до формування іншомовної граматичної компетентності полягає в інтерактивному навчанні. Учні старших класів повинні мати можливість спілкуватися на іноземній мові з вчителями та однокласниками. Це допомагає закріплювати граматичні навички через практичний досвід. Цей метод активно включає учнів у навчальний процес та допомагає їм краще розуміти та використовувати граматичні структури. Ось декілька аспектів інтерактивного навчання в контексті формування граматичної компетентності.

Перший аспект – це групова робота: Учні можуть працювати в групах для виконання завдань, які включають в себе використання граматичних правил. Це сприяє активному обговоренню, обміну ідеями та вирішенню завдань, що вимагають використання граматичних навичок. Групова робота також розвиває навички комунікації та співпраці.

Другий аспект – використання ігор та ролей: Ігри та рольові вправи можуть бути відмінним способом вивчення граматики. Вони дозволяють учням використовувати граматичні структури в реальних комунікаційних ситуаціях, створюючи мотивацію для вивчення та використання граматичних правил.

Третій аспект – використання мультимедійних ресурсів: Інтерактивне навчання може включати використання мультимедійних ресурсів, таких як відео, аудіозаписи та інтерактивні програми.

#### 4. Систематичність і повторення

Формування граматичної компетентності вимагає систематичності та повторення. Учителі повинні розробляти плани навчання, які передбачають постійне повторення та поповнення граматичних знань, щоб учні закріплювали їх.

Систематичність включає в себе розробку послідовних планів навчання та курсів, які передбачають логічний розподіл граматичних тем на тривалий період часу. Навчальний процес повинен бути логічним та послідовним, де складніші граматичні концепції будуть вивчені після освоєння базових. Важливо, щоб учні бачили послідовний розвиток своїх знань. Повторення грає ключову роль у закріпленні граматичних навичок. Учні повинні регулярно повторювати вивчений матеріал, оскільки це допомагає їм не тільки закріпити знання, але й виправити помилки та поглибити розуміння граматичних структур.

#### 5. Підходи до різних типів навчання

Учні старших класів можуть мати різний рівень навичок та стилі навчання. Тому важливо використовувати різні підходи та методики навчання, щоб задовольнити потреби кожного учня. Ось деякі з них: диференційований підхід (передбачає, що вчителі надають різні завдання, матеріали та підтримку в залежності від потреб та рівня кожного учня), конструктивізм (покликаний акцентувати увагу на активному будівництві знань учнями), колаборативне навчання (робота в групах або командний проект може бути корисним для розвитку комунікаційних навичок) та використання технологій.

Формування іншомовної граматичної компетентності учнів старших класів вимагає комплексного підходу. Інтерактивне навчання, збалансоване поєднання теорії та практики, використання сучасних технологій, систематичність і індивідуальний підхід - це ключові складові успішного формування граматичних навичок серед учнів старших класів. Правильно організоване навчання допоможе їм стати компетентними мовцями іноземної мови.

#### **Література:**

1. Авраменко Н.В. Формування граматичної компетенції як засіб розвитку критичного мислення. 2018. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-gramatichno-kompetenci-yak-zasib-rozvitku-kritichnogo-mislennya-24399.html>
2. Бернацька О., Максименко А. Формування іншомовної граматичної компетентності молодших школярів засобами інтернет-ресурсів. 2022. URL: [http://eprints.zu.edu.ua/36433/1/Максименко\\_Бернацька\\_тезу.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/36433/1/Максименко_Бернацька_тезу.pdf)
3. Белкіна О.В. Педагогічні умови ефективного формування критичного мислення школярів: проблеми педагогічних технологій. Збірник наукових праць. Луцьк, 2004. Вип.2. С.145-152.
4. Ніколаєва С.Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. К. : Ленвіт, 2002. С. 328 .

## USING FLASHCARDS IN EFL SETTING

**Борецька А. І**

гр. АУП-37

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Наук. керівник – к.пед.н., доцент Куца О. І.

In the 21st century, the importance of learning English is growing every day, primarily in Ukraine. Over the past decades, Ukraine as a state has undergone and is undergoing many changes, especially during the war. It has become a watershed moment for us and an opportunity to declare ourselves as a modern, progressive state that can keep up with the major powers of the world. All our fields such as industry, commerce, diplomacy, tourism, medicine, science and technology must be successful, which is impossible now without knowledge of the English, the language that is the official language of international business and trade.

Nowadays, foreign language acquisition is accessible and easier due to a huge number of modern technologies, one of which is flashcards. Flashcard is a paper containing a picture and name of the picture, which is probably the most widely visual aids in language teaching. It's worth mentioning that flashcards have been used since at least the 19th century, with *Reading Disentangled* (1834), a set of phonics flashcards by English educator Favell Lee Mortimer being credited by some as the first flashcards. Later, a widely used method of efficiently using flashcards *The Leitner system* was proposed by the German science journalist Sebastian Leitner in 1972. Other scientists such as H. Doman and M. Montessori also suggested using flash cards in their methods.

Generally, it is a simple tool which helps to understand the vocabulary better, providing with the picture or the name of the object picture. In addition, there are the following types of flashcard:

- Quiz Card;
- Role Play Cards;
- Flashcards with Associations, Synonyms, and Opposites;
- Flashcards for Dictation and Reading, etc.

The purpose of our work is to explore the resources that can be used to create such cards. Here are just a few of them that are the most affordable and user-friendly:

### 1. Quizlet [5].

Quizlet is one of the most popular flashcard programs on the market. Quizlet is free and has ready-made paid decks of flashcards for certain topics. It is available on both Android and iOS. In addition to flashcards, you can use learning modes such as matching games and practice tests:

Peach

Персик



Рисунок 1. Quizlet

2. The Flashcard Lab [4].

The Flashcard Lab is an app that helps to study anything from graduate entrance exams to new languages. It includes a randomized review of flashcards, the studying with spaced repetition mode and allows you to add synonyms, mnemonics, etc. Furthermore, printable flashcards by using lists in Google Sheets can be created:



**Рисунок 2. The Flashcard Lab**

3. Brainscape Flashcards [1].

Brainscape Flashcards is a flashcard platform for Android and iOS that allows users to create their own digital flashcards and view ready-made collections created by other students and teachers. The app contains many flashcards on various topics, including languages, literature, history, science, math, and more.



**Рисунок 3. Brainscape Flashcards**

So, flashcards are one of the best ways to create fun and at the same time effective conditions for learning a foreign language. The main advantage of this method is its availability thanks to a large number of resources that allow you to easily create them by yourself, according to your wishes and preferences.

**Література:**

1. Brainscape Flashcards. URL: <https://www.brainscape.com/>
2. Flashcards: веб-сайт. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/ru/professional-development/teachers/knowning-subject/d-h/flashcards>
3. Insantri Aulia. *Using Flashcards for Teaching English Vocabulary in ELT Classroom*. Academia.edu. 2018. URL: [https://www.academia.edu/38230585/Using\\_Flashcards\\_for\\_Teaching\\_English\\_Vocabulary\\_in\\_ELT\\_Classroom\\_pdf](https://www.academia.edu/38230585/Using_Flashcards_for_Teaching_English_Vocabulary_in_ELT_Classroom_pdf)
4. The Flashcard Lab. URL: <https://flashcardlab.co/>
5. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/>

## **ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

**Бухинік О. В.**

гр. ФЛ-22

*Донецький національний університет економіки та торгівлі імені Михайла Туган-Барановського*

*Наук. керівник – асистент Герасименко О. Ю.*

Вивчення іноземної мови є надзвичайно важливою сферою освіти у сучасному світі. У глобальному суспільстві, де спілкування та обмін інформацією є елементом культурної, економічної та соціальної взаємодії, володіння іноземними мовами набуває критичного значення. Однак, процес вивчення іноземних мов стикається з низкою складнощів, які ускладнюють процес освоєння мови, впливаючи на швидкість та якість навчання. Однією з основних проблем є відмінність мовної структури та граматики між рідною та іноземною мовами. Це може призвести до непорозумінь, помилок та невірнього використання мовних конструкцій [2]. Ще однією проблемою є недостатній мотиваційний фактор та неефективні методи викладання, що знижують інтерес до вивчення мови та сповільнюють процес навчання. Крім того, відсутність практичного використання мови в повсякденні також може ускладнити її вивчення.

З огляду на зростання технологій та їх вплив на різні сфери життя, використання сучасних технологій у навчанні іноземним мовам стає надзвичайно актуальним напрямком. Інновації можуть значно спростити та збагатити навчальний процес, зробити його більш цікавим та ефективним. Мобільні додатки та онлайн курси - це лише деякі приклади технологій, які можна використовувати для активізації навчання та покращення результатів у вивченні іноземних мов.

Одним з провідних мобільних додатків для вивчення мов є «Duolingo», який надає користувачам можливість опановувати більше ніж 30 мов, включаючи англійську, іспанську, французьку, німецьку, італійську, китайську та багато інших. У своїх навчальних дисциплінах він використовує різноманітні методи та підходи для полегшення набуття знань. Від граматики та словникового запасу до аутентичних вправ та інтерактивних відео,

платформа створена так, щоб максимально залучити користувача та зробити навчання ефективним та захоплюючим [3]. Кожен урок становить новий крок на шляху до володіння мовою. Прогрес кожного користувача відстежується та аналізується системою додатку. Від балів та досягнень до спеціальних віртуальних нагород, люди можуть бачити свої досягнення та надихатися для подальшого розвитку. Duolingo не просто розкриває двері до інших культур та сприяє розширенню світогляду, але й дарує радість від вивчення мов та досягнень у цій чарівній мовній подорожі.

Крім мобільних додатків, на сучасному ринку освітніх послуг широко представлені онлайн-курси для вивчення мов. В Україні лідером у цій галузі стає «Englishdom» - це інноваційний інтернет-ресурс, призначений для ефективного вивчення англійської мови. Він пропонує структуровані дисципліни, які охоплюють всі аспекти мови: граматику, лексику, навички розмови та розуміння на слух. Уроки включають в себе аудіо- та відеоматеріали, цікаві вправи, тести та навіть ігри. Такий підхід стимулює активну участь та сприяє збереженню інтересу до процесу вивчення. Однією з ключових переваг цього онлайн-курсу є індивідуальний підхід до кожного учня, який має можливість обирати свій власний шлях вивчення, враховуючи свій поточний рівень знань та мету, яку він прагне досягти. Це дозволяє кожному зростати та розвиватися від легших завдань до більш складних, поступово підвищуючи свій рівень володіння мовою. У світі, де комунікація та співпраця перетинають мовні бар'єри, Englishdom стає справжнім путівником у світ англійської мови, допомагаючи нам освоїти цю важливу мову та досягти нових висот [4].

Розкриття потенціалу технологій у навчанні є стратегічно важливим завданням для сучасної освіти. Світ швидкісних змін та інноваційного прогресу вимагає адаптації навчальних систем до вимог сьогодення. В цьому контексті впровадження мобільних додатків та онлайн-курсів у школах та університетах набуває особливої важливості. Відкритий доступ до навчальних ресурсів надає можливість навчатися та здобувати знання в будь-який час та в будь-якому місці. Однією з ключових переваг є індивідуалізація навчання. Технології дозволяють кожному студентові вивчати матеріал у власному темпі та зосереджуватися на власних потребах. Аналітичні системи здатні адаптувати навчальні курси та завдання до рівня знань кожного учня, що сприяє більш ефективному отриманню знань. Також важливим аспектом є використання інтерактивних елементів. Мультимедійні матеріали, відеоуроки та ігри роблять навчання більш захоплюючим та цікавим. Вони сприяють поглибленню знань та розвитку креативного мислення [1]. Проте для успішного впровадження технологій у навчання необхідно враховувати питання доступності, кібербезпеки та освітніх стандартів. Також важливо надати педагогам належну підготовку та підтримку для ефективного використання цих технологій у навчальному процесі.

Таким чином, у майбутньому необхідно продовжувати дослідження та інновації у галузі освіти з використанням технологій. Вони впливають на ефективність вивчення іноземних мов позитивно, сприяючи швидшому засвоєнню навичок та збагаченню словникового запасу. Розуміння важливості використання цих технологій у вивченні мов стає ключовим для успішного та продуктивного навчання, а також для досягнення високого рівня мовної компетенції.

**Література:**

1. Основні труднощі при вивченні англійської мови. Центр іноземних мов - ABC. URL: <https://abc-center.com.ua/osnovni-trudnoshhi-pry-vyvchenni-anglijskoyi-movy/> (дата звернення: 06.10.2023)
2. Демиденко А. Використання мобільних додатків у навчанні іноземної мови студентів нефілологічного профілю. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. URL: <https://www.sworld.education/konferbe4-218/39.pdf> (дата звернення: 05.10.2023)
3. Duolingo. URL: <https://uk.duolingo.com> (дата звернення: 06.10.2023)
4. Englishdom. URL: <https://www.englishdom.com/ua> (дата звернення: 06.10.2023)

## **ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Ворона Н. Р.**

*гр. Англ-72МОз*

*Волинський національний університет імені Лесі Українки*

*Наук. керівник – к.філол.н, доцент Юшак В. М.*

У сучасному освітньому середовищі, в якому вимагаються нестандартні підходи до навчання, ділові ігри є незамінним інструментом для активного залучення учнів до навчання. Вони сприяють підвищенню мотивації та розвитку креативних навичок. Згідно з підручником з педагогіки вищої школи авторства В. Л. Ортінського, «**ділова гра** – це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів, методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структуруванню системи ділових відносин учасників.»[1, с. 243]. Ділові навчальні ігри – це ігри, які імітують реальні ситуації. Вони включають в себе взаємодію учасників, вирішення конкретних завдань і прийняття рішень в певному середовищі, а це допомагає навчити практичним навичкам.

Технологія ділової гри здійснюється в ході трьох етапів: попереднього, активного і заключного. Попередній етап – це засвоєння тематичної лексики, розгляд деталей ситуації, розподіл усіх ролей, складання плану гри. Активний етап – власне проведення самої гри. Заключний етап – рефлексія, обговорення і аналіз проведення гри, висвітлення її сильних і слабких сторін, пропозиції щодо можливого коригування помилок [4].

На даному етапі розвитку педагогічних вчень існує багато видів ділових ігор, які можуть різнитися методикою проведення і поставленими цілями. Проаналізувавши різні підходи до класифікацій ділових ігор ми пропонуємо таку класифікацію ділових ігор на уроках англійської мови для середньої школи:

1. За цілями використання: а) ділові лексичні ігри, які сприяють збагаченню та використанню словникового запасу; б) ділові граматичні ігри, що допомагають краще розуміти граматичні правила; в) ділові ігри для розвитку навичок спілкування, які сприяють розвитку усних та письмових навичок спілкування, включаючи діалоги, дебати; г) ділові соціокультурні ігри для вивчення культури та традицій інших країн. Такі ігри допомагають учням краще розуміти культурні особливості та традиції інших країн, зокрема англомовних, мова яких вивчається.

2. За часом проведення: а) ділові ігри без обмеження часу; ділові ігри з обмеженням часу.

3. За рівнем складності: а) ділові ігри з початковим рівнем складності. Ці ігри використовуються для учнів з мінімальним рівнем знань; б) ділові ігри з середнім рівнем



складності. Такі ігри призначені для учнів з середнім рівнем знань, які вже володіють основними граматичними структурами та словниковим запасом; в) ділові ігри з високим рівнем складності. Ці ігри використовуються для учнів з добре розвинутими навичками усного і письмового спілкування.

Ця класифікація допоможе вчителям вибирати ділові ігри, які найкраще відповідають потребам та рівню знань при вивченні англійської мови в середній школі.

Успішне використання ігрової технології в навчальному процесі в середній школі залежить від того, наскільки вчителі розуміють функції ділових ігор. Решетник Л. Г. виділяє такі основні функції ділових навчальних ігор: соціокультурна функція; функція міжнародної комунікації; функція самореалізації людини у грі; комунікативна функція; діагностична функція; терапевтична функція; функція корекції; розважальна функція.[2] Ми пропонуємо виділяти такі функції ділових ігор при їх використанні на уроках англійської мови в середній школі: навчальну, мотиваційну, виховну, контроль-діагностичну, комунікативну і розважальну.

Педагогічними перевагами використання ділових ігор є розвиток комунікативних навичок; сприяння розвитку критичного та проблемного мислення; заохочення творчого розвитку та співпраці учнів. Недоліками ділової гри вважають високу трудомісткість підготовки до заняття для вчителя, він повинен бути уважним і доброзичливим керівником протягом усього ходу гри; неготовність учнів до роботи з використанням ділової гри[3].

Дослідження ефективності використання ділових ігор на уроках англійської мови було проведено на базі Волицької ЗШ І-ІІІ ст. у 6 класі (кількість учнів – 15) протягом 2022-2023 навчального року у другому семестрі в межах вивчення тем «Подорож навколо світу. Країни та національності» («Travelling around the world. Countries and nationalities»), «Транспорт» («Transport»), Минулий простий час (Past Simple Tense) і Теперішній доконаний час (Present Perfect Tense).

На початковому етапі дослідження було проведено діагностику якісних даних за підсумками першого семестру, яка показала, що початковий рівень знань (1-3 бали) має 1 учень, що становить 6% від загальної кількості учнів, середній рівень знань (4-6 балів) мають 3 учнів (20%), достатній рівень (7-8 балів) мають 10 учнів (67%), високий рівень (10-12 балів) – 1 учениця (7%). Для визначення рівня сформованості мовного, мовленнєвого та соціокультурного компонентів іншомовної комунікативної компетентності були проведені, розроблені нами, такі методики: лексико-граматичний тест, методика «Dialogue», тест «Countries and nationalities». Оцінка цих результатів показала, що учні мають недостатній рівень розвитку мовленнєвого і мовного компоненту, а також неповні знання про культуру і звичаї англійських країн.

При складанні комплексу ділових ігор ми намагалися підібрати та розробити такі вправи, які відповідатимуть темам занять та психологічним особливостям учнів 6 класу.

Після проведення комплексу ділових ігор, ми провели діагностику якісних даних за результатами другого семестру, а також оцінку рівня сформованості мовного, мовленнєвого та соціокультурного компонентів іншомовної комунікативної компетентності за тими самими методиками. Оцінка якісних даних показала, що середній рівень знань (4-6 балів) мають 5 учнів (33%), що на 13% більше (+ 2 учня). Достатній рівень (7-8 балів) мають 7 учнів (47%), що на 20% менше (-3 учня). Це зменшення відбулося за рахунок отримання 2 учнями високого рівня знань (10-12 балів), що після проведення ділових ігор становить 20%, що на 13% більше (+2 учнів).

Таким чином, використання ділових ігор на уроках англійської мови у 6 класі Волицької ЗШ І-ІІІ ст. показало, що це є ефективним методом навчання в середній школі,



який сприяв мотивації учнів до навчання, покращив їхні фонетичні, лексичні, граматичні, соціокультурні знання та навички. Ділові ігри робили навчання більш веселим і цікавим, сприяючи позитивному ставленню до вивчення англійської мови.

### **Література:**

1. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
2. Решетник Л. Г. Ділові ігри та їх роль у вдосконаленні навчально-виховного процесу професійних навчальних закладів URL: <https://naurok.com.ua/dilovi-igri-ta-h-rol-u-vdoskonalenni-navchalno-vihovnogo-procesu-ptnz-62925.html> (дата звернення: 30.09.2023).
3. Щербак В. В. Ділова гра як універсальний метод навчання в сучасних умовах URL: <https://naurok.com.ua/dilova-gra-yak-universalniy-metod-navchannya-u-suchasnih-umovah-37473.html> (дата звернення: 30.09.2023).
4. Гармаш Т. А. Рольові ігри у процесі формування культури іншомовного спілкування майбутніх фахівців з логістики. *International scientific professional periodical journal "THE UNITY OF SCIENCE"*. June, 2016. P. 19-21.

## **НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА ОСНОВІ АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ**

**Григорук Н. І.**  
гр. 2МСО

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*  
*Наук. керівник – к.пед.н., старший викладач Лісниченко А. П.*

Однією із центральних складових у структурі іншомовної комунікативної компетентності є діалогічне мовлення. Попри різнобічне вивчення науковцями проблеми навчання іншомовного діалогічного мовлення, на практиці для учнів середніх загальноосвітніх закладів творення діалогу залишається одним із найбільш складних завдань [1].

Оскільки використання фільмів на уроці іноземної мови здійснює значний вплив на пізнавальну мотивацію учнів й впливає на результати навчального процесу, ми розробили комплекс вправ з метою розвитку умінь учнів у діалогічному мовленні з використанням анімаційного фільму «Are you Okay?» [4].

Дослідники виділяють три етапи для роботи з фільмами на уроці іноземної мови.

Перший етап – допереглядовий, включає загальне ознайомлення з відеосегментом та виконання вправ, спрямованих на розуміння послідовності подій та причинно-наслідкових зв'язків. Основною метою даного етапу є підготовка учнів до активного перегляду відео. На даному етапі можливі такі вправи: обговорення прогнозованого змісту фільму на основі назви фільму; робота з лексико-граматичним матеріалом тощо [3, с. 237].

Другий етап – переглядовий. Мета другого етапу полягає в тому, щоб учні зрозуміли зміст відео, розвинули мовленнєві навички та уміння. Спочатку студенти можуть переглянути відео повністю, щоб отримати загальне уявлення про сюжет. Потім проводиться повторний перегляд відео з зупинками для докладного вивчення контенту [2, с. 89-90].

На третьому післяпереглядovому етапі учням пропонується здійснювати мовленнєві творчі завдання: різноманітні опитування щодо фільму; заповнення інформаційної таблиці з ключовими враженнями та даними з фільму; опис головних персонажів та їх характеристики; виділення конкретних сцен з фільму для детального аналізу та опису; переказ сюжету з використанням записів або пам'яті тощо [3, с. 237-238].

Опишемо кілька вправ з комплексу вправ з метою розвитку умінь учнів у діалогічному мовленні з використанням анімаційного фільму «Are you Okay?» [4].

Вправа 1.

**Мета:** формування комунікативного уміння описувати власні ідеї щодо короткометражного фільму на основі назви фільму.

**Режим роботи:** групова робота

**Тип:** комунікативна, продуктивна.

**Опис завдання:** учні діляться ідеями про зміст майбутнього відео, прочитавши лише заголовок. Вони спілкуються у групах та визначають головні ідеї.

**Інструкція:** Discuss the headline of the video. What ideas do you have about the film from the headline?

«Are you Okay?»

Вправа 2.

**Мета:** формування уміння для вживання діалогічної єдності.

**Режим роботи:** парна робота

**Тип:** комунікативна, рецептивно-репродуктивна.

**Опис завдання:** учні ознайомлюються із структурно-мовленнєвою схемою. Потім, старшокласники складають діалог на основі запропонованої схеми та власних заготовок.

**Інструкція:** Complete the dialogue. You noticed that a classmate is being bullied. Support him/her and offer help. Use the dialog scheme.

Структурно-мовленнєва схема

- Are you okay?

- ....

- Can I help you? Should I ... ?

- We can tell our teacher. Do you think ...?

- Let's talk to ...

- Thank you. ...

Вправа 3.

**Мета:** формування уміння створення власних діалогів.

**Режим роботи:** парна робота

**Тип:** комунікативна, рецептивно-продуктивна (вищого рівня).

**Опис завдання:** учні читають ситуацію. Кожен з них обдумує та складає можливі запитання, відповіді до ситуації протягом 1 хвилини. В парах учні складають діалог на основі комунікативної ситуації, власних думок та вражень.

**Інструкція:** Work in pairs. Read the situation. Make the dialogue using your role

Pupil 1: You were bullied. Your friend witnessed this. Express your feelings, ask for help. Plan the course of action together.

Pupil 2: Your friend was bullied. Support her/him. Ask if everything is okay or if he/she needs help. Offer a solution to the problem. Plan the course of action together.

Застосування анімаційних фільмів на уроках англійської мови допомагає розвивати пізнавальну мотивацію учнів, мовленнєві навички та уміння.

### **Література:**

1. Змієвська О.О., Довгалоук Т.А., Глазунов М.С., Глазунова Т.В., Кузьміна С.А., Лісниченко А. П. Теклюк Г.П. Підготовка шкільного вчителя нового покоління: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. редакцією Т.В. Глазунової. –Вінниця: ВДПУ. 2020. 187с.

2. Мудрик О.В. Особливості використання інформаційних технологій під час вивчення іноземної мови. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022 р. № 80, Т. 2. С. 87-91.

3. Рибалка Н.В. Дидактика роботи з відеоматеріалами у процесі вивчення німецької мови. Вісник університету імені Альфреда нобеля. 2021. №1. С. 236-241

4. Are you Okay? [Електронний ресурс] : [https://www.youtube.com/watch?v=tJsGGsPNakw&t=219s&ab\\_channel=FightChildAbuse](https://www.youtube.com/watch?v=tJsGGsPNakw&t=219s&ab_channel=FightChildAbuse)

## **ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США**

**Кушлик І. В., Афтанас С. О., Плитчук М. В.**

*гр. ГФм-23-1*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Наук. керівник – к. пед. н., доцент Янишин О. К.*

У час, коли штучний інтелект привертає найпильнішу увагу на всіх рівнях суспільства і став необхідною сучасною технічною інновацією, природно, що в педагогічних колах виникає зацікавлення його можливостями для підвищення якості та ефективності навчального процесу у вишах України.

Оскільки будь-яка інновація вимагає ретельної підготовки, вважаємо необхідним ознайомитися з досвідом використання штучного інтелекту, зокрема його різновиду, чату GPT, закордоном.

Мета нашого дослідження – на основі узагальнення досвіду залучення чату GPT до університетської освіти в США, виявити, які позитивні та негативні сторони може мати його залучення у вищу школу України.

Для цього спочатку зупинімося на описі його властивостях генеративного штучного інтелекту (ГШІ), а потім проаналізуємо напрацювання освітян провідних університетів США – Бостонського та Стенфордського.

Генеративний штучний інтелект (англ. GPT, скорочення від – Generative Pre-trained Transformer) – це один з видів штучного інтелекту, який може генерувати аудіо, текст та зображення на основі наданих йому матеріалів.

Чат GPT відповідає на запити користувачів, базуючись на інформацію, яку він отримав з текстових джерел. Чат надає інформацію про історію, наукові факти й т.д. Крім того, чат має здатність створювати текст для різних цілей, таких як: написання статей, опису продукції й створення творчого контенту. Чатботи на основі GPT допомагають у клієнтському обслуговуванні: відповідають на запитання користувачів не вирішують прості завдання. Також GPT перекладає текст з однієї мови на іншу.

Як свідчить аналіз засадничого документа, що регулює політику використання штучного інтелекту для генерації текстів у Бостонському університеті (Boston University, штат Массачусетс, США), і професорсько-викладацький склад, і студенти університету, і стейкхолдери (в особі батьків і майбутніх роботодавців) прихильно приймають залучення засобів штучного інтелекту до навчального процесу. Проте вони свідомі того, що штучний інтелект може мати деякі проблеми. Зокрема турботу викликає те, що GPT іноді надає неточні або неправильні відповіді, особливо на складні запитання, а також може створювати відповіді, які містять образливий або неетичний контент. Також чат-бот може підтримувати негативні погляди й стереотипи. Не завжди правильно розуміючи контекст запитання, штучний інтелект (далі – ШІ) може сформулювати відповіді, які не задовольняють запити користувача. Значне занепокоєння викликають факти використання моделей GPT для генерації фейкових новин, шахрайства, кібератак та

інших негативних дій. На додачу, навчання і підтримка моделей GPT можуть бути вартісними й недоступними для багатьох організацій.

Основні проблеми, які хвилюють студентів – це бажання досконало навчитися користуватися ШІ-генераторами текстів, розвиваючи власні здібності написання текстів, та заклик до викладачів забезпечити справедливе оцінювання робіт студентів, враховуючи, хто з них використовує ШІ-генератори, а хто працює самостійно. Таким чином, розроблене в університеті керівництво до використання ШІ акцентує на прозорості та справедливості як для студентів, так і для викладачів [3, с.1].

Сайт Стенфордського університету (Leland Stanford Junior University, штат Каліфорнія, США) знайомить із Рекомендаціями щодо політики стосовно генеративного штучного інтелекту. Документ прийнятий 16 лютого 2023 р. є результатом опрацювання звернення, яке надійшло у до Ради з питань доброчесності (BCA) щодо впливу новітніх інформаційних інструментів ШІ (ChatGPT, Bard, DALL-E і Stable Diffusion) на Кодекс честі, оскільки їх застосування знаходиться на етапі експерименту в академічному середовищі [1].

Настанова підтверджує, що немає чітких правил використання ШІ, тому викладачі окремих курсів можуть встановлювати власну політику, яка регулює використання цих інструментів на своїх заняттях. Обов'язок викладачів встановити певні правила і чітко донести їх до студентів. Тим у кого виникають додаткові запитання, BCA рекомендує звернутися до своїх викладачів за роз'ясненнями [2].

Узагальнивши напрацювання американських освітян [1; 2; 3], можемо зробити висновки, що GPT може бути корисним для університетів і вищих навчальних закладів в Україні. Впровадження інструментів генеративного штучного інтелекту потребує поступовості. Університети можуть використовувати чат GPT для надання підтримки студентам, відповіді на запитання про академічний процес, розклади, документи та правила безпеки. Вступники можуть використовувати чат GPT для отримання інформації щодо вступного процесу, вимог до подачі документів, дати та процедури вступних випробувань і т. д. Університети можуть використовувати чат GPT для пошуку інформації, аналізу даних та генерації тексту для наукових публікацій. Університетські бібліотеки можуть використовувати чат GPT для відповідей на запитання щодо пошуку літератури, рекомендацій та інформації про ресурси.

### **Література:**

1. *Exploring the pedagogical uses of AI chatbots.* Stanford university URL: <https://teachingcommons.stanford.edu/teaching-guides/artificial-intelligence-teaching-guide/exploring-pedagogical-uses-ai-chatbots> (дата звернення: 10.10. 2023).
2. *Generative AI Policy Guidance.* 2023. Stanford university. URL: <https://communitystandards.stanford.edu/generative-ai-policy-guidance> (дата звернення: 10.10. 2023).
3. *Policy on the Use of AI Text Generation. Preamble:* Boston University. URL: <https://www.bu.edu/files/2023/02/GAIA-Final-2023.pdf> (дата звернення: 10.10. 2023).

## **ІГРОВІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ**

**Лабузова К. С.**

*гр. Poll-B21*

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Стахнюк Н. О.*

Реформація освіти, а саме поява Нової української школи (НУШ), ставить перед педагогами завдання: створити комфортне навчальне середовище, яке не обмежується лише набуванням знань. Простір, в якому діти навчаються критично мислити, висловлювати власну думку, логічно обґрунтовувати позицію, приймати рішення та розв'язувати проблеми. Усе це вимагає ретельного підбору методів і прийомів, які застосовує вчитель для того, щоб учні проявили себе. Одними із них є ігрові технології, які здатні зробити освітній процес цікавим та продуктивним.

Нова українська школа (НУШ) – модифікована Міністерством освіти і науки України форма навчання, яка передбачає перехід від традиційного навчання до інноваційного шляхом використання різноманітних методів. Головним обов'язком учителя є заохочення дітей до спільної роботи, яка робить їх активними учасниками освітнього процесу. Педагог підбирає відповідні техніки, які допоможуть викликати в учнів інтерес до навчання, він не просто надає базу знань, а навчає як її застосовувати на практиці.

Досвід показав, що стандартне навчання не дає очікуваних результатів, бо діти не зацікавлені у вивченні нового матеріалу, вони не задіяні до навчального процесу, тобто виступають в ролі пасивних слухачів. Саме тому педагоги змінюють підхід та будують урок таким чином, щоб він був пізнавальним, спрямованим не лише на здобуття учнями знань, але й на отримання ними позитивних емоцій.

Ідеальним варіантом є застосування інтерактивного навчання – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожна дитина відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. В свою чергу інтерактивні методи це – методи, які сприяють розвиткові комунікативних умінь і навичок учнів, їхньої пізнавальної діяльності, установленню емоційних контактів між учасниками освітнього процесу. [2]

Одним із найефективніших методів інтерактивного навчання є навчальна гра. На нашу думку, такий вид діяльності найбільш дієвий, адже учні набувають, закріплюють та удосконалюють знання в невимушеній формі, відповідно, краще запам'ятовують інформацію. А також це все супроводжується підвищеним інтересом, який допомагає сконцентруватися та слідувати правилам навчальної гри. Метою ігрових методів є засвоєння теоретичного матеріалу, а також навчити дітей, як ці знання застосовувати на практиці.

До прикладу, педагоги можуть використовувати такі навчальні ігри: вікторини, розгадування кросвордів, ігри-конкурси, ігрові дискусії, ігри-вправи, ігри-змагання, інтелектуальні ігри, такі як «Що? Де? Коли?», «Брейн ринг» та ін. [1]

Доволі ефективний спосіб вивчення іноземної мови – використання рольових ігор, коли вчитель вигадує ситуацію, яка стосується лексичної та граматичної теми, висуває умови, що потрібно вжити певний час або конструкцію й використовувати слова з певної теми.

Візьмемо загальну тему «Food» в якій простежуються граматичні аспекти «Countable and Uncountable Nouns». Наприклад, ви знаходитесь в магазині один із вас продавець, а інший купує горіхи, борошно, молоко, вівсянку, цукерки та ін. Для кожної пари потрібно вигадувати інші умови, щоб школярам було цікаво. Слід моделювати такі ситуації, які можуть трапитися в реальному житті, щоб діти мали змогу сформулювати певні soft skills, були підготовлені до нешаблонних життєвих ситуацій. Так, якщо вони опиняться за кордоном, то зможуть пригадати й застосувати свої знання на практиці. Як результат, учні потренують говоріння, подолають страх і мовний бар'єр, а також краще запам'ятають нову лексику.

Важливо, що ігрові технології можна використовувати на будь-яких етапах уроку: на початку – для створення комфортної атмосфери і повторення раніше пройденого лексичного матеріалу, який буде використовуватися учнями надалі, в середині або наприкінці заняття – для зняття напруги втомі, наприкінці заняття, коли залишається кілька хвилин до дзвінка і немає сенсу і часу починати виконання складної вправи тощо [3].

Отже, ігрова діяльність викликає в учнів зацікавленість і допомагає їм краще запам'ятовувати новий матеріал. Діти не лише набувають знання, але й розвивають компетентності, які знадобляться в самостійному дорослому житті. Ігрові методи об'єднують учнів та розвивають їхні комунікативні навички, що допоможе їм з легкістю спілкуватися з оточенням. Застосування ігор на уроці це хороший спосіб зосередити увагу, зняти напругу та розважити учнів із користю для них.

#### **Література:**

1. Бережна Д.В. *Ігрові форми роботи як засіб формування ключових компетентностей учнів нової української школи* / Д. В. Бережна // *Мовний та навчальний простір у країнах світу: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції: збірник тез*. Київ, 2021. 15-18 с.
2. Саприкіна О. П., Гуріна А. А. *Ігрові форми роботи як засіб формування ключових компетентностей особистості на уроці іноземної мови в умовах Нової української школи. Інтелектуальна гра «Брейн-ринг»: методичний посібник* / О. П. Саприкіна, А. А. Гуріна Рівне, 2018. 8 с.
3. Чернишук Ю.І. *Використання ігрових технологій при вивченні іноземних мов як інструмент компетентісно-орієнтовного навчання у ВНЗ* / Ю.І. Чернишук // *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип.44. Т. 2. С. 47-50.

## **ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ЗВО**

**Лічнер А. В., Млинська І. К., Чернега Д. М.**

*гр. ГФм-23-2*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Наук. керівник – к. пед. н., кер. студ. гуртка медіаосвіти і медіаграмотності,  
доцент Янишин О. К.*

Термін «перекладацька компетентність» є досить складним та комплексним. Перекладацька компетентність – це опанування системою базових знань, умінь та навичок, необхідних для того, щоб здійснити переклад. Для лінгвістів «Перекладацька компетентність – це особливе «перекладацьке» володіння двома мовами (як мінімум): рецептивне володіння вихідною мовою і репродуктивне володіння мовою перекладу, при якому мови проєктуються одна на одну» [6, с. 131].

Якщо змінити ракурс на професійно-педагогічний, то професійну перекладацьку компетентність слід розуміти як готовність та здатність письмово та усно передавати потрібну інформацію з однієї мови іншою, враховуючи відмінності між двома текстами, комунікативними ситуаціями та культурами [3, с. 171].

Доцільно визначити основні складові перекладацької компетентності. Ряд дослідників виділяють три види компетенцій у її складі: мовну, мовленнєву та лінгвокраїнознавчу. Однак більшість розрізняють чотири компетенції у складі професійної компетентності перекладача, а саме: мовну, комунікативну, текстотвірну, технічну. Окремо додають до неї ще й особисті характеристики професіонала [3, с. 171].

Якщо ж вважати на провідну роль соціокультурної та міжкультурної компетенції в перекладацькій діяльності, то кількість компонент зростає й охоплює такі складові: фахову, інтелектуальну, мовну, мовленнєву, семантичну, текстотвірну, інтерпретаційну та міжкультурну компетенції [6, с. 132].

Зважаючи на те, що робота перекладача не є простою, як може здатися з першого погляду, у сучасному світі існує можливість послуговуватись не тільки словниками, а й іншими ресурсами для пошуку потрібної інформації. В епоху інновацій з'являються інтернет-джерела, перекладацькі сайти і програми, які допомагають у перекладі текстів. Тому інформаційно-комунікаційна складова перекладацької компетентності набуває дедалі більшої значущості. Сучасні комп'ютерні технології значно підвищують ефективність опанування іноземних мов та розширюють можливість ефективного вибудовування індивідуального професійного розвитку та комунікативні можливості майбутніх перекладачів. Серед них електронні підручники й посібники, комп'ютерні програми й тренажери, мультимедійні навчальні курси, автоматизовані словники (Lingvo, Контекст й ін.) та системи машинного перекладу (PROMT, Pragma, Google Translate тощо [2].

Проте останнім часом особливу увагу привертають можливості штучного інтелекту. Штучний інтелект (далі – ШІ) – це інтелектуальна машина, яка здатна виконувати властиві розумним істотам завдання. Саме на цей інноваційний напрям в науці покладають великі сподівання в освітній сфері. [1, с. 15–16].

Огляд сучасних літературних джерел дав можливість ознайомитися з низкою ресурсів, які дозволять залучити ШІ до дистанційних форм навчання. Серед них: Duolingo, Aita by Knewton та CAT.

1) Duolingo є найяскравішим прикладом застосовування ШІ в онлайн-освіті. В основі досліджень сучасних науковців лежать можливості використання чат-бота для опанування та викладання іноземних мов. Алгоритми машинного навчання адаптують складність навчальних матеріалів до рівня підготовки кожного користувача.

2) Aita by Knewton – це нова платформа від бренду вищої освіти Knewton. Адаптивним навчанням вона виявляє прогалини у знаннях учнів і студентів. А потім, за допомогою високоякісних навчальних матеріалів з власної бази даних, студенти мають можливість удосконалити знання [1, с. 20].

3) До штучного інтелекту в галузі перекладу вдаються інструменти автоматизованого перекладу. CAT (Computer Assisted Translation – CAT) один з ефективних засобів автоматизованого перекладу. До прикладу, розгляньмо Google Translate. Він перекладає фрагменти текстів миттєво і в зручний спосіб. Однак, машинний переклад часто буває дослівним і може містити грубі мовні помилки. Такий переклад потребує втручання людини, щоб покращити якість перекладу [4, с.51]. З погляду лінгвістів, CAT допомагають підвищити продуктивність, сприяють співпраці у професійному середовищі, удосконалюють цифрову компетентність [4, с. 53].



Завдяки своїм можливостям ІІІ успішно застосовують у підготовці майбутніх перекладачів. Інструменти штучного інтелекту на основі машинного навчання використовують для різноманітних завдань. Наприклад, для моніторингу активності учнів і передбачення результатів їхньої поведінки [5, с. 51].

Інструменти ІІІ чудово підходять для навчання перекладачів у ЗВО. Насамперед це автоматизований та машинний переклади за допомогою CAT-систем, таких як Trados, SmartCAT, MemoQ та інших. Також для професійної підготовки філолога і перекладача у ЗВО залучають ChatGPT. Фахівці стверджують, що коректно сформульований запит до ChatGPT допомагає студенту-перекладачу швидко і правильно редагувати тексти із вузькоспеціальною термінологією, які ІІІ переклав іноземною мовою або з іноземної мови на рідну [7, с. 201].

Проте, для того, щоб уникнути виконання усієї роботи штучним інтелектом замість студентів, необхідно дотримуватись певних рекомендацій з використання ІІІ у навчальному процесі та обов'язково дотримуватися етичних правил й академічної доброчесності щодо його застосування.

Вважаємо за доцільне використання автоматизованих систем перекладу, щоб поглиблювати навички перекладацького аналізу, виявляти та усувати помилки у машинно перекладених текстах. Проте важливо, щоб студенти самостійно редагували недоліки у готовому перекладі. ІІІ, наприклад ChatGPT, можна використовувати для створення інтерактивних вправ та завдань, які дають студентам можливість вивчати специфіку перекладу.

Під час підготовки перекладачів у ЗВО штучний інтелект стане у пригоді для практики міжнародного перекладу, щоб студенти виконували переклад різними мовами. Доцільно використовувати мовні асистенти (ChatGPT), які надають корисні поради та пояснення студентам. Запропоновані рекомендації щодо застосування ІІІ у формуванні перекладацької компетентності покращать навички студентів та підготують їх до вимог на сучасному ринку праці.

### **Література:**

1. Буглай, Н. М., Візнюк, І. М., Киливник, В. В., Куцак, Л. В., Поліщук, А. С. Використання штучного інтелекту в освіті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців, 2021. Вип. 59. С. 14–21.
2. Григошкіна, Я. В., Яненко, І. В., Янишин, О. К. Сучасні технології викладання іноземних мов: аналіз технологій для забезпечення ефективної індивідуальної освіти. Академічні візії, 2023. Випуск 21. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8143262>. (дата звернення: 09.10.2023)
3. Кузенко, Г. М. Перекладацька компетентність у професійній діяльності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 2016. Т.2. №25. С.169–172.
4. Кулик, О. Професійна підготовка майбутніх перекладачів в епоху штучного інтелекту. "Scientia et Societas" Vol. 3. 2023. С. 48–56.
5. Мар'єнко М. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. Фізико-математична освіта. 2023. Т. 38. №1. С. 48–53.
6. Монашенко А. М. Перекладацька компетентність та її складові. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія, 2015. №220. С. 130–135.
7. Остапович, Н. В., Остапович, О. Я. ChatGPT у підготовці філологів і перекладачів. Виклики і перспективи. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія», 2023. Вип. 17(55). С. 200–205.



## **ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE ENGLISH LANGUAGE DISTANCE LEARNING DURING THE WAR**

***Mykhalchenko K. I.***

*FL-22*

*Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade  
Scientific advisor – assistant Herasymenko O. Yu.*

Due to the war in Ukraine, many schoolchildren and students were forced to switch to distance learning. While many were able to adapt to this format of learning after experiencing the period of coronavirus, effective learning of foreign languages requires certain conditions, such as modern material and technical base, communication technologies, and digital literacy of both teachers and students.

The publication of the Department of Education and Science of the executive body of the Kyiv City Council (Kyiv City State Administration) provides useful information for distance learning and ways to develop it, as well as methodological recommendations for the implementation of distance learning. During the war teachers are constantly improving their qualifications and acquiring new competencies, as it was in the COVID time with more than half of them (53,8%) devoting more than three hours a day to self-education [1, p. 11], but currently, the effectiveness of teachers and students has decreased due to periodic or continuous technical problems. As of 2023, 33% of educational institutions in Ukraine work in a distance format, and 51% – in a mixed form of education. However, there is a serious problem with access to distance learning. About 30% of students do not have permanent access to lessons online, basically from the South. Most of the organization of the educational process is hindered by air alarms. This was reported by 53% of school leaders. In second place is the lack of electricity (41%) and the Internet (35%). During distance learning in the conditions of a full-scale war in Ukraine, teachers of foreign languages (and not only) note a decrease in academic success: overall on this subject specifically decreased in 52% of students – in villages and 47% – in cities [4, p. 19]. These statistics raise a lot of doubts about the effectiveness of such type of learning, but it is safer. As Oksen Lisovyi noted, now 67.8% of educational institutions are provided with shelter, and the rest are banally dangerous in wartime [5, p. 3].

In addition to them, many more psychological ones appeared. One in five (22%) people who have experienced war or other conflict in the previous 10 years, will have depression, anxiety, post-traumatic stress disorder, bipolar disorder or schizophrenia [2, p. 1]. That's why the main goal for today's education system is to provide safe and comfortable conditions for Ukrainian students, to keep their mental health in the normal state.

Speaking about learning English during the war, we can say that the emphasis on it has increased both from the common people and the government. There has become more financial support for learning English, the implementation of its study from kindergarten, mandatory exams, and many more. Such changes are taking place because will facilitate our Euro-integration and will help establish better communication with the international community. However, in learning English online, as, in fact, any other foreign language – there is at least one big drawback. Lack of face-to-face communication, because this is what helps to improve one of the most important skills – speaking. Many students possess theoretical knowledge and lack of practice prevent to cover different aspects and features of English. That's why later we have a lot of catching up to do.

Anyway, advantages of learning English online include flexibility in scheduling and location, access to a wide range of resources and materials, the ability to learn at your own pace, the opportunity to interact with teachers and students from around the world and also to reduce costs

compared to traditional classroom learning. Although, there are also various disadvantages of learning English online, especially during the war, such as technical issues like the poor internet connection or malfunctioning equipment, sometimes irresponsible attitude to their own safety from both students and teachers, the need for greater motivation and self-discipline from the student, the lack of face-to-face interaction with teachers and groupmates, the potential for distractions and lack of focus, the need for a suitable learning environment and equipment [3, p. 8].

In the context of war in Ukraine, English language has become a necessity and it's quite reasonable. While online learning has its advantages, it also requires certain conditions and their lack can lead to reduced effectiveness in language learning. Additionally, the psychological stress caused by the war can make it difficult for students to focus and learn effectively. Therefore, it is important to create comfortable conditions for learning as much as possible, and to provide psychological support for both teachers and students during this difficult time.

### **References:**

1. Vorotnykova, I. & Chaikovska, N. (2020). *Dystanciine navchannia: vyklyky, rezultaty ta perspektyvy* [Distance learning: challenges, results and prospects]. *Poradnyk. Z dosvidu roboty osvitian mista Kyiva* [Adviser. From the work experience of Kyiv educators]. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University Publ., 11 p. Available at: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf> (Last accessed: 6 October 2023)
2. World Health Organization. Available at: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/scaling-up-mental-health-and-psychosocial-services-in-war-affected-regions--best-practices-from-ukraine> (Last accessed: 9 October 2023)
3. Rivne Media. Available at: <https://rivne.media/news/vivchennya-anhliyskoi-movi-v-interneti-perevahi-nedoliki-i-yak-orhanizuvati-navchannya--77855> (Last accessed: 8 October 2023)
4. Koval, O. (2023). *Samostiine navchannia ta ne adaptovani do onlainu metody vykladannia: holovni problemy ukrainskykh shkil* [Independent learning and teaching methods not adapted to online: the main problems of Ukrainian schools]. *Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy* [The State Service for the Quality of Education of Ukraine]. Available at: <https://osvitoria.media/experience/samostijne-navchannya-ta-neadaptovani-do-onlajnu-metody-vykladannya-golovni-problemy-ukrayinskykh-shkil/> (Last accessed: 9 October 2023)
5. Ukrinform. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3730660-zakladi-osviti-v-ukraini-na-678-zabezpecheni-ukrittami-ministr.html> (Last accessed: 9 October 2023)

## **ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**

**Панчишин Я., Дубницька С.**

*гр. ГФм-23-2*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Янишин О. К.*

Упровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес є важливим завданням лінгво- та медіадидактики. Фокус нашої уваги зосереджено на виявленні тих можливостей технології штучного інтелекту (ШІ), які можна застосувати у професійній підготовці майбутніх філологів-перекладачів.

Штучний інтелект – це технологія, яка перетворює всі сфери життя, інструмент, що дозволяє переосмислити спосіб інтеграції інформації, проаналізувати дані й використати отримані результати для покращення процесу прийняття рішень. ШІ на початку тридцятих років ХХІ ст. швидко поширюється у різні сфери нашого життя – від

ефективного навчання до інноваційної виробничої та наукової діяльності. Вони змінюють спосіб, яким ми шукаємо інформацію, як ми спілкуємося один з одним, навіть як ми поведимося. Ця трансформація стосується багатьох областей, включаючи переклад [4].

Насамперед зупинімося на етичному аспекті введення ШІ до університетських аудиторій. Оскільки існує ризик використання нейронних мереж на шкоду людям чи без їхнього відома, на часі запровадити загальні правила. Це настільки важливо, що цього не минули навіть представники християнської церкви. Зокрема, до технологічних корпорацій IBM і Microsoft у розроблянні етичних принципів щодо ШІ долучився Ватикан. Встановлено, що ШІ має поважати право людей, їх конфіденційність, працювати надійно, неупереджено та прозоро. Не можна допустити нерівності, коли деякі люди знають все про всіх, але про це нікому, крім них, невідомо [5]. В Україні вже оприлюднені Рекомендації щодо відповідального та етичного використання штучного інтелекту у вищій освіті, щоб допомогти академічній спільноті адаптуватися до стрімкого розвитку технологій у світі. Визначені напрямки ефективного впровадження штучного інтелекту у навчанні, викладанні та дослідженнях [2, с. 1].

З розвитком ШІ з'являються ефективні пристрої та програми, які спрощують людське спілкування, зберігаючи при цьому мовне різноманіття у світі. Сьогодні системи ШІ стимулюють розвиток швидкого, якісного та мобільного перекладу, що здатен забезпечувати людський паритет [1, с. 5]. Зараз існує декілька ШІ-прив'язаних перекладачів, які допомагають розуміти різні мови. Це і добре знаний Google Translate, і значно точніший DeepL Translator. Microsoft Translator, Reverso містить словник і тезаурус, що робить його чудовим інструментом машинного перекладу. А сам ChatGPT, що здатен генерувати текст на основі підказок, зосереджений не тільки на перекладі, а й інших завданнях. Ці перекладачі, які можуть покращити мовлення й міжнародне спілкування, зараз є загальнодоступними [6].

Під час перекладу інструменти ШІ виконують значну кількість завдань: редагують тексти, управляють термінами; використовувати перевірку правопису та граматики, специфічні словники, індексатори тексту; здійснювати злиття перекладу і вихідного тексту; керувати проєктами, пам'яттю перекладів і автоматизувати перекладацьку діяльність [3]. Також ШІ безпосередньо пов'язане із термінологічними базами даних, що допомагає впорядкувати текст відповідно до його теми [2]. Саме у перекладі такі інструменти допомагають швидше та чіткіше зобразити певні способи перекладу, різні синонімічні структури та виявляти потрібне [1, с. 6].

У професійній підготовці майбутніх перекладачів і філологів такі інструменти відіграють значну роль, адже з їхньою допомогою можна швидко навести велику кількість перекладів того чи іншого слова, зобразити різні варіації. Для використання таких інструментів на заняттях викладач має ознайомити здобувачів з алгоритмами та особливостями застосування програм. Водночас не можна допускати зловживання та неетичного використання нейромережі. Проте саме від студентів залежатиме, наскільки вміло вони донесуть думку тексту мовою перекладу [4].

Погоджуємося, що дозволяючи використовувати ШІ для перекладання чи пошуку кращого еквівалента, викладачеві варто розробити змішану модель оцінювання. Для кращої оцінки студентіві потрібно продемонструвати можливість самостійно добирати креативний та обґрунтований варіант перекладу слова чи речення [3].

Висновок. Важливо адаптуватися до змін та новацій та оцінювати можливості використання ШІ у професійній підготовці перекладача не як загрозу, а як допоміжний інструмент. Рекомендуємо впроваджувати його до навчання письмового перекладу.

Важливо чітко дотримуватися етичних норм і виробити змішані підходи до оцінювання таких перекладів.

**Література:**

1. Красуля А. В., Турчина В. В. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис*. 2020. Вип. 8. С. 108–113. DOI: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>.
2. Рекомендації щодо використання штучного інтелекту у навчанні, викладанні та дослідженнях. URL : <https://www.oxsico.com/wp-content/uploads/2023/06/AI-guidelines-for-universities-UA-v1.03.pdf> (дата звернення 08.10.2023).
3. Штучний інтелект і переклад// Profalians : [вебсайт]. URL : <https://translation.profalians.com.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-i-pereklad/> (дата звернення 08.10.2023).
4. Штучний інтелект. URL : [http://librarychl.kr.ua/kn\\_in/informatoria/inf-shti.php](http://librarychl.kr.ua/kn_in/informatoria/inf-shti.php) (дата звернення: 08.10.2023).
5. Штучний інтелект: Ватикан розробив етичні принципи // Unian: [вебсайт]. URL: <https://www.unian.ua/science/10895198-shtuchniy-intelekt-vatikan-rozrobiv-etichni-principi.html>. (дата звернення 9.10.2023).
6. Топ 10 найкращих перекладачів із штучним інтелектом // LinguoDan: [вебсайт]. URL : <http://surl.li/mbprk translation.profalians.com.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-i-pereklad/>

## **АНАЛІЗ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ УСНОМУ ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ ПОСІБНИКА Т. В. ЧРДІЛІЛІ)**

**Пензєва А. С.**

гр. УТ-22м-І

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Наук. керівник – к.філол.н, доцент Вотінцева М. Л.

Загалом навчання усному перекладу є досить поширеним в українських закладах вищої освіти. Часто це частина навчання перекладачів широкого профілю, коли усний переклад є лише однією зі складових навчальної програми або і взагалі факультативним предметом. Відповідно, для навчання усному перекладу існують численні навчальні програми, посібники тощо.

У нашій роботі ми розглядатимемо «Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни «Основи усного перекладу» для студентів денної форми навчання зі спеціальності 035«Філологія» за освітньою програмою 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)» освітнього ступеня «Бакалавр» за авторством Т. В. Чрділелі [1]. Цей матеріал було створено на кафедрі перекладу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського і видано у 2018 р. Посібник призначений для навчання студентів IV курсу денної форми у межах дисципліни «Основи усного перекладу».

Структура посібника містить вступ, 7 практичних занять, критерії оцінювання та список літератури. У вступі прописано знання та навички, які має опанувати студент в результаті проходження курсу (це знання основних принципів усного перекладу, розрізнення його різновидів, методів перекладацького скоропису тощо, а також спроможність аналізувати та створювати усні переклади з англійської мови рідною). Критерії оцінювання студентів прописані не надто детально і зазначають лише максимальну кількість балів за певні види роботи: активність на лекціях, практичних заняттях, написання

реферату та контрольних робіт, а також складання заліку; надано зразок переведення цих балів у стандартну шкалу оцінювання. Однак можна дійти висновку, що для виконання цих видів робіт студенти мають володіти знаннями та навичками, описаними у вступі до посібника.

Розглянемо структуру практичних занять більш детально.

Кожне практичне заняття присвячено кільком темам: наприклад, практичне заняття № 2 залучає такі теми, як «Специфіка абзацно-фразового перекладу», «Переклад як паралельна мовленнєва реалізація думки засобами двох мов» та «Рівні еквівалентності» [1]. Відповідно, теми найчастіше пов'язані між собою: наприклад, у практичному занятті № 5 подано основну інформацію про усні жанри мовлення, а також інструкції до роботи з окремими жанрами, такими як інтерв'ю та інформаційне повідомлення [1].

Кожне практичне заняття містить сталу структуру. Перш за все, викладено тему та мету заняття; як тема, так і мета можуть бути багатокомпонентними (наприклад, тема практичного заняття № 7 містить підтеми «Лексичні та граматичні трансформації під час перекладу», «Застосування комплексних видів трансформації під час усного перекладу» та «Особливості перекладу з аркуша», а мета – компоненти «перекладацький аналіз текстів, розвиток навичок перекладу на слух», «розвиток навичок перекладу з аркуша» та «засвоєння методу лінійного перекладу» [1]). Вочевидь, прописування теми та мети необхідні як для студентів, так і для викладачів для кращого налаштування на певний результат.

Далі представлено короткі теоретичні відомості: зазвичай це тезове подання найосновнішої інформації з відповідної теми. Наприклад, у тому-таки практичному завданні № 7 тезово представлено інформацію про важливість перекладацьких трансформацій в усному тексті та їхні типи (лексичні, граматичні та ті, що пов'язані з мовленнєвою компресією). Подано також інформацію про особливості перекладу «з аркуша» (це пояснення можливості використання лінійного перекладу, а також застереження, наприклад, щодо необхідності уникати ідіом та заздалегідь знати еквіваленти найосновніших термінів теми).

Іще одним пунктом є завдання до теми. Як правило, це вказівки до прослуховування певного відеофрагменту із подальшим виконанням завдань за його мотивами: наприклад, для практичного заняття № 7 це перегляд відео (звернення королеви Великої Британії до Парламенту) і розуміння основної його тематики та аналіз лексичних і стилістичних особливостей промови королеви Великої Британії, повторне прослуховування із залученням стенограми, поданої далі, із виконанням розмітки тексту по інтонаціях та паузах, третє прослуховування та одночасне створення конспекту із залученням перекладацького скоропису, а також переклад тексту з нотаток, виконаних за допомогою скоропису. Текст до відео подають винятково англійською мовою.

Далі можливе залучення додаткового завдання: наприклад, у випадку із практичним заняттям № 7 це переклад тексту виступу «з аркушу» із залученням лінійного перекладу; у тексті можуть бути зроблені виокремлення курсивом або іншим графічним способом (або навіть і винесені в окремий блок завдання) задля привернення уваги студентів до певних слів та/або словосполучень.

Після практичного завдання, у кінці заняття, містяться контрольні питання, спрямовані переважно на визначення того, наскільки чітко студентом засвоєно теоретичні знання з теми. Вони часто зачіпають теми, не озвучені у тезовій теоретичній частині практичного заняття – ймовірно, студент має почути цю інформацію від викладача або знайти у літературі з рекомендованого переліку самостійно.

Усі представлені тексти є промовами політичних або громадських діячів чи принаймні просто публічними виступами. Тож лексика у таких текстах специфічна: перш за все, для них притаманна економічна, політична, воєнна термінологія, але деякою мірою і образні та емоційні вирази, необхідні для утримання уваги читача.

З синтаксичної та граматичної точки зору можна прокоментувати, що усі тексти є досить складними і розмаїтими. Оскільки це публічні виступи, вони часто є підготовленими заздалегідь, що і зумовлює їхню синтаксичну складність; деякі виступи та інтерв'ю, які передбачають дещо більший ступінь спонтанності, мають більш прості і навіть еліптичні конструкції. Для публічних промов характерним є також застосування прийомів ораторського мистецтва.

Можемо стверджувати, що запропоновані у посібнику тексту є досить розмаїтими та складними для усного перекладу, однак, на нашу думку, можуть бути доцільними для навчання студентів старших курсів перекладознавчої спеціальності як синхронному, так і послідовному перекладу.

Відповідно до досить детальної постановки завдань у посібнику, можна зробити висновок, що кожне заняття вже по суті має готовий план; поза тим, цей план можуть виконувати студенти як з викладачем, так і самостійно (співставляючи результати із певним зразком та/або передаючи результати своєї роботи викладачеві). Однак, вірогідно, кращим рішенням буде супроводження викладача протягом усього заняття: як для більш детального пояснення теорії, так і для спостереження за результатами студентів під час виконання практичних занять.

#### ***Література:***

1. Методичні вказівки щодо практичних занять з навчальної дисципліни «Основи усного перекладу» для студентів денної форми навчання зі спеціальності 035 «Філологія» за освітньою програмою 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)» освітнього ступеня «Бакалавр». URL: [http://document.kdu.edu.ua/metod/2018\\_369.pdf](http://document.kdu.edu.ua/metod/2018_369.pdf) (дата звернення: 25.05.2023)

## **МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ**

***Поліщук А. А.***

*гр. ІМСОА*

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

*Наук. керівник – к.філол.н., доцент Забужанська І. Д.*

Фразеологізми є важливим складником кожної мови. Вони відображають культурні особливості народу, їхній менталітет, звичаї, традиції, історичні події, побут тощо. Саме завдяки фразеологізмам можна урізноманітнити мовлення та яскраво описувати повсякденне життя. У цьому контексті роль фразеологізмів влучно описує Денисенко О.: «Якщо мова – душа народу, то фразеологія – душа мови» [1, с. 16].

У лінгвістиці є більше 20 визначень фразеологізму. Це вказує на те, що вони мають перспективу для розвитку та досліджень. Для кращого розуміння наведемо декілька визначень. Зокрема, на думку В.Н. Ярцевої, фразеологізм (фразеологічна одиниця) – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів і речень, які на відміну від подібних за формою семантичних структур не відтворюються відповідно до загальних закономірностей вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються

у мовленні у фіксованому співвідношенні семантичної структури і певного лексико-семантичного складу [2, с. 29-30].

Як стверджують Гуляс В.В. та Зозуля І.Є., фразеологізм – це стійке сполучення слів, граматично організованих за моделлю словосполучення або речення. Вони характеризуються семантичною злитістю компонентів, цілісністю значення й автоматичним відтворенням у мовленні. [3, с. 1].

Вивчення англійської мови та досягнення рівня B1-B2 не може обійтись без вивчення фразеологізмів. Саме ідіоми становлять вагомий частину лексики англійської мови. Проте, у старших класах їм не приділяють достатньої уваги. Вони слугують додатком до загальної лексики. Опрацьовуючи фразеологізми, варто брати до уваги те, що вони мають такі 2 властивості, як ідіоматичність та вмотивованість. Вони означають те, що лексичне значення ідіоми важко зрозуміти з її компонентів. Незважаючи на це, їх можна вивчати так само, як і слова. Загалом, вивчення фразеологізмів можна описати в 3 етапи:

–Презентація.

–Формування автоматизмів упізнавання та розуміння окремих лексичних одиниць у письмовому та усному мовленні інших людей (читання і слухання) та їхнє використання у власному письмовому та усному мовленні (письмо і говоріння). Таке формування досягається через виконання спеціальних лексичних вправ (і некомунікативних, і умовно-комунікативних).

–Мимовільне закріплення лексичних автоматизмів, їхнє підсвідоме об'єднання в цілісні лексичні навички усного та письмового, рецептивного та репродуктивного мовлення, яке відбувається через усну та письмову мовленнєву практику в іншомовному читанні, слуханні, говорінні та письмі [4, с. 239].

На початковому етапі потрібно працювати над визначенням лексичного значення ідіоми. Для прикладу можна навести таку вправу:

#### **Вправа 1.**

**Мета:** Формування лексичної навички шляхом вибору правильного лексичного значення фразеологізмів.

**Тип:** рецептивна, некомунікативна, поєднувальний тест.

**Інструкція:** Match each idiom with the right meaning.

- |                                      |   |
|--------------------------------------|---|
| 1) Don't judge the book by its cover | a) To love and appreciate people around you in the same way as yourself |
| 2) On cloud nine                     | b) Don't hurry with conclusions concerning someone;                     |
| 3) Love your neighbor as yourself    | c) To be happy;   |
| 4) Beat around the bush              | d) To do unnecessary things.  |

Для подальшого вивчення ідіом можна навести такий приклад вправи:

#### **Вправа 2.**

**Мета:** Формування лексичної навички шляхом використання фразеологізмів у реченнях.

**Тип:** рецептивна, некомунікативна, заповнення пропусків.

**Інструкція:** Fill in the gaps with the right word from the box. Make all the necessary grammar changes if you need.

No pain, no gain; Pull yourself together; Under the weather
---

- 1) Jack is not so funny and joyful as usual. He is \_\_\_\_\_. We need to support him.
- 2) If you want to achieve some goal, remember this rule: \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_.
- 3) Maggie was confused, when she looked at the test. However, she \_\_\_\_\_ and passed it successfully.

І для завершального етапу хорошим прикладом вправи є:

**Вправа 3.**

**Мета:** Формування лексичної та комунікативної навичок шляхом розігрування діалогу з використанням фразеологізмів.

**Тип:** комунікативна, продуктивна, діалог.

**Інструкція:** Make a dialogue on any topic you want with the idioms from the box.

To swallow one's pride; Once bitten, twice shy; Get a taste of your own medicine

Отже, значення фразеологізмів для кожної мови важко переоцінити. В англійській мові фразеологізми (ідіоми) відіграють важливу роль як невід'ємна частина її лексики. Вивчення фразеологізмів необхідне для того, щоб опанувати англійську мову на рівні B1-B2. Проте, на уроках англійської мови в старших класах вони вивчаються опосередковано, тоді як вивчення фразеологізмів потребує комплексного підходу.

Щоб вивчення ідіом на уроках англійської мови було ефективним, потрібно проводити його поступово. Спочатку варто ознайомити учнів із фразеологічними одиницями. Потім доцільно перейти до рецептивних, репродуктивних, некомунікативних та умовно-комунікативних вправ. Завершальним етапом буде самостійне використання учнями фразеологізмів у мовленні та на письмі. Особливу увагу потрібно приділити саме фінальному етапі. Одним із дійових засобів підсилення комунікативної спрямованості навчального процесу є створення навчальних ситуацій, близьких до природних. Основна мета такої організації навчання – розвиток уяви, самостійної творчої діяльності, мотивації учіння. [5, с. 49].

Також при вивченні фразеологізмів потрібно враховувати контекст, в якому вони вживаються. Дуже важливо не вчити нову лексику поза контекстом. Це є ефективним прийомом при вивченні слів, адже їх легше вчити, поєднуючи їх у сполуки з іншими словами, а також використовуючи їх у повсякденних фразах. А якщо говорити про фразеологізми, то даний чинник є вирішальним. Саме завдяки контексту можна краще запам'ятати ідіому. [6, с. 90].

Методологія вивчення фразеологізмів має перспективи для подальшого розвитку, а також застосування її теоретичних основ на практиці.

**Література:**

1. Денисенко, О.О. Джерела конотації фразеології Рівненщини (*Sources of Connotations Phraseology of the Rivne region*). Студентські наукові записки. Серія "Гуманітарні науки", Вип.4., 2012. С. 116-120.
2. Кравцова І. І. Фразеологізми в сучасній англійській мові: визначення, підходи, класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2016. Вип. 20(2). С. 29-32.
3. Гуляс В. В., Зозуля І. Є. Українські фразеологізми та їхнє відтворення в англійському перекладі. Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи : всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Вінниця, 2020.



4. Тарнопольський О.Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

5. Петрова А. І. Особливості формування інішомовної компетентності студентів у вищому навчальному закладі. Щомісячний науковопедагогічний журнал «Рідна школа». Київ, 2012. №6. С.48-52.

6. Підготовка шкільного вчителя нового покоління: теоретичні та практичні аспекти: монографія / за заг. редакцією Т.В.Глазунової. Вінниця: ВДПУ, 2020. 151 с.

## ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN SOCIETY

**Pustelnyk D.**

Gr. PZ2211(921)

Ukrainian State University of Science and Technologies

Supervisor: assoc. prof. Antonina Muntian

### The Future of Quantum Computing and Its Impact on Cybersecurity.

Quantum computing, often described as harnessing the principles of quantum mechanics, represents not just an advancement but a paradigm shift in the realm of computational technology. Unlike traditional computers, which rely on bits, quantum computers operate using quantum bits or qubits. The principle of superposition allows these qubits to exist in multiple states simultaneously - being both 0 and 1. This enables quantum computers to process vast amounts of data and perform computations at speeds that were previously unimaginable.

Further intensifying the potential of quantum computers is the phenomenon of "quantum entanglement". This allows qubits that are entangled to be correlated with one another - even if they are placed at opposite ends of the universe. This means a change in the state of one qubit will instantly change the state of another, no matter the distance between them, allowing for ultra-fast information transfer. For the domain of cybersecurity, this quantum revolution is a double-edged sword.

1. Rethinking Encryption: Current encryption methods, like RSA, rely heavily on the difficulty of factoring large numbers - task classical computers find time-consuming. However, quantum computers, with algorithms like Shor's algorithm, could factorize these large numbers in a fraction of the time. This highlights the urgent need for post-quantum cryptographic methods. Cryptographers are now researching lattice-based, code-based, and multivariate polynomial encryption techniques as possible quantum-resistant solutions.

2. Enhanced Cybersecurity Potential: While quantum computing poses threats, it also provides tools for defense. Quantum key distribution offers a method of sharing cryptographic keys, where any interception or eavesdropping can be immediately detected due to the fundamental properties of quantum mechanics. This could usher in an era of virtually unhackable communication channels.

3. New Security Models: Adapting to the quantum landscape means not just revising, but reinventing security models. Hybrid models, combining classical and quantum methodologies, might emerge as transitional solutions until a full quantum security model is established.

4. Education & Training: The quantum realm is both complex and counterintuitive. As it becomes increasingly influential in the IT sector, a robust educational framework will be essential. Initiatives should focus on integrating quantum principles into curricula and fostering research in quantum-safe technologies.

5. Economic and Geopolitical Implications: Countries and corporations are in a race to achieve quantum supremacy, recognizing its potential not only in cybersecurity but also in areas

like drug discovery, financial modeling, and logistics. The leadership in quantum technology could shift economic and geopolitical power dynamics, emphasizing the need for global cooperation and regulation.

In essence, the quantum era offers a transformative path. While the challenges, especially in cybersecurity, are substantial, the potential benefits are revolutionary. A proactive approach, emphasizing research, international collaboration, and education, will be key to navigating this quantum future safely and effectively.

**References:**

1. <https://www.3dbear.io/blog/the-impact-of-ai-how-artificial-intelligence-is-transforming-society#:~:text=AI has played a major, greater efficiency in many industries>.
2. <https://www.nextechar.com/blog/the-importance-of-artificial-intelligence-in-todays-world>
3. <https://www.linkedin.com/pulse/impact-artificial-intelligence-society-opportunities-challenges-sen>
4. <https://www.codingelements.com/blog/importance-of-artificial-intelligence-in-the-modern-world>
5. <https://digitalcommons.murraystate.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1148&context=bis437>

## **ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН**

**Сенчук І. Р., Качанюк Н. С.**

*гр. ГФм-23-1*

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

*Наук. керівник – к.пед.н., доцент Янишин О. К.*

Важливою тенденцією теперішнього часу є стійке зростання застосування штучного інтелекту, який може використовуватися в освітньому процесі як помічник працівника освіти та у забезпеченні зворотного зв'язку з учнями, студентами. У цьому контексті останніми роками зросло використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) у світі та в Україні [1; 2].

Аналіз доробку вітчизняних та закордонних науковців щодо практики використання та перспектив ШІ показав, що отримані результати не є однорідними. Попри загальну позитивну налаштованість, зустрічаються й мало оптимістичні прогнози.

З одного боку, ШІ вже доволі широко використовується для організації навчальної (персоналізація навчання, створення індивідуального навчального середовища тощо) та не навчальної роботи (складання розкладу, надання звітів про навчання студентів та ін.) закладів вищої освіти. Приміром, група дослідників з Великої Британії та Канади, серед яких професор техніки безпеки в Кембриджський та Единбурзькому університетах Р. Андерсон дає негативну оцінку роботи штучного інтелекту. Вони передбачають, що штучний інтелект може в майбутньому витіснити всі інші інструменти у сфері освіти [3; 7].

Як свідчать опитування працівників та студентів Кембриджського університету, студенти активно експериментують із ШІ, проте деякі з них стверджують, що ШІ може робити лише базові підсумки. І навіть у цьому випадку надану ним інформацію потрібно завжди перевіряти, оскільки штучний інтелект не вміє розрізняти де правда, а де вигадка. Інформаційна система штучного інтелекту також обмежена тією інформацією, яка є в інтернеті, а цього не достатньо для пошуку відповіді на поставлені конкретні запитання. Як підсумок, студенти та професора Кембриджського університету, які займаються

дослідженнями штучного інтелекту дійшли висновку, що ШІ не відповідає вимогам Кембриджського університету щодо авторського права [7].

Очевидно, що для впровадження і використання ШІ необхідно збільшувати обсяг підготовки висококваліфікованих фахівців у системі штучного інтелекту.

Висококваліфікованих фахівців такого профілю готують у провідних університетах Великої Британії, зокрема у Кембриджському та Единбурзькому. Обидва університети пропонують програму навчання за ступенем магістра «ШІ та великі дані». Цей курс підходить для фахівців з інформатики, інженерів-програмістів, ІТ-фахівців та визнаних професіоналів в області обчислюваної техніки, математики й аналізу даних.

Проте чи не найголовнішою проблемою використання ШІ в освіті стали етичні принципи впровадження ШІ в систему освіти.

Нашу увагу привернув звіт міжнародного колективу авторів, які, проаналізувавши значну кількість наукових праць, сформулювали шість основних принципів використання ШІ, що їх слід дотримуватися для розвитку ШІ в освіті (англ. AIED). Дослідження охопили тематичні звіти провідних міжнародних організацій (таких як ЮНЕСКО, Організація економічного співробітництва та розвитку, Європейська комісія, Європейський парламент та ін.) [6]. Далі проструктуруємо та узагальнимо суть запропонованих підходу, схарактеризувавши основні принципи.

Першим є *принцип управління та керованості*, суть якого полягає в застосування таких методів управління ШІ в освітньому процесі, які б забезпечили його підзвітність, керованість та аудит. Слід ретельно враховувати етичні міркування відповідної сфери, зокрема етику даних, етику аналітики навчання, обчислювальну етику, права людини та інклюзивність.

*Принцип прозорості та підзвітності* підкреслює, що алгоритми штучного інтелекту мають бути зрозумілими та обґрунтованими для конкретних освітніх цілей. За допомогою цього принципу зміцнилася б довіра до ШІ.

*Принцип сталості та пропорційності* – це забезпечення справедливості у роботі ШІ, який має бути розроблений таким чином, щоб не порушувати навколишнє середовище, світову економіку та суспільство, зокрема – не призвести до безробіття.

*Принцип конфіденційності та безпеки* полягає у збереженні конфіденційності інформації про осіб, яким послуговується система освіти. Оскільки ця інформація є персональною, то ШІ може працювати з нею тільки на умовах повної безпеки для людей. AIED має гарантувати ефективний захист даних від кіберзлочинів, джерела даних і корупційних загроз, забезпечуючи конфіденційність і безпеку конфіденційної інформації. Концепція непідкупності в AIED бере свій початок від непідкупності в ШІ, або стійкості до зловмисних маніпуляцій зовнішніми факторами

*Принцип людино центризму* характерний тим, що має гарантувати учасникам системи, що особа може змінювати або навіть зупинити систему.

Дотримання *принципу доступності (інклюзивності)* має надати всім доступ для використання, враховуючи потреби кожної особи.

За дотримання таких принципів, ШІ може стати інструментом підвищення якості професійної освіти, зокрема в аспекті викладання іноземних мов, в першу чергу завдяки використанню інноваційних технологій.

За допомогою ШІ можна створювати інтерактивні платформи, які забезпечать доступність навчання для широкого кола студентів. Завдяки чату GPT студенти зможуть отримати відповіді на свої запитання у режимі реального часу із максимальною точністю і повнотою.

Чат GPT може надавати допомогу викладачам та науковцям у розробці нових методик навчання та створенні інтерактивних матеріалів для студентів. Він може аналізувати відповіді студентів, виявляти їхні проблемні місця та пропонувати індивідуальний підхід до кожного студента, що допоможе покращити якість освіти [4].

Висновок. Вивчення досвіду закордонних університетів є необхідним етапом упровадження ІІІ в українську систему вищої освіти, оскільки дає змогу скористатися доробком та перевіреними підходами. Важливо залучити експертів зі сфери штучного інтелекту та етики, щоб забезпечити безпеку та відповідність використання чату GPT міжнародним етичним стандартам.

### Література:

1. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*, 2023. Том 38. № 1. С. 48–53. DOI: 10.31110/2413-1571-2023-038-1-007 (дата звернення 08. 10. 2023).
2. Проскурніна Н., Доброскок Ю. Штучний інтелект в маркетинговій діяльності підприємств торгівлі. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця : міжнар. науково-практ. конф.*, 30–31 трав. 2019 р. : тези допов. Харків, 2019. С. 254–255.
3. Це як забруднення природи: дослідники попередили про колапс штучного інтелекту. *Gazeta.ua*. 14 червня 2023. URL [https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/\\_ce-yak-zabrudnennya-prirodi-doslidniki-poperedili-pro-kolaps-shtuchnogo-intelektu/1147229](https://gazeta.ua/articles/edu-and-science/_ce-yak-zabrudnennya-prirodi-doslidniki-poperedili-pro-kolaps-shtuchnogo-intelektu/1147229) (дата звернення 08. 10. 2023).
4. «Штучний інтелект + освіта + наука»: від опанування до практичного застосування здобутих умінь і навичок / Кафедра кримінального права НАВС. URL: <https://www.naiau.kiev.ua/news/shtuchnij-intelekt-osvita-nauka-vid-opanuvannya-do-praktichnogo-zastosuvannya-zdobutih-umin-i-navichok.html> (дата звернення 08. 10. 2023).
5. AI Contributions to Research Content. *Authorship and contributorship (cambridge.org)*. URL : <https://bit.ly/3VkGteZ> (date of access: 09. 10. 2023)
6. Nguyen, A., Ngo, H.N., Hong, Y. et al. Ethical principles for artificial intelligence in education. *Education and Information Technologies*. 2023. Vol. 28, P. 4221-4241. URL: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11316-w>.
7. Research Publishing Ethics Guidelines for Journals. *Research Publishing Ethics Guidelines for Journals (cambridge.org)*. URL: <https://bit.ly/3NwLbVe> (date of access: 09. 10. 2023).

## ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Хаустов А. В.

гр.У32211(421)

Український державний університет науки і технологій  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Мунтян А. О.

### 1.1. Теоретичні основи методики навчання іноземних мов

Навчання іноземних мов ґрунтується на лінгвістичних, психологічних, психолінгвістичних та дидактичних засадах. Володіючи знаннями з лінгвістики, вчитель добирає потрібний матеріал для проведення уроків, як і необхідно розтлумачити учням, тощо. Знання психологічних явищ, процесів, закономірностей й психології мовленнєвої діяльності, дидактичних засад дають змогу оптимізувати навчально-виховний процес.

Під лінгвістичним и засадами розуміють мовний і мовленнєвий матеріал, певним чином відібраний і методично - організований відповідно до мети і принципів в навчання. Добір матеріал у для навчання у методиці ґрунтується на системному, комунікативному,

комунікативно - прагматичному підходах. Системний підхід до добору матеріалу полягає у поділ і мови на такі рівні: фонетичний, з яким пов'язують звук і та інтонацію; морфологічний, що вивчає форми слова; лексичний, до якого належать слова та фразеологічні одиниці; синтаксичний, що охоплює засоби зв'язку між словами.

Основний недолік системного підходу виявляється в ігноруванні міжрівневих мовних явищ: можливості вираження одного й того самого значення засобами різних мовних рівнів (наприклад, фонетична компенсація певних граматичних явищ); існування проміжних прошарків між лексикою та граматикою; наявності над синтаксичного рівня мови, пов'язаного з текстом [дискурсом (лат. *discursus* — міркування), тобто текстом у взаємодії із позамовними чинниками, що забезпечують його розуміння. За такого підходу процес навчання іноземної мови здебільшого полягає у роботі з лексичними одиницями та в опануванні граматичних структур.

## **1.2. Практичні основи методики навчання іноземних мов**

*Зміст навчання іноземної мови* має забезпечити досягнення основної мети навчання, яка полягає в тому, щоб навчити учнів спілкуватися іноземною мовою у типових ситуаціях повсякденного життя. Він конкретизується через іншомовні мовну, мовленнєву, соціокультурну, стратегічну і дискурсивну компетенції, що складають комунікативну компетенцію, та містить різні компоненти: сфери комунікативної діяльності.

*Операційно-діяльнісний компонент навчання.* Він відображає процесуальну сутність навчання та реалізується за допомогою певних методів, прийомів, форми засобів організації навчального процесу.

У дидактиці існують різні підходи до класифікації методів в навчання. Наприклад, бесіда, лекція та інші; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: вправлення, лабораторні дослідження, навчальні практикуми тощо; індуктивні, дедуктивні; аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні, репродуктивні; проблемно-пошукові; робота з книгою, письмова, лабораторна, самостійна тощо), методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (інтересу: змагання, пізнавальні ігри, дискусії, створення ситуацій емоційно-моральних переживань, зайнятості, апперцепції, пізнавальної новизни; обов'язку: заохочення, покарання, переконання у значущості навчання, пред'явлення вимог тощо) та методи контролю і самоконтролю (усний, письмовий, практичний, лабораторний, машинний контроль, індивідуальне, фронтальне та програмове опитування, заліки, екзамени тощо). У навчальній роботі методи є взаємодоповнювальними. Застосування певний момент конкретного методу означає, що він домінує при розв'язанні завдання.

## **Література:**

1. Педагогічна практика з методики викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Посібник для студентів / Кол. авт. під кер. С. Ю. Ніколаєвої та В. В. Черниш, К. Ленвіт, 2003.
2. Петрашук О. П. Автентичність як ознака комунікативного тестування // *Іноземні мови*. 1997. № 4.
3. Петрашук О. П. Принципи та функції стандартизованого контролю у навчанні іноземної мови в середніх навчальних закладах // *Іноземні мови*. 1997. № 2. URL: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/427509.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/427509.pdf) (27. 03. 2023)

## ДИСТАНЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

**Христин З.**

*магістр факультету іноземної філології  
Волинський національний університет імені Лесі Українки  
Наук. керівник – к.філол.н., доцент Юшак В. М.*

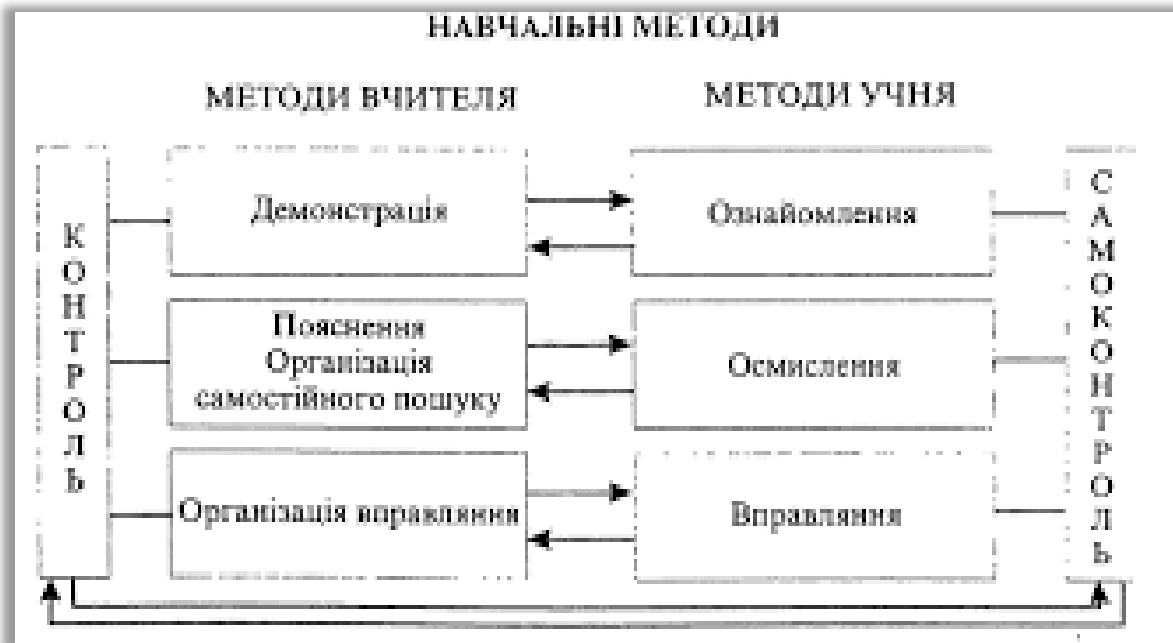


Рисунок 1. Навчальні методи іноземної мови

**Вступ. Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** В епоху постійного технологічного розвитку та зростаючої доступності цифрових інструментів сучасна мовна освіта все частіше використовує дистанційні методи та методики навчання. Зважаючи на те, що обсяг знань та навичок для засвоєння студентами досить великий, а аудиторний час занять обмежений, у вік інформаційних технологій стає актуальним застосування дистанційної форми навчання.

**Формулювання мети та завдання.** Метою дослідження є розгляд ролі дистанційного навчання у системі освіти України, а також аналіз основних переваг і проблем, пов'язаних із створенням та впровадженням дистанційних курсів у навчальний процес.

**Основний текст: результати дослідження.** Дистанційне навчання – це «...індивідуалізований процес передачі та засвоєння знань, умінь та навичок, який відбувається в умовах опосередкованої комунікації з використанням телекомунікацій та методології самостійної роботи учнів із структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді» [3].

Перевагами дистанційної форми навчання є: гнучкість щодо часу та місця організації освітньої діяльності, миттєва перевірка виконаних завдань та отримання статистики вчителем. До складнощів реалізації дистанційної освіти належать трудомісткість складання завдань для вчителя та підтримка мотивації учнів.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, створення відкритих електронних освітніх ресурсів та зростаюча потреба суспільства в персоналізованому та адаптивному навчанні сприяють необхідності впровадження інноваційних технологій в освіту.

Запровадження дистанційної освіти в школах та досвід інших країн [4] також є причиною підготовки студентів до вищої освіти за технологією дистанційної освіти.

О. Мусієнко та О. Зелінська вважають, що ідеальна модель дистанційного навчання включає в себе інтегроване навчальне середовище з варіантним визначенням ролі різних компонентів – технологічних, педагогічних та організаційно-методичних [2].

Технологічні аспекти дистанційної освіти включають в себе використання кейс-технологій з використанням різних типів медіа, таких як одиначне медіа та мультимедіа, а також засоби масової комунікації, такі як радіо і телебачення. Крім того, вони охоплюють мережеві технології для передачі лінійної мультимедіа, такі як аудіо- та відеозаписи через Інтернет, а також нелінійну мультимедіа, яка включає гіпермедіа, такі як вебінари та комп'ютерні телекомунікації.

Впровадження нових організаційних (технологічних) форм навчання істотно перетворює спосіб, яким здійснюється отримання та освоєння знань, а також взаємодію між викладачем і студентами. У таких моделях навчання джерелом інформації стають освітні бази даних, викладач виступає координатором навчального процесу, а студенти виконують роль інтерпретаторів знань. Педагогічні технології також зазнають змін, оскільки викладач перетворюється в тьютора та модератора, який не лише організовує навчальний процес і вдосконалює його структуру, але й надає індивідуальні консультації студентам щодо пошуку нових знань і набуття необхідних компетентностей.

В. Рах, Бруно Д. Зумбо обґрунтували й надали рекомендації щодо критеріїв аналізу моделей використання дистанційного навчання й електронного навчання та визначили тенденції розвитку дистанційного навчання, зазначили основні критерії оцінки якості дистанційного навчання (зміст, управління навчанням, організація взаємодії тих, хто навчається) [5].

Дистанційне навчання – це використання Інтернет-технологій для забезпечення взаємодії між викладачем і студентами на відстані, де всі ключові складові навчального процесу, такі як мета, зміст, методи, організаційні форми та засоби навчання, стають доступними і використовуються ефективно. Системно структурована модель дистанційного навчання – це комплекс особистих взаємодій: студент – студент, студент – викладач, студент – контент та студент – інтерфейс, які підтримують і доповнюють одна одну, й мають на меті всебічне підвищення якості навчальної діяльності кожного студента зокрема і дистанційного процесу – в цілому [1].

Дистанційне навчання - це не просто електронний аналог традиційного навчання. Воно перетворює способи навчання та матеріали з паперових в ресурси телекомунікаційного навчання. Головною метою дистанційного навчання є вирішення конкретних завдань, пов'язаних із розвитком творчого компонента освіти. Ці завдання включають в себе:

1. Залучення учня до активної участі у визначенні своїх освітніх цілей, вибору пріоритетних напрямків, форм і темпів навчання.

2. Розширення доступу до освітніх ресурсів та культурно-історичних досягнень людства, що дозволяє отримати доступ до світових культурних і наукових скарбів з будь-якої точки світу, де є інтернет-з'єднання.

3. Забезпечення можливості взаємодії учнів з вчителями, однокласниками та висококваліфікованими фахівцями, незалежно від їх географічного розташування.

4. Підвищення ефективності навчання завдяки застосуванню інтерактивних методів навчання та мультимедійних навчальних програм.



5. Створення комфортних умов для творчого самовираження учнів та можливості публічної демонстрації їх творчих досягнень, що забезпечує широкі можливості експертної оцінки.

**Висновки й подальші перспективи дослідження.** Використання засобів дистанційного навчання має численні переваги, що сприяють засвоєнню навчального матеріалу учнями незалежно від відстані. Школярі можуть вибирати послідовність та тривалість виконання таких завдань самостійно, що створює можливість для індивідуального навчання, де учні можуть пристосовувати процес навчання до свого рівня знань, незалежно від освітнього закладу. Для подальшого дослідження важливим є аналіз можливостей використання комбінованого (змішаного) та дистанційного навчання в школах. Це передбачає детальне вивчення інструментів та методів, які вже успішно впроваджуються на практиці, а також розробку стратегії для створення загальнонаціонального інформаційно-освітнього середовища. У цьому середовищі можна інтегрувати інформаційно-освітні ресурси загальноосвітніх навчальних закладів, які вже мають досвід та доступ до електронних освітніх ресурсів.

#### **Література:**

1. Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Красношанка В.О., Кухаренко В.М. та Пасіхов Ю.Я. "Концепція проекту Дистанційне навчання школярів". Інформаційні технології і засоби навчання. 5(13) Київ, 2009. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://docs.google.com/viewer?url=http://web.kpi.kharkov.ua/krio/wpcontent/uploads/sites/41/2013/04/Bogachkov.pdf>.
2. Мусієнко О., Зелінська О. "Дистанційне навчання у вищій школі: моделі і технології", 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.confcontact.com/20110929/tn\\_musien.php](http://www.confcontact.com/20110929/tn_musien.php).
3. Ногай В.П. Інтеграція очної та дистанційної форм навчання у середній загальноосвітній установі. URL: [http://virtkafedra.ucoz.ua/el\\_gurnal/pages/vyp9/nogaj.pdf](http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/nogaj.pdf)
4. Moore M., Kearsley G. Distance education: A systems view of online learning. USA: Cengage Learning, 2011. 384 p.
5. Ruhe V., Zumbo B. Evaluation in distance education and e-learning: The unfolding model. New York, USA: Guilford Press, 2008.

## **DIE LEHRMETHODEN FÜR FREMDSPRACHEN UND ÜBERSETZUNG UNTER MODERNEN BEDINGUNGEN**

***Tscherewertschenko D.***

*Gr. PIM 2321 (357м)*

*Ukrainische staatliche Universität für Wissenschaft und Technologien*

*Sprachbetreuerin – M. L. Smyrnova*

Die Fremdsprachen- und Übersetzungsausbildung entwickelt sich ständig weiter und passt sich den modernen Bedingungen an, einschließlich des Einsatzes von Technologie und veränderter Anforderungen an die Sprachausbildung. Es gibt viele verschiedene Techniken im Unterrichten und Übersetzen.

Man kann Online-Kurse oder spezielle mobile Anwendungen nutzen. Mit der Entwicklung des Internets und mobiler Geräte ist eine Vielzahl von Online-Kursen und -Anwendungen für den Sprachunterricht und die Übersetzung verfügbar geworden. Sie bieten die Möglichkeit, überall und zu einem geeigneten Zeitpunkt eine Sprache zu lernen.



Wenn es nicht möglich ist, Online-Kurse in Anspruch zu nehmen, reicht es aus, nur über das Internet zu verfügen. Über das Internet haben Studierende Zugriff auf eine Fülle fremdsprachiger Ressourcen, darunter Videos, Artikel, Audioaufnahmen und soziale Medien, die zum Üben genutzt werden können.

Es gibt auch Online-Schulungen. Zu den modernen Techniken gehören interaktive Aufgaben, Lernspiele und Simulationen, die den Lernprozess unterhaltsamer und effektiver machen.

Man muss auch nicht die modernen Methoden des Übersetzungsunterrichts vergessen. Maschinelle Übersetzung und Computerlinguistik sind zu einem festen Bestandteil der Übersetzungsausbildung geworden. Die Menschen lernen, spezielle Programme zu nutzen, die ihnen beim Übersetzen und Anpassen von Texten helfen. Doch moderne Programme sind noch nicht perfekt genug, daher sollte man sich nicht nur auf sie verlassen. Sie können die Übersetzung jedoch vereinfachen, indem sie die Bearbeitungsaufgaben dem Benutzer überlassen.

Neben Textmaterialien gibt es auch Audio- und Videomaterialien. Audiovisuelles Lernen trägt zur Entwicklung der Hör- und Sprechfähigkeiten bei. Moderne Techniken konzentrieren sich auf authentische Materialien wie Filme, Fernsehserien und Podcasts.

Für angehende Übersetzer gibt es eine spezielle Ausbildung, darunter Kurse und Meisterkurse, die sie auf die Besonderheiten der Arbeit in diesem Beruf vorbereiten.

Das Studium und die Übersetzung unter modernen Bedingungen werden zugänglicher, interaktiver und an die Bedürfnisse der Benutzer angepasst. Die Technologie spielt in diesem Prozess eine wichtige Rolle und macht das Studium effektiver und interessanter.

## **МАТЕРІАЛИ**

**Всеукраїнської студентської  
науково-практичної конференції**

**«НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ,  
ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЦІ У КОНТЕКСТІ  
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

**16 жовтня 2023 року, м. Тернопіль**

